

Wydział
Medycyny Weterynaryjnej
we Wrocławiu

w latach
1945 - 2010

**Wydział
Medycyny Weterynaryjnej
we Wrocławiu**

**w latach
1945 - 2010**

Praca zbiorowa

Zespół redakcyjny:

prof. dr hab. Jan Twardoń, prof. dr hab. dr h.c.m. Ryszard Badura,
prof. dr hab. Michał Mazurkiewicz, prof. dr hab. dr h.c. Józef Nicpoń,
prof. dr hab. Norbert Pospieszny

Autorzy:

prof. dr hab. Jan Twardoń, prof. dr hab. Eryk Adamczyk,
prof. dr hab. dr h.c.m. Ryszard Badura, dr hab. Jacek Bania,
dr Grzegorz Dejneka, prof. dr hab. Stanisław Graczyk,
dr Robert Karczmarczyk, prof. dr hab. Roman Kołacz
prof. dr hab. Jan Kuryszko, prof. dr hab. Janusz A. Madej,
prof. dr hab. Michał Mazurkiewicz, prof. dr hab. dr h.c. Józef Nicpoń,
dr hab. Wojciech Nizański, prof. dr hab. Wojciech Nowacki,
prof. dr hab. Bożena Obmińska-Mrukowicz, prof. dr hab. Norbert Pospieszny,
dr Lech Rak, dr hab. Krzysztof Rypuła, prof. dr hab. Zdzisław Staroniewicz,
prof. dr hab. Barbara Tomaszewska, prof. dr hab. Wojciech Zawadzki

Opiniodawca

dr hab. Jakub Tyszkiewicz, prof. nadzw.

Opracowanie redakcyjne i korekta:

dr Ewa Jaworska, mgr Anna Piskor, mgr Elżbieta Winiarska-Grabosz

Łamanie

Halina Sebzda

Projekt okładki

Kornel Owczarek

Zdjęcia:

Tomasz Woźny, Tomasz Lewandowski,
Archiwum Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu

Jubileusz 65-lecia Wydziału Medycyny Weterynaryjnej we Wrocławiu
pod patronatem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego

© Copyright by Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu, Wrocław 2010

ISBN 978-83-7717-012-0

WYDAWNICTWO UNIWERSYTETU PRZYRODNICZEGO WE WROCŁAWIU

Redaktor Naczelny – prof. dr hab. Andrzej Kotecki

ul. Sopocka 23, 50–344 Wrocław, tel. 71 328–12–77

e-mail: wyd@up.wroc.pl

Nakład: 130 + 16 egz. Ark. wyd. 13,0. Ark. druk. 10,5

Druk i oprawa: F.P.H. „ELMA”

*Quidquid agis,
prudenter agas et respice finem*

Szanowni Państwo,

Wydział Medycyny Weterynaryjnej we Wrocławiu jest spadkobiercą i kontynuatorem tradycji oraz dorobku lwowskiej Akademii Medycyny Weterynaryjnej, który w czasie swojej 65-letniej działalności we Wrocławiu stał się uznanym ośrodkiem badawczo-rozwojowym.

Pracownicy i studenci Wydziału są jego największą wartością. Z wrocławską weterynarią związało się wielu ludzi oddanych nauce i dydaktyce. To oni wpływają na rozwój ośrodka i tworzą jego atmosferę.

Misją naszego Wydziału jest nieustanne pogłębianie i przekazywanie współczesnej wiedzy, a także umiejętności niezbędnych do dobrego wykonywania zawodu lekarza weterynarii. Przesłanie to kierujemy do polskiej i zagranicznej młodzieży, która wiążąc swą przyszłość z rzetelnym i odpowiedzialnym wykonywaniem tego zawodu, wybrała na miejsce studiów nasz Uniwersytet.

Czując pełną odpowiedzialność za przyszłość studentów, sięgamy po współczesne metody nauczania, które kształtują wyobraźnię lekarską, samodzielność myślenia i pragnienie podnoszenia własnych kwalifikacji, przy zachowaniu wrażliwości na los zwierząt oraz kultury wobec ich opiekunów. Poprzez współpracę z krajowymi i zagranicznymi wydziałami weterynaryjnymi, członkostwo w EAEVE (European Association of Establishments for Veterinary Education) oraz wymianę międzynarodową studentów, doktorantów i pracowników rozszerzamy model naszego kształcenia i stwarzamy możliwości uczestniczenia w międzynarodowym rynku pracy.

Jubileusz 65-lecia Wydziału jest dobrą okazją, aby przypomnieć korzenie wrocławskiej weterynarii, najważniejsze wydarzenia minionych lat, nauczycieli i mistrzów – zarówno tych, którzy przybyli do Wrocławia ze Lwowa, jak i tych, dzięki którym Wydział codziennie potwierdza swoją wartość.

Oddajemy w Państwa ręce jubileuszowe wydanie historii Wydziału Medycyny Weterynaryjnej we Wrocławiu, prosząc o życzliwe przyjęcie.

Jan Twardoń

Prof. dr hab. Jan Twardoń
Dziekan

Szanowni Państwo,

Wydział Medycyny Weterynaryjnej wraz z Wydziałem Przyrodniczo-Technologicznym (wcześniej Rolniczym) to najstarsze fakultety na naszej uczelni. Rozpoczęły działalność w strukturach pierwszej na Dolnym Śląsku powojennej polskiej uczelni – Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu, stając się filarami uczelni przyrodniczej. Stąd Wydział Weterynaryjny jest o 6 lat starszy od uczelni, w strukturach której się znajduje.

Wrocławska weterynaria jest obecnie jednym z pięciu wydziałów Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu i jednocześnie jednym z czterech wydziałów w Polsce.

Wydział Medycyny Weterynaryjnej pozostaje chlubą Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu, ponieważ jako jedyny wydział weterynaryjny w Polsce uzyskał wyróżniającą ocenę Państwowej Komisji Akredytacyjnej za wysoką jakość kształcenia. Pierwszy też na naszej uczelni oferuje pełne nauczanie w języku angielskim, zarówno dla studentów polskich, jak i zagranicznych. Te fakty przyczyniają się do rosnącego zainteresowania kandydatów w podejmowaniu studiów weterynaryjnych na wrocławskiej uczelni, o czym świadczy zawsze duża konkurencja podczas rekrutacji. Studenci weterynarii mają świadomość, że oferuje się im tutaj zawód publicznego zaufania, cieszący się dużym prestiżem.

Mocną stroną Wydziału jest również wysoki poziom badań naukowych, dynamiczny rozwój kadry naukowej, współpraca międzynarodowa, podyplomowe kształcenie specjalizacyjne i usługi kliniczne świadczone na najwyższym poziomie.

Absolwenci wrocławskiej weterynarii są cenionymi specjalistami, zajmują wysokie stanowiska w administracji weterynaryjnej kraju, a także są wybitnymi ekspertami w krajowych i europejskich instytucjach weterynaryjnych.

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu z pewnością nie byłby tą samą uczelnią bez Wydziału Medycyny Weterynaryjnej.

Prof. dr hab. Roman Kołacz
Rektor

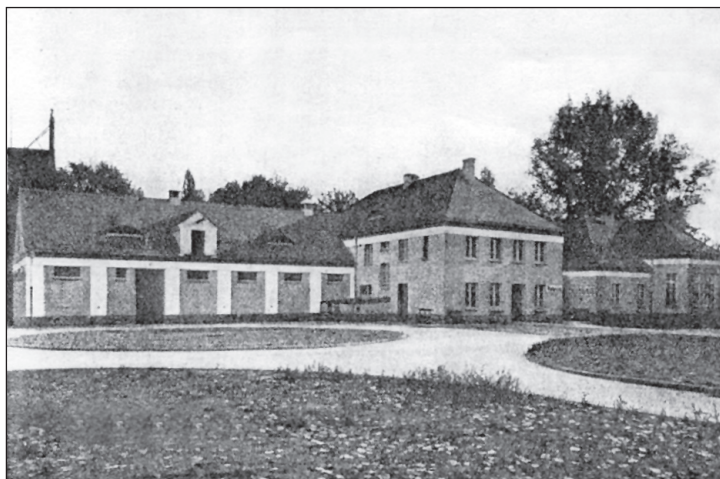
I

POCZĄTKI I TWÓRCY WYDZIAŁU MEDYCYNY WETERYNARYJNEJ WE WROCŁAWIU

Jest rok 1945. Wojna dobiegła końca. Wrocław należy do Polski. Miasto nie żyje, zniszczenia ogromne. Niemiecki ośrodek akademicki zakończył swoją działalność 19 stycznia 1945 roku na polecenie urzędującego w twierdzy „Breslau” gauleitera Karla Hankego. Pracownicy i studenci niemieccy, ewakuowani do Drezna, opuścili uczelnię, a 22 tego samego miesiąca wyjechały ostatnie władze szkół wyższych. Podporządkowano je odtąd rozkazom dowódców wojskowych. Rządy te trwały do kapitulacji 6 maja 1945 roku. Data ta kończy walkę o „Breslau”. Pada twierdza i na jej gruzach zaczyna się historia polskiego, powojennego Wrocławia.

Śląski Uniwersytet Fryderyka Wilhelma w swojej strukturze nigdy nie miał wydziału weterynaryjnego. Był tylko Instytut Weterynarii z Kliniką dla Zwierząt. Działał on w ramach Instytutu Rolniczego, który należał do Wydziału Filozoficznego, a od roku 1938 do Wydziału Nauk Przyrodniczych. Studia rolnicze, a w nich prowadzony przedmiot – weterynaria, obejmowały słuchaczy kierunku agronomicznego. Dzisiejszy budynek główny przy ul. Norwida 25 (dawna Hansastrasse) został wybudowany w 1919 roku. Wtedy też powstała baza materialna do leczenia zwierząt i nauczania, z salą operacyjną i możliwością hospitalizacji pacjentów. Ostatnim dyrektorem tej jednostki był profesor Hellmut Doenecke. Działania wojenne doprowadziły do znacznego zniszczenia pomieszczeń i zaplecza szpitalnego kliniki, nadto uszkodzone zostały pociskami dachy i okna budynków całego Instytutu Rolniczego.

Klinika Dużych
Zwierząt w 1937 roku

Porozumienia zawarte przez aliantów (Anglia, Stany Zjednoczone, Związek Radziecki) odebrały nam Lwów. Utraciliśmy w wyniku wojny renomowaną uczelnię weterynaryjną, samodzielną szkołę wyższą mającą status i pełne prawa akademickie, kierowaną przez wybieranego przez gremium profesorskie rektora. Wiele lat, bo od roku 1881, poprzez rok 1922, kiedy to uczelni nadano nazwę Akademia Medycyny Weterynaryjnej, podnoszono poziom naukowy i starano się o pozyskanie najlepszej kadry profesorskiej. Taka polityka trwała aż do 1939 roku. Wtedy napaść wojsk niemieckich i radzieckich i w konsekwencji utracona niepodległość, zakończyły lwowski okres tej prestiżowej polskiej uczelni weterynaryjnej. Przywołałem te fakty, gdyż po utracie Lwowa powstał problem, gdzie kształcić na poziomie wyższym adeptów zawodu lekarsko-weterynaryjnego. Cóż się bowiem stało? Lwów trzeba było opuścić i co dalej? Polskie miasta uniwersyteckie nie mogły nas przyjąć. Ale był Wrocław. Miasto gruzów. Z niemieckiego Uniwersytetu Fryderyka Wilhelma pozostały zniszczone w różnym stopniu budynki. Jak się później okazało, ci, co się tutaj osiedlili, zapadali na chorobę ruin i wielu z nich wyjeżdżało. Weterynarii tu nigdy nie było. Nie istniała więc baza materialna działalności uczelni o tym profilu. Mimo to zaczęły się starania mające na celu uruchomienie kształcenia lekarsko-weterynaryjnego we Wrocławiu, w pomieszczeniach byłego Instytutu Rolniczego i jego agendy, Instytutu Weterynaryjnego z Kliniką dla Zwierząt.

Budynek Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie przy ul. Piekarskiej

Gmach główny Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie (rektorat)

Wejście główne Akademii
Medycyny Weterynaryjnej
we Lwowie
od ul. Kochanowskiego

Wrocław owych lat. Osiedlający się tutaj ludzie zaczynają tworzyć nowe życie, przywracając je wszystkim instytucjom wielkiego miasta. Rozpoczyna się także tworzenie ośrodka akademickiego. Już w drugiej dekadzie maja 1945 roku jest obecna we Wrocławiu Grupa Naukowo-Kulturalna, która pod kierownictwem profesora Stanisława Kulczyńskiego, późniejszego rektora Uniwersytetu i Politechniki, przygotowuje warunki do otwarcia studiów. Przybywający do Wrocławia studenci tworzą straż akademicką. Jej komendantem zostaje Marian Jurczyk, student organizowanego Wydziału Medycyny Weterynaryjnej. Straż chroni obiekty oraz ich wyposażenie przed grabieżą, porządkuje i przysposabia je do rozpoczęcia roku akademickiego. Formalnym początkiem uczelni wyższych był dekret Rządu Jedności Narodowej z dnia 24 sierpnia 1945 roku o przekształceniu działających w niemieckim „Breslau” dwóch uczelni wyższych – Uniwersytetu i Politechniki – w polską państwową szkołę akademicką o nazwie Uniwersytet i Politechnika we Wrocławiu połączoną unią personalną rektora. Na mocy tego aktu utworzony został na Uniwersytecie Wrocławskim Wydział Medycyny Weterynaryjnej, który formalnie rozpoczął działalność 1 listopada, mając w swojej strukturze 18 katedr. Zajęcia dla 152 studentów odbywać się zaczęły dopiero 21 listopada 1945 roku.

Klinika Dużych Zwierząt
w 1945 roku

Straż akademicka, 1945 r.

Pierwsi asystenci przed gmachem głównym Uczelni, 1945 r.

Pierwszym dziekanem został nestor polskiej weterynarii, rektor Akademii Lwowskiej profesor Zygmunt Markowski, a prodziekanem także lwowski profesor – Gustaw Poluszyński. Pierwsze oficjalne protokołowane posiedzenie Senatu Uniwersytetu odbyło się 10 grudnia 1945 roku. Uczestniczył w nim nasz dziekan. W tym czasie Wydział Medycyny Weterynaryjnej był najliczniejszy kadrowo wśród fakultetów Uniwersytetu. Miał pełną obsadę profesorów tytularnych lub pełniących funkcje kierownicze zastępców profesora w powołanych jednostkach naukowo-dydaktycznych. Pozwoliło to na rozpoczęcie kształcenia. Podstawowy trzon Rady Wydziału (pierwsze jej posiedzenie odbyło się 14 grudnia 1945 roku) tworzyli dawni profesorowie Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie: Antoni Bant, Bronisław Janowski, Andrzej Klisiecki, Zygmunt Markowski, Tadeusz Olbrycht, Gustaw Poluszyński, Kazimierz Szczudłowski, Aleksander Zakrzewski. Wokół nich zgromadziło się 29 pomocniczych pracowników naukowych i 152 studentów. Uroczyste otwarcie Uniwersytetu połączone z inauguracją miało miejsce dopiero 9 czerwca 1946 roku. Tego aktu dokonał pierwszy rektor – profesor Stanisław Kulczyński w obecności władz państwowych, senatu, rad wydziałowych, społeczności akademickiej i studentów. Data ta uważana jest za zakończenie tak zwanego okresu pionierskiego.

Zygmunt Markowski

Gustaw Poluszyński

Antoni Bant

Aleksander Zakrzewski

Tak w zarysie przedstawia się historia pierwszych powojennych lat tworzącego się w polskich warunkach Uniwersytetu, w którego strukturze znalazł się Wydział Medycyny Weterynaryjnej. Ukazałem tu nasze lwowskie korzenie i dziedzictwo tradycji akademickiej, którą wnieśli do Wrocławia ludzie wywodzący się z Akademii Medycyny Weterynaryjnej, na uczelni działającej we Lwowie pod różnymi nazwami od 1881 roku. Przedstawiłem także wartości materialne, które otrzymaliśmy w spadku po niemieckim Uniwersytecie, bo tradycji związanej z weterynarią tu nie było i nie one decydowały o poziomie kształcenia i badaniach naukowych w dalszym rozwoju wrocławskiej weterynarii. Rozpoczęliśmy naukę w zniszczonych wojną pomieszczeniach jednego instytutu. Tak więc ostatecznie potencjał materialny jest również nasz. Wszystko, co osiągnęliśmy w czasie 65 lat działalności, zostało przez nas stworzone. Bardzo trafnie te wartości ukazał rektor profesor Stanisław Kulczyński na pierwszej inauguracji, mówiąc: „Jesteśmy materialnymi spadkobiercami ruin niemieckiego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu a duchowymi spadkobiercami kresowej kultury lwowskiej”.

Corocznie 15 listopada to we Wrocławiu Święto Nauki Polskiej. Data ta przypomina, że odbył się wtedy we Wrocławiu pierwszy polski wykład dla studentów. Wygłosił go profesor Politechniki Kazimierz Idaszewski. Minęło od tego czasu 65 lat. Jubileusz skłania do refleksji, sięgania pamięcią wstecz i analizy minionych lat. I ja to dzisiaj czynię, dzieląc się moim oglądem lat 1945–1950, kiedy byłem studentem Wydziału Medycyny Weterynaryjnej. Był to pierwszy rocznik rozpoczynający i kończący studia we Wrocławiu. Zastanawiam się, co sprawiło, że wrocławski ośrodek akademicki w tak krótkim czasie stał się wiodącym w Polsce. Kim byli jego twórcy, jakie to były osobowości? Wreszcie przywołać trzeba klimat, warunki życia pierwszych powojennych miesięcy i lat.

Zajęcia dydaktyczne rozpoczęły się późną jesienią. Niebawem nadeszła mroźna zima. Budynki w większości bez szyb, nieogrzewane, brak wody lub jej niedostatek, komunikacja miejska nie funkcjonuje (działa tylko jedna linia tramwajowa łącząca dworzec Nadodrze z Biskupinem). Zaopatrzenie bardzo złe, podobnie jak i warunki socjalne, a także finansowe. Pewnym ułatwieniem była Bratnia Pomoc Studentów, tzw. Bratniak, rozdzielająca paczki otrzymane z Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Pomocy i Odbudowy (UNRRA). To wszystko nie tłumiliło entuzjazmu i radości z tego, że przeżyliśmy wojnę, że żyjemy, że mamy przyszłość, że możemy studiować. Studenci, którzy znaleźli się na pierwszym roku we Wrocławiu, byli swoistym pokoleniem. Nigdy już potem coś takiego się nie zdarzyło. Występowała ogromna różnica wieku sięgająca 8, a nawet 10 lat. Przeróżne były ubiory – mundury polskiej armii idącej do Polski ze wschodu, armii Andersa, niemieckie uniformy z biało-czerwonymi baretkami, zwykłe cywilne ubrania – zależnie od tego, skąd kto trafił do Wrocławia. Jedynie czapki akademickie, bordowe z zielonym otokiem, były takie same.

Przynależność do Uniwersytetu, a także do Politechniki dawała możliwość skupienia studentów wokół profesora i jego zespołu, niezależnie od uczelni i wydziału. Stąd byliśmy połączeni na studiach z medykami i przyrodnikami w jedną grupę wykładową. Wykładów słuchaliśmy na wydziałach – naszym i lekarskim, a także na Politechnice i Uniwersytecie. Brakowało podręczników, wszystko trzeba było notować. W uzyskiwaniu wiedzy wspierali nas asystenci, prowadząc konsultacje. Przy Kole Medyków Weterynaryjnych powstała agenda pomocy dydaktycznych, która gromadziła notatki z wykładów i powieliała je, rozprowadzając później wśród studentów.

Studia były oparte na programach lwowskich i trwały 9 semestrów. Zajęcia wykładowe odbywały się rano, a ćwiczenia po południu. Egzaminy były zdawane sesyjnie w dwóch blokach rocznych po I i II roku studiów i trzech blokach dyplomowych. Te ostatnie były realizowane w ustalonej programem sekwencji przedmiotów bloku I, II, III, w dowolnym terminie. Wyjątkiem były patologia ogólna i mikrobiologia, które to mimo że stanowiły część składową bloku I, musiały być zaliczone obowiązkowo po III roku studiów. Po 9 semestrze student uzyskiwał absolutorium i każdy blok egzaminacyjnie realizował w dowolnym terminie.

Ukazałem pierwszy okres działalności akademickiej i początek kształcenia weterynaryjnego we Wrocławiu, które rozpoczęło się w roku akademickim 1945/1946, a tok studiów w tej konwencji zakończył się w roku 1949/1950. W następnych latach sukcesywnie zmieniano program, wydłużano studia, wprowadzano egzaminy sesyjne po poszczególnych semestrach, zniesiono pojęcie absolutorium.

Ranga każdej uczelni wyższej od początków nauczania uniwersyteckiego zależy od osobowości zebranych w niej uczonych, ich pozycji oraz twórczości naukowej, oryginalności prowadzonych badań i uznania tego przez środowisko za nowatorskie, wyznaczające postęp. Bowiem nauczanie w szkole wyższej to nie tylko powielanie tego, co znamy i inni odkryli, ale jest przede wszystkim indywidualnym osiągnięciem, dokonany na podstawie własnych koncepcji. Dlatego uniwersytety i pracujące w nich zespoły nie powstają z dnia na dzień, ale kształtują swój naukowy prestiż i tradycję żmudną, wieloletnią pracą oraz zabiegami w kształceniu własnej kadry i pozyskiwaniu najlepszych współpracowni-

ków. Tworzący się we Wrocławiu ośrodek akademicki oparł się na tradycji i, w ogromnej większości, na uczonych trzech lwowskich wszechnic: Uniwersytetu Jana Kazimierza, Politechniki i Akademii Medycyny Weterynaryjnej. Ta ostatnia zgromadziła we Wrocławiu, prawie w komplecie, swój najlepszy skład profesorski. Ale także druga generacja, ich uczniowie, była przygotowana do rozpoczęcia samodzielnej działalności badawczej i dydaktycznej i wkrótce uzyskała tytuły profesora. Uzupelnieniem, ważnym w funkcjonowaniu uczelni wyższej, są zespoły asystentów, a także grup technicznych, administracji i obsługi. I one zasiły wrocławską weterynarię. Odnosiło się wrażenie, jakby całą lwowską Akademię ktoś jednym ruchem przeniósł do Wrocławia. Wraz z nią dotarły tu tradycja, obyczaje, organizacja, język.

W radosnych chwilach, a taką jest jubileusz 65-lecia, mając w pamięci drogę, którą przeszły trzy pokolenia, by dojść do współczesności, znając rozwój wrocławskiego Wydziału Medycyny Weterynaryjnej, wiemy, co dzisiaj jest najważniejsze i co będzie się także liczyć w przyszłości. Tym zarzewiem byli mistrzowie – lwowscy profesorowie, którzy osiedlili się we Wrocławiu i swoje doświadczenie, intelekt i wiedzę poświęcili naszej korporacji. Zapewne my, zajęci swoimi codziennymi sprawami, żyjąc w ustabilizowanym świecie, nie potrafimy sobie odtworzyć, a młodsze pokolenie wyobrazić tamtych wojennych i powojennych czasów. Uczeni ci, ekspatriowani ze swojego miasta, z którym byli związani wszelakimi więzami, znaleźli się w obcym dla nich Wrocławiu i w zupełnie nowych warunkach niż te im znane i bliskie. Nie byli to już młodzi ludzie. Jakże trudna musiała być adaptacja do tego nowego. Było mi dane poznawać tych ludzi oczami studenta, asystenta i wreszcie partnera. Od samego początku wzbudzali ogromny szacunek, imponowali wiedzą, byli godni podziwu. Ich działalność, zaangażowanie w sprawy Wydziału, troska o jego rozwój i prestiż były takie, jakby mieli żyć wiecznie. Umieli sami tworzyć nowe wartości i innych zapalać do ich tworzenia.

Uplłynęło wiele lat, tych profesorów już tu nie ma. W naszym pokoleniu ciągle żywa jest o nich pamięć. Po nich pozostali uczniowie i szkoły naukowe, które się rozwijają – powstają nowe kierunki naukowe kontynuowane przez trzecią i czwartą generację następców. Przywołałem pierwsze wrocławskie lata i uczonych, którzy we Lwowie ukształtowali rangę akademickiej uczelni weterynaryjnej i przenieśli ją do Wrocławia, dając początek Wydziałowi Medycyny Weterynaryjnej. O rozwoju zadecydowały tradycja i burzliwy postęp medycyny, zwłaszcza w drugiej połowie XX wieku. Podwaliny szkół naukowych wywodzi się ze Lwowa. Wojna przerwała, a w każdym razie ograniczyła, działalność badawczą. Odżyła ona we Wrocławiu, zwłaszcza w zakresie kształcenia kadr i, w następstwie tego, uzyskiwania stopni i tytułów naukowych. Był to dynamiczny rozwój, który potęgował się w miarę powiększania się zaplecza materialnego, zwiększania nakładów finansowych i wprowadzenia nowego systemu organizacyjnego do realizacji ważnych dla nauki wdrożeń i przygotowania do badań młodych pracowników w poszczególnych dyscyplinach. Ten trend w postępie naukowym mógł zaistnieć, bo Wydział od początków swojej wrocławskiej historii miał wielkie indywidualności profesorskie, które kreowały szkoły naukowe. Po sześćdziesięciu pięciu latach, w roku jubileuszowym, analizując miniony czas, wracam do przeszłości i do naszych mistrzów. Są nimi:

Antoni Bant – lekarz, dr wszech nauk lekarskich (1918), uczeń sławnego lwowskiego anatoma Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Jana Kazimierza – Józefa Antoniego Markowskiego. W roku 1923 przeniósł się do Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie, gdzie habilitował się rok później i uzyskał *venia legendi* z anatomii porównawczej. Następnie otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego (1926) i zwyczajnego (1936). Kształcił się także we Francji i Stanach Zjednoczonych. Kierował w Akademii Lwowskiej Zakładem Anatomii Topograficznej, a później (1936) także Zakładem Anatomii Porównawczej Zwierząt Domowych. We Wrocławiu zorganizował Katedrę i Zakład Anatomii Zwierząt i kierował nim w latach 1945–1961, do przejścia na emeryturę. Doktor h.c. Akademii Rolniczej we Wrocławiu (1970), prodziekan i dziekan trzech kadencji. Członek wielu

towarzystw naukowych w kraju i za granicą. Uhonorowany wysokimi odznaczeniami państwowymi i innymi. Świetnie wykształcony anatom, obdarzony dużymi zdolnościami organizacyjnymi, twórca nowych obiektów Wydziału, uznawany autorytet, związany z polską weterynarią. Twórca szkoły anatomicznej i archeozologicznej. Jego badania są nadal kontynuowane przez uczniów i rozwijane we współcześnie ważnych dyscyplinach.

Zygmunt Markowski – lekarz weterynaryjny – Lwów (1895), lekarz, dr wszech nauk lekarskich – Uniwersytet Jana Kazimierza (1908), asystentura u Józefa Nusbauma, profesor nadzwyczajny (1910), profesor zwyczajny (1919) w Akademii, tamże prorektor (1923–1925), rektor (1920–1923 i 1927–1930), kierownik Katedry i Kliniki Chorób Wewnętrznych i Zaraźliwych (1910–1939). Kierował także Zakładem Hodowli Szczegółowej (1924–1934) i apteką uczelnianą (1920–1931). Studia lekarskie uzupełniał w klinikach Wiednia i Krakowa. Miał wszechstronne zainteresowania związane z działalnością służb weterynaryjnych. Był lekarzem powiatowym, a także dyrektorem dwóch departamentów w Ministerstwie Rolnictwa: Weterynarii (1930–1934) i Produkcji Zwierzęcej (1935–1937). Interesował się szeroko pojętą hodowlą oraz jej popularyzacją. Był także redaktorem czasopism weterynaryjnych i rolniczo-hodowlanych. Ta różnorodna działalność zyskiwała Mu duże uznanie. Został odznaczony Komandorią Orderu Polonia Restituta (1930), Orderem Św. Sawy za opiekę i kształcenie studentów bałkańskich, a także belgijskim orderem Wielkiej Gwiazdy Leopolda II. Lwowska Akademia Medycyny Weterynaryjnej nadała Mu najwyższą godność – tytuł *doctora honoris causa* (1931). Profesor Markowski został przez nas zapamiętany jako twórca nowoczesnej weterynarii, integralnego Wydziału uniwersytetu. Dbał bardzo o prestiż zawodu, w poczynaniach naukowych i kształceniu na wysokim poziomie studentów oraz w doborze kadry nauczającej. Stąd wprowadzenie do grona profesorskiego lekarzy z Uniwersytetu Jana Kazimierza. Uważał bowiem, że weterynaria jest nauką lekarską i pewnie dzisiaj byłby rad, że *una est medicina humana et medicina veterinaria*. Profesor Markowski, gdy przybył do Wrocławia, miał 73 lata. Dzięki Jego staraniom weterynaria znalazła się we Wrocławiu jako Wydział uniwersytecki. Zorganizował go w najtrudniejszych warunkach i był pierwszym wrocławskim dziekanem. Prawdziwie godne podziwu są jego pracowitość, konsekwencja w działaniu, upór w dążeniu do celu, dostrzeganie postępu, przewidywanie przyszłości. Był przy tym człowiekiem lubiącym życie i wynikającą z niego radość. Działalność w sferze nauki i inicjatyw organizacyjnych profesora Markowskiego stworzyła podstawy do ukształtowania szkoły naukowej patologii zwierząt. Z niej, w dalszym rozwoju, powstały dwie szkoły: chorób wewnętrznych i chorób zakaźnych zwierząt.

Gustaw Poluszyński – ukończył Wydział Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu Lwowskiego (1911), doktor filozofii tej Uczelni (1922), *venia legendi* z zoologii i anatomii porównawczej (1928). Był adiunktem i docentem na Uniwersytecie Jana Kazimierza do 1930 roku. Wtedy zaproponowano mu Katedrę Zoologii i Parazytologii w Akademii Medycyny Weterynaryjnej, którą kierował do roku 1939. Uzyskał tam tytuły: profesora nadzwyczajnego (1930) i zwyczajnego (1946). Był ostatnim prorektorem polskiej Uczelni akademickiej we Lwowie. Odbывał studia zagraniczne w Austrii, Niemczech i we Francji. Zaraz po wojnie przyjechał do Wrocławia. Współorganizował Wydział (pierwszy prodziekan 1945–1947 i dziekan następnej kadencji 1947–1948), kierował Katedrą Zoologii i Parazytologii (1945–1951), a po utworzeniu Wyższej Szkoły Rolniczej (1951) – Katedrą Parazytologii do roku 1959. W WSR w latach 1957–1959 był prorektorem ds. nauki. Profesor Poluszyński był przez wszystkich uznawany za erudyte, przyrodnika, który uznawał biologię za naukę o życiu we wszystkich jego przejawach. Tę filozofię przedstawiał na wykładach w tak interesujący sposób, że do dzisiaj ci, którzy w nich uczestniczyli, mają je w pamięci i w uroczystych chwilach o tym opowiadają.

Kazimierz Szczudłowski – lekarz weterynaryjny (1913), dr medycyny weterynaryjnej (1920), habilitacja – *venia legendi* z chirurgii i ortopedii (1925), profesor nadzwyczajny

(1925), profesor zwyczajny (1934), kierownik Zakładu Chirurgii Ogólnej i Chirurgii Kończyn z Polikliniką Chirurgiczną (1925–1939), kierownik Kliniki Położniczej (1925–1939) (od roku 1923 prowadził wykłady z tego zakresu), kierownik Katedry i Zakładu Patologii i Terapii Szczegółowej Chorób Chirurgicznych (1939). Studia weterynaryjne uzupełniał w renomowanych europejskich ośrodkach akademickich – Alfort, Bruksela, Berlin, Drezno, Monachium i Gissen. Ostatni polski rektor Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie (1937–1939). Doktor *honoris causa* Akademii Rolniczej w Lublinie (1979) i Wrocławiu (1985); uroczystość promocyjna nie odbyła się ze względów losowych. Miał za sobą służbę wojskową jako lekarz weterynaryjny, w czasie wojny w wojsku austriackim i po wojnie w wojsku polskim do roku 1920 w Centralnej Szkole Jazdy i Szkoły Kucia w Warszawie. Profesor Szczudłowski był jednym z najlepszych klinicystów, szczególnie w zakresie chorób kończyn koni. Świetny diagnosta – zwłaszcza kiedy weźmiemy pod uwagę brak aparatury, którą dziś dysponujemy. Człowiek posiadający dużą zdolność ścisłego myślenia, oszczędny w słowie, precyzyjnie wyrażający swoje myśli. Dlatego Jego wykłady były bardzo zwarte, wypowiedane prostymi słowami, wypełnione doświadczeniem zaczerpniętym z praktyki. Profesor Szczudłowski był człowiekiem wiele wymagającym od siebie i od podległego Mu zespołu i studentów. Świetny nauczyciel rozpoczynających pracę lekarzy i uczącej się młodzieży akademickiej. Dużo czasu poświęcał studiom literatury, znał dobrze bieżące piśmiennictwo, pomagała Mu w tym znajomość czterech języków obcych. Do Wrocławia przyjechał w 1945 roku. Od pierwszych dni zajął się organizacją Katedry Patologii i Terapii Szczegółowej Chorób Chirurgicznych z Ortopedią, której był kierownikiem (1945–1960), a także Katedry Położnictwa. Prowadził ją do 1948 roku. Tę dyscyplinę wykładał także w Lublinie (1946–1947). W latach 1952–1953 pełnił funkcję prodziekana wrocławskiego Wydziału. W działalności wrocławskiej ugruntowała się szkoła naukowa chirurgiczno-ortopedyczna i położnictwa weterynaryjnego. Jej twórcą i organizatorem był profesor Szczudłowski. Trendy rozwojowe pojawiające się w nauce doprowadziły do rozdziału szkół chirurgii oraz położnictwa i pojawienia się nowych kierunków badań, realizowanych już przez czwarte pokolenie.

Aleksander Zakrzewski – lekarz, dr wśzech nauk lekarskich, absolwent Uniwersytetu Jana Kazimierza (1920), lekarz weterynaryjny, ukończył Akademię Medycyny Weterynaryjnej (1925). Habilitacja z zakresu anatomii patologicznej (1928), profesor nadzwyczajny (1929), profesor zwyczajny (1946). Kierownik Katedry i Zakładu Anatomii Patologicznej (1926–1939). Uzupełniał wykształcenie na stażach w Instytucie Pasteura w Paryżu i na renomowanych uczelniach europejskich (Alfort – Francja, Szwajcaria, Jugosławia i Węgry). Członek wielu towarzystw naukowych, ostatni redaktor naczelny „Przeglądu Weterynaryjnego”. Od roku 1933 wykładał weterynarię sądową. Był jednym z najbardziej liczących się anatomopatologów w Polsce. W okresach lwowskim i wrocławskim współpracował w zakresie swojej dyscypliny z innymi katedrami wydziałów lekarskich. Prowadził aktywną działalność w towarzystwach naukowych i korporacjach. Już we Lwowie był prezesem Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika i sekretarzem Towarzystwa Lekarskiego, a w okresie wrocławskim prezesem Polskiego Towarzystwa Nauk Weterynaryjnych i Dolnośląskiej Izby Lekarsko-Weterynaryjnej (1946–1949). Po przyjeździe do Wrocławia zorganizował Katedrę i Zakład Anatomii Patologicznej, którego był kierownikiem (1945–1964), wykładał także weterynarię sądową. W czasach wrocławskich pełnił funkcję dziekana Wydziału (1950–1952). Profesor Zakrzewski miał ogromne uzdolnienia krasomówcze. Wszystkie Jego wykłady zyskiwały Mu uznanie u słuchaczy. To co przedstawiał nacechowane było nie tylko wiedzą naukową i praktyczną, ale i humanizmem. Wynikało z posiadanych przez Niego cech intelektualnych. Imponował erudycją, która pogłębiona była znajomością biologii i procesów patologicznych dotyczących człowieka. Pracowitość, samodyscyplina, doświadczenie zawodowe i warsztat badawczy pozwoliły Mu stworzyć we Wrocławiu szkołę naukową anatomii patologicznej. Jej działalność utrzymuje się do dziś i nadal dynamicznie rozwija.

Wydział wrocławskiej weterynarii współtworzyło wielu lwowskich profesorów Akademii Medycyny Weterynaryjnej. Były to osobowości liczące się w nauce i praktyce, związane emocjonalnie z zawodem i weterynaryjnym polskim szkolnictwem wyższym. Ich praca istotnie przyczyniła się do podniesienia prestiżu Uczelni i jej absolwentów, zapewniając im miejsce wśród inteligencji polskiej. Miało to już miejsce we Lwowie, a później, od okresu pionierskiego, we Wrocławiu. Wyłonienie Wyższej Szkoły Rolniczej z Uniwersytetu Wrocławskiego i utworzenie Wydziału Zootechnicznego sprawiły, że kierunki hodowlano-rolnicze przesunięto do nowej jednostki o tym profilu, a wraz z tym utraciliśmy te katedry i trzech profesorów reprezentujących botanikę i paszoznawstwo (B. Janowski), hodowlę szczegółową (T. Konopiński) i hodowlę ogólną (T. Olbrycht). Mimo przynależności do innej jednostki strukturalnej byli do końca życia związani z weterynarią lwowsko-wrocławską, a zajęcia ze studentami weterynarii, w zakresie swoich przedmiotów, prowadzili aż do przejścia na emeryturę. Oto ich biogramy:

Bronisław Janowski – inż. rolnik, absolwent Akademii Rolniczej w Dublinach (1897), dr nauk rolniczych, profesor nadzwyczajny (1925), profesor zwyczajny (1930). Wykładał na różnych uczelniach Lwowa przedmioty związane z rolnictwem. W roku 1925 związał się na stałe z Akademią Medycyny Weterynaryjnej, tu uzyskał obydwa tytuły profesorskie, obdarzany szacunkiem, wybrany na rektora, kierował Akademią w latach 1930–1936. Zorganizował Katedrę i Zakład Botaniki i Encyklopedii Rolnictwa oraz był jego kierownikiem (1925–1939). Mając 70 lat, ponownie, tym razem we Wrocławiu, utworzył Katedrę i Zakład o tej samej nazwie i prowadził go do 1951 roku, kiedy to powołanie Wyższej Szkoły Rolniczej zakończyło Jego działalność w dotychczasowych strukturach. Podobnie jak w czasach lwowskich tak i we wrocławskich ceniono profesora Janowskiego jako wybitnego specjalistę z zakresu nauk rolniczych. Botanika i encyklopedia rolnictwa wykładane przez niego dawały studentom podstawy wiedzy z produkcji rolniczej. Obydwa przedmioty były i są ważne dla wykształcenia lekarza weterynaryjnego.

Tadeusz Olbrycht – odbył studia weterynaryjne we Lwowie, Dreźnie i Wiedniu, tamże uzyskał dyplom lekarza weterynaryjnego (1914). Tytuły doktora (1921), profesora nadzwyczajnego (1926) i zwyczajnego (1938) otrzymał w Akademii Lwowskiej. Kierował Katedrą Hodowli i Żywienia Zwierząt w latach 1924–1939. Wojna zastała Go na kongresie w Anglii. Tam pozostał i był profesorem, a także prodziekanem polskiego Wydziału Medycyny Weterynaryjnej w Edynburgu. W Londynie uzyskał drugi doktorat. Do Wrocławia przyjechał w 1946 roku i zorganizował tu Katedrę Ogólnej Hodowli Zwierząt i kierował nią do 1951 roku, kiedy powstała Wyższa Szkoła Rolnicza z Wydziałem Zootechnicznym. Był jego współzałożycielem i pierwszym dziekanem. Profesor Olbrycht był wybitnym genetykiem, staż naukowy odbywał u Tomasza Morgana, pracował w USA (Kentucky, Chicago), ukończył także studia rolnicze na Wydziale poznańskiego Uniwersytetu. Wiedzę o dziedzinie inseminacji i adaptacji do polskich warunków kukurydzy „koński ząb” przekazywał studentom i praktykom w swoich bardzo interesujących wykładach.

Tadeusz Konopiński – był osobowością niezwykłą o wyjątkowych zdolnościach zawodowych, naukowych, nauczycielskich i organizacyjnych. Urodził się w roku 1894 w Wonieściu, powiecie kościańskim, województwie poznańskim. Był to jeszcze w tym czasie zabór pruski. Tam uczęszczał do szkół podstawowej i średniej, studia wyższe to już „Breslau” – Uniwersytet Fryderyka Wilhelma, Instytut Rolniczy z wchodzącym w jego skład Instytutem Weterynarii z Kliniką dla Zwierząt, która to jednostka należała do Wydziału Filozoficznego (zachowano strukturę organizacyjną i nazewnictwo ówczesnego niemieckiego Uniwersytetu). Studia ukończył już po I wojnie światowej na Wydziale Rolniczo-Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego. Tam też się doktoryzował, uzyskując stopień doktora w 1921 roku. Dalszą działalność naukową związał z Akademią Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie, gdzie w roku 1927 się habilitował, a w roku 1931 otrzymał tytuł profesora. Wiązało się to z obowiązkiem prowadzenia wykładów, na które

corocznie przyjeżdżał do Lwowa. Od habilitacji do profesury zwyczajnej uzyskanej już we Wrocławiu w roku 1946 należał do Rady Wydziału Medycyny Weterynaryjnej aż do roku 1951, kiedy to utworzony został w Wyższej Szkole Rolniczej Wydział Zootechniczny. Wykładał aż do przejścia na emeryturę (1964), także dla studentów Wydziału Medycyny Weterynaryjnej, hodowlę szczegółową i żywienie zwierząt. W roku 1945, jako jeden z pierwszych Polaków, znalazł się we Wrocławiu – Jemu Wydział zawdzięcza posiadane pomieszczenia na Biskupinie, w których do dzisiaj mieszczą się anatomia i histologia. Był także założycielem Wydziału Rolniczego we Wrocławiu i pierwszym jego dziekanem, a także jednym ze współtwórców Wydziału Zootechnicznego. Był liczącym się uczonym, twórcą szkoły naukowej w swojej dyscyplinie, a także doskonałym i doświadczonym praktykiem rolnikiem i hodowcą. Tej dyscyplinie, jej strukturom, organizacjom, związkom korporacyjnym poświęcił dużą część swojego życia.

Utraciliśmy wtedy także na skutek powołań na stanowiska kierownicze dwóch lwowskich, liczących się w nauce badaczy: profesora Andrzeja Klisieckiego, fizjologa i dr Zofię Opoczyńską-Sembratową, histologa. Objęli oni katedry na Wydziale Lekarskim, kierując jednocześnie takimi samymi katedrami na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej Uniwersytetu Wrocławskiego, aż do utworzenia równoważnych samodzielnych jednostek na weterynarii. Były to liczące się postacie, ważne dla statusu i rangi Wydziału, dzięki Nim w okresie początkowym zapewniona została dydaktyka, badania, kształcenie kadr i – co było bardzo ważne w owym czasie – wyposażone stosownie do profilu pomieszczenia na medycynie. Wspominamy ich z wdzięcznością, przedstawiając jednocześnie dla przypomnienia ich sylwetki:

Andrzej Klisiecki – lekarz, dr wszech nauk lekarskich (1921), uczeń Adolfa Becka – lwowskiego fizjologa Uniwersytetu Jana Kazimierza, tamże *venia legendi* z fizjologii (1928). Od 1929 roku profesor nadzwyczajny i kierownik Katedry i Zakładu Fizjologii w Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie, profesor zwyczajny tamże od roku 1937. Organizator Wydziału Medycyny Weterynaryjnej we Wrocławiu i kierownik Zakładu Fizjologii w latach 1945–1953. Twórca Szkoły Naukowej fizjologów i farmakologów. Ta szkoła dała później początek dwóm samodzielnie rozwijającym się kierunkom wrocławskiej weterynarii – fizjologii i farmakologii.

Zofia Opoczyńska-Sembratowa – studia medyczne odbyła na Uniwersytecie Wileńskim, uzyskała tam także tytuł doktora (1928). Pochodziła ze szkoły profesora Jerzego Aleksandrowicza (dr filozofii 1909, dr medycyny 1913), który w latach 1929–1939 kierował Katedrą Histologii i Embriologii Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie. Zofia Sembratowa do 1939 roku była tamże adiunktem. Po wojnie – jako zastępca profesora – objęła kierownictwo Katedr Histologii i Embriologii na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej (1945–1948), jednocześnie na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Wrocławskiego (1945–1964). *Venia legendi* uzyskała w 1946 roku na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej, a tytuł profesora nadzwyczajnego w 1948 roku.

Wydział Medycyny Weterynaryjnej był w latach swego wrocławskiego początku wspierany w nauczaniu, badaniach naukowych, kształceniu kadry naukowej, a także w wykorzystaniu pomieszczeń przez ludzi spoza swojego gremium. Wspominam nazwiska tych profesorów i prowadzone przez nich zajęcia: Tadeusz Baranowski (chemia fizjologiczna), Ludwik Hirszfild (zawdzięczamy Mu możliwość prowadzenia ćwiczeń w pracowniach Katedry Mikrobiologii Wydziału Lekarskiego), Hugon Kowaczyk (patologia ogólna), Stanisław Loria (fizyka), Edwin Ptażek (chemia nieorganiczna i organiczna).

Trzem z katedr: farmakologii, higieny środków zwierzęcego pochodzenia i mikrobiologii brakowało obsady profesorskiej. Bowiem profesor Wincenty Skowroński (farmakolog) pozostał we Lwowie, a profesor Alfred Trawiński (higiena środków spożywczych zwierzęcego pochodzenia) osiedlił się w Lublinie i pracował na utworzonym tam Wydziale Medycyny Weterynaryjnej, sprawując jednocześnie kierownictwo tejże katedry we Wrocławiu, nie będąc jednak w tym mieście. Stan ten sprawił,

że faktycznym organizatorem tej jednostki był adiunkt dr Lesław Ogielski, od 1948 roku z-ca profesora i jej kierownik. Kierownictwo Katedry Farmakologii w roku 1945 powierzono z-cy profesora doc. Adamowi Szwabowiczowi. Kierownictwo Katedry Mikrobiologii po lwowskim profesorze Edmundzie Mikulaszku, który po wojnie osiadł w Warszawie i tam na Wydziale Lekarskim kierował Katedrą Mikrobiologii, objął w 1946 roku dr Aleksander Ratomski, uzyskując stanowisko zastępcy profesora.

Na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej, będącym do roku 1951 w strukturze Uniwersytetu, w poszczególnych katedrach zachodziły zmiany wynikające z postępowań awansowych, losowych oraz tworzenia nowych jednostek. I tak następujące osoby objęły kierownictwo katedr jako zastępcy profesorów, a później profesorowie: Alfred Senze (1948–1975) – położnictwo i patologia rozrodu zwierząt, Adam Skurski (1948–1983) – mikrobiologia weterynaryjna, Franciszek Wandokanty (1948–1963) – biochemia, Kazimierz Myczkowski (1948–1950) – histologia i embriologia, Władysław Lorenc (1950–1957), Tadeusz Sobiech (1951–1974).

Przedstawiony został pierwszy okres działalności Wydziału Medycyny Weterynaryjnej, który rozpoczął się w 1945 roku i ludzie, którzy zaangażowali swój autorytet i pozycję naukową dla idei nadrzędnej, jaką było powstanie i rozwój wszechniczy weterynaryjnej w nowych wrocławskich warunkach. Sprawdziła się myśl Ludwika Hirszfelda, że „trzeba samemu płonąć, by innych zapalać”. To twórcom Wydziału Medycyny Weterynaryjnej we Wrocławiu się udało. Dostrzec to można po 65 latach działalności organizacyjnej, naukowej, dydaktycznej i zawodowej. Ich zapal przejęły następane pokolenia. Ich działalność tworzyła i tworzy historię.

Przedstawiłem czasy i ludzi, których już nie ma. Pozostała wśród nas pamięć o lwowskiej i wrocławskiej przeszłości. Wracamy do niej w uroczystych chwilach, jak pewnie czynić to będą nasi następcy w kolejnych jubileuszowych latach.

Piśmiennictwo

1. *Academia Medica Wratislaviensis 1950–2000*, opracowanie zbiorowe. Akademia Medyczna we Wrocławiu, Wrocław 2000, 7–31, 60.
2. Badura R., Wydział Medycyny Weterynaryjnej we Wrocławiu – jego powstanie i twórcy. *Med. Wet.* 2005, 51(11).
3. Kulak T., Pater M., Wrzesiński W., *Historia Uniwersytetu Wrocławskiego 1702–2002*. Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2002, 201–222.
4. Kozuszek W. (red.), *Historia Wydziałów Lekarskiego i Farmaceutycznego Uniwersytetu Wrocławskiego*. Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2002, 44–156.
5. Prost E.K. (red.), *Wybitni polscy lekarze weterynarii XX wieku w nauce i zawodzie*. Lubelskie Towarzystwo Naukowe, Lublin 2005, 18–20, 129–130, 251–252, 282–284, 309–310, 395–396.
6. Sobota J., Szulc T., Tyszkiewicz J. (red.), *Dzieje Akademii Rolniczej we Wrocławiu*. Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu, Wrocław 2001, 7–71, 131–156.
7. Sroka S. T., *Nauki weterynaryjne we Lwowie do roku 1945*. Instytut Europejskich Studiów Społecznych, Rzeszów 1999, 45–215.
8. *Wrocławskie Środowisko Akademickie – Twórcy i ich uczniowie*, oprac. zbiorowe. Ossolineum 2005.
9. Wyróst P., *Sześćdziesiąt lat działalności Wydziału Medycyny Weterynaryjnej we Wrocławiu (1945–2005)*. *Med. Wet.* 2005, 61(11).

Ryszard Badura

Primum agere

II

ROZWÓJ WYDZIAŁU MEDYCYNY WETERYNARYJNEJ WE WROCŁAWIU

W latach 1951–2010 zaszły duże i wielokierunkowe zmiany we wszystkich dziedzinach działalności naszej szkoły wyższej. Przyjęto nazwę „Wyższa Szkoła Rolnicza” określając status akademicki uczelni. Dopiero w roku 1972 udało się uzyskać akceptację zmiany – w owych czasach jedynej możliwej, na Akademię Rolniczą. W roku 2006 ustalono, że Akademia przyjmie nazwę Uniwersytetu Przyrodniczego. Ta ostatnia terminologia może być uznana za właściwą, bo medycyna jest nauką przyrodniczą. Druga połowa minionego stulecia, a zwłaszcza jego lata końcowe, charakteryzuje się szybkim rozwojem nauk lekarskich. A to za sprawą zarówno osiągnięć, które mają już swoją pozycję, i tego, że nowe odkrycia techniki bardzo szybko są wdrażane do badań i postępowania medycznego. Dotyczy to zarówno nauk podstawowych, jak i klinicznych oraz tych związanych z zawodem lekarza weterynarii. Nastąpiła także zmiana postępowania w szeroko pojętej profilaktyce i priorytetów nauk klinicznych. Koń, który dotąd był wykorzystywany przede wszystkim jako siła robocza, stał się zwierzęciem, o którego leczeniu decydują sentyment i związek emocjonalny z człowiekiem, nie tylko koszty. To wraz ze współczesnymi możliwościami terapeutycznymi zdecydowało o istotnym postępie. Prawdziwy przewrót nastąpił w leczeniu małych zwierząt. Stały się one tak bliskie człowiekowi, że czynnik ekonomiczny przestał odgrywać największą rolę. Zachodzące przemiany wymusiły rozwój nowych, nieznanych dotychczas specjalizacji. Dyscypliny tradycyjne w medycynie ulegają przeobrażeniom i obserwujemy usamodzielnianie się ich części. Wszystko to razem stworzyło i stwarza nowy, jakościowo różny od dotychczasowych standardów, model medycyny drugiego milenium.

Przedstawione tu przeobrażenia zachodziły i nadal trwają, przy wymianie pokoleń w kierownictwie Wydziału, katedr i kadrze, w zmieniających się zadaniach, strukturach, we wszystkich funkcjach swoistych dla uczelni wyższej. Nie sposób nawet w przybliżeniu przedstawić procesu przeobrażeń dokonanego w minionym 65-leciu w sposób ogólny. Dokonuje się on w inspiracji kierownictw Wydziału, katedr i w ich zespołach pracowniczych, co też ukazane zostało w dziejach tego okresu.

DZIEKANI I PRODZIEKANI WYDZIAŁU W LATACH 1945–

Prof. dr Zygmunt Markowski Prof. dr Gustaw Poluszyński	1945–1947
Prof. dr Gustaw Poluszyński Prof. dr Antoni Bant	1947–1948
Prof. dr Antoni Bant Prof. dr Tadeusz Olbrycht	1948–1950
Prof. dr Aleksander Zakrzewski Prof. dr Kazimierz Szczudłowski	1950–1952
Prof. dr Antoni Bant Prof. dr Kazimierz Szczudłowski	1952–1953
Prof. dr Tadeusz Sobiech Z-ca prof. dr Bronisław Gancarz Z-ca prof. dr Lesław Ogielski	1953–1956
Prof. dr Antoni Bant Doc. dr Władysław Lorenc (do 1957 r.) Doc. dr Grzegorz Załucki	1956–1958
Doc. dr Lesław Ogielski Doc. dr Grzegorz Załucki Z-ca prof. dr Władysław Barnecki	1958–1960
Doc. dr Tadeusz Sobiech Doc. dr Jerzy Lipanowicz Doc. dr Kazimierz Myczkowski	1960–1962
Prof. dr Bronisław Gancarz Prof. dr Adam Skurski Doc. dr Ryszard Badura	1962–1964
Doc. dr Ryszard Badura Doc. dr Zbigniew Jara Doc. dr Stanisław Karpiak	1964–1965
Prof. dr Lesław Ogielski Doc. dr Zbigniew Jara Doc. dr Stanisław Karpiak	1965–1966
Doc. dr Stanisław Karpiak Doc. dr Henryk Balbierz Doc. dr Lech Wartenberg	1966–1969
Doc. dr Lech Wartenberg Doc. dr Henryk Balbierz Doc. dr Czesław Kaszubkiewicz	1969–1972

Doc. dr Henryk Balbierz Doc. dr Czesław Kaszubkiewicz Doc. dr Piotr Wyróst	1972–1975
Doc. dr Czesław Kaszubkiewicz Prof. dr Zbigniew Samborski Prof. dr Piotr Wyróst	1975–1978
Prof. dr Czesław Kaszubkiewicz Prof. dr Piotr Wyróst Doc. dr Michał Mazurkiewicz	1978–1981
Prof. dr hab. Jan Zwierzchowski Doc. dr Tadeusz Martynowicz Doc. dr Dionizy Zięba	1981–1982
Doc. dr Tadeusz Martynowicz Doc. dr Eryk Adamczyk Doc. dr Józef Dębowy	1982–1984
Doc. dr Tadeusz Martynowicz Prof. dr Zbigniew Michalski Doc. dr Dionizy Zięba	1984–1987
Prof. dr hab. Eryk Adamczyk Prof. dr hab. Barbara Tomaszewska Prof. dr hab. Zbigniew Michalski	1987–1990
Prof. dr hab. Leszek Grzywiński Prof. dr hab. Dionizy Zięba Dr hab. Jan Hutny	1990–1993
Prof. dr hab. Witold Golnik Prof. dr hab. Janusz A. Madej Prof. dr hab. Dionizy Zięba	1993–1966
Prof. dr hab. Józef Nicpoń Prof. dr hab. Stanisław Klimentowski Prof. dr hab. Bożena Obmińska-Mrukowicz	1996–1999
Prof. dr hab. Józef Nicpoń Prof. dr hab. Bożena Obmińska-Mrukowicz Prof. dr hab. Maciej Ugorski	1999–2002
Prof. dr hab. Bożena Obmińska-Mrukowicz Prof. dr hab. Jan Twardoń Prof. dr hab. Maciej Ugorski	2002–2005
Prof. dr hab. Bożena Obmińska-Mrukowicz Prof. dr hab. Jan Twardoń Prof. dr hab. Marek Houszka	2005–2008
Prof. dr hab. Jan Twardoń Dr hab. Krzysztof Kubiak Dr Robert Karczmarczyk	2008–

KATEDRA BIOCHEMII, FARMAKOLOGII I TOKSYKOLOGII

Katedra Biochemii, Farmakologii i Toksykologii powstała w roku 2000 z połączenia Katedry Farmakologii i Toksykologii z Katedrą Biochemii.

ZAKŁAD BIOCHEMII 1946–2010

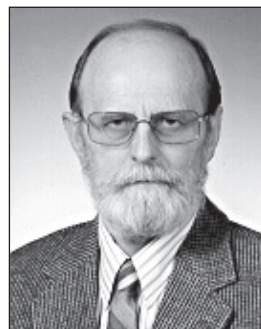
We Lwowie pozostali tamtejsi wykładowcy chemii i chemii fizjologicznej – prof. Moraczewski (wtedy ponad 70-letni) i doc. Grzycki (do Wrocławia przyjechał jedynie asystent Franciszek Wandokanty), dlatego Katedra Chemii Fizjologicznej w latach 1945–1948 połączona była z Katedrą Fizjologii jako Katedra Fizjologii i Chemii Fizjologicznej Uniwersytetu i Politechniki, którą kierował prof. dr Andrzej Klisiecki. Zajęcia realizowane były razem ze studiami medycznymi; wykłady z chemii fizjologicznej prowadził prof. dr hab. Tadeusz Baranowski. W 1948 roku nastąpiło rozdzielenie katedr i **Katedra Chemii Fizjologicznej** pod kierownictwem zastępcy prof. dr. Franciszka Wandokantego stała się samodzielną jednostką Wydziału Weterynaryjnego, początkowo Uniwersytetu i Politechniki, a następnie od 1951 roku Wyższej Szkoły Rolniczej. W październiku 1963 roku kierownictwo Katedry Chemii Fizjologicznej objął doc. dr hab. Stanisław E. Karpiak, wtedy też zmienił się prawie cały zespół pracowników dydaktycznych. W 1967 roku Katedrę Chemii Fizjologicznej przemianowano na **Katedrę Biochemii**. Pozostawała ona pod kierownictwem prof. dr. hab. Stanisława E. Karpiaka do 1991 roku. W 1970 roku powołano w miejsce 13 Katedr Wydziału początkowo 3, a następnie 4 wydziałowe instytuty. Katedra Biochemii już jako **Zakład Biochemii**, nadal pod tym samym kierownictwem, weszła w skład **Instytutu Nauk Fizjologicznych**, którym kierował prof. dr hab. Tadeusz Garbuliński. W roku 1982 rozwiązano wydziałowe instytuty i w ich miejsce powołano ponownie 13 katedr. Zakład Biochemii znów stał się samodzielną **Katedrą Biochemii**. Po odejściu na emeryturę prof. Karpiaka w 1991 r. kierownictwo Katedry objął dr hab. Jan Hutny, który pełnił tę funkcję do 1997 r. W latach 1995–1997, w czasie pobytu J. Hutnego w USA, obowiązki kierownika pełniła dr Joanna Wilczek. W roku 1997 kierownictwo Katedry Biochemii objął prof. dr hab. Maciej Ugorski. W wyniku kolejnej reorganizacji wydziału w 2000 roku Katedra Biochemii (jako **Zakład Biochemii**) weszła w skład **Katedry Biochemii, Farmakologii i Toksykologii**, pozostając pod kierownictwem prof. Ugorskiego, który od roku 2009 kieruje również całą Katedrą.

Franciszek Wandokanty

Stanisław Karpiak

Jan Hutny

PRACOWNICY NAUKOWO-DYDAKTYCZNI

Kierownicy Katedry i Zakładu Biochemii

- Katedra Fizjologii i Chemii Fizjologicznej:
  - prof. dr A. Klisiecki (1945–1948),
  - doc. dr F. Wandokanty (1948–1963),
  - doc. dr hab. S. E. Karpiak (1963–1967).
- Katedra Biochemii:
  - prof. dr hab. S. E. Karpiak (1967–1970).
- Zakład Biochemii Instytutu Nauk Fizjologicznych
  - prof. dr hab. S. E. Karpiak (1970–1982).
- Katedra Biochemii:
  - prof. dr hab. S. E. Karpiak (1982–1991),
  - dr hab. J. Hutny (1991–1997),
  - dr J. Wilczek (1995–1997),
  - prof. dr hab. M. Ugorski (1997–2002).
- Zakład Biochemii Katedry Biochemii, Farmakologii i Toksykologii:
  - prof. dr hab. M. Ugorski (2003–2009).
- Katedra Biochemii, Farmakologii i Toksykologii oraz Zakład Biochemii:
  - prof. dr hab. M. Ugorski (od 2009).

Pracownicy naukowo-dydaktyczni

Lata 1948–1963

Zastępca kierownika:

- prof. dr Franciszek Wandokanty (1948–1963),
- dr Józef Utzig (1948–1963),
- dr Marian Pytasz (1951–1962),
- lek. wet. Józef Wnuk (1950–1959),
- lek. wet. Lech Wartenberg (1950–1952),
- lek. wet. Tadeusz Garbuliński (1953–1957),
- lek. wet. Andrzej Kurbiel (1954–1958),
- lek. wet. Jan Hutny (1962–1963).

Lata 1963–1991

Kierownik:

- prof. dr hab. Stanisław E. Karpiak (1963–1991),
- dr hab. Jan Hutny (1963–1991),
- Marian Krzyżanowski (1963–1975),
- dr Henryk Iwanowski (1963–1975),
- dr Krystian Brzęk (1963–1991),
- dr Theodora Dżongowska-Dzongu (1963–1976),
- dr Lesław Kossobudzki (1964–1991),
- dr Bogusław Kotoński (1967–1991),
- dr Joanna Wilczek (1967–1991),
- mgr Barbara Wróbel-Twarowska (1974–1981),
- dr Janusz Jakielaszek (1976–1991),
- mgr Zofia Musialska (1977–1981),
- dr Krzysztof Sobiech (1979–1985),
- dr Regina Słowińska (1982–1985),
- mgr Barbara Duda-Kulczycka (1987–1991).

Od lewej w pierwszym rzędzie: Liliana Kiczak, Izabela Sambor, Maciej Ugorski, Marta Kuźmińska-Bajor, Barbara Pacura; w drugim rzędzie od prawej: Marek Chadalski, Rafał Kolenda, Tomasz Owczarek, Krzysztof Grzymajło, Maciej Zachorski, Bogusław Kotoński, Anna Kołaczowska, Jan Hutny

Lata 1991–1997

Kierownik:

- dr hab. Jan Hutny (1991–1997),
- dr Joanna Wilczek (1991–1997),
- dr Bogusław Kotoński (1991–1997),
- dr Krystian Brzęk (1991–1997),
- dr Janusz Jakielaszek (1991–1997),
- dr Lesław Kossobudzki (1991–1995),
- mgr Barbara Duda-Kulczycka (1991–1997),
- mgr Rafał Chmielewski (1997).

Lata od 1997

Kierownik:

- prof. dr hab. Maciej Ugorski (1997),
- dr Bogusław Kotoński (1997),
- dr Janusz Jakielaszek (1997),
- dr Krystian Brzęk (1997–1999),
- dr Joanna Wilczek (1997–2000),
- mgr Barbara Duda-Kulczycka (1997–2002),
- mgr Rafał Chmielewski (1997–2003),
- dr hab. Jan Hutny, prof. nadzw. (1998–2007),
- dr Dagmara Kisiela (1999–2008),
- dr Liliana Kiczak (2001),
- dr Anna Kołaczowska (2008),
- dr Łukasz Wojciech (2009).

PROBLEMATYKA NAUKOWA

Lata 1946–1963

- Wpływ trójterpenów pięciocyklicznych i ich pochodnych na wzrost komórek nowotworowych.
- Chemizm wstrząsów.
- Nerwowa i hormonalna regulacja narządu krążenia.
- Fizjologia wydzielania kanalików nerkowych, chemizm nasienia zwierząt hodowlanych.

Lata 1963–1997

- Enzymologia przemiany cukrowej mięśni w aspekcie porównawczym (robaki, mięczaki, owady, ryby, ptaki, ssaki).
- Procesy amyloлізу glikogenu.
- Synteza oligomerów glukozy drogą niefosforylacyjnej transglikozylacji.
- Własności transferazowe obojętnej alfa-glukozydazy krwi i mięśni.
- Utlenianie wolnej glukozy.
- Niektóre zagadnienia enzymologii klinicznej i enzymologii nasienia zwierząt.

AKTUALNE BADANIA NAUKOWE

Prowadzone w Zakładzie Biochemii Katedry Biochemii, Farmakologii i Toksykologii badania koncentrują się wokół następujących tematów: (1) etiologia i immunoprofilaktyka salmonelloz, (2) poszukiwania nowych modulatorów oporności wielolekowej, (3) molekularne mechanizmy niewydolności serca u psów i ludzi, (4) mechanizmy przerzutowania w raku sutka suk i kobiet. Biorąc pod uwagę fakt, że każdy z tych tematów odnosi się bezpośrednio do problemów medycznych i weterynaryjnych, w ich wykonywaniu Zakład Biochemii współpracuje z innymi jednostkami, głównie klinicznymi, zarówno wydziałowymi (Katedra Anatomii Patologicznej, Mikrobiologii i Weterynarii Sądowej, Katedra Chorób Wewnętrznych i Pasożytniczych z Kliniką Chorób Koni, Psów i Kotów, Katedra Epizootiologii i Administracji Weterynaryjnej z Kliniką oraz Katedra i Klinika Rozrodu, Chorób Przeżuwaczy), jak i wrocławskiej Akademii Medycznej i Instytutu Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN.

W ramach zadania badawczego pt. „Etiologia i immunoprofilaktyka salmonelloz” badania koncentrują się na zagadnieniach dotyczących etiopatogenezy zakażeń pałeczkami *Salmonella*, a konkretnie udziału powierzchniowych organelli zwanych fimbriami w adhezji i inwazyjności takich serowarów *Salmonella* jak: *Enteritidis*, *Typhimurium*, *Abortusovis Choleraesuis* i *Dublin*. Do najważniejszych osiągnięć tego projektu należy sklonowanie i zsekwencjonowanie genów adhezyn FimH odpowiedzialnych za aktywności biologiczne fimbrii typu 1, a także scharakteryzowanie białek FimH pod kątem właściwości biologicznych. Dotychczasowe wyniki badań *in vivo* wskazują, że fimbrie typu 1 są ważnym czynnikiem wirulencji pałeczek *Salmonella Gallinarum*.

Głównym nurtem badań prowadzonych na temat „Poszukiwanie nowych modulatorów oporności wielolekowej” jest analiza oporności wielolekowej (ang. MDR-Multidrug Resistance) oraz wyjaśnienie powstawania tego zjawiska na poziomie molekularnym w drożdżach modelowych *S. cerevisiae* oraz patogenie z rodzaju *candida*. W ramach niniejszej tematyki wykazano obecność kompensacyjnej indukcji głównych determinant MDR- transporterów ABC (ang. ATP binding cassette) usuwających cytotoksyki na zewnątrz komórki. Indukcję tę obserwowano po zniszczeniu genów kodujących homologiczne pompy ABC, co wskazuje na możliwość wystąpienia klinicznie niebezpiecznego zjawiska indukcji ekspresji transporterów ABC wykazujących zązębiający się profil substratowy. Niedawno rozpoczęte prace nad poszukiwaniem nowych substancji modulu-

jących oporność wielolekową u drożdży modelowych, jak i w lekoopornych izolatach klinicznych pozwoliły na identyfikację związków izolowanych z naturalnych źródeł (rośliny lecznicze, białko jaja kurzego), które wykazywały właściwości przeciwrzybiczne.

Głównym obszarem zainteresowań dotyczących molekularnych mechanizmów niewydolności serca u psów i ludzi są badania związane z udziałem cytokin prozapalnych w rozwoju niewydolności serca u psów. Nagłe zatrzymanie krążenia z powodu chorób układu krążenia jest najczęstszą przyczyną zgonów ludzi w Polsce i innych krajach wysoko rozwiniętych. Badania tkanki mięśnia sercowego ludzi są ograniczone ze względów etycznych, dlatego zastosowanie modeli zwierzęcych pozwala na lepsze poznanie zmian czynnościowych (ekspresja i synteza patologicznych białek) i morfologicznych towarzyszących niewydolności serca. Wybór psów jako modelu doświadczalnego podyktowany był przede wszystkim tym, że psy – jako jedyny gatunek zwierząt – są leczone na niewydolność serca podobnie jak ludzie i przyjmują te same leki przez długi okres czasu. U psów z krańcową niewydolnością serca stwierdzono podwyższony poziom ekspresji prozapalnych cytokin takich jak IL-1 β , IL-6 i TNF- α , w porównaniu z osobnikami zdrowymi. W tkance mięśnia sercowego pacjentów z ostatnim stadium endokardiozy mitralnej wykazano obecność dwóch różnych alternatywnych transkryptów IL-1 β , które mogą mieć wpływ na przebieg procesu chorobowego.

W temacie czwartym pt. „Mechanizmy przerzutowania w raku sutka u suk i kobiet” badania koncentrują się z jednej strony na identyfikacji i funkcjonalnej analizie genów i białek zaangażowanych w tworzenie przerzutów przez komórki raka sutka, z drugiej na analizie oddziaływań tych komórek z mikrośrodowiskiem narządu docelowego. Do realizacji tych celów otrzymano własne modele eksperymentalne obejmujące, pochodzące od suk, komórki guza pierwotnego i odpowiadające im komórki z przerzutu. Komórki te zostały scharakteryzowane pod względem właściwości biologicznych. Co więcej, dla tych linii komórkowych, we współpracy z Wydziałem Medycyny Weterynaryjnej SGGW w Warszawie, uzyskano również profile genów, które najprawdopodobniej mogą być zaangażowane w proces tworzenia przerzutów. Ze względu na szereg podobieństw pomiędzy rakiem sutka suk a rakiem piersi u kobiet – badania nad nowotworami u psów mogą dostarczyć istotnych informacji dotyczących raka piersi u ludzi, łącznie z jego leczeniem.

PROJEKTY BADAWCZE

1. Wykorzystanie metod odwrotnej genetyki w badaniach nad rolą łańcuchów cukrowych w ekspresji fenotypu nowotworowego (Nr 6 P207 001 05, 1993–1996).
2. Badania polimorfizmu genetycznego *Salmonella* Enteritidis, *Yersinia enterocolitica*, *Listeria monocytogenes* i *Campylobacter jejuni* (Nr 6 PO6D 055 21, 2001–2004).
3. Charakterystyka funkcjonalna bakteryjnych adhezyn FimH pałeczek *Salmonella* Enteritidis, *Salmonella* Gallinarum i *Salmonella* Pullorum (Nr 3PO6K 003 22, 2002–2004).
4. Badania nad rolą adhezyn FimH fimbrii typu 1 w patogenezie zakażeń pałeczkami *Salmonella* (Nr 2 PO6K 023 30, 2006–2009).
5. Badanie poziomu ekspresji alternatywnych transkryptów IL-1 β w mięśniu sercowym i wybranych tkankach u psów z krańcową niewydolnością serca (NM 308 3037 33, 2007–2010).
6. Badanie ekspresji genów RTA, związanych z opornością wielolekową, w odpowiedzi na stres u drożdży *Saccharomyces cerevisiae* oraz patogenie *Candida glabrata* (N N303 026537, 2009–2012).
7. Rola izoforny MT-3 metalotioneiny w progresji ludzkiego raka gruczołu piersiowego w modelu *in vivo* (N N401 048038, 2010–2013).
8. W ramach 6. Programu Ramowego: Molecular mechanisms involved in organ-specific metastatic growth processes in breast cancer (METABRE, LSHC-CT-2004-503049, 2004–2007).

9. W ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw: Dolnośląskie Centrum Zaawansowanych Technologii. Rozbudowa Laboratorium Agregatów Lipidowych (WKP_ 1/1.4.3/2/2005/47/166/495/2006U, 2004–2006).
10. W ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka: Zintegrowane Centrum Medycyny Sercowo-Naczyniowej. Priorytet 1. Badania i rozwój nowoczesnych technologii. Działanie 1.1. Wsparcie badań naukowych dla budowy gospodarki opartej na wiedzy. Poddziałanie 1.1.2. Strategiczne programy badań naukowych i prac rozwojowych. Zadanie nr 12. Znaczenie patofizjologiczne w progresji niewydolności serca oraz wzajemne zależności pomiędzy niedoborami hormonów anabolicznych, zaburzoną równowagą w obrębie układu autonomicznego oraz aktywnością procesów zapalnych.

STUDENCKIE KOŁO NAUKOWE MEDYKÓW WETERYNARYJNYCH – SEKCJA CHEMII FIZJOLOGICZNEJ, POTE M BIOCHEMII

SKN Medyków Weterynaryjnych sekcja Chemii Fizjologicznej rozpoczęła swoją działalność przy Katedrze Chemii Fizjologicznej w roku 1965. Tematyką, którą zajmowali się pracujący w niej studenci, były zagadnienia enzymologii klinicznej.

W latach 1965–1967 pracowali tam studenci Bogusław Kotoński i Stefan Kamiński (ten ostatni po ukończeniu studiów lek. wet. w Gdańsku). B. Kotoński za pracę pt. „Modyfikacja metody oznaczania aktywności alfa amylazy w moczu” w 1966 roku uzyskał I miejsce na I Uczelnianym Sejmiku SKN. W 1967 roku w sekcji pracował Kazimierz Kita, a w 1968 Krzysztof Sobiech i Jan Żmudzki. K. Kita i K. Sobiech oddzielnie otrzymali za swoje prace wyróżnienia na III Sejmiku SKN. W latach 1970–1972 w sekcji Biochemii pracował Maciej Ugorski. W następnych latach działalność sekcji została zawieszona na skutek małego zainteresowania ówczesnych studentów tą dziedziną.

Działalność sekcji została reaktywowana w latach 2001–2003; pracował w niej Łukasz Wojciech, zajmując się zagadnieniami biologii molekularnej.

Doktoranci:

- mgr inż. Krystyna Żółtowska (obrona 1972),
- mgr Danuta Ziarko-Witkowska (1973),
- mgr Maria Monkiewicz (1973),
- mgr Anna Dąbrowska (1974),
- lek. wet. Stanisław Andrzejewski,
- mgr Krzysztof Gwara,
- lek. wet. Izabela Sambor (2006);
- lek. wet. Łukasz Wojciech (2008);
- mgr inż. Marta Kuźmińska-Bajor;
- mgr Tomasz Owczarek;
- mgr Krzysztof Grzymajło.

NAUCZANIE

Lata 1948–1963

Wykłady i ćwiczenia z chemii fizjologicznej dla studentów III i IV semestru Wydziału Weterynarii.

Lata 1963–1997

- Od 1963 r. wykłady i ćwiczenia z chemii fizjologicznej, następnie biochemii dla studentów II roku Wydziału Weterynarii.
- Od 1965 r. do 1993 r. wykłady i ćwiczenia dla studentów Wydziału Zootechnicznego.

- Od 1967 r. do 1990 r. wykłady i ćwiczenia z biochemii dla studentów Wydziału Zootechnicznego – studiów zaocznych.
- Od 1974 r. – wykłady i ćwiczenia z chemii dla studentów I roku Wydziału Weterynarii:
  - prof. S. E. Karpiak (1974–1976),
  - dr L. Kossobudzki (1976–1994),
  - dr B. Kotoński (od 1995).

Lata od 1997

- Wykłady i ćwiczenia z biochemii dla I i II roku Wydziału Medycyny Weterynaryjnej.
- Wykłady i ćwiczenia z chemii ogólnej i organicznej dla I roku Wydziału Medycyny Weterynaryjnej.
- Wykłady i ćwiczenia z biochemii dla studentów II roku biologii Wydziału Biologii i Hodowli Zwierząt.
- Wykłady i ćwiczenia z biologii molekularnej dla studentów III roku Biologii Wydziału Biologii i Hodowli Zwierząt.
- Wykłady i ćwiczenia z inżynierii genetycznej dla studentów biotechnologii Wydziału Nauk o Żywności.

DOKTORATY AKTUALNYCH I BYŁYCH PRACOWNIKÓW KATEDRY CHEMII FIZJOLOGICZNEJ/KATEDRY BIOCHEMII/ZAKŁADU BIOCHEMII

- Wydział Weterynarii:
  - Franciszek Wandokanty (1946),
  - Józef Utzig (1952),
  - Tadeusz Garbuliński (1958),
  - Marian Pytasz (1959),
  - Lech Wartenberg (1959, Katedra Higieny),
  - Jan Hutny (1969),
  - Bogusław Kotoński (1976),
  - Maciej Ugorski (1978),
  - Izabela Sambor (2006),
  - Łukasz Wojciech (2008).
- Uniwersytet Wrocławski: Henryk Iwanowski (1965).
- Akademia Medyczna Wrocław (Wydz. Farmacji): Marian Krzyżanowski (1967).
- Uczelniany Instytut Biologii Stosowanej Akademii Rolniczej:
  - Krystian Brzęk (1971),
  - Lesław Kossobudzki (1972),
  - Krystyna Żółtowska (1972 SD),
  - Theodora Dzungu-Dżongowska (1972),
  - Danuta Ziarko-Witkowska (1973 SD),
  - Maria Monkiewicz (1973 SD),
  - Anna Dąbrowska (1974 SD),
  - Joanna Wilczek (1974).
- Instytut Immunologii Terapii Doświadczalnej PAN: Krzysztof Sobiech (1976).
- Wydział Nauk o Żywności: Dagmara Kisiela (2005).

DALSZE LOSY NIEKTÓRYCH PRACOWNIKÓW KATEDRY/ZAKŁADU BIOCHEMII I INNE WAŻNIEJSZE PEŁNIONE PRZEZ NICH FUNKCJE

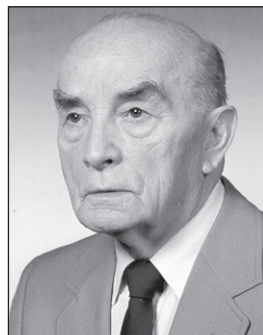
- **Doc. dr Franciszek Wandokanty**
1963–1975 Kierownik Zakładu Biochemii AWF Wrocław, zmarł w 1986 r.
- **Prof. dr hab. Stanisław E. Karpiak**
  - przed 1954 r. w Zakładzie prof. Józefa Hellera, Uniwersytet Wrocławski,
  - przed 1963 r. w Katedrze Biochemii Akademii Medycznej we Wrocławiu (prof. T. Baranowski),
  - 1964–1966 r. prodziekan Wydziału Weterynarii,
  - 1966–1969 r. dziekan Wydziału Weterynarii,
  - 1981–1984 r. członek komisji Bioch. i Biof. PAN,
  - 1975–1991 r. członek komisji Fizjologii Mięśni PAN, Członek Wrocławskiego TN, PT Fizjol., PT Bioch., PTNW. Zmarł w 1995 r.
- **Dr hab. Jan Hutny, prof. nadzw.**
  - 1992–1994 r. prodziekan Wydziału Weterynarii.
- **Prof. dr hab. Marian Pytasz**
  - po 1963 r. WSR Lublin, następnie Katedra Fizjologii na Uniwersytecie Śląskim.
- **Prof. dr hab. Krzysztof Sobiech**
  - 1985–1996 r. kierownik Zakładu, a następnie Katedry Biochemii AWF Wrocław,
  - 1994–1996 r. rektor AWF Wrocław.
- **Prof. dr hab. Maciej Ugorski**
  - 1999–2005 r. prodziekan, Wydział Medycyny Weterynaryjnej Akademii Rolniczej we Wrocławiu,
  - 1992–1995 r. przewodniczący Oddziału Wrocławskiego Polskiego Towarzystwa Immunologicznego,
  - 1995–1998 r. członek Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Immunologii Doświadczalnej i Klinicznej,
  - od 1995 r. do dziś członek Rady Naukowej Instytutu Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN,
  - 2000–2005 r. członek I Lokalnej Komisji Okręgowej do Spraw Doświadczeń na Zwierzętach, od 2001 do dziś członek Rady Naukowej Międzyuczelnianego Centrum Biotechnologii Agregatów Lipidowych,
  - od 2003 r. do dziś członek Komitetu Immunologii i Etiologii Zakażeń Człowieka PAN, Członek Sekcji Biologii Molekularnej, Biochemii i Biofizyki Komitetu Badań Naukowych (9–12 konkurs projektów badawczych), członek Zespołu Recenzentów Sekcji Biologii Medycznej (30–34 i 38 konkurs projektów badawczych),
  - 2005–2006 r. członek Komisji ds. Nagrody Dyrektora Centrum Onkologii – Instytutu im. M. Skłodowskiej-Curie.

KATEDRA I ZAKŁAD FARMAKOLOGII I TOKSYKOLOGII 1945–2010

Katedra Farmakologii została powołana na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu w listopadzie 1945 roku. W 1963 roku została ona przekształcona w **Katedrę Farmakologii i Toksykologii** z dwoma zakładami: **Zakładem Farmakologii** (kierownik – prof. dr hab. Tadeusz Garbuliński, 1961–1990) i **Zakładem Toksykologii** (kierownik – prof. dr hab. Michał Bohosiewicz, 1963–1981) i taką strukturę utrzymywała do końca lat osiemdziesiątych. Pod koniec lat osiemdziesiątych w Katedrze zniesiony został podział na dwa zakłady. W latach 1970–1982 Katedra Farmakologii i Toksykologii została włączona do **Instytutu Nauk Fizjologicznych**. W 2000 roku Katedra Farmakologii i Toksykologii połączyła się z Katedrą Biochemii. Utworzono nową jednostkę organizacyjną, która od 2000 roku do dnia dzisiejszego nosi **nazwę Katedry Biochemii, Farmakologii i Toksykologii**, w skład której wchodzi dwa odrębne zakłady: **Zakład Biochemii** i **Zakład Farmakologii i Toksykologii**.

Organizatorem i pierwszym kierownikiem Katedry Farmakologii był doc. Adam Szwabowicz (1945–1960), a po nim funkcję tę pełnił prof. dr hab. Tadeusz Garbuliński (1960–1985). W 1986 roku kierownictwo Katedry przejął prof. dr hab. Józef Dębowy, który był kierownikiem Katedry Farmakologii i Toksykologii do 2000 roku, a następnie w latach 2000–2009 był kierownikiem Katedry Biochemii, Farmakologii i Toksykologii. Od 1 września 2009 kierownikiem Katedry Biochemii, Farmakologii i Toksykologii został mianowany prof. dr hab. Maciej Ugorski.

W 1963 roku, po przekształceniu Katedry Farmakologii w Katedrę Farmakologii i Toksykologii z jednoczesnym wyodrębnieniem dwóch zakładów, kierownikiem Zakładu Farmakologii w latach 1961–1990 był prof. dr hab. Tadeusz Garbuliński, a kierownikiem Zakładu Toksykologii w latach 1963–1981 był prof. dr hab. Michał Bohosiewicz. Od 1990 do 2003 roku funkcję kierownika Zakładu Farmakologii i Toksykologii pełnił prof. dr hab. Józef Dębowy. Od 2003 roku do chwili obecnej funkcję kierownika Zakładu Farmakologii i Toksykologii pełni prof. dr hab. Bożena Obmińska-Mrukowicz.

Tadeusz Garbuliński

Michał Bohosiewicz

Józef Dębowy

PRACOWNICY NAUKOWO-DYDAKTYCZNI:

- doc. dr Adam Szwabowicz (1945–1960),
- prof. dr hab. Tadeusz Garbuliński (1961–1990),
- prof. dr hab. Michał Bohosiewicz (1947–1981),
- prof. dr hab. Zenon Bubień (1948–1951 wolontariat, okres zatrudnienia 1951–1981),
- prof. dr hab. Ireneusz Dynarowicz (1965–1977),
- prof. dr hab. Józef Dębowy (1963–2010),
- prof. dr hab. Marcin Światała (od 1975),
- prof. dr hab. Bożena Obmińska-Mrukowicz (od 1978),

- dr Kazimierz Międzobrodzki (1950–1972),
- dr hab. Remigiusz Węgrzynowicz (1962–1967),
- lek. wet. Gerda Grünpeter (1962–1963),
- dr Władysław Łój (1964–1974),
- dr Zdzisław Jopek (od 1967),
- dr Barbara Mikołajczak-Bożiłow (1965–1977),
- lek. wet. Jerzy Wojda (1982–1985),
- dr Ewa Kucharczak (od 1986),
- dr Marianna Szczypka (od 2000).

W pierwszym rządzie od lewej siedzą: Józef Dębowy, Bożena Obmińska-Mrukowicz, Marcin Świłała.
W drugim rządzie od lewej stoją: Marianna Szczypka, Błażej Poźniak, Agnieszka Suszko,
Władysława Stręk, Krystyna Góral, Krzysztof Jaworski, Ewa Kucharczak

DYSCYPLINY NAUKOWE

• Farmakologia weterynaryjna

Do końca lat siedemdziesiątych w Zakładzie Farmakologii prowadzono badania nad farmakologiczną regulacją układu wegetatywnego w układzie krążenia.

Od 1980 roku do chwili obecnej prowadzone są badania z zakresu immunofarmakologii weterynaryjnej.

Od 2000 roku do chwili obecnej prowadzone są badania z zakresu farmakokinetyki chemioterapeutyków przeciwbakteryjnych.

• Toksykologia weterynaryjna

Z zakresu toksykologii weterynaryjnej w latach 1950–1980 prowadzone były badania dotyczące: laboratoryjnej diagnostyki zatruc pestycydami u zwierząt, toksykodynamiki związków fosforoorganicznych, chlorowanych węglowodorów i niektórych fungicydów.

W latach 1970–1980 wykonano kompleksowe badania skażeń gleby i zwierząt metalami ciężkimi z okolicy hut miedzi, stali oraz kopalni węgla brunatnego i elektrowni.

BADANIA NAUKOWE

Specjalizacje naukowe:

A. Fizjofarmakologiczne badania regulacji nerwowej i hormonalnej

1. Udokumentowano działanie leków wpływających na receptory adrenergiczne i cholinergiczne w układzie krążenia i przewodzie pokarmowym u przeżuwaczy oraz poznano rolę receptorów adrenergicznych w regulacji przemian cukrowych w mięśniu sercowym, szkieletowym i gładkim.
2. Udokumentowano neurohormonalną regulację metabolizmu wysokoenergetycznych związków fosforowych (ATP, ADP, fosfokreatyny) i glikogenu w różnych rodzajach mięśni (sercowym, szkieletowym, gładkim).
3. Udokumentowano wpływ nitratów na metabolizm glikogenu w sercu, mięśniach szkieletowych i wątrobie.
4. Udokumentowano wpływ nerwu aortowego na przysadko zależne uwalnianie glikokortykoidów podczas farmakologicznej katecholaminemii.

B. Immunofarmakologia

W badaniach immunofarmakologicznych przeprowadzonych na zwierzętach laboratoryjnych i hodowlanych określono:

1. Wpływ niesterydowych leków przeciwzapalnych na wskaźniki odpornościowe zwierząt laboratoryjnych w warunkach pobudzenia układu immunologicznego wywołanego podaniem pirogeny bakteryjnego oraz badano możliwości wykorzystania tej grupy leków do osłony immunohomeostazy w warunkach stresu wywołanego zimnem.
2. Wpływ syntetycznych leków immunomodulujących (kompleksowego połączenia miedzi z eterem 3 merkapto-2 hydroksypropylowym dekstranu, mechloretaminy, lewamizolu, dietyloditiotiokarbaminianu sodowego) na układ immunologiczny prawidłowy poddany immunosupresji farmakologicznej lub osłabiony przez ostry stres, jak również na układ immunologiczny pobudzony przez podanie lipopolisacharydu lub infekcję bakteryjną.
3. Wpływ naturalnych leków immunomodulujących (dimeru lizozymu, wyciągu z grasic cięłych, preparatu torfowego, chitosanu) na układ odpornościowy prawidłowy poddany immunosupresji farmakologicznej lub osłabiony przez ostry stres.
4. Udokumentowano immunotropowe działanie chemioterapeutyków przeciwbakteryjnych: antybiotyków bakteriobójczych i bakteriostatycznych oraz fluorochinolonów.
5. Udokumentowano immunotropowe działanie leków przeciw pasożytniczych z grupy permetryn i endektocydów (awermektyn i milbemecyn).
6. Udokumentowano immunomodulujące działanie nieselektywnych i selektywnych inhibitorów fosfodiesterazy oraz inhibitorów aminopeptydazy N (kwasu betulowego i bestatyny) na układ odpornościowy.
7. Na modelu myszy eksperymentalnie zarażonych *Trichinella spiralis* udokumentowano immunomodulujące działanie leków tymomimetycznych.
8. Wpływ antybiotyku bakteriostatycznego (florfenikolu) na wybrane wskaźniki immunologiczne u kurcząt normotermicznych i poddanych działaniu LPS z *E. coli* w zależności od wieku i masy ciała ptaków.

Na podstawie badań przeprowadzonych na zwierzętach laboratoryjnych opracowano schematy stosowania i wykorzystania lewamizolu oraz mechloretaminy w immunoprofilaktyce nieswoistej i terapii chorób bakteryjnych u bydła i trzody chlewnej.

Przeprowadzone na zwierzętach laboratoryjnych badania określające immunomodulujące działanie dimeru lizozymu pozwoliły na ustalenie dawki leczniczej tego związku do stosowania u zwierząt gospodarskich i towarzyszących.

C. Farmakokinetyka chemioterapeutyków przeciwbakteryjnych

W badaniach przeprowadzonych na ptakach hodowlanych określone zostały właściwości farmakokinetyczne antybiotyków z grupy fenikoli (tiamfenikolu oraz florfenikolu) oraz chemioterapeutyku z grupy nitroimidazoli (metronidazolu).

1. W badaniach porównawczych udokumentowano właściwości farmakokinetyczne florfenikolu po jednorazowym pozanaczyniowym podaniu indykom, kurom, gęsiom i kaczkom.
2. Oznaczono wskaźniki farmakokinetyczne florfenikolu u indyków w zależności od drogi podania i liczby podań (jednorazowo lub wielokrotnie).
3. Określono wpływ wieku, masy ciała, płci, rodzaju podawanej karmy oraz gorączki wywołanej podaniem LPS z *E. coli* na farmakokinetykę florfenikolu.
4. W przeprowadzonych badaniach toksykometrycznych określono różnice w gonadotoksycznym działaniu metronidazolu u ssaków i u ptaków.
5. Udokumentowano, że wielokrotne podawanie metronidazolu samcom indyków w dawce leczniczej wpływa niekorzystnie na jakość nasienia tych ptaków.
6. Udokumentowano istniejące różnice gatunkowe w farmakokinetyce metronidazolu, które stanowią podstawę do wytłumaczenia różnic w działaniu toksycznym tego związku u ssaków i ptaków.

D. Toksykologia weterynaryjna

Prowadzone są badania określające wpływ środowiska na zawartość metali w paszach i tkankach zwierzęcych.

GRANTY

Badania immunofarmakologiczne przeprowadzone w latach 1980–1990 zrealizowane zostały w ramach programu CPBP 05.06 MR.II 10-3 C-1 „Farmakologiczna osłona i stymulacja odporności i adaptacji”. Badania zrealizowano w ramach trzech etapów. Etap I dotyczył kontroli przydatności leków aspirynopodobnych do osłony odporności i adaptacji u zwierząt, etap II dotyczył określenia wpływu interakcji pirogeny bakteryjnego i mechloretaminy w dawkach bodźcowych na wybrane wskaźniki odporności, natomiast w etapie III wykonano badania określające wpływ imutiolu (DTC) i porównawczo lewamizolu oraz mechloretaminy na wspomaganie i osłonę odporności u zwierząt. W latach 1990–1992 pracownicy naukowo-dydaktyczni Katedry Farmakologii i Toksykologii brali udział w realizacji badań rządowych realizowanych w ramach programu RPBR RR II 27 Badania przedkliniczne Preparatu Torfowego Tołpy.

Badania finansowane przez MNiSzW w ramach grantów własnych i promotorskich, które zostały wykonane przez pracowników naukowo-dydaktycznych Zakładu Farmakologii i Toksykologii w latach 1997–2009:

1. Korekcja układu odpornościowego poddanego supresji przez leki tymomimetyczne w interakcji z cynkiem (5 PO6K 00512 – grant własny).
2. Opracowanie skutecznej metodyki regulacji populacji szczurów (95PO6K00297C/3113 – grant własny).
3. Porównanie farmakokinetyki tiamfenikolu i florfenikolu u drobiu (3 PO6K 03724 – grant własny).
4. Wpływ inhibitorów fosfodiesterazy na układ odpornościowy myszy (2 PO6K 014 – grant własny).

5. Wpływ wybranych związków immunotropowych na procesy apoptozy i nekrozy w przebiegu eksperymentalnej włośnicy u myszy (2 PO6K 01727 – grant własny).
6. Wpływ iwermektyny i moksydektyny na układ odpornościowy myszy (3 PO6K 04325 – grant promotorski).
7. Wpływ bestatyny na układ odpornościowy myszy poddany farmakologicznej immunosupresji (N N308 188935 – grant promotorski).

Obecnie w Zakładzie Farmakologii i Toksykologii realizowane jest zadanie badawcze nr 10 „Ocena bezpieczeństwa uzyskanych z treści jaj biopreparatów przez określenie ich działania cytotoksycznego na linie komórek prawidłowych oraz określenie ich właściwości immunomodulujących” projektu nr UDA-POIG 01.03.01-00-133/08-00 pt. „Innowacyjne technologie produkcji biopreparatów na bazie nowej generacji jaj”.

W latach 2006–2008, w ramach współpracy z Wydziałem Farmacji Akademii Medycznej we Wrocławiu i Instytutem Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN, wykonano badania określające wpływ nowej pochodnej izoksazolowej – RM-11 (amidu kwasu 5-amino-3-metyl-4-izoksazolokarboksylowego) na zdolność odnowy procesu mielopoetyzy oraz odpowiedzi komórkowej i humoralnej upośledzonej podaniem cyklofosfamidu lub metotreksatu.

STUDIA DOKTORANCKIE

Od 1997 roku do chwili obecnej w Zakładzie Farmakologii i Toksykologii słuchacze studiów doktoranckich Wydziału Medycyny Weterynaryjnej wykonywali i wykonują badania naukowe, na podstawie których uzyskują stopnie doktora nauk weterynaryjnych.

1. Dr Marianna Szczyпка – „Wpływ fluorochinolonów na układ odpornościowy myszy” (2000) – promotor prof. dr hab. Bożena Obmińska-Mrukowicz.
2. Dr Tomasz Grabowski – „Farmakokinetyka minocykliny u kur i indyków” (2000) – promotor prof. dr hab. Marcin Światała.
3. Dr Bartosz Gawęda – „Wpływ iwermektyny i moksydektyny na układ odpornościowy myszy” (2004) – promotor prof. dr hab. Bożena Obmińska-Mrukowicz.
4. Dr Andrzej Smutkiewicz – „Czynniki warunkujące farmakokinetkę florfenikolu u indyków” (2006) – promotor prof. dr hab. Marcin Światała.
5. Dr Paweł Pawłowski – „Wpływ długotrwałego stosowania metronidazolu u szczurów, gołębi i indyków na właściwości nasienia z uwzględnieniem kinetyki leku” (2008) – promotor prof. dr hab. Marcin Światała.
6. Dr Magdalena Lis – „Immunokorekcyjny wpływ bestatyny na układ odpornościowy myszy poddany farmakologicznej immunosupresji” (2010) – promotor prof. dr hab. Bożena Obmińska-Mrukowicz.

Obecnie w Zakładzie Farmakologii i Toksykologii dwóch słuchaczy studiów doktoranckich wykonuje badania naukowe:

1. Lek. wet. Agnieszka Suszko, słuchaczka III roku studiów doktoranckich, tytuł pracy doktorskiej: „Wpływ ekstraktu z ziela *Caltha palustris* L. na komórkową i humoralną odpowiedź immunologiczną myszy w warunkach eksperymentalnej autoagresji” – promotor prof. dr hab. Bożena Obmińska-Mrukowicz.
2. Lek. wet. Błażej Poźniak, słuchacz II roku studiów doktoranckich, tytuł pracy doktorskiej: „Porównanie właściwości farmakologicznych kwasu acetylosalicylowego i salicylanu sodu u kur i indyków z uwzględnieniem działań niepożądanych” – promotor prof. dr hab. Marcin Światała.

NAUCZANIE

Pracownicy naukowo-dydaktyczni Zakładu Farmakologii i Toksykologii prowadzą zajęcia dydaktyczne dla studentów studiów lekarsko-weterynaryjnych z następujących przedmiotów obligatoryjnych i fakultatywnych:

1. Farmakologia weterynaryjna – przedmiot realizowany w VI i VII semestrze (III i IV rok studiów), a od wprowadzenia w roku akademickim 2007/2008 nowego programu studiów przedmiot ten jest realizowany w V i VI semestrze (III rok studiów). Przedmiot farmakologia weterynaryjna jest przedmiotem obligatoryjnym i kończy się egzaminem.
2. Toksykologia weterynaryjna i ochrona środowiska – przedmiot realizowany w VIII semestrze IV roku studiów; jest przedmiotem obligatoryjnym kończącym się egzaminem. W nowym programie studiów przedmiot toksykologia weterynaryjna i ochrona środowiska został podzielony i obecnie w semestrze II realizowany jest przedmiot ochrona środowiska jako przedmiot obligatoryjny kończący się zaliczeniem, natomiast w semestrze VIII (IV rok studiów) będzie realizowany przedmiot toksykologia weterynaryjna jako przedmiot obligatoryjny kończący się egzaminem.
3. W nowym programie studiów weterynaryjnych obowiązującym od roku akademickiego 2007/2008 został wprowadzony nowy przedmiot obligatoryjny – farmacja weterynaryjna, który jest realizowany w semestrze V i kończy się zaliczeniem.
4. Farmakologia kliniczna psów i kotów jest przedmiotem fakultatywnym, który został wprowadzony od roku akademickiego 2005/2006 dla studentów V roku studiów; przedmiot ten kończy się zaliczeniem.
5. Psychofarmakologia weterynaryjna jest przedmiotem fakultatywnym wprowadzonym w roku akademickim 2009/2010 dla studentów VI semestru (III rok studiów); przedmiot ten kończy się zaliczeniem.

Pracownicy Zakładu Farmakologii i Toksykologii nie prowadzą studiów podyplomowych ani specjalizacyjnych, natomiast są wykładowcami na studiach specjalizacyjnych dla lekarzy weterynarii.

- prof. dr hab. Józef Dębowy prowadzi wykłady na studiach specjalizacyjnych Chirurgia weterynaryjna.
- prof. dr hab. Marcin Światała prowadzi wykłady na studiach specjalizacyjnych Choroby psów i kotów oraz Choroby drobiu i ptaków ozdobnych.
- prof. dr hab. Bożena Obmińska-Mrukowicz prowadzi wykłady na studiach specjalizacyjnych Choroby drobiu i ptaków ozdobnych, Higiena zwierząt rzeźnych i żywności pochodzenia zwierzęcego oraz Rozród zwierząt.
- dr Zdzisław Jopek prowadzi wykłady na studiach specjalizacyjnych Choroby drobiu i ptaków ozdobnych.

USŁUGI LEKARSKO-WETERYNARYJNE

W Zakładzie Farmakologii i Toksykologii prowadzone są usługi dla firm oraz odbiorców indywidualnych w zakresie:

- diagnostyki laboratoryjnej zatruc zwierząt: środki deratyzacyjne (kumaryny, fosforki), środki owadobójcze, metale ciężkie;
- mineralizacji materiału biologicznego: tkanek, pasz oraz innych materiałów pochodzenia roślinnego;
- oznaczania aktywności dehydratazy kwasu deltaaminolewulinowego (ALAD) we krwi zwierząt;
- badania zbóż, ziół oraz innych materiałów pochodzenia roślinnego poddanych gazowaniu na obecność i zawartość fosforowodoru.

KONGRESY, SYMPOZJA, KONFERENCJE

- W 1968 roku organizacja Sympozjum Toksykologicznego, które odbyło się we Wrocławiu.
- W 1971 współorganizowanie III Zjazdu Polskiego Towarzystwa Farmakologicznego, który odbył się we Wrocławiu.
- W 1986 roku współorganizowanie konferencji naukowej w Malborku pt. „Wykorzystanie chlormetyny i lewamizolu w profilaktyce i terapii weterynaryjnej”.
- W 2004 roku, z inicjatywy prof. dr. hab. Marcina Światły, został zorganizowany międzynarodowy workshop z zakresu farmakokinetyki leków weterynaryjnych, w którym wzięło udział 44 lekarzy weterynarii całego świata, a wykładowcami byli wybitni profesorowie farmakologów z krajów UE i USA.
- Pracownicy Zakładu Farmakologii i Toksykologii byli współorganizatorami XVI International Congress of the Polish Pharmacological Society, który odbył się w dniach 6–8. 09.2007 r. we Wrocławiu; uczestniczyło w nim 600 osób.

NAJWAŻNIEJSZE WYRÓŻNIENIA, ODZNACZENIA I NAGRODY PRACOWNIKÓW ZAKŁADU ORAZ PEŁNIONE PRZEZ NICH FUNKCJE

- **Prof. dr hab. dr h.c. Tadeusz Garbuliński**
  - emerytowany profesor Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu; twórca wrocławskiej szkoły naukowej farmakologii weterynaryjnej;
  - od 1983 roku członek korespondent PAN, od 1994 roku członek rzeczywisty PAN.
  - W latach 1988–1992 wiceprzewodniczący i sekretarz naukowy, a w latach 1992–1998 członek Prezydium Oddziału PAN we Wrocławiu;
  - W latach 1978–1989 przewodniczący Komitetu Nauk Weterynaryjnych PAN, od 1997 roku honorowy przewodniczący Komitetu Nauk Weterynaryjnych PAN;
  - w latach 1962–1965 prorektor Wyższej Szkoły Rolniczej we Wrocławiu, w latach 1965–1969 rektor Wyższej Szkoły Rolniczej we Wrocławiu;
  - w latach 1969–1971 przewodniczący Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Farmakologicznego;
  - w latach 1966–1969 członek Prezydium Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego;
  - w latach 1973–1990 członek Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów;
  - w latach 1987–1990 przewodniczący Rady Redakcyjnej *Archivum Veterinaricum Polonicum*;

Wykład prof. dr. hab. dr. h.c. Tadeusza Garbulińskiego podczas uroczystości 60-lecia Wydziału Medycyny Weterynaryjnej we Wrocławiu

- w latach 1978–1990 koordynator krajowy European Association for Veterinary Pharmacology and Toxicology;
  - w latach 1973–1990 członek Komisji Leków, a w latach 1990–1992 przewodniczący Komisji Leków Weterynaryjnych;
  - w 1995 r. otrzymał tytuł doktora honoris causa Akademii Rolniczej we Wrocławiu;
  - w latach 1969, 1972, 1975 uzyskał nagrody I stopnia Ministra Szkolnictwa Wyższego, w 1978 roku nagrodę II stopnia Ministra Szkolnictwa Wyższego. W 1973 nagroda specjalna z okazji II Kongresu Nauki Polskiej; w 1989 roku nagroda zespołowa Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Farmakologicznego za cykl publikacji prezentowanych na Kongresie Farmakologii Polskiej w Białymstoku;
  - uzyskane odznaczenia: Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1969), Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski (1986), Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski (2002), Medal Komisji Edukacji Narodowej, Odznaka Zasłużony Nauczyciel PRL (1977), Medal „Zasłużony dla WSR” (1970), jako pionier Wrocławia odznaczony Medalem Rodła, Odznaką Budowniczego Wrocławia (1965).
- **Prof. dr hab. Michał Bohosiewicz**
Uzyskane odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi (1956), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1973).
  - **Prof. dr hab. Zenon Bubień**
Uzyskane odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi (1973), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1978).
  - **Prof. dr hab. Józef Dębowy**
    - w 1989 roku nagroda zespołowa Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Farmakologicznego za cykl publikacji prezentowanych na Kongresie Farmakologii Polskiej w Białymstoku;
    - w 1973 roku zespołowa Nagroda Specjalna w Roku Nauki Polskiej Prezesa PAN i Ministra NSzWiT;
    - w latach 1983–1989 przewodniczący Oddziału Wrocławskiego Polskiego Towarzystwa Farmakologicznego;
    - od 1984 roku do chwili obecnej członek Komitetu Nauk Weterynaryjnych PAN, w latach 1984–1989 sekretarz naukowy Komitetu Nauk Weterynaryjnych PAN;
    - od 1993 roku ekspert Zespołu ds. Rejestracji Leków Weterynaryjnych, od 1994 roku przez trzy pięcioletnie kadencje – członek Komisji Rejestracji Środków Farmaceutycznych i Materiałów Medycznych przy Ministrze Zdrowia, od 2005 roku członek Komisji ds. Produktów Leczniczych w Urzędzie Rejestracji Produktów Leczniczych, Wyrobów Medycznych i Produktów Biobójczych;
    - od 2003 roku członek Komisji Farmakopei;
    - w latach 2003–2007 członek IV kadencji Rady Naukowej Państwowego Instytutu Weterynaryjnego-Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach;
    - w latach 1981–1984 prodziekan ds. dydaktycznych Wydziału Medycyny Weterynaryjnej Akademii Rolniczej we Wrocławiu;
    - w latach 1999–2002 członek Senatu Akademii Rolniczej we Wrocławiu;
    - w 1984 roku odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi;
    - w 2006 roku odznaczony medalem Za Zasługi dla Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu.
  - **Prof. dr hab. Bożena Obmińska-Mrukowicz**
    - w 1989 roku nagroda zespołowa Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Farmakologicznego za cykl publikacji prezentowanych na Kongresie Farmakologii Polskiej w Białymstoku;
    - w 1993 roku nagroda Ministra Edukacji Narodowej za pracę habilitacyjną;

Prof. dr hab. Bożena Obmińska-Mrukowicz podczas uroczystości rozdania dyplomów, 2009

Prof. dr hab. Michał Mazurkiewicz – rektor i prof. dr hab. Bożena Obmińska-Mrukowicz – dziekan podczas uroczystości rozdania dyplomów

- w 2002 roku zespołowa nagroda Polskiego Towarzystwa Nauk Weterynaryjnych za cykl prac poświęconych amyloidozie kaczek opublikowanych w Medycynie Weterynaryjnej;
  - w latach 1986–1995 sekretarz Oddziału Wrocławskiego Polskiego Towarzystwa Farmakologicznego;
  - w latach 1995–2001 wiceprzewodnicząca Oddziału Wrocławskiego Polskiego Towarzystwa Farmakologicznego;
  - w 1994 roku powołana i wpisana na listę ekspertów Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Immunologicznego z zakresu immunologii weterynaryjnej w specjalności immunofarmakologii weterynaryjnej;
  - w 1993 roku powołana przez Prezydium Oddziału Polskiej Akademii Nauk we Wrocławiu na członka Komisji Nauk Rolniczych Oddziału PAN we Wrocławiu;
  - w 2007 roku wybrana na członka Komitetu Nauk Weterynaryjnych PAN (kadencja 2007–2010);
  - od 2008 roku członek VI kadencji Rady Naukowej Państwowego Instytutu Weterynaryjnego-Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach (kadencja 2008–2012);
  - członek I Lokalnej Komisji Etycznej do Spraw Doświadczeń na Zwierzętach we Wrocławiu (kadencja 2000–2004, 2004–2006, 2006–2009, 2010–2013);
  - od 2009 roku członek Międzywydziałowej Komisji Przyrodniczo-Medycznej PAU;
  - w latach 1996–1999 przewodnicząca Wydziałowej Komisji Wyborczej i członek Uczelnianej Komisji Wyborczej;
  - w latach 1995–1998 przewodnicząca jednej z Komisji Rekrutacyjnych do naboru kandydatów na studia weterynaryjne, w latach 1999–2001 wiceprzewodnicząca Wydziałowej Komisji Rekrutacyjnej a w latach 2002–2008 przewodnicząca Wydziałowej Komisji Rekrutacyjnej;
  - w latach 1999–2002 funkcja Uczelnianego Koordynatora do wprowadzenia na uczelni Europejskiego Systemu Punktów Kredytowych (ECTS) dla studentów, który jest realizowany w ramach programu unijnego Erasmus/Sokrates;
  - w latach 1996–2002 (dwie kadencje) prodziekan ds. studenckich Wydziału Medycyny Weterynaryjnej Akademii Rolniczej we Wrocławiu;
  - w latach 2002–2008 (dwie kadencje) dziekan Wydziału Medycyny Weterynaryjnej Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu;
  - od 2002 roku członek Senatu Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu, obecnie trzeciej kadencji (2008–2012);
  - w 2000 roku odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi; w 2005 roku odznaczona odznaką Zasłużony dla Akademii Rolniczej we Wrocławiu.
- **Prof. dr hab. Marcin Światała**
    - w 1989 roku nagroda zespołowa Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Farmakologicznego za cykl publikacji prezentowanych na Kongresie Farmakologii Polskiej w Białymstoku;
    - w latach 1983–1986 sekretarz Oddziału Wrocławskiego Polskiego Towarzystwa Farmakologicznego;
    - w latach 1989–1995 przewodniczący Oddziału Wrocławskiego Polskiego Towarzystwa Farmakologicznego;
    - członek II Lokalnej Komisji Etycznej do Spraw Doświadczeń na Zwierzętach we Wrocławiu (kadencje 2006–2009, 2010–2013).

KATEDRA BIOSTRUKTURY I FIZJOLOGII ZWIERZĄT

Katedra Biostruktury i Fizjologii Zwierząt została utworzona w 2009 r. W skład nowo utworzonej jednostki weszły 3 zakłady: Zakład Anatomii Zwierząt (kierownik – prof. dr hab. Norbert Pospieszny), Zakład Histologii i Embriologii (kierownik – prof. dr hab. Jan Kuryszko) oraz Zakład Fizjologii Zwierząt (kierownik – prof. dr hab. Wojciech Zawadzki). Na kierownika Katedry został powołany prof. dr hab. Jan Kuryszko.

Zakłady te funkcjonowały wcześniej jako katedry, przy czym Zakład Anatomii Zwierząt oraz Zakład Histologii i Embriologii w latach 1993–2009 tworzyły Katedrę Anatomii i Histologii, natomiast Zakład Fizjologii Zwierząt – Katedrę Fizjologii Zwierząt.

ZAKŁAD ANATOMII ZWIERZĄT

Katedra Anatomii Zwierząt – pod pierwotną nazwą Katedra Anatomii Porównawczej Zwierząt Domowych, powołana została do życia dnia 1 listopada 1945 r. Ulokowano ją w dwóch budynkach na Biskupinie, przy ul. Koźuchowskiej 1–3 i nr 5, z których budynek pod nr 5, czyli prosektoryjny, przystosowano do częściowego użytku dopiero w 1948 r., a do całkowitej eksploatacji w 1952 r. W tym roku Katedra osiągnęła pełny stan zatrudnienia (10 pracowników).

Prosektorium

Prof. dr hab. Norbert Pospieszny – egzamin praktyczny – „szpilki”

Prosektorium. Egzamin praktyczny – „szpilki”

PRACOWNICY NAKOWO-DYDAKTYCZNI

Kierownicy Katedry:

- prof. dr hab. Antoni Bant dr h.c. (1945–1961), wielokrotny i wieloletni dziekan
- prof. dr hab. Kazimierz Myczkowski, prodziekan (1961–1969)
- prof. dr hab. Piotr Wyróst, prodziekan (1969–1995)
- prof. dr hab. Norbert Pospieszny (od 1995)

Doktoraty (data obrony) [data zatrudnienia]

- dr Czesław Niżankowski (1946) [1945–1947] adiunkt, profesor AM Wrocław
- dr Marian Kubasiewicz (1952) [1947–1955] adiunkt, profesor AR Szczecin
- dr Marian Sobociński (1952) [1945–1962] adiunkt, profesor AR Poznań
- dr Piotr Wyróst (1960) [1950–1995] profesor
- dr Aleksandra Waluszewska-Bubień (1961) [1950–1988] profesor
- dr Leopold Petela (1963) [1950–1989] adiunkt
- dr Stanisław Palider (1964) [1953–1964] adiunkt
- dr Zdzisław Szuba (1964)
- dr Jan Gienc (1965) [1955–1966] adiunkt, profesor, Uniwersytet Kielce
- dr Tadeusz Stefanowski (1965) [1955–1967] adiunkt
- dr Anna Arłamowska-Palider (1967) [1958–1987] adiunkt
- dr Otylia Molenda (1973) [1965–1987] adiunkt
- dr Wiesława Chrzanowska (1974) [1966 – zm. 2005] adiunkt
- dr Jerzy Wustinger (1974) [1965–2010] adiunkt
- dr Janusz Radek (1975) [od 1967] adiunkt
- dr Norbert Pospieszny (1976) [od 1968] profesor
- dr Teresa Radek (1977) [1970 – zm. 1995] adiunkt
- dr Anna Krupska (1978) [od 1970] adiunkt
- dr Andrzej Szrom (1999)
- dr Agnieszka Golczyńska-Chrzanowska (2000) [studium doktoranckie, zm. 2004]
- dr Monika Wojnar (2004) [od 2005] adiunkt
- dr Joanna Klećkowska-Nawrot (2005) [od 2005] adiunkt
- dr Zbigniew Zawada (2005) [studium doktoranckie]
- dr Maciej Janeczek (2005) [od 2006] adiunkt
- dr Maciej Juszczyk (2007)
- dr Aleksander Chrószcz (2007) [od 2009] adiunkt
- dr Tomasz Ciszewski (2009)
- dr Wiktor Rozpędek (2010) [studium doktoranckie]
- lek. wet. Agnieszka Dudek (doktorantka, otwarty przewód doktorski, przewidywana obrona 2011 r.)

Habilitacje

- doc. dr hab. Kazimierz Myczkowski (1952)
- doc. dr hab. Marian Sobociński (1962)
- doc. dr hab. Piotr Wyróst (1967)
- doc. dr hab. Aleksandra Waluszewska-Bubień (1972)
- doc. dr hab. Zdzisław Szuba (1978)
- doc. dr hab. Norbert Pospieszny (1994)

Profesorowie Wrocławskiej Szkoły Anatomicznej

- prof. dr hab. Marian Kubasiewicz (1967)
- prof. dr hab. Kazimierz Myczkowski (1968)

- prof. dr hab. Czesław Niżankowski (1969)
- prof. dr hab. Marian Sobociński (1970)
- prof. dr hab. Piotr Wyrost (1970)
- prof. dr hab. Aleksandra Waluszewska-Bubień (1981)
- prof. dr hab. Jan Gienc (1986)
- prof. dr hab. Zdzisław Szuba (1991)
- prof. dr hab. Norbert Pospieszny (2004)

Doktorzy *honoris causa*

- prof. dr hab. Henryk Kadyi (1881–1894)
  - prof. dr hab. Włodzimierz Sas-Kulczycki (1906–1934)
  - prof. dr hab. Antoni J. Bant (1970)
- Ponadto, jako nauczyciele akademicki, pracowali w katedrze [data zatrudnienia]:
- Karol Buluk [1945–1947] – późniejszy profesor i kierownik Katedry Patofizjologii Akademii Medycznej w Białymstoku
  - Czesław Niżankowski [1945–1947] – późniejszy profesor i kierownik Katedry Anatomii Prawidłowej AM we Wrocławiu
  - Stanisław Klepacki [1946–1948]
  - Stanisław Zaleski (1946–1948) – późniejszy profesor i kierownik wydziałowej Katedry Higieny Produktów Zwierzęcych
  - Janusz Gottwald [1946–1950]
  - Danuta Strońska [1946–1950]
  - Janina Turbianka [1946–1950]
  - Zbigniew Baczewski [1950–1951]
  - Kazimierz Banaszak [1950–1952]
  - Adam Wyszyński [1951–1955]
  - Jacek Zabłocki [1954–1965]
  - Danuta Czech-Madejska [1955–1964]
  - Andrzej Gajda [1964–1965]
  - Cezary Prokopów [1964–1965]
  - Ziemowit Leyko [1967–1969]
  - Maria Kromołowska [1969–1972]
  - Joanna Otachel [1977–1979]

Do 1973 r. katedra była samodzielną jednostką dwuzakładową (Zakładem Anatomii Zwierząt i Zakładem Histologii i Embriologii), w latach 1973–1982 należała, jako Zakład, do wydziałowego Instytutu Nauk Fizjologicznych, od 1982 do 1994 r. funkcjonowała samodzielnie, a w celu realizacji naukowo-dydaktycznych zadań Wydziału – powołano przy niej w 1990 r. Pracownię Deontologii i Historii Medycyny Weterynaryjnej. Kierownikiem została adiunkt dr Wiesława Chrzanowska. Od 1994 r. do września 2009 r. Katedra była jednostką dwuzakładową (Zakład Anatomii Zwierząt i Zakład Histologii i Embriologii) z jedną pracownią historii i deontologii medycyny weterynaryjnej. We wrześniu 2009 r. Wydział przeszedł kolejną fazę restrukturyzacji, w wyniku której powstała Katedra Biostruktury i Fizjologii Zwierząt.

BADANIA NAUKOWE

Opublikowane oryginalne prace i doniesienia konferencyjne dotyczą głównie czterech podstawowych problemów naukowych opracowywanych tu od lat. Od roku 1951 do chwili obecnej dominują badania dotyczące archeozoologii – fauny i hodowli zwierząt domowych w pradziejach i w średniowieczu, które zostały podjęte z okazji nadchodzącego milenium państwa polskiego na prośbę polskich archeologów w 1947 r.

Prowadzone badania dotyczą głównie okresów pre-, neo- i postnatalnego u zwierząt domowych i dziko żyjących:

- neurobiologii (ośrodkowego, obwodowego, autonomicznego układu nerwowego, narządów zmysłów)
- angiologii (układów tętniczego, żylnego, chłonnego i dokrewnego)
- archeozoologii z antropologią i archeologią (osteologii, paleopatologii, paleodermatologii)
- historii i deontologii weterynaryjnej (patrz dalszy rozdział: nauczanie).

Większość tych prac to prace centralnie sterowane wykonywane w ramach problemów międzyresortowych, oznaczonych symbolami MR. II. 3 (temat: Dawna fauna Śląska w świetle badań archeozoologicznych) i MR. II. 10 (temat: Morfologia i rozwój unaczynienia narządu rozrodczego żeńskiego i męskiego bydła w okresie płodowym i neonatalnym) oraz prace typu ekspertyz i analiz morfologicznych kostnych materiałów wykopaliskowych, wykonanych we współpracy lub na zlecenie różnych instytucji archeologicznych Polski Zachodniej. W badaniach archeozoologicznych Zakład Anatomii Zwierząt odgrywa wiodącą rolę, czego dowodem są liczne, wszelkiego rodzaju publikacje oraz współpraca z ośrodkami krajowymi i zagranicznymi (w Czechach, Słowacji, Turcji).

W ostatnim dwudziestoleciu, dzięki zastosowaniu nowoczesnych metod badawczych, mocno rozwinęła się problematyka okresu prenatalnego zwierząt domowych i dziko żyjących, co znalazło swoje odbicie w licznych opublikowanych oryginalnych pracach (IF, KBN). Zostały tutaj zastosowane metody alometrii i izometrii, metody zmienności przekrojów populacyjnych, biomechaniki okresu prenatalnego, znakowania neuronów odpowiednimi markerami. Czternaście prac zakończyło się obronionymi doktoratami.

Badania prenatalne przeprowadzane są najnowocześniejszymi metodami na materiale jednorodnym pod względem genetycznym, rasowym, z uwzględnieniem panujących warunków weterynaryjno-hodowlanych. Brane są pod uwagę system i sposób karmienia, skład jakościowo-ilościowy paszy itp. Do tej pory tak prowadzonych prac nie było. Wyjaśniane są wady rozwojowe i występujące mechanizmy rozwojowe, takie jak m.in. procesy wstępowania, zstępowania i wiele innych.

DZIAŁALNOŚĆ STUDENCKICH KÓŁ NAUKOWYCH

Pierwsze wzmianki o działalności anatomicznego koła pochodzą z 1946 r. z Koła Medyków Weterynaryjnych. Studenckie anatomiczne koło naukowe należy do bardzo aktywnych. Na przestrzeni lat 1964–2010 przewinęło się tu przeszło 200 studentów. Kuratorami koła byli prof. dr hab. Piotr Wyrost i prof. dr hab. Norbert Pospieszny, kolejni kierownicy Katedry. Opiekunem koła był przez ponad 40 lat dr Jerzy Wustinger, który wraz z zespołem dydaktycznym przyczynił się do dużego sukcesu dydaktyczno-naukowego sekcji anatomicznej (dr Wiesława Chrzanowska, dr Aleksander Chrószcz, dr Maciej Janeczek, dr Anna Krupska, dr Joanna Klećkowska-Nawrot, prof. dr hab. Norbert Pospieszny, dr Teresa Radek, dr Janusz Radek, dr Monika Wojnar, dr Zbigniew Zawada i inni).

W minionym okresie opublikowano przeszło 400 prac w renomowanych czasopiśmie naukowych światowych i polskich, w materiałach konferencyjnych krajowych i zagranicznych itp. Wielu członków sekcji anatomicznej wykonało dysertacje doktorskie i habilitacyjne. Wśród znanych osobowości można wymienić: prof. dr hab. Jiri Krinke (Czechy, Szwajcaria [1964/1966]), prof. dr hab. Jędrzej Jaśkowski [1974/1975], prof. dr hab. Andrzej Mazur [1974/1975], dr Tadeusz Woźniak [1974–1975], prof. dr hab. Stanisław Klimientowski [1974–1975], dr David Basinsky (USA), dr Włodzimierz Maciaszek [1976–1977], prof. dr hab. Janusz Pawęska [1977–1978], prof. dr hab. Tadeusz Stefaniak [1978–1979], prof. dr hab. Anna Chełmońska [1981–1982], dr Robert Bogusz, dr Jarosław Król, dr Paweł Golonka, dr Tomasz Trela [1982–1985], dr Jacek Szydłowski [1986–1990],

dr Monika Wojnar [1990–1992], dr Tomasz Ciszewski, dr Jan Szeptycki [1992–1993], dr Aleksander Gierek [1993–1995], dr Katarzyna Płoneczka, dr Barbara Sordyl, dr Szymon Bruziewicz, dr Tomasz Piasecki [1995–1996], dr Maciej Juszczyk, dr Andrzej Goczewski, dr Rafał Niedziółka, dr Livia Przybylski (USA), dr Maciej Janeczek, dr Albert Czerski, dr Radomir Henklewski, dr Joanna Klećkowska, dr Małgorzata Klimowicz, dr Maciej Przewoźny, dr Tomasz Gembarowski [1996–1997], dr Marcin Wrzosek, dr Maciej Serwin, dr Grzegorz Łuczak [1997–1998], dr Józef Galli, dr Wiktor Rozpędek, dr Halina Purzyc, dr Joanna Waldeck, Monika Roczek [1990–2002], dr Ewa Karuga, dr Julia Miller, dr Błażej Poźniak [2003–2004] i wielu innych świetnych studentów, wybitnych praktyków medycyny weterynaryjnej.

Drugim niewątpliwym sukcesem koła był udział w ogólnopolskim konkursie wiedzy anatomicznej VENA NOSTRA dotyczącym studentów czterech wydziałów medycyny w latach 1996–2008 r. Trzykrotnie byliśmy zwycięzcami tego konkursu w klasyfikacji indywidualnej i zespołowej.

Studenci anatomicznego koła naukowego wykonali znaczną część preparatów anatomicznych mokrych i osteologicznych. Przyczynili się tym samym do powiększenia przykatedralnego muzeum anatomicznego. W ramach wolontariatu prowadzili i uczestniczyli w zajęciach prosektoryjnych ze studentami Wydziału Medycyny Weterynaryjnej, Biologii i Hodowli Zwierząt.

STUDIA DOKTORANCKIE

Uczestnikami studium doktoranckiego w latach 1998–2010 były następujące osoby: dr Agnieszka Golczyńska-Chrzanowska [11.01.2001], dr Monika Wojnar [16.11.2004], dr Joanna Klećkowska-Nawrot [18.01.2005], dr Zbigniew Zawada [19.05.2005], dr Maciej Janeczek [18.10.2005], dr Aleksander Chrószcz [27.03.2007], dr Wiktor Rozpędek [czerwiec 2010], lek. wet. Agnieszka Dudek [wrzesień 2009 r. otwarcie przewodu doktorskiego]. Wszystkie wyżej wymienione osoby wykonały rozprawy doktorskie na materiale prenatalnym; dotyczyły one neurobiologii, angiologii i gruczołów dokrewnych.

NAUCZANIE

W latach 1951–2010 w Katedrze były i są nadal realizowane następujące programy dydaktyczne: Anatomia Zwierząt Domowych, Anatomia Topograficzna oraz Historia i Deontologia Medycyny Weterynaryjnej. Przedmiot anatomia zwierząt domowych poza weterynarią jest realizowany na Wydziale Biologii i Hodowli Zwierząt oraz na wydziałach Technologii Żywności i Przyrodniczo-Technologicznym. Ponadto, pracownicy Katedry prowadzili zajęcia dydaktyczne dla studentów zaocznych w filiach: Wrocław (dr Teresa Radek, dr Anna Krupska, prof. dr hab. Norbert Pospieszny), Toporów (prof. dr hab. Piotr Wyróst, dr Leopold Petela, prof. dr hab. Norbert Pospieszny, dr Jerzy Wustinger), Wrocław–Partynice (prof. dr hab. Piotr Wyróst, dr Leopold Petela, prof. dr hab. Norbert Pospieszny), Grabonóg (prof. dr hab. Norbert Pospieszny), Łosiów (prof. dr hab. Norbert Pospieszny), Lututów (dr Anna Krupska).

W ostatniej dekadzie zostały wprowadzone elektywy z następujących kierunków: anatomia zwierząt egzotycznych (ryby, płazy, gady, ptaki, ssaki – dr Zbigniew Zawada), anatomia narządu stomatognatycznego (dr Maciej Janeczek), anatomia narządów zmysłów (dr Joanna Klećkowska-Nawrot), biomechanika narządu ruchu konia z uwzględnieniem aspektów klinicznych (dr Monika Wojnar), morfologia skóry i jej pochodnych (dr Teresa Radek).

Pracownicy Katedry biorą udział w kształceniach podyplomowych i specjalistycznych w formie wykładów i zajęć prosektoryjnych na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej w Katedrze Epizootologii z Kliniką Ptaków i Zwierząt Egzotycznych – Choroby drobiu

oraz ptaków ozdobnych oraz Epizootiologia i administracja weterynaryjna, w Katedrze i Klinice Chirurgii Weterynaryjnej – studium specjalizacyjne z Chirurgii weterynaryjnej; na Wydziale Biologii i Hodowli Zwierząt – Hodowla koni i jeździectwo (prof. dr hab. Norbert Pospieszny), Hodowla zwierząt amatorskich (dr Jerzy Wustinger).

W minionych latach braliśmy udział w całym szeregu szkoleń lekarzy i hodowców w terenie dotyczących głównie anatomii zwierząt domowych i dziko żyjących.

W 2007 r. nastąpiło (pomimo protestów środowisk naukowych anatomicznych) znaczne ograniczenie dydaktyki. Przedmiot anatomia zwierząt trwa tylko jeden rok (dwa semestry) i kończy się egzaminem. Skutki tego są widoczne, zwiększa się liczba studentów, którzy mają kłopoty z zaliczeniem przedmiotu i zdaniem egzaminu. Ponadto, zajęcia z przedmiotu anatomia topograficzna odbywają się po semestralnej przerwie (II rok, semestr IV), co niesie za sobą kolejny niedowład dydaktyczny oraz znaczne obniżenie rangi i poziomu przedmiotu.

Na przestrzeni lat (1951–2010) programy nauczania ulegały stopniowym przemianom, a spowodowane to było użyciem stosownego, nowoczesnego międzynarodowego mianownictwa z przeznaczeniem dla nauki i dydaktyki. Na bazie obowiązującego na całym świecie mianownictwa – anatomiczne, embriologiczne i histologiczne (1994, 2002, 2005, 2006) – układano plany dydaktyczne. Duży wkład w konstruowaniu wspomnianego mianownictwa ma prof. dr hab. Norbert Pospieszny. Jego opracowanie układu nerwowego centralnego, obwodowego, wegetatywnego, narządów zmysłów i powłoki wspólnej znalazło swoje odbicie w pierwszym i drugim światowym wydaniu Nomina Embryologica Veterinaria (1994, 2006) [International Committee on Veterinary Embryological Nomenclature – World Association of Veterinary Anatomists, Gent (Belgium) 1992].

Wraz ze zmianami strukturalnymi i dydaktycznymi w Katedrze Anatomii i Histologii (w tym w Zakładzie Anatomii Zwierząt) nastąpił rozwój bazy dydaktycznej. W 1998 roku została oddana do użytku nowoczesna trzykomorowa chłodnia pełniąca funkcje dydaktyczne i naukowe, umożliwiającą konserwację i zmagazynowanie preparatów anatomicznych w liczbie do około 150 preparatów zwierząt domowych i dziko żyjących dużych i małych. W tym miejscu składamy serdeczne podziękowania władzom uczelni – rektorowi prof. dr. hab. Tadeuszowi Szulcowi, kanclerzowi mgr Marianowi Rybarczykowi i jego zespołowi, dziekanowi prof. dr. hab. Józefowi Nicponiowi i wielu innym pracownikom uczelni i wydziału. Darczyńcą agregatów chłodniczych był pan Hubert Przybylski (USA).

2 października 2000 roku został oddany po generalnym remoncie cały kompleks prosektoryjno-wykładowy (Collegium Anatomicum – Biskupin, ul. Koźuchowska 5), który znacznie przyczynił się do podniesienia rangi dydaktycznej anatomii. Posiada on nowoczesne prosektorium wyposażone w środki audiowizualne, klimatyzację sal prosektoryjnych i sali wykładowej, łącze internetowe, przystołówce statywy do atlasów i podręczników akademickich pozwalające na samodzielną pracę studenta, rzutniki pisma, plansze.

Bardzo ważną funkcję naukowo-dydaktyczną spełnia przykatedralne muzeum anatomiczne. Stanowi ono kontynuację działalności muzeum lwowskiego reaktywowanego po wojnie we Wrocławiu przez prof. dr. hab. Antoniego Banta. Znajdujące się tutaj zbiory można podzielić na: aparaturowe (od 1850 roku do czasów obecnych), osteologiczne (muzeum wzorcowe, archeozoologia), angiologiczne, neurologiczne, splachnologiczne, preparaty korozyjne, dmuchane, mokre itp. Całość zbiorów to około 8 tysięcy skatalogowanych przedmiotów, mających swoją wartość intelektualną i finałową. Muzeum odgrywa ważną rolę dydaktyczną, odbywają się tutaj liczne spotkania i prelekcje dla młodzieży szkół podstawowych, średnich i akademickich.

Historia Zakładu Anatomii Zwierząt nierozzerwalnie jest związana z działalnością Pracowni Historii i Deontologii Medycyny Weterynaryjnej. Pracownia ta jest kontynuatorką pracowni działającej we Lwowie. Wykładany przedmiot niesie ze sobą humanizację nauki, jaką jest niewątpliwie medycyna weterynaryjna. Wielkim animatorem i znawcą przedmiotu jest prof. dr hab. Piotr Wyrost. To on opracował program działalności

tej pracowni i dał podwaliny rozwojowi przedmiotu. Kierownikiem powołanej pracowni w latach dziewięćdziesiątych była dr Wiesława Chrzanowska.

Zakład Anatomii Zwierząt posiada w swoich zbiorach oryginalne księgi studentów lwowskiej uczelni obejmujące lata 1881–1945. Na bazie zgromadzonych tutaj materiałów powstały liczne prace naukowe oraz trzy habilitacje (dr W. Skrzypek, dr S. Sroka, dr W. Chrzanowska). W dalszym ciągu zbiory pracowni powiększają się. Cenną inicjatywą pracowni było dokonanie inwentaryzacji grobów naszych nauczycieli akademickich pod kierunkiem prof. dr. hab. Piotra Wyrosta – wykonano szczegółowe opisy lokalizacji oraz przyczyniono się do opieki nad nimi (dr Wiesława Chrzanowska, prof. dr hab. Norbert Pospieszny, dr Zdzisław Staroniewicz i inni). Były to działania podjęte w ramach prac prowadzonych przez wydziałową komisję ds. historii. Zostały wmontowane i odsłonięte liczne okolicznościowe tablice w holu głównym, nazwy wydziałów, sal wykładowych itp. 7 maja 2003 r. rocznik 1947–1951 (prof. dr hab. Piotr Wyrost, księga pamiątkowa Katedry) sala VIII W (anatomiczna) została uroczystie nazwana Salą im. prof. dr. hab. dr. h. c. Antoniego Juliana Banta.

Prosektorium, przygotowanie do osteologii

Prosektorium. Egzamin praktyczny – „szpilki”

W chwili obecnej w ramach tej pracowni bardzo prężnie działa zespół „katedralnych historyków” i pasjonatów jej historii (dr Aleksander Chrószcz, dr Maciej Janeczek) pod przewodnictwem prof. dr. hab. Norberta Pospiesznego.

Działalność dydaktyczna dotycząca nauk morfologicznych prowadzona jest w naszym zakładzie na bardzo wysokim poziomie. Składa się na to przede wszystkim aktywność wydawnicza całego zespołu naukowo-dydaktycznego Zakładu i Katedry. Ze względu na brak stosownych podręczników anatomicznych zajęto się w pierwszej kolejności ich tłumaczeniem.

USŁUGI LEKARSKO-WETERYNARYJNE

Główna działalność usługowa od 1945 do chwili obecnej skupia się na ocenie i analizie materiałów archeozoologicznych. Jest to wrocławska szkoła archeozoologiczna, której zawdzięczamy setki ekspertyz i opracowań przygotowanych dla wielu instytucji archeologicznych kraju i z zagranicy.

Prowadzimy również zajęcia dydaktyczne dla młodzieży szkół z zakresu anatomii zwierząt. Dokonujemy oceny materiału prenatalnego pod kątem powstawania wad rozwojowych. Uczestniczymy również w ekspertyzach sądowych, przyczyniając się do wyjaśnienia wielu problemów natury morfologiczno-klinicznej.

KONGRESY, SYMPOZJA, KONFERENCJE

Z ważnych wydarzeń i spotkań naukowych, które Katedra zorganizowała lub w których brała udział należy wymienić: 1) uroczystość nadania prof. dr. A. Bantowi godności doktora honoris causa WSR (1970) [100 osób]; 2) X Jubileuszowy Zjazd Polskiego Towarzystwa Anatomicznego we Wrocławiu (1974) [400 osób]; 3) III Wystawa Preparatów Anatomicznych z okazji 30-lecia Wydziału (1975) [500 osób]; 4) krajowa konferencja naukowa pt. „Dawna fauna Śląska w świetle badań archeozoologicznych” zorganizowana przy udziale Oddziału PAN we Wrocławiu (1983) [200 osób]; 5) 25th Congress of the Polish Anatomical Society – przewodniczący prof. dr hab. Norbert Pospieszny (Wrocław, 24–26 czerwca 2003) [450 osób, 45 zagranicznych]; 6) Wybitni lekarze weterynarii na przestrzeni dziejów w świecie i w Polsce. Historia zawodu lekarsko-weterynaryjnego. Zainteresowania pozazawodowe lekarzy weterynaryjnych (Wrocław–Kobyła Góra, 20–22 czerwca 2003); 7) Animal relicts as the scientific material on the differentiation of the economical and cultural life of humans throughout the various historical periods (Wrocław, 27–28 listopada 1998) [150 osób, w tym 28 gości zagranicznych]; 8) I Symposium „Współczesna myśl techniczna w naukach medycznych i biologicznych” z udziałem gości zagranicznych (Wrocław, 16–17 kwietnia 2010; współorganizatorzy: PAN, Komisja Inżynierii Biomedycznej) i dziesiątki innych konferencji.

W wykładach brali udział uczeni z USA, Anglii, Niemiec, Czech, Turcji, Ukrainy, Szwajcarii i innych państw.

NAJWAŻNIEJSZE WYRÓŻNIENIA I ODZNACZENIA PRACOWNIKÓW ORAZ PEŁNIONE PRZEZ NICH FUNKCJE

- Prof. dr hab. A. Bant – dziekan wydziału w latach 1948–1950, 1952–1953, 1956–1958.
- Prof. dr hab. Kazimierz Myczkowski – prodziekan w latach 1957–1958, 1960–1962.
- Prof. dr hab. Piotr Wyrost – prodziekan w latach 1972–1981; w latach 1968–1972 uczelniany kurator Zrzeszenia Studentów Polskich, odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1973), Krzyżem Kawalerskim OOP (1978).

- Złotymi i Srebrnymi Krzyżami Zasługi: dr Norbert Pospieszny, dr Jerzy Wustinger, dr Anna Krupska, dr Teresa Radek.
- Prof. dr hab. Norbert Pospieszny:
  - Główny Komitet Kultury Fizycznej i Turystyki – Srebrny Krzyż Zasługi za Wybitne Osiągnięcia Sportowe (ustanowienie rekordu świata) – 1970 r.;
  - Veterinary and Pharmaceutical University Brno, Faculty of Veterinary Medicine and Institute of Anatomy, Histology and Embryology, award KOLD'S medal to doc. dr habit. Norbert Pospieszny, for the credit of the active collaboration in scientific and educational activity of the Institute of Anatomy, Histology and Embryology of the Faculty of Veterinary Medicine and Pharmaceutical University in Brno – 1995 r.;
  - odznaka „Zasłużony dla Akademii Rolniczej we Wrocławiu” w dowód uznania za ofiarność na rzecz pomnażania dorobku naukowego i bazy dydaktycznej oraz za wspieranie inicjatyw zmierzających do rozwoju uczelni – 2001 r.;
  - medal Honorowy Wydziału Medycyny Weterynaryjnej Akademii Rolniczej we Wrocławiu. Medal jest wyrazem uznania Rady Wydziału Medycyny Weterynaryjnej we Wrocławiu za osiągnięcia w rozwoju nauk weterynaryjnych, w szkoleniu kadr lekarzy weterynarii, w pracy społeczno-zawodowej i administracyjnej, które przyczyniły się do rozwoju Wydziału oraz do popularyzacji dorobku Wydziału – 2001 r.;
  - medal *Collegium Medicum* Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie – 2003 r.;
  - *Societas Polona Medicinae Veterinariae* – 2008 r., PTNW;
  - dwie Nagrody Ministra Szkolnictwa Wyższego i Nauki, 40 nagród Rektora (razem z zespołem), 4 nagrody towarzystw naukowych;
  - członek towarzystw naukowych: World Association of Veterinary Anatomists (od 1983), członek Kolegium Redakcyjnego International Committee on Veterinary Embryological Nomenclature (od 1987), European Association of Veterinary Anatomists (EAVA) (od 1985), World Association for the History of Veterinary Medicine (od 1986), Anatomische Gesellschaft (od 1996), Krajowego Towarzystwa Naukowego (z wyboru).
  - członek Polskiego Towarzystwa Anatomicznego (od 1968);
  - członek Zarządu Głównego (od 1996);
  - członek Komisji Rewizyjnej wrocławskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Anatomicznego (1991–2003);
  - wiceprzewodniczący Wrocławskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Anatomicznego (2003–2005);
  - przewodniczący Wrocławskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Anatomicznego (od 2005)
  - polskie Towarzystwo Nauk Weterynaryjnych (od 1971);
  - Przewodniczący Sekcji Historii Medycyny Weterynaryjnej PTNW (1998–2007);
  - Polska Akademia Nauk – Oddział Wrocław – członek komisji archeologicznej (od 1992) – wiceprzewodniczący ds. archeozoologii, członek Komisji Inżynierii Biomedycznej PAN.

Norbert Pospieszny

ZAKŁAD FIZJOLOGII ZWIERZĄT

Andrzej Klisiecki

Grzegorz Załucki

Zakład Fizjologii Zwierząt został powołany podczas restrykturyzacji Wydziału z dniem 1 września 2009 roku. Pierwotnie bowiem Katedra Fizjologii Zwierząt – początkowo Katedra Fizjologii i Chemii Fizjologicznej – była jedną z 18 katedr utworzonych przy Wydziale Medycyny Weterynaryjnej Uniwersytetu Wrocławskiego i Politechniki Wrocławskiej w listopadzie 1945 roku. Pierwszym jej kierownikiem był uczeń prof. dr. Adolfa Becka – prof. dr wszech nauk lekarskich Andrzej Klisiecki.

Andrzej Klisiecki urodził się w 1895 r. w Krośnie. Studia medyczne ukończył we Lwowie w 1921 r.; podjął pracę u wybitnego fizjologa prof. A. Becka. Kierował Katedrą Fizjologii Zwierząt w Akademii Medycyny Weterynaryjnej (1929–1944) i na Wydziale Weterynaryjnym Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu (1945–1953). W latach 1945–1966 kierował Katedrą Fizjologii Człowieka Uniwersytetu Wrocławskiego, a później Akademii Medycznej we Wrocławiu. Twórca wrocławskiej szkoły fizjologicznej, organizator i pierwszy rektor Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu. Doktor honoris causa Akademii Medycznej i Akademii Rolniczej we Wrocławiu. Zmarł 31 marca 1975 r.

Katedra Fizjologii Zwierząt jako samodzielna jednostka Wydziału Weterynaryjnego rozpoczęła swoją działalność 1 października 1953 r. w nowo wybudowanych i przydzielonych jej pomieszczeniach wydziału. Na stanowisko kierownika Katedry został powołany uczeń prof. Andrzeja Klisieckiego – doc. dr wet. Grzegorz Załucki, asystent Katedry Fizjologii w uczelni lwowskiej w latach 1938–1946.

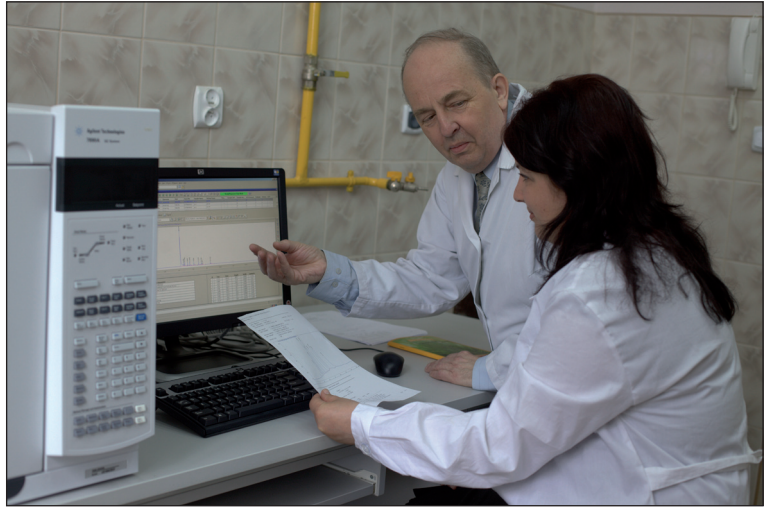
W 1953 r. doc. G. Załucki przeniósł się z Katedry Fizjologii Człowieka Akademii Medycznej do Wyższej Szkoły Rolniczej i zorganizował od podstaw Katedrę Fizjologii Zwierząt na Wydziale Weterynaryjnym. Razem z doc. G. Załuckim przybyło dwóch pracowników: młodszy asystent i laborant. Pierwszą, najpilniejszą sprawą było zorganizowanie w Katedrze normalnych zajęć dydaktycznych, tj. wykładów i ćwiczeń praktycznych z fizjologii zwierząt, nie tylko dla studentów weterynarii, ale także dla studentów Wydziałów Rolniczego i Zootechnicznego – obsługiwanych przez Katedrę. Obciążenie dydaktyczne katedry rosło z roku na rok. W roku akademickim 1953/1954 kierownik i dwaj asystenci prowadzili zajęcia dydaktyczne tylko dla trzech studenckich roczników, w 1970 r. na zajęcia uczęszczało aż 12 różnych roczników. Najtrudniejsze były lata 1957–1960, kiedy tygodniowe obciążenie kierownika katedry wykładami wynosiło 13 godzin (średnio) przez cały rok, a na sali ćwiczeń 6 pomocniczych pracowników naukowych prowadziło ćwiczenia praktyczne dla 17 grup studenckich w ciągu tygodnia.

BADANIA NAUKOWE I NAUCZANIE

Aby usprawnić dydaktykę, rozpoczęto już w 1953 r. rysowanie oryginalnych tablic fizjologicznych wykorzystywanych na wykładach i ćwiczeniach. Do dnia dzisiejszego pełnią one z powodzeniem funkcję pomocy dydaktycznych. Kopie tablic można odnaleźć także w innych katedrach fizjologii zwierząt w Polsce.

W. Zawadzki
i E. Pecka podczas
badań na chroma-
tografie gazowym

A. Balcerzak
– badania aktyw-
ności skurczowej
macicy w warun-
kach *in vitro*

Początkowo badania naukowe prowadzone w Katedrze dotyczyły fizjologii układu krążenia krwi i fizjologii przewodu pokarmowego przeżuwaczy. Z biegiem czasu – od 1960 r. – ten drugi kierunek był coraz ważniejszy i stał się jedynym, w którym prowadzono działalność naukowo-badawczą. Był to jeden z wiodących tematów podejmowanych na Wydziale Weterynaryjnym. Rozważano fizjologię i patologię przewodu pokarmowego zwierząt oraz zaburzenia przemiany materii. Postępem w tamtym czasie było wprowadzenie do badań i dydaktyki zwierząt z wytworzonymi operacyjnie przetokami różnych odcinków przewodu pokarmowego. Pozwalało to na przeprowadzenie tzw. doświadczeń chronicznych bez stosowania narkozy. W związku z tym urządzono w Katedrze, wspólnym wysiłkiem wszystkich pracowników, w ciągu niespełna 3 lat, salę operacyjną, w której młodszy pracownicy naukowcy zaczęli szkolić się w chirurgii fizjologicznej. Pierwszą przetoką pomyślnie wykonaną w Katedrze w 1957 r. była przetoka worka osierdziowego u psa, która umożliwiła pletyzmografię serca oraz, po wprowadzeniu zwierzęcia na salę ćwiczeniową, obserwację jego pracy przez studentów. Z biegiem czasu pracownicy naukowcy wprowadzili do badań wiele oryginalnych, własnych metod operacyjnych wykorzystywanych w badaniach przewodu pokarmowego owiec. Stosując je, wykryto i opisano po raz

pierwszy charakterystyczne typy ruchów żwacza, składające się ze swoistych, następujących po sobie cykli skurczów oraz ruchy czepca u wszystkich domowych przeżuwaczy. Opisano i przebadano też ruchy ksiąg, wykazując istnienie ruchów ich listków, zaprzeczonych dotąd przez innych badaczy. Wykryto również nieznaną dotąd automatyzm ksiąg.

Wiele badań poświęcono nerwowej i humoralnej regulacji motoryki przedżołądków, wykazując mało zbadane odruchowe wpływy interoreceptorów różnych odcinków przewodu pokarmowego na ruchy żołądka złożonego i na wydzielanie soku trawieńcowego, trzustkowego i żółci. Stwierdzono przy tym, że silne drażnienie ww. interoreceptorów, szczególnie w obrębie wykrytych w badaniach stref odruchorodnych, może powodować hipotonię bądź atonię żwacza, rozkojarzenie cykli czepcowo-żwaczowo-księgowych względnie zaburzenia w wydzielaniu soków trawiennych. W praktyce lekarsko-weterynaryjnej wyniki tych badań stanowią podstawę do zrozumienia patogenezy często występujących hipotonii i atonii różnych części żołądka złożonego, wyjaśniają też istotę tzw. zespołu Hofflunda oraz powstawania przemieszczeń trawieńca. W badaniach wykorzystano operacyjnie wytworzone „mały żwacz”, „izolowane jelito ślepe” oraz „mały trawieniec”. W 1966 r. uzyskano przetokę pęcherzyka żółciowego, w 1967 r. trwałą przetokę przewodu trzustkowego u owcy. Coraz częściej przeprowadzano badania na zwierzętach wieloprzetokowanych mających np. przetokę żwacza, izolowany trawieniec oraz przetoki przewodu trzustkowego i pęcherzyka żółciowego. Od 1967 r. zaczęto prowadzić równoczesną rejestrację motoryki czepca, żwacza i ksiąg przez przetokę żwacza u bydła. Z czasem zaczęto prowadzić badania motoryki, rejestrując potencjały czynnościowe przewodu pokarmowego zwierząt doświadczalnych.

Przebieg prowadzonych badań i uzyskane w nich wyniki stanowią treść powstających w Katedrze od 1958 r. oryginalnych filmów naukowo-dydaktycznych. Filmy te (16) przetransponowane na kasety video są odtwarzane na zajęciach praktycznych ze studentami.

Klasyczny program tych zajęć, w czasie których badania były wykonywane przez studentów głównie na żabach, zmieniał się z roku na rok. Oprócz wstrzymania przeprowadzanych wiwisekcji – na sale ćwiczeń są wprowadzane przetokowane owce, a proste badania wykonywane na nich przez studentów budzą wyjątkowe zainteresowanie. Przebieg wielu doświadczeń prowadzonych dawniej na zabijanych przez studentów żabach przedstawiają dziś filmy dydaktyczne wyświetlane podczas praktycznych ćwiczeń z fizjologii.

Do zajęć dydaktycznych prowadzonych przez Katedrę dla studentów kierunków weterynaria, biologia i zootechnika, rolnictwo doszły zajęcia przeznaczone dla studentów kierunku ochrona środowiska. Studenci korzystają z książek i skryptów opracowanych przez pracowników jednostki.

W skład Katedry wchodzi – oprócz sali ćwiczeniowej i sali operacyjnej – laboratorium sztucznego żwacza, do badań elektrofizjologicznych, biochemicznych, przejściowe wiwarium dla zwierząt bezpośrednio po operacjach oraz biblioteka, z której korzystają zarówno pracownicy naukowcy, jak i studenci. Główną aparaturę naukową Katedry stanowią:

- sztuczny żwacz umożliwiający badania przebiegu fermentacji żwaczowych;
- elektroencefalograf odpowiednio zaadaptowany do rejestracji aktywności ruchowej przewodu pokarmowego oraz macicy za pośrednictwem przetworników napięcia ich ścian oraz aktywności mioelektrycznej przy użyciu mono- lub bipolarnych elektrod implantowanych podsurowiczkowo w różnych odcinkach przewodu pokarmowego (m.in. w żołądku owcy);
- chromatograf gazowy do badań m.in. lotnych kwasów tłuszczowych (LTK) i gazów różnych odcinków przewodu pokarmowego zwierząt i człowieka;
- aparatura do badań profilu biochemicznego i obrazu krwi różnych gatunków zwierząt laboratoryjnych i domowych.

Katedra od lat prowadzi wspólne badania naukowe z Katedrą Rozrodu Zwierząt i Kliniką Położniczą Wydziału Medycyny Weterynaryjnej, Katedrą i Kliniką Chorób Wewnętrznych, Katedrą Szczegółowej Uprawy Roślin oraz Kliniką Gastroenterologiczną Akademii Medycznej we Wrocławiu.

W latach 1987–1998 w Katedrze prowadzono badania z zakresu:

- nerwowo-humoralnej regulacji czynności przewodu pokarmowego, ze szczególnym uwzględnieniem wpływów z receptorów molekularnych;
- sterowania procesami metabolizmu żwaczowego;
- wpływów wybranych agonistów i antagonistów z receptorów molekularnych na czynność mioelektryczną macicy.

Badano wpływ receptorów adrenergicznych, histaminergicznych, dopaminergicznych oraz serotonergicznych na aktywność ruchową i mioelektryczną wszystkich odcinków przewodu pokarmowego owcy. Ostatnie badania naukowe prowadzone w Katedrze były wykonywane w ramach uczelnianych grantów, natomiast praca pt. „Wpływ wybranych receptorów molekularnych na aktywność mioelektryczną macicy u owiec nieuczulonych i uczulonych estrogenami (stilboestrolelem)” była realizowana w latach 1995–1997 przy współudziale prof. J. Dejneki i prof. D. Zięby w ramach grantu KBN (nr SPO6 D00708).

Wyniki uzyskane dotąd w badaniach naukowych stanowią treść ok. 350 opublikowanych prac naukowych (nie licząc komunikatów zjazdowych). W Katedrze doktoryzowało się 20 pracowników naukowych, w tym 10 pod opieką naukową prof. G. Załuckiego, a habilitowało się 4 pracowników. Dwóch pracowników uzyskało tytuł naukowy profesora zwyczajnego, a dwóch kolejnych profesora nadzwyczajnego. Jeden z nich (prof. dr hab. D. Zięba) został powołany na kierownika Katedry po odejściu w 1988 r. na emeryturę prof. dr. Grzegorza Załuckiego pełniącego tę funkcję przez 35 lat, uważanego za twórcę wrocławskiej weterynaryjnej szkoły fizjologicznej.

PRACOWNICY NAUKOWO-DYDAKTYCZNI

W 2000 r. kierownikiem Katedry został Wojciech Zawadzki (tytuł profesora uzyskał w 2001 r.). W 2003 r. dr hab. Krzysztof Romański został powołany na stanowisko profesora Akademii Rolniczej, a w 2004 r. uzyskał tytuł profesora.

Zespół Zakładu Fizjologii Zwierząt; od lewej stoją: A. Szarek, A. Ząbek, E. Pecka, B. Króliczewska, K. Harajczuk, W. Zawadzki, A. Czerski, K. Romański, J. Bujok, B. Tworek, D. Miśta

W ostatnich kilku latach siedmiu doktorantów Katedry doktoryzowało się, ponadto 12 magistrantów z Wydziału Biologii i Hodowli Zwierząt wykonujących swoje prace w Katedrze, obroniło je. W Katedrze są realizowane granty międzywydziałowe i wydziałowe, ponadto 3 promotorskie. W 2004 r. zatrudnionych było: 2 profesorów nadzwyczajnych, 5 adiunktów (w tym 3 starszych wykładowców), 1 asystent, 3 doktorantów, z których dwoje realizuje prace w ramach promotorskich grantów KBN i 4 pracowników technicznych.

Do grona byłych i obecnych nauczycieli akademickich, którzy wnieśli lub wnoszą istotny wkład w rozwój Katedry Fizjologii Zwierząt niewątpliwie należą także: dr Ewa Cebrat, dr Teresa Węgrzyn, dr Janina Łukaszewska, dr Zbigniew Leroch, dr Sławomir Gutowski, dr Leon Nejmark, dr Edyta Wincewicz, dr Bożena Króliczewska, dr Dorota Miśta, dr Piotr Sławuta, dr Ewa Trochowska, dr Albert Czerski, dr Andżelika Kaczmarek-Oliwa.

Z grupy pracowników inżynieryjno-technicznych i obsługi należy wymienić: mgr inż. Bogdana Tworka, Danutę Berger, Artura Ząbka, Danielę Inorowicz, Gertrudę Durak, Mariana Bejma, Paulinę Lauck.

Wojciech Zawadzki

ZAKŁAD HISTOLOGII I EMBRIOLOGII

Zakład Histologii i Embriologii powstał w 1945 r. jako Katedra wspólna Wydziałom Medycyny Weterynaryjnej i Lekarskiemu Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu i mieścił się w budynku zajmowanym do dziś przez badaczy medycznych dyscyplin morfologicznych. Kierownictwo Katedry objęła prof. Zofia Sembratowa (wówczas docent, kierownik Katedry Histologii i Embriologii Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie). Rozdzielenie Katedry na dwa oddzielne zakłady nastąpiło w 1948 r., a tymczasowe kierownictwo Zakładu Histologii i Embriologii organizacyjnie i lokalowo włączono do Katedry Anatomii Zwierząt (Wrocław-Biskupin, ul. Kożuchowska 5). Kierownictwo Zakładu objął docent tejże Katedry – Kazimierz Myczkowski. W 1949 r. kierownikiem zakładu mianowany został doc. Władysław Lorenc (były współpracownik prof. Sembratowej we Lwowie), który funkcję tę pełnił do swojej śmierci w czerwcu 1957 r.

Zofia Sembratowa

W tym okresie (październik 1951 r.) nastąpiło oddzielenie Uniwersytetu od Politechniki, a Wydział Medycyny Weterynaryjnej (odtąd nazwany Wydziałem Weterynaryjnym) wszedł w skład nowo utworzonej Wyższej Szkoły Rolniczej we Wrocławiu.

Kierownictwo Zakładu powierzono w 1957 r. współpracownikowi prof. Sembratowej, prof. Janowi Zarzyckiemu. Wobec zwolnienia przez prof. Sembratową Katedry Histologii i Embriologii na Wydziale Lekarskim i objęcia jej przez prof. Zarzyckiego kierownikiem Wydziału Weterynaryjnego został w 1966 r. Marian Kuprowski (wówczas docent w Katedrze Anatomii Patologicznej Wydziału Weterynaryjnego, a od 1970 r. profesor).

Kazimierz Myczkowski

Na początku roku akademickiego 1972/73 Wyższa Szkoła Rolnicza przemianowana została w Akademię Rolniczą, a rok później Zakład Histologii i Embriologii wszedł, w następstwie przemian strukturalnych w szkolnictwie wyższym, w skład Instytutu Nauk Fizjologicznych Akademii Rolniczej we Wrocławiu. Kolejne zmiany organizacyjne dokonane w październiku

1982 r. doprowadziły do usamodzielnienia na Wydziale Weterynaryjnym (na prawach katedry) Zakładu Histologii i Embriologii.

W związku z przejściem na emeryturę prof. Mariana Kuprowskiego (1989 r.) powołano prof. Piotra Wyrosta (1989–1990) na kuratora jednostki. W 1991 r. na kierownika katedry powołano dr. hab. Jana Kuryszkę.

W związku z reorganizacją Wydziału w 1993 r., dotychczasowa Katedra Histologii i Embriologii weszła w skład nowo utworzonej Katedry Anatomii i Histologii, stając się Zakładem Histologii i Embriologii.

W 2009 r. nastąpiła kolejna reorganizacja, w wyniku której Zakład Histologii i Embriologii został włączony do nowo utworzonej Katedry Biostruktury i Fizjologii Zwierząt (kierownikiem Katedry został prof. dr hab. Jan Kuryszko).

PRACOWNICY NAUKOWO-DYDAKTYCZNI

Pierwsi pomocniczy pracownicy naukowo-dydaktyczni Katedry Histologii i Embriologii wywodzili się wyłącznie spośród absolwentów Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie. Niektórzy z nich zatrudnieni zostali na Wydziale Lekarskim. Byli to :

- Julian Hajdukiewicz 1945–1950, lek.wet., współpracownik prof. Sembratowej we Lwowie,
- Zofia Krysztukajtis 1945–1951.

Inni natomiast otrzymali etaty na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej:

- Jan Zarzycki 1945–1946 przeszedł na etat Wydziału Lekarskiego,
- Zdzisław Stehlik 1945–1950,
- Maria Radkowa 1945–1948 (przeszła na etat Wydziału Lekarskiego AM we Wrocławiu),
- Jan Kozłowski 1946–1948.

Kolejnymi pracownikami naukowo-dydaktycznymi zatrudnionymi w wydzielonym już zakładzie byli:

- Marian Dybowicz (1948–1951),
- Edward Małecki (1948–1950),
- Zofia Palider-Wyszyńska (1950–1955),
- Danuta Lipowicz-Szumigalska (1950–1954),
- Danuta Hickiewicz-Konarska (1950–1956),
- Jerzy Słowik (1950–1952),
- Zofia Mróz-Wasilewska (1954–1962),
- Aleksander Waszkowski (1955–1958),
- Jerzy Kassner (1956–1963),
- Maria Czajkowska-Gacowa (1957–1960),
- Joanna Lorencowa (1957–1963),
- Jadwiga Hoffmann-Czajkowska (1961–1987),
- Róża Seniuta (1962–1965),
- Marian Kuprowski (1966–1989),
- Andrzej Górski (1964–1978),
- Elżbieta Miśkiewicz (1964–1998),
- Krystyna Siewierska-Janik (1965–1974),
- Jan Kuryszko (1974),
- Anna Wojtanowska (1979–1987),
- Katarzyna Bierzyńska (1992–1998),

Władysław Lorenc

Jan Zarzycki

Marian Kuprowski

- Izabella Jędrzejowska (1998–2001),
- Piotr Kuroпка (1999),
- Violetta Kapuśniak (2007),
- Jan Madej (2008).

Obecny skład osobowy Zakładu przedstawia się następująco:

- Kierownik Zakładu: prof. dr hab. Jan Kuryszko.
- Adiunkci:
  - dr n. wet. Violetta Kapuśniak,
  - dr n. wet. Piotr Kuroпка,
  - dr n. wet. Jan Madej.
- Specjalista: dr n. wet. Katarzyna Kaleta-Kuratewicz.
- St. technik: Anna Wolczyńska.

Zespół Zakładu Histologii i Embriologii; od lewej stoją: Jan P. Madej, Anna Wolczyńska, Jan Kuryszko, Violetta Kapuśniak, Ewa Mytnik (doktorantka)

BADANIA NAUKOWE

Działalność naukowo-badawcza zakładu w minionym sześćdziesięcioletniu dotyczyła: mikromorfologii, morfogenezy, histochemii, ultracytochemii oraz immuno-histochemii narządów wewnętrznych zwierząt domowych i dziko żyjących oraz zwierząt bezkręgowych. Ponadto w 1990 r. podjęto badania mikromorfologiczne w zakresie osteogenezy naprawczej we współcześnie stosowanych metodach osteosyntezy. Równoległe z ww. badaniami realizowano program osteogenezy dystrykcyjnej. Aktualnie w Zakładzie prowadzone są badania dotyczące stosowania bisfosfonianów w osteoporozie (wspólnie z Politechniką Wrocławską, Akademią Medyczną, Instytutem Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN).

Badano gruczoły wydzielania zewnętrznego i wewnętrznego, a mianowicie gruczoł mlekowy u różnych gatunków zwierząt (krowa, mysz, świnka morska) oraz tarczycę (pstrąg tęczowy, żaba), nerkę (niedźwiedź polarny, jeleń, żubr, królik) i gonady (nornik, szczur, ślimak).

Prowadzono badania histochemiczne układu powłokowego u ryb karpiowatych i łososiowatych włókien tkanki mięśniowej szkieletowej u bydła. Zajmowano się również przebiegiem fazy jelitowej i mięśniowej włośnicy u zwierząt laboratoryjnych. Uzupełnieniem tych badań była analiza populacji komórek tucznych w przebiegu eksperymentalnej włośnicy.

Przedmiotem badań histologicznych był układ pokarmowy ptaków i ssaków, a mianowicie jelita ślepe kuraków dziko żyjących (praca doktorska 1963b) oraz jelita cienkie świń karmionych paszą bogatą w białko.

Pracami typowo morfogenetycznymi prowadzonymi za pomocą mikroskopu optycznego były badania poświęcone rozwojowi łusek pstrąga tęczowego (praca doktorska 1963a) oraz badania zmian tempa wzrastania w rozwoju embrionalnym kur.

Wyraźny aspekt histofizjologiczny miały badania jajowodu kury domowej (praca doktorska 1968). Serię trzech prac stanowiły badania nad morfologią wczesnego zawału mięśnia sercowego, w tym też eksperymentalnie wywołanego, pod kątem oceny i wartości zmian mikroskopowych dla diagnostyki histopatologicznej.

Osobne badania cytochemiczne i ultrastrukturalne poświęcono materiałem przeszczepialnym, a mianowicie chrząstce żeberkowej króliczej przechowywanej w niskiej temperaturze (praca doktorska 1972) oraz zachowaniu się mrożonej chrząstki w allogennym wszczepie podśluzówkowym, jak również allogennym przeszczepom skórnym u gnotobiotycznych szczurów po zastosowaniu preparatu immunosupresyjnego.

Do prac nad ultrastrukturą tkanek należą badania poświęcone gruczołowi mlekowemu świnki morskiej oraz rozwojowi otorbionych ciałek dotykowych Herbsta u zarodków kurzych (praca doktorska 1974), zmianom w komórkach błony ziarnistej atretycznych pęcherzyków jajnikowych myszy (praca doktorska 1982). Wstępem do tej ostatniej pracy była publikacja na temat analizy morfometrycznej oocytów i pęcherzyków jajnikowych u myszy.

Uznawana powszechnie – dzięki odczynowi na nieswoistą kwaśną onterazę – możliwość odróżnienia limfocytów T od B była podstawą wykonania badań krwi u buhajów zdrowych i zakażonych listeriozą, u psów klinicznie zdrowych i chorych, jak również przesłedzenia wpływu surowicy antyosterazowej na przebieg eksperymentalnej trichinelozy u myszy.

Sporą grupę stanowią publikacje dotyczące techniki histologicznej, a w szczególności ulepszenia i modyfikacji niektórych metod barwienia, jak techniki srebrzenia aparatu Golgiego w komórce, srebrzenia włókien retikuliny oraz tkanki nerwowej, wykrywania glikogenu, sporządzania preparatów histologicznych z tkanek twardych, takich jak zęby i kości, odwadniania wycinków skóry do badań histologicznych. Opracowano własny sposób barwienia włókien mięśniowych serca w celu uwidocznienia niektórych zmian histopatologicznych.

Szczególną grupą prac są publikacje z zakresu białaczek naturalnych i przeszczepialnych, gdzie zastosowano techniki ultrastrukturalne oraz ultracytoenzymatyczne (9 publikacji).

Prowadzone od wielu lat badania nad morfologią i funkcją gonad żeńskich u zwierząt domowych zaowocowały publikacjami podejmującymi problem dysfunkcji jajników. Powstały 3 doktoraty (1995, 2003, 2009) oraz praca habilitacyjna (1990).

Realizowane w ostatnich dwudziestu latach badania naukowe nad osteogenezą naprawczą i dystrakcyjną doprowadziły do powstania doktoratu (1999), monografii pt. „Biologia kości” (2007, PWN) oraz 14 publikacji.

W okresie 65-lecia wykonano w zakładzie łącznie 174 prace naukowe. Wygłoszono na zjazdach i konferencjach naukowych 212 referatów.

PRZEWODY DOKTORSKIE

W okresie minionych 65 lat przeprowadzono i ukończono w Zakładzie, pod promotorską opieką, 13 przewodów doktorskich i przewód habilitacyjny:

- dr n. przyr. Jerzy Kassner (1963a),
- dr n. wet. Danuta Jaszczewska (1963b),
- dr n. wet. Jadwiga Hoffmann-Czajkowska (1969),
- dr n. przyr. Elżbieta Miśkiewicz (1972),
- dr n. przyr. Krystyna Janik (1974),
- dr n. wet. Jan Kuryszko (1982),
- dr n. wet. Maciej Nowak (1995),
- dr n. wet. Piotr Kuroпка (1999),
- dr n. wet. Agnieszka Przetocka-Wydro (2003),
- dr n. wet. Sylwia Łyczewska-Mazurkiewicz (2004),
- dr n. wet. Joanna Czogała (2006),
- dr n. wet. Katarzyna Kaleta-Kuratewicz (2007),
- dr n. wet. Hiroaki Kanzawa (2009).

Jan Kuryszko

KATEDRA CHORÓB WEWNĘTRZNYCH Z KLINIKĄ KONI, PSÓW I KOTÓW

ROZWÓJ KATEDRY

Obecna Katedra Chorób Wewnętrznych z Kliniką Koni, Psów i Kotów Wydziału Medycyny Weterynaryjnej Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu, a dawna Katedra Patologii i Terapii Szczegółowej Chorób Wewnętrznych Zwierząt Domowych Wydziału Medycyny Weterynaryjnej Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu rozpoczęła swą działalność w listopadzie 1945 r. Pierwszym jej kierownikiem i organizatorem był prof. dr hab. dr h.c. Zygmunt Markowski, były kierownik identycznej katedry w Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie, który oprócz piastowania tego stanowiska, zarządzał także w latach 1945–1951 Katedrą Epizootiologii i był opiekunem Katedry Farmakologii. W latach 1945–1947 był także pierwszym dziekanem utworzonego we Wrocławiu Wydziału Medycyny Weterynaryjnej. Pierwszymi współpracownikami prof. Markowskiego w Katedrze Patologii i Terapii Szczegółowej Chorób Wewnętrznych byli: lek. wet. Władysław Baran (Barnecki), późniejszy profesor i pierwszy kierownik Katedry Fizjopatologii i dr Szymon Gelb, obaj byli asystenci uczelni lwowskiej. Ten ostatni jednak już w 1946 r. wyjechał za granicę. W tym samym czasie pracował też w Katedrze lek. wet. Bronisław Hauptman, a obowiązki młodszego asystenta pełnił Jan Koprowski, były student Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie. Od maja 1946 r. na stanowisko starszego asystenta, a potem adiunkta powołany został lek. wet. Bronisław Gancarz, były asystent Kliniki Chorób Wewnętrznych we Lwowie (1942–1944), a następnie w latach 1944–1946 pracownik Państwowego Instytutu Weterynaryjnego we Lwowie, późniejszy profesor i trzeci, po prof. Z. Markowskim i prof. S. Rungem, kierownik Katedry Chorób Wewnętrznych. W tym czasie funkcjonowała również Katedra Propedeutyki Klinicznej i Diagnostyki Chorób Wewnętrznych, która została włączona w 1952 r., po utworzeniu Wyższej Szkoły Rolniczej, do Katedry Chorób Wewnętrznych jako Zakład Diagnostyki Chorób Wewnętrznych, kierowany początkowo przez zastępcę, prof. dr. Bronisława Gancarza, a potem przez doc. dr. Tadeusza Janiaka. Obie wyżej wymienione Katedry umieszczono w pomieszczeniach poniemieckiego Instytutu Rolniczego przy ul. C.K. Norwida 25. Katedra Patologii i Terapii Szczegółowej Chorób Wewnętrznych, oprócz gabinetu profesora, dysponowała 6 pokojami, w których urządzono pracownię i laboratorium kliniczne, a także ambulatorium oraz tzw. klinikę stacjonarną dla małych zwierząt. Większe trudności wyłoniły się przy organizowaniu ambulatorium dla dużych zwierząt. Jedyne pomieszczenie nadające się do tego celu było bardzo małe, źle oświetlone i zimne. Tam, z konieczności, oprócz przyjmowania do badań i leczenia dużych zwierząt, odbywały się ćwiczenia kliniczne dla studentów. Ponadto w jednym z pokoi umieszczono i zabezpieczono zbiory biblioteczne, które z czasem przekazano uczelnianej Bibliotece Głównej.

Oprócz działalności organizacyjnej i naukowej, Katedra Chorób Wewnętrznych miała w okresie pierwszych 10 lat swego istnienia silne powiązania ze służbą lekarsko-weterynaryjną w terenie. Związane to było z czasochłonnymi wyjazdami do różnych gospodarstw państwowych i prywatnych w celu dokonywania na bieżąco konsultacji, rozpoznawania i leczenia chorób zwierząt. Ponadto prowadzone były już wówczas kursy dla terenowych lekarzy weterynaryjnych, między innymi kurs rozpoznawania i zwalczania gruźlicy u zwierząt (wspólnie z Katedrą Epizootiologii).

Stosunkowo duża liczba doktoratów przeprowadzonych w Katedrze Patologii i Terapii Szczegółowej Chorób Wewnętrznych w pierwszych latach jej powojennej działalności we Wrocławiu dowodzi, że mimo poważnych trudności, już wtedy owocnie rozwijała się w tej placówce działalność naukowa.

W dniu 13 września 1951 r. umarł kierownik Katedry prof. dr dr h.c. Zygmunt Markowski. Rada Wydziału zleciła kierownictwo prof. dr. Stanisławowi Rungemu z Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu, byłemu asystentowi Lwowskiej Akademii Medycyny Weterynaryjnej, który te obowiązki pełnił do swojej śmierci w 1953 r. Kolejnym kierownikiem Katedry został zastępca profesora, dr Bronisław Gancarz, który prowadził placówkę przez 30 lat, tzn. aż do przejścia na emeryturę w 1983 r.

W 1953 r. polepszył się nieco stan bazy lokalowej Katedry dzięki przeniesieniu jej do nowego budynku, przeznaczonego dla katedr podstawowych. W dalszym jednak ciągu stan pomieszczeń klinicznych pozostawał bez zmian, wyraźna poprawa nastąpiła dopiero w 1962 r., po przekazaniu nowego budynku przy pl. Grunwaldzkim 47. Nadal jednak Katedra z Kliniką nie miała w tym okresie własnych środków do transportu dużych zwierząt gospodarskich oraz do wyjazdu w teren ze studentami, co bardzo utrudniało praktyczne szkolenie studentów w zakresie chorób wewnętrznych. Dopiero w latach 1984–1985 udało się lepiej powiązać pracę Kliniki Chorób Wewnętrznych z praktyką terenową poprzez powołanie przy niej Kliniki wyjazdowej, zwanej Polikliniką.

Na podkreślenie zasługuje bardzo dobra w tym okresie współpraca z Katedrą Chorób Wewnętrznych i Propedeutyki Wyższej Szkoły Weterynaryjnej w Brnie, głównie z profesorem P. Jagoszem – kierownikiem katedry i wieloletnim rektorem tej szkoły oraz doc. dr. Józefem Illkiem, późniejszym kierownikiem tej katedry. Współpraca ta, dzięki wielkiej życzliwości prof. Jagosza, objęła cały Wydział Medycyny Weterynaryjnej we Wrocławiu.

Zmiany kadrowe na przestrzeni pierwszych 40 lat były w Katedrze, podobnie jak w innych tego typu placówkach, dość liczne. Przyszło wielu pracowników, ale i wielu odeszło na emeryturę.

W tych czasach intensywnie rozwijała się współpraca z różnymi jednostkami, m.in. lecznicami, gospodarstwami itp. Zorganizowano ponad 200 wyjazdów i opracowano tyle samo różnych ekspertyz, głównie dla ferm bydła, a także dla ferm świń. Wyjazdy często odbywały się wspólnie z pracownikami Kliniki Położniczej, wspomnę tu prof. dr. hab. Zbigniewa Samborskiego, doc. dr. K. Marcinkowskiego, z Kliniki Chorób Zakaźnych prof. dr. hab. Jana Zwierzchowskiego, a także z pracownikami Katedry Żywienia Wydziału Zootechnicznego, głównie prof. dr. hab. Jerzym Presiem. Istotny wpływ na rozwój tych badań i ich poszerzenie miał dwuletni wyjazd na Stypendium Humboldta (1978–1980) dr. Józefa Nicponia do Klinik für Kleine Klauentiere Tierärztliche Hochschule Hannover kierowanej wówczas przez wieloletniego rektora tej uczelni, wielkiego przyjaciela Polaków, prof. dr. dr. h.c. *multi* Wilhelma Schulzego. Wykonane pod jego kierownictwem badania były podstawą pracy habilitacyjnej dr. Józefa Nicponia, a przede wszystkim zaowocowały ścisłą współpracą, dzięki której uzyskaliśmy nowoczesną aparaturę. W 1980 r. Katedra otrzymała z fundacji Humboldta najnowszy wtedy aparat do równowagi kwasowo-zasadowej – była to pierwsza w Polsce i jedyna przez długi jeszcze okres aparatura na Wydziałach Weterynaryjnych, niezbędna do prowadzenia rozpoczętych wówczas badań. Niedługo potem z Kliniki Chorób Koni hanowerskiej uczelni od prof. dr. hab. dr. h.c. Ekeharda Deegeny Katedra otrzymała pierwszy endoskop, gastroskop dla koni i w krótkim czasie, bo 1985 r., z Fundacji Humboldta i dzięki wspólnym badaniom z Kliniką Chorób Koni, pierwszy aparat do USG. Dzięki wzajemnym kontaktom można było współpracę rozszerzać o pozostałe kliniki. Ze współpracy korzystali już nie tylko pracownicy Katedry Chorób Wewnętrznych, ale także pracownicy innych klinik naszego wydziału. Odbywano tam długo- i krótkoterminowe staże, wyjeżdżano kolejno do: Kliniki Chorób Bydła kierowanej wówczas przez prof. dr. dr. h.c. M. Stöbera, a następnie przez prof. dr. E. Scholza (prof. J. Nicpoń 6 miesięcy, prof. R. Badura, doc. B. Osiński, prof. A. Dubiel), Kliniki Chorób Psów i Kotów kierowanej przez prof. dr. Brasa, a następnie prof. I. Noltego (prof. J. Nicpoń 3 miesiące), Kliniki Chorób Koni kierowanej przez prof. E. Deegeny (prof. J. Nicpoń 4-krotnie, prof. A. Modrakowski, prof. T. Janiak). W niedługim czasie współpracę poszerzono o kliniki innych wydziałów i uczelni w Niemczech. Wspomnę tutaj tylko Klinikę Chorób

Wewnętrznych kierowaną przez prof. dr. dr. h.c. W. Krafta i Klinikę Chorób Bydła kierowaną przez prof. dr. dr. h.c. J. Dirksena, a następnie przez prof. dr. hab. Klee oraz Instytut Żywienia kierowany przez prof. dr. dr. h.c. K. Kinzlego na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej Uniwersytetu Ludwiga Maksymiliana w Monachium.

W 1973 roku dokonano reorganizacji uczelni i Katedra Chorób Wewnętrznych weszła w skład Instytutu Nauk Klinicznych, którego dyrektorem został prof. dr. hab. dr. h.c. R. Badura, a wicedyrektorem doc. dr. K. Marcinkowski. Klinika Chorób Wewnętrznych była kierowana przez prof. dr. B. Gancarza. Tak było do 1982 roku, kiedy to Katedra odzyskała swoją dawną nazwę: Katedra i Klinika Chorób Wewnętrznych.

W roku 1983 na emeryturę przeszedł prof. dr. Bronisław Gancarz, a kierownikiem został prof. dr. Tadeusz Janiak, który prowadził Katedrę do 1986 r.

W 1986 r., z chwilą przejścia na emeryturę prof. dr. hab. Tadeusza Janiaka, Katedra przeszła pewien kryzys – nikt nie pozostał w laboratorium, ambulatorium i sekretariacie, a generalnego remontu wymagał także budynek, brakowało podstawowej aparatury diagnostycznej.

W 1986 r. kierownictwo Katedry objął doc. dr. hab. Józef Nicpoń, który w latach 1989–2005 pełnił także obowiązki Kierownika Zakładu Diagnostyki Klinicznej. Bardzo odmłodzona kadra, zmiany zachodzące w kraju, likwidacja RZD, Państwowych Gospodarstw Rolnych, spadek hodowli bydła i świń, prywatyzacja usług weterynaryjnych oraz duży wzrost zainteresowania i chęć posiadania zwierząt towarzyszących, a tym samym zwiększona ilość psów i kotów wśród pacjentów Kliniki spowodowały, że zainteresowania Kliniki zaczęły koncentrować się na chorobach małych zwierząt. Powodem takiego ukierunkowania było również odejście na emeryturę wielu specjalistów z zakresu chorób dużych zwierząt.

Problem dużych zwierząt wkrótce jednak powrócił. Funkcjonująca dobrze Poliklinika, która pierwotnie swoim działaniem obejmowała RZD AR i okoliczne rejony, została pozbawiona pacjentów, gdyż RZD i wiele PGR uległo likwidacji. Po wieloletnich staraniach, dzięki bezpośredniemu wpływowi z racji pełnionej funkcji dziekana oraz przychylności rektora, zakupiono nowy środek transportu – 9-osobowego Forda Transita, zatrudniono kierowcę i uzyskano zgodę na opiekę nad oborą na Swojcu oraz rozpoczęto starania o powołanie obory dydaktycznej. Nawiązano ścisłą współpracę z Tarami Wyścigowymi we Wrocławiu, a wcześniej podpisaną umowę z Fermą Świń Łosice i Ubojnią Koni w Rawiczu, co zapewniło studentom i pracownikom Katedry dostęp do dużych zwierząt. Poliklinika wznowiła wyjazdy w teren, głównie do ferm bydła.

Kolejna reorganizacja na uczelni doprowadziła w 2002 r. do połączenia Katedry Chorób Wewnętrznych z Katedrą Parazytologii. Nowej jednostce nadano nazwę Katedra Chorób Wewnętrznych i Pasożytniczych z Kliniką Chorób Koni, Psów i Kotów. Trudności finansowe Katedry zmusiły ją do podjęcia współpracy z wieloma firmami, co umożliwiło prowadzenie badań, które były podstawą rozpraw doktorskich lub innych publikacji naukowych.

Stanisław Runge

Bronisław Gancarz

Tadeusz Janiak

W tym okresie bardzo dobrze rozwinięto działalność usługową, do czego przyczyniło się zwłaszcza zaangażowanie pracowników, ich duża wiedza i dobre wyposażenie ambulatorium.

Pracownicy Katedry.

W pierwszym rzędzie od lewej: J. Piekarska, M. Bulla, K. Kubiak, J. Nicpoń, U. Paślowska, Z. Sołtysiak, A. Noszczyk-Nowak, J. Nawój.

W drugim rzędzie od lewej: M. Gorczykowski, A. Sikorska-Kopyłowicz, W. Hildebrant, J. Spużak, A. Doda, A. Cekiera, J. Popiel, J. Stępień, M. Skonieczna, B. Grochowski.

W trzecim rzędzie od lewej: A. Połozowski, J. Pacoń, M. Wrzosek, P. Jonkisz, P. Sławuta, M. Jankowski, E. Gąsior, M. Grzegory, A. Kurośad, I. Poświatowska-Kaszczyszyn, J. Wincza, J. Rydlewski, G. Sapikowski, B. Szczepańska, K. Michlik, E. Palczyńska, Z. Surma, P. Bednarz, E. Wieczorkiewicz

W dalszym ciągu rozwijana była i jest nadal współpraca z ośrodkami zagranicznymi, dzięki której nasi pracownicy mogli wyjeżdżać na staże, konferencje, stypendia, natomiast do Polski zaczęli przyjeżdżać pracownicy z zagranicy, głównie na organizowane konferencje, wykłady i staże naukowe. Wspólnie prowadzono prace badawcze. Od tego czasu Katedra posiada dobre kontakty, współpracując z Kliniką Chorób Koni, Kliniką Chorób Bydła i Kliniką Chorób Psów i Kotów Wyższej Szkoły Weterynaryjnej w Hannoverze, Katedrą Chorób Wewnętrznych i Kliniką Chorób Bydła Wydziału Medycyny Weterynaryjnej Uniwersytetu w Monachium, Centrum Laserowym – Laser und Medizin Technologie GmbH w Berlinie oraz Akademią Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie, gdzie co roku wyjeżdża kilka osób na konferencje, wykłady, a pracownicy Uczelni Lwowskiej odbywają u nas staże naukowe i wykonują podstawowe badania do prac doktorskich. Katedra, aczkolwiek w mniejszym stopniu, współpracuje także z Katedrami Wydziału Medycyny Weterynaryjnej w Lipsku oraz Brnie. Dobrze układa się także współpraca z prywatną Kliniką prof. dr. hab. K. A. von Plockiego w Baden-Baden, gdzie na stażach przebywają nasi asystenci. W 2003 r. rozpoczęto współpracę z Kliniką Neurologiczną Uniwersytetu w Zurychu kierowaną przez prof. dr. hab. A. Jaggiego. W ramach tej współpracy prowadzone są wspólne badania, nasi asystenci odbywają tam staże (dr M. Wrzosek, 3 lata), a pracownicy z tamtej kliniki przyjeżdżają także na wykłady i konferencje.

Katedra ma podpisane dwustronne umowy o współpracy z Katedrami Akademii Medycznej we Wrocławiu – Katedrą i Kliniką Kardiologii, Katedrą Anatomii Patologicznej i Zakładem Mikrobiologii, w ramach których prowadzone są wspólne prace eksperymentalne.

Na podkreślenie w działalności Katedry zasługuje intensywny rozwój od 1997 r. szkoleń podyplomowych.

Również prężnie rozwijają się studia doktoranckie, które zakończyło, uzyskując stopień doktora nauk weterynaryjnych, 51 lekarzy weterynarii. Tylko od 1986 r. stopień dr. n. wet. uzyskało 22 lekarzy weterynarii, dr. hab. 2 osoby oraz stanowisko prof. Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu 3 osoby, tytuł profesora 2 osoby i 1 osoba profesora zwyczajnego.

Podsumowując ostatnie 30-lecie Katedry, należy zaznaczyć, że znacznie zmienił się profil badawczy tej placówki. Z chwilą połączenia się Katedry i Kliniki Chorób Wewnętrznych z Katedrą Parazytologii poszerzył się zakres badań o choroby pasożytnicze. W latach 2006–2010 Katedra przechodziła gruntowną rozbudowę i reorganizację. Wszystkie pracownie są dziś wyposażone w najnowocześniejszą aparaturę. Wyremontowano również część kliniki przeznaczoną dla dużych zwierząt i sale ćwiczeniowe.

W tym też czasie znacznie została poszerzona współpraca, szczególnie z Akademią Medyczną, Wojewódzkim Szpitalem Specjalistycznym we Wrocławiu i Wydziałem Nauk o Żywności Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu.

W 2009 r. doszło do kolejnej zmiany nazwy Katedry na Katedrę Chorób Wewnętrznych z Kliniką Koni, Psów i Kotów, w skład której wchodzi w dalszym ciągu Zakład Diagnostyki Klinicznej – kierowany przez dr. hab. Urszulę Paślowską, prof. nadzw. (od 2006 r.) i Zakład Parazytologii – kierowany przez prof. dr. hab. Zenona Sołtysiaka, którego historię załączono oddzielnie.

PRACOWNICY NAUKOWO-DYDAKTYCZNI

Kierownicy Katedry

prof. dr dr h.c. Zygmunt Markowski	1945–1951
prof. dr Stanisław Runge	1951–1953
prof. dr Bronisław Gancarz	1953–1983
prof. dr Tadeusz Janiak	1983–1986
prof. dr hab. dr h.c. Józef Nicpoń	1986–

Pracownicy naukowo-dydaktyczni

prof. dr dr h.c. Zygmunt Markowski 1945–1951; prof. dr Stanisław Runge 1951–1953; prof. dr Bronisław Gancarz 1946–1983; prof. dr Władysław Baran (Barnecki) 1945–1952; dr Szymon Gelb 1945–1946; dr Jan Koprowski 1945–1980; prof. dr hab. Wincenty Więckowski 1950–1952; prof. dr Tadeusz Janiak 1948–1986; dr Jarosław Grabiński 1950–1992; prof. dr hab. Henryk Balbierz 1950–1958; prof. dr hab. Maria Nikołączuk 1953–1964; dr Feliks Dubowy 1953–1980; dr Antoni Długajczyk 1964–1967; prof. dr hab. Tadeusz Kwiatkowski 1954–1999; prof. dr hab. Zbigniew Hejłasz 1954–1990; dr Helena Raszewska 1947–1951; dr Jadwiga Hoffman-Czajkowska 1949–1951; dr Sabina Koziorowska 1965–1986; dr Barbara Grzegorzak 1964–1997; dr Lesław Lewandowski 1966–1989; prof. dr hab. Józef Nicpoń od 1970; lek. wet. Andrzej Krzyżanowski 1984–1987; lek. wet. Mirosława Lewicka 1984–1996; lek. wet. Sławomir Wirski 1980–1984; dr Krzysztof Janeczko 1987–1999; dr hab. Urszula Paślowska, prof. nadzw. od 1989; dr Paweł Czerw 1989–2003; dr Jarosław Popiel od 1990; dr Maciej Nowak 1991–1998; dr Paweł Jonkisz od 1991; dr hab. Krzysztof Kubiak, prof. nadzw. od 1991; lek. wet. Piotr Janowicz 1993–1998; dr Jarosław Mazur 1994–2001; dr Krisztina Kungl 1998–2007;

dr Janusz Rydlewski od 1998; lek. wet. Robert Wójcicki 1999–2002; lek. wet. Krzysztof Bioły 1999–2005; dr Ryszard Mordak od 1999; dr Grzegorz Sapikowski od 2000; dr Marcin Jankowski od 2002; dr Piotr Sławuta od 2003; dr Marcin Wrzosek od 2003; dr Artur Niedźwiedź od 2004; dr Jolanta Spużak od 2006; dr Agnieszka Kurosad od 2004; prof. dr hab. Zenon Sołtysiak od 2003; dr Maria Długiewicz-Bulla od 1972; dr Jolanta Piekarska od 1997; dr Andrzej Połozowski od 1982; dr Jarosław Pacoń od 1988; dr Kamila Gliška-Suchocka od 2007; dr Agnieszka Noszczyk-Nowak od 2006; dr Agnieszka Sikorska-Kopyłowicz od 2010.

Pracownicy naukowo-dydaktyczni i dydaktyczni Polikliniki

dr Jacek Boruta; lek. wet. Jerzy Domoradzki; dr Maciej Nowak; dr Jarosław Zajączkowski; dr Jarosław Mazur; dr Ryszard Mordak; dr Janusz Rydlewski.

Doktorzy habilitowani

Tadeusz Kwiatkowski; Zbigniew Hejłasz; Józef Nicpoń; Urszula Paśławska; Krzysztof Kubiak.

BADANIA NAUKOWE

W latach 50. badania naukowe były bardzo mocno związane z problematyką terenową i dotyczyły: niedokrwistości zakaźnej koni, leptospirozy, głównie u psów – warto podkreślić, że były to pierwsze tego typu badania w Polsce – oraz autointoksykacji u koni w przebiegu schorzeń kolkowych. Następnie przez wiele lat problemem badawczym były fizjologia i patologia przewodu pokarmowego u przeżuwaczy, wpływ pasz pochodzących z pastwisk nawożonych nawozami sztucznymi, choroby metaboliczne, głównie kwasica, alkalozja i ketoza i ich wpływ na produktywność krów, w tym ilość i jakość produkowanego mleka i stan zdrowia cieląt. Badania te pozwoliły na dokładne poznanie przyczyni patogeny powstawania chorób, przeanalizowanie ich niekorzystnego wpływu na stan zdrowia krów ciężarnych, noworodków oraz ilość i skład produkowanej siary i mleka. Opracowano profilaktykę i leczenie biegunek u cieląt, co znacznie zmniejszyło straty ekonomiczne (Hejłasz, Nicpoń). Wykonano wiele prac z zakresu zaburzeń metabolicznych u świń, głównie dotyczących epifizjolyzy świń (Nicpoń, Janeczko). Przeprowadzono szerokie badania nad nową jednostką chorobową, jaką było ColitisX u koni (Nicpoń, Czerw), a także prowadzono badania na temat biochemicznych i biofizycznych uwarunkowań determinujących sprawność wysiłkową koni oraz badania w zakresie chorób układu pokarmowego i oddechowego ze szczególnym uwzględnieniem badań endoskopowych, jako pierwszych badań w Polsce (Nicpoń, Czerw, Niedźwiedź).

W latach 80. ubiegłego wieku, w związku z burzliwym rozwojem medycyny weterynaryjnej, a przede wszystkim medycyny zwierząt towarzyszących, zrodziła się potrzeba specjalizacji w obrębie chorób wewnętrznych. Od tego czasu prowadzone są wielokierunkowe badania naukowe zgodne z kierunkami specjalizacji poszczególnych pracowni.

Zespół badań endoskopowych utworzyli: prof. dr hab. Jozef Nicpoń, dr hab. Krzysztof Kubiak, prof. nadzw., dr Marcin Jankowski, dr Jolanta Spużak oraz dr Grzegorz Sapikowski. Była to pierwsza w Polsce weterynaryjna pracownia endoskopowa, początkowo dla małych zwierząt, a potem także dla koni. Dotychczasowe wyniki z zakresu badań endoskopowych zwierząt zawarte zostały w rozprawie habilitacyjnej pt. „Kolonizacja błony śluzowej żołądka psów i kotów drobnoustrojami z rodzaju *Helicobacter* – aspekt kliniczny” oraz 5 pracach doktorskich: „Ocena przydatności fiberoskopii w diagnostyce schorzeń przewodu pokarmowego psów”, „Endoskopia w diagnostyce schorzeń narządu oddechowego u psów”, „Badanie popłuczyn oskrzelowo-pęcherzykowych w rozpoznawaniu chorób dolnych dróg oddechowych u psów”, „Analiza popłuczyn oskrzelowo-pęcherzykowych pobranych różnymi technikami w diagnostyce chorób dolnych dróg oddechowych kotów” i „Stężenie gastryny w surowicy krwi jako wskaźnik stanu błony śluzowej żołądka u psów”.

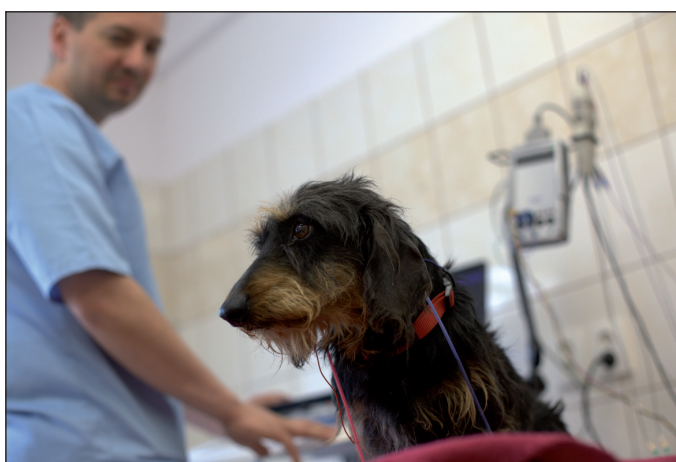
Należy podkreślić, że wymiernym efektem prowadzonych badań było również wydanie pierwszej w Polsce książki na temat endoskopii pt. „Badanie endoskopowe psów i kotów” oraz opublikowanie licznych artykułów w czasopismach zagranicznych i krajowych, a także licznych referatów i doniesień prezentowanych na kongresach i konferencjach zagranicznych oraz krajowych. W ramach prowadzonej działalności naukowo-badawczej zespół badań endoskopowych współpracuje z: Akademią Medyczną we Wrocławiu, Uniwersytetem Wrocławskim, Uniwersytetem Weterynaryjnej i Farmacji w Brnie, Lwowskim Narodowym Uniwersytetem Medycyny Weterynarii i Biotechnologii, Instytutem Biologii Zwierząt we Lwowie. Różnorodna, aktywna działalność badawcza oraz usługowa spowodowała potrzebę rozszerzenia zakresu o badania endoskopowe u koni.

Katedra Chorób Wewnętrznych od wielu lat prowadzi owocną współpracę naukową z przemysłem, np. z firmą Mars Polska, na potrzeby której wykonywane są badania żywieniowe karm i produktów dla psów i kotów. Wykonano wiele testów nad strawnością karm oraz oceną ich akceptowalności oraz preferencji smakowych karm i produktów dla zwierząt.

Badanie endoskopowe układu oddechowego konia.

Od lewej:
dr M. Jankowski,
prof. dr hab. J. Nicpoń,
lek. wet. K. Michalik

Dr Marcin Wrzosek przeprowadza badanie słuchu psa za pomocą aparatu do diagnostyki elektro-neurologicznej VIKING QUEST

Badanie endoskopowe przedniego odcinka przewodu pokarmowego psa.

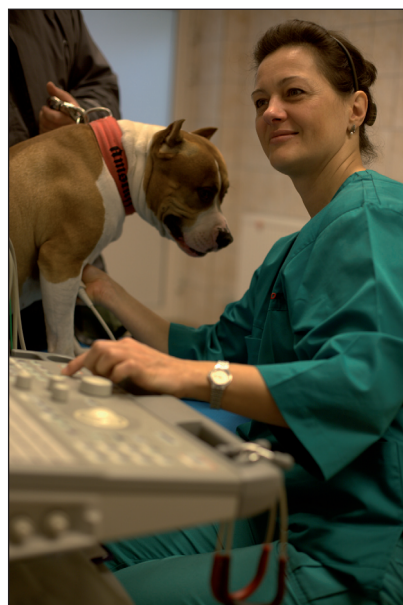
Od lewej:
lek. wet. M. Grzegory,
dr M. Jankowski,
dr J. Spużak

Od 2002 r. prowadzone są badania naukowe dotyczące oceny przydatności biomateriałów w leczeniu wrodzonych i nabytych ubytków błony śluzowej jamy ustnej psów oraz, we współpracy z firmą BTL, badana jest przydatność technik laserowych w leczeniu chorób jamy ustnej psów oraz przeprowadzana ocena kliniczna zastosowania laserów biostymulujących i zabiegowo-chirurgicznych w stomatologii weterynaryjnej.

Rozwijane są badania w zakresie nefrologii małych zwierząt, zwłaszcza nad znaczeniem tkankowego czynnika niedokrwienia (HIF-1 alfa), hydroksylazy prolinowej (PHD-2) i inhibitora metaloproteinazy 1 (TIMP-1) w etiopatogenezie uszkodzenia nerek u psów oraz przydatnością Cystatyny C i lohexolu w ocenie pracy nerek u kotów. Kontynuowane są badania nad zaburzeniami równowagi kwasowo-zasadowej u przeżuwaczy, koni i psów. Ponadto Katedra Chorób Wewnętrznych z Kliniką Koni, Psów i Kotów jest uznanym ośrodkiem zajmującym się problemami nowotworowymi psów i kotów.

Szerokie badania w zakresie endokrynologii i dermatologii weterynaryjnej koncentrowały się wokół trzech zagadnień: pH skóry u zwierząt towarzyszących, zakażeń grzybiczych i zaburzeń hormonalnych. Poza tym prowadzone są badania nad zespołem astenii skóry, chorób autoimmunologicznych oraz atopowym zapaleniem skóry u psów.

Jedną z dynamicznie rozwijających się specjalizacji w Katedrze jest kardiologia. Od 20 lat prowadzone są badania kardiologiczne u psów dotyczące elektrokardiografii i echokardiografii. Od 10 lat badane są również zmiany neurohormonalne u psów z niewydolnością serca na tle endokardiozy mitralnej. Obecnie prowadzone są obserwacje nad udziałem tlenu azotu w rozwoju przewlekłej niewydolności serca u świń z tachykardią jako modelu przewlekłej niewydolności serca człowieka oraz oceną czynności skurczowej komór serca u psów z chorobą zwyrodnieniową zastawek przedsionkowo-komorowych. Szybki rozwój tej dziedziny zarówno w sferze usług, jak i badań naukowych zaowocował zwiększeniem liczby lekarzy w pracowni kardiologicznej.

Dr hab. U. Paślawska, prof. nadzw. przeprowadza badanie USG serca psa

W ostatnich latach Katedra Chorób Wewnętrznych z Kliniką Koni, Psów i Kotów nawiązała współpracę z renomowanymi ośrodkami kardiologicznymi w Polsce, realizując z nimi projekty badawcze na tematy:

- Optymalizacja leczenia przezskórną angioplastyką choroby wieńcowej w rozwidleniach naczyń epikardialnych. Porównanie skuteczności dostępnych na rynku stentów z nowym stentem do leczenia bifurkacji – grant KBN Instytut Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej PAN i Centralny Szpital Kliniczny MSWiA w Warszawie.
- Zastosowanie szpikowych komórek progenitorowych transdukowanych wektorami AAV z genem oksygenazy hemowej-1 w celu zapobiegania uszkodzeniu niedokrwienemu i reperfuzyjnemu w doświadczalnym zawale serca u świni – grant KBN Śląski Uniwersytet Medyczny.
- Mapowanie komórek Purkinjego w kardiomiopatii przerostowej na modelu świńskim – z Instytutem Kardiologii w Warszawie.
- Stymulacja przepony w bezdechu sennym – z Kliniką Kardiologii Akademii Medycznej i Wojskowym Szpitalem Klinicznym we Wrocławiu.

Ważnym kierunkiem są badania nad chorobami koni. Dwa projekty zakończyły się pracami doktorskimi: „Przydatność oznaczenia stężenia D-dimeru w surowicy krwi koni w rozpoznawaniu nawracającego zapalenia dróg oddechowych” oraz „Wpływ stresu transportowego na wybrane wskaźniki układu antyoksydacyjnego we krwi koni”.

Prowadzone są również badania nad chorobami zwierząt nieudomowionych w dwóch tematach: ochrona ginącego gatunku w Polsce na przykładzie zająca szaraka oraz obecność zearalenonu w paszy oraz w tkankach dzików i jego wpływ na układ rozrodczy i populacje tych zwierząt.

Katedra realizuje badania w ramach projektów współfinansowanych przez Unię Europejską:

- 1) Ovocura – grant europejskiego POIG na lata 2007–2013.
- 2) WROVASC – Zintegrowane Centrum Medycyny Sercowo-Naczyniowej – grant Europejskiego Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka na lata 2007–2013.
- 3) Bioelectric surface – grant europejski CP-FP 212533-2: Electrically modified biomaterials surface: from atom to applications.

Od roku 2003 prowadzone są badania z zakresu neurologii we współpracy z ośrodkami wydziałów weterynaryjnych na Uniwersytecie w Helsinkach oraz z Centrum Neurologii Weterynaryjnej przy Uniwersytecie w Bernie. Obecnie w zakresie działalności pracowni neurologicznej prowadzone są badania z zastosowaniem urządzenia do elektrodiagnostyki układu nerwowego. W pracowni przeprowadza się badania słuchu u ras predysponowanych psów, kotów i koni, jak również diagnostykę chorób obwodowego układu nerwowego u psów i kotów. Pracownia prowadzi też szeroką diagnostykę chorób ośrodkowego układu nerwowego u psów, kotów i koni na podstawie badania płynu mózgowo-rdzeniowego. W ramach usług diagnostycznych pracownia współpracuje z pracownią zaawansowanej diagnostyki obrazowej, przeprowadzając badania za pomocą rezonansu magnetycznego i tomografii komputerowej, co umożliwia szczegółową diagnostykę ośrodkowego układu nerwowego.

Jednym z kierunków zainteresowań jest szczegółowa diagnostyka stanów padaczkowych u psów i kotów z wykorzystaniem najnowszych form techniki elektroencefalograficznej.

NAUCZANIE

Programy studiów

W pierwszym okresie wrocławskim obowiązywał program oparty na układzie lwowskim 1938/1939. Wykładane były następujące przedmioty: propedeutyka weterynarii – przedmiot prowadzony dla studentów pierwszego roku w formie wykładów, diagnostyka

kliniczna – dla studentów trzeciego roku, w formie wykładów i ćwiczeń zakończonych egzaminem oraz patologia i terapia szczegółowa chorób wewnętrznych zwierząt domowych – dla studentów czwartego i piątego roku. Przedmiot ten kończył się egzaminem i prowadzony był w formie wykładów, ćwiczeń i kuratorstw. Obejmował zajęcia praktyczne z diagnozowania i leczenia chorób, włącznie z diagnostyką laboratoryjną. Często, w niedzielę, studenci wraz z asystentami wyjeżdżali w teren na tzw. „czołówki weterynaryjne” – zajęcia prowadzone były na spędach dla zwierząt. Zajęcia z chorób wewnętrznych odbywały się także w postaci tzw. „elektywów” – 6-tygodniowych wyjazdów grup studentów do wytypowanych lecznic prowadzonych przez lekarzy miejscowych i nadzorowanych okresowo przez pracowników katedry. Rok liczył około 180 studentów. Zajęcia praktyczne prowadzono w grupach około 20-osobowych, a kuratorstwa 2–4-osobowych.

Wręczenie dyplomu
doktorskiego
lek. wet. Katarzynie Mróz

W celach usługowych i dydaktycznych w 1985 r. powołano do życia Poliklinikę, która obsługiwała duży teren i Rolnicze Zakłady Doświadczalne, stanowiąc nieocenioną bazę doskonalenia lekarzy i studentów z zakresu lecznictwa, głównie „dużych zwierząt”.

W związku z rozwojem znaczenia żywienia zwierząt wprowadzono przedmioty higieny pasz i, krótko potem, dietetyka weterynaryjna. Wzrastające znaczenie w lecznictwie zwierząt towarzyszących spowodowało wydzielenie z chorób wewnętrznych osobnego przedmiotu – choroby psów i kotów i zajęć fakultatywnych z analityki klinicznej.

Od 2003 r., po połączeniu z Katedrą Parazytologii i Chorób Inwazyjnych, prowadzone są następujące zajęcia: biologia – dla studentów 1 roku – 1 semestr, diagnostyka kliniczna – dla 3 roku – 2 semestry, higiena pasz – dla 3 roku – 1 semestr, parazytologia i inwazjologia weterynaryjna – dla 3 i 4 roku – 2 semestry, dietetyka – dla 4 roku – 1 semestr, choroby wewnętrzne – dla 4 i 5 roku – 4 semestry, zajęcia polikliniczne – dla 5 i 6 roku – 2 semestry, choroby psów i kotów – dla 5 roku – 1 semestr, weterynaria sądowa – dla 5 roku – 1 semestr. Prowadzone są również zajęcia w ramach fakultetów: analityka kliniczna, kardiologia weterynaryjna, stomatologia weterynaryjna, żywienie psów i kotów, wybrane zagadnienia z gastroenterologii koni, psów i kotów, dermatologia weterynaryjna, rośliny lecznicze.

Kształcenie podyplomowe początkowo odbywało się poprzez organizowanie przez Katedrę sympozjów i szkoleń, a od 1990 r., gdy powstały podstawy prawne uzyskania tytułu specjalisty – w postaci 3-letnich podyplomowych studiów specjalizacyjnych. 3-letnie studia ukończyło 304 lekarzy weterynarii w 8 zakończonych kursach. Obecnie prowadzone są zajęcia dla kolejnych 4 grup.

Dorobkiem dydaktycznym Katedry, a także jej wielkim sukcesem jest wydanie kilkunastu podręczników i skryptów.

USŁUGI LEKARSKO-WETERYNARYJNE

Zakres usług lekarsko-weterynaryjnych ulegał znacznym zmianom. W pierwszych latach po wojnie głównymi pacjentami były konie, krowy, świnie, a także owce. Oprócz usług świadczonych na miejscu, w Klinice, w okresie pierwszych 10 lat silne było powiązanie z terenem, organizowano częste wyjazdy do różnych gospodarstw państwowych i prywatnych w celu dokonywania na bieżąco konsultacji, rozpoznawania i leczenia różnych chorób zwierząt. W tym czasie organizowano także kursy dla lekarzy weterynarii na temat rozpoznawania i leczenia, głównie chorób zakaźnych. Wyjazdy te przyczyniły się w dużym stopniu do wykrywania ognisk niedokrwiistości zakaźnej koni i do likwidacji tej choroby.

W latach 1980–1995 także znacznie zwiększała się liczba małych zwierząt leczonych w ambulatorium Kliniki. W tym czasie prowadzono intensywne badania i leczenie w dużych fermach bydła i świń. W tym okresie odnotowano ponad 200 wyjazdów do wielkotowarowych gospodarstw i opracowano tyle samo ekspertyz lekarsko-weterynaryjnych dotyczących stanu zdrowia, leczenia i profilaktyki. Wyjazdy te często odbywały się z pracownikami Kliniki Położniczej, Kliniki Zakaźnej, a także Katedry Żywienia Wydziału Zootechnicznego. Rozwiązywano wiele problemów zdrowotnych powstających w wielkotowarowych fermach bydła i świń. Do lepszej współpracy z terenem i udostępnienia leczenia chorych zwierząt dla studentów w 1985 roku powołano Poliklinikę Weterynaryjną, która swoim działaniem obejmowała RZD i okoliczne rejony Wrocławia, wykonując tam usługi także w zakresie zwalczania chorób z urzędu. Od roku 1988 znacząco zaczęła wzrastać wśród pacjentów liczba małych zwierząt i tak w 1988 roku przyjęto 6 095 pacjentów, a w pracowni analitycznej wykonano 3 800 analiz, natomiast w 2004 roku przyjęto 13 093, a w roku 2009 14 732 pacjentów w ambulatorium małych zwierząt. Dodatkowo w pracowniach specjalistycznych wykonano 242 badania elektrokardiograficzne, 65 angiografii, 517 badań USG jamy brzusznej i serca, 157 badań endoskopowych, głównie u psów, ale także koni, 115 badań RTG i 250 zabiegów stomatologicznych, a w pracowni biochemicznej w 2009 roku wykonano 61 214 badań biochemicznych, hematologicznych, badań moczu, kału i płynu mózgowo-rdzeniowego oraz z jam ciała. Obecnie Klinika posiada nowoczesną aparaturę diagnostyczną. W ramach daleko posuniętych specjalizacji w Klinice znajdują się dobrze wyposażone gabinety: kardiologii, gastroenterologii, dermatologii, onkologii, stomatologii, neurologii, nefrologii, dietetyki i rehabilitacji.

KONGRESY, SYMPOZJA, KONFERENCJE

Do roku 1980 Katedra była organizatorem tylko 4 konferencji naukowych. Dopiero kiedy nawiązano współpracę z wieloma zagranicznymi wydziałami weterynaryjnymi, głównie z Hannoverem, Monachium i Wiedniem, i kiedy kierownikiem sekcji klinicznej PTNW został prof. Józef Nicpoń, zaczęto systematycznie organizować sesje naukowe, w niektórych latach nawet trzy w ciągu roku. Tematyka tych sesji była różnorodna.

W latach 1992–1997 corocznie organizowano sympozja nt. „Zasady żywienia oraz choroby psów i kotów” z udziałem specjalistów głównie z Austrii i Niemiec. Następnie,

od 1994 r., przez kolejnych 11 lat w ramach *Pro Animalis et Homine* organizowane były największe w Polsce kongresy nt. „Współczesne problemy zwierząt” z udziałem kilkudziesięciu wybitnych specjalistów z Europy, Anglii i Stanów Zjednoczonych. Od roku 1993 organizowano także sympozja naukowe nt. „Aktualne problemy w patologii bydła”.

W 1996 r. zaczęto organizowanie konferencji i kongresów międzynarodowych, także wspólnie z Niemieckim Towarzystwem Weterynaryjnym, dotyczących głównie problematyki chorób koni oraz psów i kotów z ukierunkowaniem zwłaszcza na kardiologię i gastrologię. Tematyka tych konferencji to: „Aktualne problemy w patologii koni” i „Współczesne problemy w patologii koni”, „Przewlekłe schorzenia układu oddechowego koni”, „Aktualne problemy w diagnostyce i leczeniu chorób koni”, „Choroby metaboliczne koni”, „Aktualne problemy w patologii psów i kotów”, „Kardiologia i gastroenterologia psów i kotów”, „Zastosowanie światła w medycynie” (międzynarodowe sympozjum) oraz 3 konferencje o tematyce łoświeckiej („Ekologiczna gospodarka dobrostanem zwierzyny”, „Ochrona populacji dzikich zwierząt”). W sumie w okresie ostatnich 25 lat zorganizowano 54 kongresy, konferencje i sympozja z udziałem kilkudziesięciu wybitnych specjalistów z ośrodków zagranicznych, w których wzięło udział kilka tysięcy uczestników, głównie lekarzy weterynarii. We wszystkich organizowanych konferencjach pracownicy naszej Katedry wygłaszali referaty naukowe.

WAŻNIEJSZE ODZNACZENIA, WYRÓŻNIENIA, NAGRODY

Pracownicy Katedry i Kliniki otrzymali szereg odznaczeń państwowych, resortowych, regionalnych, towarzystw naukowych, medali honorowych, nagród ministra i rektora za działalność naukową, dydaktyczną i organizacyjną. M.in. prof. J. Nicpoń Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Srebrny Krzyż Zasługi, Medal za Zasługi dla Rolnictwa, Medal Komisji Narodowej, Medal za Zasługi dla PTNW – *Pro Scientia Veterinaria Polone*, Medal za Zasługi dla Uniwersytetu Weterynarii i Farmacji w Brnie, Medal im. S. Grzyckiego Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie, Złoty Medal za Zasługi dla Lwowskiego Narodowego Uniwersytetu Medycyny Weterynaryjnej i Biotechnologii, Medal za Zasługi dla Wyższej Szkoły Weterynaryjnej w Hannoverze, Złom oraz złoty, srebrny i brązowy Medal za Zasługi dla Łowiewstwa, 5-krotnie nagrodę MNiSzW i 2-krotnie nagrodę PTNW za prace naukowe, kilkadziesiąt nagród Rektora AR i Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu za osiągnięcia naukowe i organizacyjne.

Prof. Józef Nicpoń podczas uroczystości nadania mu tytułu doktora honoris causa Lwowskiego Narodowego Uniwersytetu Medycyny Weterynaryjnej i Biotechnologii we Lwowie

Prof. Józef Nicpoń podczas uroczystości nadania mu tytułu doktora honoris causa Lwowskiego Narodowego Uniwersytetu Medycyny Weterynaryjnej i Biotechnologii we Lwowie

Pracownicy Katedry pełnili także funkcje dziekana i prodziekana: prof. dr dr h.c. Zygmunt Markowski (1945–1947, dziekan), prof. dr hab. Bronisław Gancarz (1953–1956, prodziekan 1962–1964, dziekan), prof. dr hab. dr h.c. Józef Nicpoń (1996–1999, 1996–2002, dziekan), dr hab. Krzysztof Kubiak (od 2008 r., prodziekan). W dowód uznania za całokształt działalności akademickiej tytuły doktora honoris causa otrzymali: prof. Zygmunt Markowski (nadany przez Akademię Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie, 1931 r.), prof. Józef Nicpoń (nadany przez Lwowski Narodowy Uniwersytet Medycyny Weterynaryjnej i Biotechnologii, 2008 r.).

BAZA LOKALOWA

Skromna początkowo baza lokalowa uległa nieco poprawie w 1953 r., po przeniesieniu do nowego budynku przeznaczonego dla katedr podstawowych. W 1962 r. nastąpiło wyraźne polepszenie bazy lokalowej po przekazaniu nowego budynku przy pl. Grunwaldzkim 47. W latach 2006–2009 Katedra przeszła gruntowną modernizację. Dzięki znacznym funduszom z MNiSzW oraz uczelni część Kliniki została przebudowana na nowoczesną pracownię kardiologiczną, od podstaw wybudowano pracownię gastroenterologiczną, a następnie pracownie: dermatologiczną, onkologiczną, neurologiczną, stomatologiczną, nefrologiczną, dietetyki i rehabilitacji, dwa ambulatoria ze szpitalem dla małych zwierząt oraz nowoczesną poczekalnię. Katedra została w pełni skomputeryzowana z uwzględnieniem najnowocześniejszego oprogramowania i wyposażona w nowoczesny sprzęt.

W 2010 roku uzyskano fundusze z Urzędu Marszałkowskiego i Uczelni na budowę działającego w ramach Katedry Centrum Diagnostyki Eksperymentalnej

BAZA MATERIALNA

W 2000 r. na potrzeby Katedry Immunologii oddano dwa pomieszczenia, magazyn i korytarz w zamian za dokonanie remontu w Katedrze Parazytologii. Zakład Parazytologii od 2001 r. posiada dwa dobrze wyposażone laboratoria i salę ćwiczeń. W jednym laboratorium prowadzone są badania nad włośnicą, a w drugim ogólne i kliniczne. Baza materialna pozwala na prowadzenie zajęć ze studentami odbywającymi kurs parazytologii i inwazjologii weterynaryjnej, a także biologii.

ZAKŁAD PARAZYTOLOGII

Rozwój Katedry Parazytologii na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej nastąpił od momentu nominacji Gustawa Poluszyńskiego na stanowisko profesora zwyczajnego zoologii i parazytologii. Prof. Poluszyński trwale związał się z parazytologią po przemianowaniu Katedry Zoologii i Parazytologii na Katedrę Parazytologii i Chorób Inwazyjnych. W 1959 r. kierownictwo Katedry Parazytologii i Chorób Inwazyjnych Wydziału Weterynaryjnego WSP we Wrocławiu objął prof. Zbigniew Kozar, który rozwijał parazytologię weterynaryjną i lekarską, a obszarem jego zainteresowań badawczych były antropozoonozy – głównie toksoplazmoza i włośnica. Po śmierci prof. Z. Kozara kierownictwo Katedry objął prof. Leszek Grzywiński (1972–1996), który zajmował się głównie badaniem toksoplazmozy, zwalczaniem chorób inwazyjnych i zapobieganiem im, ustalaniem strat wywołanych zarażeniem pasożytami zwierząt gospodarskich oraz badaniem nowych preparatów przeciwpasożytniczych i wprowadzaniem ich na rynek krajowy. Po śmierci prof. Leszka Grzywińskiego kierownikiem został dr hab. Marek Houszka (1996–1997), a w latach 1997–2002 funkcję kierownika pełnił dr A. Położowski. W latach 2002–2003 kierownictwo przejął prof. Alojzy Ramisz.

W 2002 r. powołano Zakład Parazytologii w Katedrze Chorób Wewnętrznych i Pasożytniczych z Kliniką Chorób Koni, Psów i Kotów. Od 2003 r. funkcję kierownika Zakładu Parazytologii wchodzącego w skład Katedry Chorób Wewnętrznych i Pasożytniczych z Kliniką Chorób Koni, Psów i Kotów pełni prof. Zenon Sołtysiak. Od 2009 r. Zakład Parazytologii mieści się w strukturze Katedry Chorób Wewnętrznych z Kliniką Koni, Psów i Kotów.

Rozwój Katedry/Zakładu na przestrzeni lat przedstawia się następująco:

PRACOWNICY NAUKOWO-DYDAKTYCZNI

Kierownicy Katedry, Zakładu Parazytologii od roku 1945 do jubileuszowego roku 2010

Prof. Gustaw Poluszyński (1945–1950)

Prof. dr hab. Zbigniew Kozar (1962–1972)

Prof. dr hab. Leszek Grzywiński (1972–1996)

Dr hab. Marek Houszka (1996–1997)

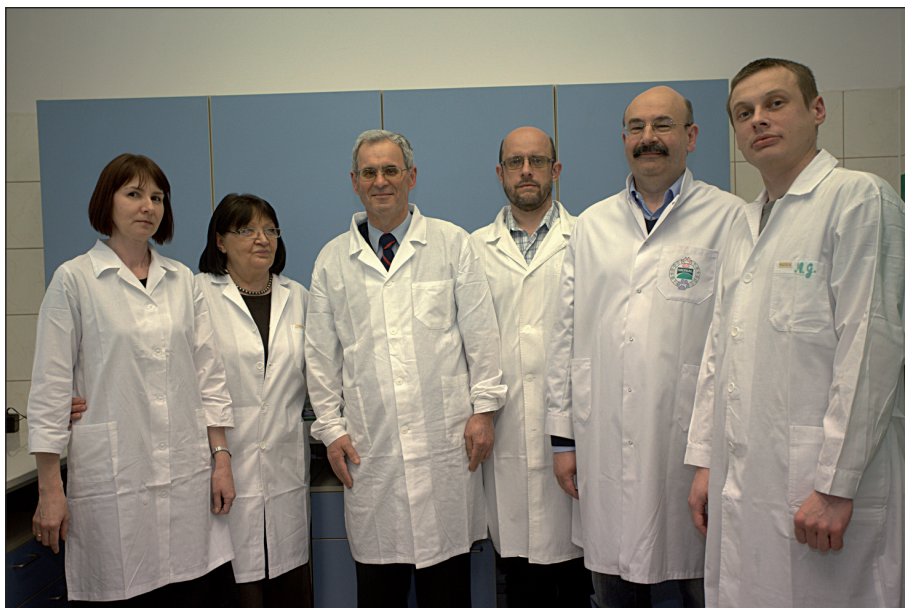
Dr hab. Andrzej Połozowski (1997–2002)

Prof. dr hab. Alojzy Ramisz (2002–2003)

Prof. dr hab. Zenon Sołtysiak (od 2003).

Pracownicy dydaktyczno-naukowi

Prof. Gustaw Poluszyński, doc. dr hab. Tadeusz Martynowicz, doc. dr hab. Stanisław Patyk, prof. dr hab. Leszek Grzywiński, prof. dr hab. Zbigniew Kozar, dr Józef Dorosz, dr Adam Seniów, doc. dr hab. Róża Seniuta, prof. dr hab. Alojzy Ramisz, dr Roman Piotrowski, mgr Danuta Marciniec, prof. dr hab. Krystyna Karmańska, dr Maria Długiewicz-Bulla, dr Andrzej Połozowski, dr Jarosław Pacoń, doc. dr hab. Marek Houszka, dr Jolanta Piekarska, prof. dr hab. Zenon Sołtysiak.

Pracownicy Zakładu Parazytologii.
Od lewej: J. Piekarska, M. Długiewicz-Bulla, Z. Sołtysiak, J. Pacoń,
A. Połozowski, M. Gorczykowski

BADANIA NAUKOWE

Badania naukowe prof. G. Poluszyńskiego w latach 1945–1950 dotyczyły głównie rozpoznawania i zwalczania pasożytów zwierząt użytkowych na Ziemiach Zachodnich. Do 1959 r. w Katedrze ogłoszono drukiem 49 publikacji i przeprowadzono 2 przewody doktorskie. Doc. dr hab. Stanisław Patyk w latach 1951–1962 pracował jako adiunkt w Katedrze Parazytologii i Chorób Inwazyjnych Wyższej Szkoły Rolniczej we Wrocławiu.

Prof. Z. Kozar był wybitnym specjalistą krajowym i międzynarodowym w zakresie badań nad włośnicą. Był wybitnym naukowcem i organizatorem życia naukowego w Polsce i za granicą. Lista jego publikacji obejmuje 379 pozycji, w tym 260 prac naukowych, m.in. liczne podręczniki i monografie parazytologiczne. Połowę z nich stanowią badania eksperymentalne, w większości pionierskie w odniesieniu do parazytologii medyczo-weterynaryjnej. Profesor Kozar był promotorem 11 prac doktorskich, a pod jego kierownictwem przygotowano 3 habilitacje.

W okresie kierownictwa prof. L. Grzywińskiego w Katedrze kontynuowano badania nad toksoplazmozą. Problematyka badawcza, zawarta w ponad 200 pracach z udziałem współpracowników – doc. T. Martynowicza, dr. R. Piotrowskiego, dotyczyła różnych aspektów epizootologii, epidemiologii, kliniki, diagnostyki toksoplazmozy i procesów immunopatogenetycznych zachodzących w żywicielu pod wpływem zarażenia. Doc. dr hab. Tadeusz Martynowicz pracę w Katedrze Zoologii i Parazytologii rozpoczął jako asystent w 1945 r. na wniosek ówczesnego prodziekana Wydziału Weterynaryjnego prof. Gustawa Poluszyńskiego. Prowadził ćwiczenia z biologii, zoologii i parazytologii na Wydziałach: Weterynaryjnym, Zootechnicznym i Rolniczym oraz Lekarskim i Farmaceutycznym. Pełnił funkcję prodziekana Wydziału (1981–1982), a następnie dziekana Wydziału Weterynaryjnego (1982–1987). Przez szereg kadencji był głównym skarbnikiem Polskiego Towarzystwa Parazytologicznego, był członkiem PTNW. Pod kierownictwem prof. Leszka Grzywińskiego wykonano 10 prac doktorskich w latach 1972–1999 oraz dwie prace habilitacyjne.

Jolanta Piekarska na ćwiczeniach z parazytologii

Od 2003 r. pod kierownictwem prof. dr. hab. Zenona Sołtysiaka w Zakładzie prowadzone są badania: parazytofauny zwierząt gospodarskich i dzikich pochodzących z terenu Dolnego Śląska badania nad występowaniem kleszcza *Ixodes ricinus* na terenie miasta Wrocławia i Dolnego Śląska, badania immunologiczne włośnicy (*Trichinellosis*), badania nad występowaniem nicieni z rodzaju *Trichinella* u lisów, występowaniem tasiemca *Echinococcus multilocularis* u lisów rudyh, rozważane są problemy związane z kokcydiozą zwierząt użytkowych (króliki, przeżuwacze, trzoda chlewna), testuje się nowe preparaty przeciw pasożytnicze w zwalczaniu inwazji pasożytniczych zwierząt i propaguje oraz wdraża profilaktykę w chorobach inwazyjnych zwierząt domowych. Tematy badawcze prowadzone przez dr. J. Paconia dotyczą pasożytów wewnętrznych zwierząt łownych, toksoplazmy zwierząt mięsożernych, pasożytów zwierząt laboratoryjnych i egzotycznych oraz zająca szaraka (*Lepus aeuropaeus*), a w ramach studenckiego koła naukowego bada się pasożyty kotowatych w Miejskim Ogrodzie Zoologicznym we Wrocławiu. Dr J. Piekarska prowadzi badania dotyczące procesów immunopatologicznych w przebiegu inwazji *Trichinella spiralis*, a szczególnie roli komórek nacieku zapalnego i znaczenia procesu apoptozy, a ponadto giardiozy psów i kotów w aspekcie zoonotycznym oraz diagnostyki trichostrongylidozy bydła. Zainteresowania naukowe dr. A. Połozowskiego dotyczą parazytoz zwierząt towarzyszących, świń i bydła (trichostrongylidozy kotów, giardioza psów, kotów oraz bydła, a także trichostrongylidozy bydła i nematodozy świń) oraz zoonoz.

NAUCZANIE

Przedmiot parazytologia i inwazjologia weterynaryjna do 2009 r. był realizowany w wymiarze 60 godzin wykładów i 60 godzin ćwiczeń. Od 2009 r. przedmioty parazytologia i inwazjologia weterynaryjna realizowane są na V i VI semestrze studiów. Przedmiot biologia, zgodnie z programem studiów obowiązującym do 2007 r., był realizowany na I roku studiów. Realizowano 30 godz. wykładów i ćwiczeń z biologii. Program studiów wprowadzony w roku akademickim 2007/2008 r. zmniejszył liczbę godzin wykładowych z biologii, parazytologii i inwazjologii weterynaryjnej o 15 godz. Ponadto prof. dr hab. Z. Sołtysiak jako patolog prowadzi wykłady i ćwiczenia z weterynarii sądowej (semestr XI). Od 1995 r. jest stałym biegłym sądowym w zakresie patologii i parazytologii weterynaryjnej.

USŁUGI LEKARSKO-WETERYNARYJNE

Zakład Parazytologii prowadzi działalność usługową z diagnostyki laboratoryjnej chorób inwazyjnych zwierząt i człowieka. W zakres świadczonych usług wchodzi badania koproskopowe, larwoskopowe, hodowli larw, rozmazów krwi oraz okrywy włosowej i zeskrubin skóry w kierunku pasożytów. Od 2006 r. wprowadzono testy enzymatyczne do diagnostyki chorób pasożytniczych zwierząt.

KONGRESY, SYMPOZJA, KONFERENCJE

Pracownicy Katedry/Zakładu Parazytologii uczestniczyli w wielu sympozjach naukowych, krajowych i zagranicznych, także jako prezenterzy swoich wyników badań. W 1953 r. prof. G. Poluszyński zainicjował organizację Wrocławskiego Oddziału Towarzystwa Parazytologicznego. Z inicjatywy prof. Z. Kozara została utworzona Międzynarodowa Komisja Włośnicowa, której przewodniczącym był w latach 1958–1960, generalnym sekretarzem w 1960–1962. Był on także organizatorem dwóch międzynarodowych konferencji w Warszawie (1960) i we Wrocławiu (1969) oraz jednej krajowej we Wrocławiu (1966). Był także współzałożycielem (1958) i czynnym aż do śmierci (1972) członkiem Międzynarodo-

wej Komisji ds. Toksoplazmozy; inicjatorem powstania czasopisma „*Acta Parasitologica Polonica*” (1952) i dwumiesięcznika „*Wiadomości Parazytologiczne*” (1955). Profesor był organizatorem Polskiego Towarzystwa Parazytologicznego (PTP) (w latach 1948–1956 jako sekretarz generalny, 1956–1958 wiceprezes i 1956–1972 prezes PTP), przyczynił się do niezwykle dynamicznego rozwoju Towarzystwa oraz wprowadzenia go w struktury międzynarodowe. Z jego inicjatywy w 1961 r. powstała Światowa Federacja Towarzystw Parazytologów (World Federation of Parasitologists), której wiceprezesem został w 1964 r. W 1966 r. został wiceprezesem Europejskiej Federacji Parazytologów (European Federation of Parasitologists). Prof. L. Grzywiński w 1952 r. pełnił funkcję sekretarza Komitetu Organizacyjnego III Zjazdu PTP we Wrocławiu, później (1960–1973) był sekretarzem Zarządu Głównego PTP, wiceprezesem kilku kadencji (1973–1976, 1979–1984, 1988–1992) i prezesem (1984–1988). Równoległe działał jako przewodniczący: Wrocławskiego Oddziału PTP (1976–1979), Sekcji ds. Toksoplazmozy PTP (1973–1984) i Sekcji Parazytologii Polskiego Towarzystwa Nauk Weterynaryjnych (1971–1980), organizując we Wrocławiu 9 ogólnokrajowych sesji naukowych oraz XIV Zjazd w zamku Książ.

Prof. dr hab. Zenon Sołtysiak jest współorganizatorem i uczestnikiem konferencji z zakresu parazytologii oraz aktywnym członkiem Polskiego Towarzystwa Nauk Weterynaryjnych (PTNW). Dr J. Pacoń jest członkiem Rady Naukowej przy Ośrodku Badań Środowiska Leśnego i Hodowli Zwierząt Łownych Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu. Dr J. Piekarska od 2007 r. pełni funkcję Skarbnika Oddziału Wrocławskiego PTP.

NAJWAŻNIEJSZE ODZNACZENIA, WYRÓŻNIENIA I NAGRODY PRACOWNIKÓW ZAKŁADU ORAZ PEŁNIONE PRZEZ NICH FUNKCJE

Pracownicy Katedry/Zakładu Parazytologii otrzymali szereg odznaczeń państwowych, resortowych, członkostw honorowych towarzystw naukowych zagranicznych i krajowych, medali honorowych, nagród rektora za działalność naukową, dydaktyczną i organizacyjną. Prof. Zbigniew Kozar otrzymał Złoty Krzyż Zasługi (1958), Odznakę za wzorową pracę w służbie zdrowia (1952), Nagrodę I stopnia Min. Szkol. Wyż. (1966). Prof. L. Grzywiński był laureatem wielu nagród Rektora i Ministra. Został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim *Polonia Restituta*, Medalem Edukacji Narodowej i odznaczeniami towarzystw naukowych. Doc. dr hab. Tadeusz Martynowicz w 1971 roku uzyskał nagrodę Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego za osiągnięcia w dziedzinie dydaktyczno-wychowawczej. Ponadto był nagrodzony: Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotą Odznaką Zasłużony dla Akademii Rolniczej, Medalem im. K. Janickiego PTP, Złotą Odznaką ZNP.

Prof. dr hab. Z. Sołtysiak jest członkiem Oddziału Wrocławskiego PTP (2003 r.), a od 2007 r. jego przewodniczącym. Prof. dr hab. Z. Sołtysiak za osiągnięcia w pracy naukowej otrzymał: nagrodę indywidualną i 4 nagrody zespołowe JM Rektora Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu. Dr J. Pacoń otrzymał nagrodę zespołową I stopnia Rektora Akademii Rolniczej we Wrocławiu, nagrodę zespołową Ministra Szkolnictwa Wyższego i Nauki za Współautorstwo Podręcznika „Choroby Drobiu”, nagrodę zespołową JM Rektora UP we Wrocławiu. Dr A. Połozowski był odznaczony Brązowym Krzyżem Zasługi. Dr J. Piekarska otrzymała nagrodę zespołową JM Rektora Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu.

KATEDRA EPIZOOTIOLOGII Z KLINIKĄ PTAKÓW I ZWIERZĄT EGZOTYCZNYCH

ROZWÓJ KATEDRY

Katedra Epizootologii, w skład której wchodziły Zakład Epizootologii i Klinika Chorób Zakaźnych, została utworzona w 1945 r. w ramach Wydziału Medycyny Weterynaryjnej przy Uniwersytecie i Politechnice Wrocławskiej, a jej pierwszym kierownikiem był prof. dr dr h.c. Z. Markowski. W 1951 r., po utworzeniu Wyższej Szkoły Rolniczej, wyodrębniono z Katedry Hodowli Pszczół i Jedwabników – Pracownię Chorób Pszczół, której kierownikiem został dr R. Niemczuk. Pracownia ta działa do dziś w ramach Katedry Epizootologii. W 1991 r. została przemianowana na Pracownię Chorób Owadów Użytkowych. Pracownia Chorób Pszczół prowadziła i prowadzi pasiekę doświadczalną, do 1957 roku w Nowej Białce koło Kamiennej Góry, a od 1958 r. do chwili obecnej w RZD-Magnice.

Budynek Kliniki Chorób Zakaźnych Wydz. Med. Wet., 1946 r.

W 1952 r. powstała w katedrze Pracownia Chorób Ryb (kierownik – dr Zbigniew Jara), którą w 1962 r. przekształcono w Zakład Ichtiopatologii. Zakład ten działał do 1977 roku, tj. do przejścia prof. Z. Jary na Uniwersytet Wrocławski, a następnie został ponownie przekształcony w Pracownię Chorób Ryb (kierownik – dr W. Olech). W 1962 r. Katedrę Epizootologii wraz z Kliniką przeniesiono do nowo wybudowanego budynku przy pl. Grunwaldzkim 45, co znacznie poprawiło warunki pracy badawczej i dydaktycznej zespołu.

W 1966 r. powstały w Katedrze dwie nowe jednostki organizacyjne, tj. Zakład Chorób Drobiu (kierownik – prof. dr hab. Z. Wachnik), który w 2008 roku zmienił nazwę na Zakład Chorób Ptaków oraz Pracownia Chorób Zwierząt Futerkowych (kierownik – prof. dr hab. J. Zwierzchowski), którą w 1982 r. przekształcono w Pracownię Chorób Zwierząt Futerkowych i Łownych (kierownik – prof. dr hab. J. Zwierzchowski).

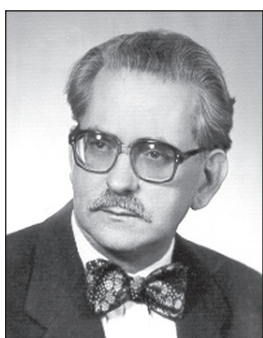
Rudolf Niemczuk

Zbigniew Jara

Zenon Wachnik

Jan Zwierzchowski

Tadeusz Sobiech

Prof. Jerzy Lipanowicz i współpracownicy, 1950 r.

Prof. Barbara Tomaszewska i studenci podczas zajęć z przedmiotu choroby pszczoł, 1965 r.

W 2002 r. zmieniono nazwę Katedry, odtąd była to Katedra Epizootologii i Administracji Weterynaryjnej z Kliniką. Kolejna restrukturyzacja Wydziału Medycyny Weterynaryjnej miała miejsce w 2009 r. Wówczas ponownie przemianowano ją na Katedrę Epizootologii z Kliniką Ptaków i Zwierząt Egzotycznych (kierownik – prof. dr hab. M. Mazurkiewicz) oraz powołano:

- Zakład Chorób Zakaźnych Zwierząt i Administracji Weterynaryjnej (kierownik – dr hab. Krzysztof Rypuła),
- Zakład Chorób Ptaków (kierownik – prof. dr hab. Alina Wieliczko),
- Weterynaryjne Laboratorium Diagnostyczne „Epi-Vet” (kierownik – dr Wiktor Niemczuk),
- Przychodnię Weterynaryjną (kierownik – dr Michał Bednarski),
- Pracownię Chorób Zwierząt Futerkowych i Egzotycznych (kierownik – dr Tomasz Piasecki),
- Pracownię Chorób Ryb (kierownik – dr Wiktor Niemczuk),
- Pracownię Chorób Owadów Użytkowych (kierownik – dr hab. Paweł Chorbiński),
- Pracownię Cytometrii Przepływowej.

PRACOWNICY NAUKOWO-DYDAKTYCZNI

Pełnione przez pracowników Katedry funkcje administracyjne na Uczelni i w Katedrze przedstawiono w tabeli 1. Natomiast wykaz pracowników naukowo-dydaktycznych Katedry ilustruje tabela 2.

Tabela 1. Pełnione przez pracowników Katedry funkcje administracyjne na Uczelni i w Katedrze

Imię i nazwisko	Pełnione funkcje
Prof. dr dr h.c. Zygmunt Markowski	działek Wydziału 1945–1947 kierownik Katedry 1945–1951 kierownik kliniki 1945–1951
prof. dr Tadeusz Sobiech	prorektor ds. nauczania 1957–1958 działek Wydziału 1953–1956 oraz 1960–1962 kierownik Katedry 1951–1974* kierownik kliniki 1951–1959 oraz 1971–1974
Prof. dr Jerzy Lipanowicz	prodziekan Wydziału 1960–1962 kierownik kliniki 1959–1971
Prof. dr hab. Jan Zwierzchowski	działek Wydziału 1981 kierownik Katedry 1982–1993 kierownik kliniki 1982–1993 kierownik Pracowni Chorób Zwierząt Futerkowych 1966–1982 kierownik Pracowni Chorób Zwierząt Futerkowych i łownych 1982–1993
Prof. dr hab. Zbigniew Jara	prodziekan Wydziału 1964–1966 kierownik Pracowni Chorób Ryb 1952–1962 kierownik Zakładu Ichtiopatologii 1962–1977
Prof. dr hab. Zenon Wachnik	prorektor ds. nauczania 1966–1974 kierownik Katedry 1974–1981** kierownik kliniki 1974–1981
Prof. dr hab. Stanisław Klimentowski	prodziekan Wydziału 1996–1999
Prof. dr hab. Barbara Tomaszewska	prodziekan Wydziału 1987–1990 kierownik Pracowni Chorób Pszczół 1951–2008
Prof. dr hab. Michał Mazurkiewicz	prodziekan Wydziału 1978–1981 prorektor ds. nauczania 1982–1987 rektor 2002–2008 kierownik Katedry od 1993 kierownik kliniki od 1993 kierownik Zakładu Chorób Drobiu 1993–2005
Prof. dr hab. Alina Wieliczko	prorektor od 2008 kierownik Zakładu Chorób Ptaków od 2009
Dr hab. Krzysztof Rypuła	kierownik Zakładu Chorób Zakaźnych i Administracji Weterynaryjnej od 2009
Dr Ewa Śmiełewska-Łoś	kierownik Pracowni Chorób Zwierząt Futerkowych i łownych 1993–2003
Dr Witold Olech	kierownik Pracowni Chorób Ryb 1977–2003
Dr Wiktor Niemczuk	kierownik Pracowni Chorób Ryb od 2008 kierownik Laboratorium „Epi-Vet” od 2008
Dr Tomasz Piasecki	kierownik Pracowni Chorób Zwierząt Futerkowych i łownych 2005–2009 kierownik Pracowni Chorób Zwierząt Futerkowych i Egzotycznych 2009–2010
Dr hab. Paweł Chorbiński	kierownik Pracowni Chorób Owadów Użytkowych od 2008
Michał Bednarski	kierownik Przychodni Weterynaryjnej od 2009
Dr Robert Karczmarczyk	prodziekan Wydziału od 2008 r. członek Senatu uczelni (2005–2008, 2008–)

Objaśnienia:

* w latach 1970–1974 był dyrektorem Instytutu Chorób Zakaźnych i Inwazyjnych

** w latach 1974–2002 był dyrektorem Instytutu Chorób Zakaźnych i Inwazyjnych

Michał Mazurkiewicz

Alina Wieliczko

Tabela 2. Wykaz pracowników naukowo-dydaktycznych Katedry Epizootologii z uwzględnieniem poszczególnych stopni, tytułów naukowych, specjalizacji oraz okresu zatrudnienia

Imię i nazwisko	Specjalizacja	Okres zatrudnienia
dr hab. Zbigniew Jara, prof. nadzw.	choroby ryb, fizjologia zwierząt	1.07.1945–30.09.1977 r.
prof. dr Tadeusz Sobiech	epizootiologia, choroby zakaźne zwierząt	15.10.1945–6.08.1974 r.
prof. dr dr h.c. Zygmunt Markowski	epizootiologia, choroby zakaźne zwierząt	1.11.1945–13.09.1951 r.
dr Roman Matuszewski	epizootiologia, choroby zakaźne zwierząt	1.01.1946–23.01.1972 r.
prof. dr Jerzy Lipanowicz	epizootiologia, choroby zakaźne zwierząt	1.01.1946–22.04.1971 r.
lek. wet. Waldemar Wasiu- kiewicz	epizootiologia, choroby zakaźne zwierząt	1.10.1950–30.11.1957 r.
lek. wet. Zofia Strumiłło	epizootiologia, choroby zakaźne zwierząt	1950–1951 r.
lek. wet. Jerzy Krasuski	epizootiologia, choroby zakaźne zwierząt	1.11.1950–31.01.1954 r.
lek. wet. Ignacy Ziajka	epizootiologia, choroby zakaźne zwierząt	1.09.1951–30.09.1952 r.
dr Rudolf Niemczuk	choroby pszczół	1.09.1951–30.09.1965 r.
prof. dr hab. Zenon Wachnik	epizootiologia, choroby zakaźne zwierząt, choroby drobiu	1.10.1952–19.12.1981 r.
lek. wet. Jan Sarapata	epizootiologia, choroby zakaźne zwierząt	1.06.1954–30.06.1958 r.
lek. wet. Romuald Nowosad	epizootiologia, choroby zakaźne zwierząt	1.04.1955–30.09.1955 r.
prof. dr hab. Jan Zwierchowski	epizootiologia, choroby zakaźne zwierząt, choroby zwierząt futerkowych i trzody chlewnej	1.11.1955–30.09.1993 r.

dr Jerzy Nowacki	epizootiologia, choroby zakaźne zwierząt	1.02.1958–30.09.1999 r.
dr Roman Bochdalek	epizootiologia, choroby zakaźne zwierząt	1.08.1958–30.09.1998 r.
prof. dr hab. Barbara Tomaszewska	choroby owadów użytkowych	1.12.1961–30.09.2008
dr Witold Olech	choroby ryb	1.09.1962–30.12.2000 r.
dr Danuta Podlewska	choroby drobiu	15.11.1965–15.09.1979 r.
prof. dr hab. Michał Mazurkiewicz	choroby drobiu i ptaków ozdobnych	od 15.03.1966 r.
dr Jacek Przymus	epizootiologia, choroby zakaźne zwierząt	15.11.1966–31.12.1999 r.
dr Ryszard Pawiak	epizootiologia, choroby zakaźne zwierząt	1.02.1972–30.11.1992 r.
lek. wet. Wojciech Szeligowski	epizootiologia, choroby zakaźne zwierząt	15.11.1972–30.11.1978 r.
dr Otto Giebel	choroby drobiu	1.04.1973–15.04.1985 r.
dr Witold Golnik	wirusologia, choroby zakaźne zwierząt	1.10.1973–30.09.1983 r.
dr Stanisław Tronina	choroby drobiu	1.11.1974–31.08.1979 r.
lek. wet. Jerzy Wange	choroby zwierząt futerkowych	6.05.1977–28.02.1978 r.
dr Michał Konopa	epizootiologia, choroby zakaźne zwierząt	1.04.1978–30.11.1981 r.
prof. dr hab. Stanisław Klimentowski	epizootiologia, choroby zakaźne zwierząt	1.10.1979–19.02.2002
prof. dr hab. Alina Wieliczko	choroby drobiu i ptaków ozdobnych, diagnostyka laboratoryjna	od 6.08.1979
lek. wet. Roman Fabisz	wirusologia	1.11.1980–30.09.1982 r.
lek. wet. Artur Sambor	choroby zwierząt futerkowych	1.04.1982–28.02.1984 r.
lek. wet. Krzysztof Bulzacki	epizootiologia, choroby zakaźne zwierząt	1.11.1983–31.10.1984 r.
lek. wet. Leszek Jabłoński	choroby zwierząt futerkowych	15.06.1984–30.09.1991 r.
dr hab. Andrzej Gaweł	choroby drobiu i ptaków ozdobnych	od 1.06.1985 r.
dr hab. Paweł Chorbiński	choroby owadów użytkowych	od 1.05.1988 r.
dr Ewa Śmiełewska-Łoś	choroby zwierząt futerkowych	1.10.1991–8.06.2003 r.
dr hab. Krzysztof Rypuła	epizootiologia, choroby zakaźne zwierząt	od 1.10.1992
dr Andrzej Rudy	administracja wet., epizootiologia	od 1.10.1999 r.
dr Robert Karczmarczyk	epizootiologia, choroby zakaźne zwierząt, ekonomika weterynaryjna	od 2.10.1999 r.
lek. wet. Tomasz Kuszczynski	choroby drobiu i ptaków ozdobnych	od 4.02.1998 r.
prof. dr hab. dr h.c. Jerzy Kita	epizootiologia, choroby zakaźne zwierząt	1.10.2002–31.07.2004 r.
dr Maciej Kuczowski	choroby drobiu i ptaków ozdobnych	od 2.11.2003 r.
dr Katarzyna Płoneczka-Janeczko	epizootiologia, choroby zakaźne zwierząt	od 1.10.2004 r.
dr Tomasz Piasecki	choroby zwierząt futerkowych, choroby drobiu i ptaków ozdobnych	od 1.03.2005 r.
dr Michał Bednarski	epizootiologia, choroby zakaźne zwierząt	od 1.09.2008 r.
dr Wiktor Niemczuk	choroby ryb	od 1.11.2008 r.

Pracownicy dydaktyczni (M. Mazurkiewicz, A. Wieliczko, A. Gawel, K. Rypuła, M. Bednarski, R. Karczmarczyk, M. Kuczkowski, W. Niemczuk, T. Piasecki, A. Rudy, T. Kuszczynski) i techniczni (B. Jakimiuk, J. Jakubek, J. Snoch-Bajek, E. Nawrocka, M. Rybacka-Wilk, I. Zacharow) oraz doktoranci (K. Bobrek, K. Chrząstek, M. Garstka, A. Kumala, A. Selera, A. Wójcik, A. Woźniak) Katedry Epizootologii z Kliniką Ptaków i Zwierząt Egzotycznych Wydz. Med. Wet. UP we Wrocławiu – 2009 r.

BADANIA NAUKOWE KATEDRY

Katedra Epizootologii od początku istnienia prowadzi działalność dydaktyczną i naukowo-badawczą w zakresie epizootologii, chorób zakaźnych zwierząt i administracji weterynaryjnej. Z upływem czasu zakres tej działalności ulegał rozszerzeniu o choroby ptaków, zwierząt futerkowych i zwierząt egzotycznych oraz choroby ryb i owadów użytkowych.

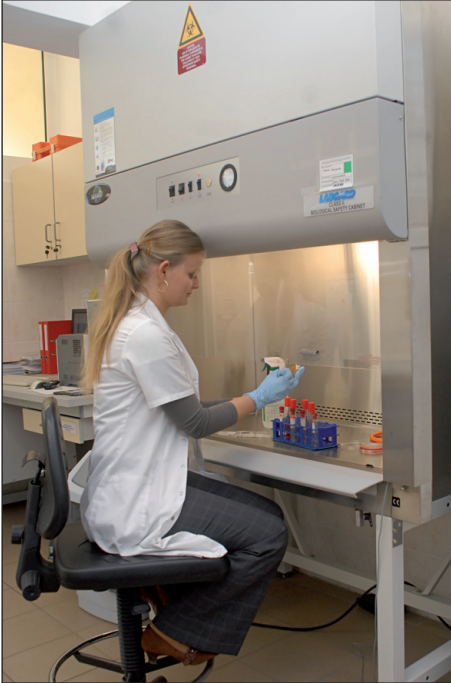
W okresie powojennym badania naukowe Katedry koncentrowały się wokół istotnych w tym czasie problemów epizootologicznych: zakaźnej anemii koni, gruźlicy u bydła, świń i zwierząt futerkowych, leptospirozy u świń i lisów, listeriozy u owiec i psów oraz aspektów epizootologicznych nawadniania pastwisk przemysłowymi wodami ściekowymi.

W latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych Katedra realizowała badania dotyczące patogenyzy, diagnostyki i zwalczania enzootycznej białaczki bydła (EBB) w fermach przemysłowych, epizootologii listeriozy u świń, opracowania kryteriów oceny efektywności środków dezynfekcyjnych oraz roli parwowirusów w patologii zwierząt mięsożernych. Ponadto na podkreślenie zasługują:

- w zakresie patologii drobiu – badania nad pasterelozą, chemioprophylaktyką kokcydiozy w chowie intensywnym drobiu, epizootologią zakażeń drobiu pałeczkami *Salmonella* i *Campylobacter* sp. oraz opracowaniem receptur mieszanek przemysłowych dla bażantów;
- w dziedzinie ichtiopatologii – ocena ultrastrukturalna włókien fosfatazo-dodatnich i fosfatazo-ujemnych błony mięśniowej jelita karpia oraz określenie mechanizmów odporności komórkowej u ryb;

- w zakresie patologii pszczoł – badania dotyczące chorób i szkodników pszczoł, a zwłaszcza zgnilca amerykańskiego, warrozy, nosekozy i chorób grzybiczych;
- w zakresie patologii zwierząt futerkowych – opracowanie metod zapobiegania zakażeniom jelitowym, opierając się na metodach immunologicznych i badaniach bakteriologicznych.

W ostatnich latach w badaniach dotyczących aspektów zoohigienicznych chowu drobiu uczestniczyli profesorowie Wydziału Zootechnicznego – A. Grzegorzak i Z. Dobrzański, zaś w badaniach dotyczących żywienia i technologii chowu bażantów – prof. dr hab. dr hab. D. Jamroz. W latach 1966–1998 pracownicy Zakładu Chorób Drobiu współpracowali z Zespołem Pracowni Chorób Drobiu ZHW we Wrocławiu (kierownik – dr A. Zalesiński). Współpraca ta dotyczyła głównie aspektów praktycznych diagnostyki i zwalczania chorób drobiu w chowie wielkostadnym. Pracownicy Zakładu Chorób Drobiu (dr hab. A. Gaweł, prof. dr hab. M. Mazurkiewicz) uczestniczyli też w europejskim programie badań nad kokcydiozą – COST 820.

Laboratorium

Obecnie pracownicy Katedry prowadzą badania sero-epizootiologiczne nad rozprzestrzenianiem zakażeń wirusowych u bydła (IBR/IPV, BVDV, BRSV, PI-3), owiec, zwierząt mięsożernych (psy, koty) i drobiu, stopniem zakażenia zwierząt wolno żyjących i gospodarskich *Borrelia burgdorferi* i *Toxoplasma gondii*, rolą *Eperythrozoon suis* w patologii świń, możliwością eliminacji zakażeń *Salmonella* sp. i *Campylobacter* sp. u drobiu, wykorzystaniem immunoprofilaktyki w zapobieganiu kokcydiozie w chowie wielkostadnym kur, wpływem na pszczoły insektycydów z grupy syntetycznych pyretroidów oraz nawozów mineralnych, jak też rolę seromukoidu u ryb. U zwierząt egzotycznych badania dotyczyły oceny epizootycznej w zakresie występowania chorób wirusowych i bakteriologicznych.

Wyniki badań naukowych Katedry przyczyniły się do pełnego wyeliminowania gruźlicy u zwierząt gospodarskich w kraju, opracowania skutecznych metod zapobiegania i zwalczania leptospirozy w fermach hodowlanych świń, określenia okresu karencyjnego dla pastwisk nawadnianych ściekami miejskimi, opracowania metod zwalczania EBB w chowie przemysłowym bydła, wdrożenia testu ELISA do diagnostyki chorób zakaźnych bydła (brucelozą, IBR) przy użyciu próbek mleka. Ponadto na podkreślenie zasługują: opublikowanie pierwszych przypadków listeriozy u owiec i szynszyli, zakażeń lisów i nerek wirusem choroby Aujeszky'ego, choroby Gumboro u kurcząt oraz neuropatycznego rozszerzenia żołądka gruczołowego papug (PDD), choroby dzioba i piór (PBFDD) i poliowirozy papug (APV). Pracownicy Katedry mieli też znaczny udział w badaniach nad kampylobakteriozą ptaków i bydła oraz w określeniu patomechanizmu zespołu upośledzonego wchłaniania u kur, amyloidozy u kaczek oraz choroby Mareka i lateryzmu u indyków.

Katedra realizuje również problemy zlecane przez KBN, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (tab. 3) oraz jednostki gospodarcze (tab. 4).

Tabela 3. Projekty badawcze zlecone przez KBN i MNiSW (od 1986 r.)

Kierownik projektu	Temat	Numer umowy	Termin rozpoczęcia
prof. dr hab. Michał Mazurkiewicz	Rola drobnoustrojów warunkowo-chorobotwórczych w patologii drobiu ze szczególnym uwzględnieniem <i>E. coli</i> , <i>Campylobacter</i> sp. i <i>Salmonella</i> sp.	RR.II.24	1986
prof. dr hab. Michał Mazurkiewicz	Rola epizootologiczna ptaków i ssaków dziko żyjących	CPBP 04.09	1986
prof. dr hab. Michał Mazurkiewicz	Ocena skuteczności kokcydiostatyków w profilaktyce kokcydiozy u kurcząt rzeźnych oraz kurcząt przeznaczonych na reprodukcję i użytkowanie towarowe	CPBR.10.3	1986
dr Stanisław Klimentowski	Opracowanie nowych metod diagnostycznych oraz modeli uwalniania gospodarstw uspołecznionych i indywidualnych od enzootycznej białaczki bydła	CPBR.10.4	1986
doc. dr hab. Jan Zwierzchowski	Prewencja i profilaktyka zakażeń przewodu pokarmowego u lisów i norek w świetle badań epizootologicznych, immunologicznych i bakteriologicznych	CPBR.10.3 9-W	1986
doc. dr hab. Stanisława Lewandowska	Próby zastosowania szczepionki u ciężarnych owiec w profilaktyce listeriozy	CPBP 05.06 9-W	1987
prof. dr hab. Michał Mazurkiewicz	Badania nad wykorzystaniem livexu w żywieniu bażantów	RR.II.26 9-W	1988
dr hab. Stanisław Klimentowski	Określenie epizootologicznych i ekonomicznych aspektów występowania choroby Maedi-Visna u owiec	5 5906 92 03	1992
dr Alina Wieliczko	Kampylobakteriozy u drobiu, patogenеза i zwalczanie	5 5915 92 03	1992
prof. dr hab. Michał Mazurkiewicz	Opracowanie optymalnych metod zapobiegania i zwalczania kokcydiozy u kur	5 S310 023 07	1994
dr hab. Stanisław Klimentowski	Określenie wpływu zakażeń wirusowych na stan mikroflory jelitowej u psów i jej wrażliwość na chemioterapeutyki	5 P06K 013 08	1995
prof. dr hab. Stanisław Klimentowski	Etiopatogenеза zaburzeń w rozrodzie na tle zakaźnym u zwierząt mięsożernych	5 P06K 015 09	1995
prof. dr hab. Stanisław Klimentowski	Epizootologiczne i epidemiologiczne aspekty zakażeń <i>Borrelia burgdorferi</i>	promotorski 5 P06K 025 12	1997
prof. dr hab. Stanisław Klimentowski	Opracowanie metody określającej liczebność populacji szczurów, sposobu i układu ich niszczenia oraz metod zabezpieczających przestrzenie deratyzowane. Opracowanie skutecznej metodyki regulacji populacji szczurów	w ramach projektu celowego 5 P06K 002 97 C/3113	1997
dr Krzysztof Rypuła	Epizootologiczne i ekonomiczne aspekty zakażeń wirusem BVD u trzody chlewnej	5 P06K 016 14	1998
dr hab. Alina Wieliczko	Badania nad opracowaniem szczepionki podjednostkowej opartej o białka fimbrialne <i>Salmonella enteritidis</i> do zwalczania salmonellozy kur	5 P06K 035 16	1999
dr Paweł Chorbiński	Epizootologiczne i ekonomiczne aspekty zapobiegania i zwalczania grzybicy otorbielakowej (<i>Ascosphaeria apis</i>) – najgroźniejszej obecnie choroby pszczoły miodnej	5 P06K 027 19	2000

dr Maciej Kuczkowski	Badania nad występowaniem zakażeń <i>Ornitobakterium rhinotracheale</i> (ORT) w stadach kur i indyków	5 P06K 017 19	2000
dr Ewa Śmiełewska-Łoś	Zarażenie <i>Toxoplasma gondii</i> u domowych zwierząt mięsożernych jako problem kliniczny, epizootiologiczny oraz zagrożenie dla człowieka	6 P06K 038 20	2001
prof. dr hab. Michał Mazurkiewicz	Badania epizootiologiczne nad występowaniem erlichiozy psów na terenie Polski	promotorski 3 P06K 015 23	2002
dr hab. Alina Wieliczko	Ocena stanu zdrowotnego gołębi miejskich <i>Columba livia f. urbana</i> w aspekcie zagrożenia zdrowia ludzi	promotorski 3 P06K 027 23	2002
dr Tomasz Piasecki	Aspekty kliniczne i epidemiologiczne zakażeń wirusowych i bakteryjnych zwierząt egzotycznych	N308 036 32/3369	2007
prof. dr hab. Alina Wieliczko	Wpływ wybranych chemioterapeutyków przeciwbakteryjnych oraz syntetycznych oligodeoksynukleotydów zawierających niemetylowane motywy CpG (CpG ODN) na kształtowanie odpowiedzi immunologicznej u kurcząt	N N308 594538	2009
prof. dr hab. Alina Wieliczko	Uzyskanie i charakterystyka rekombinowanego białka Hsp 60 <i>Salmonella enteritidis</i>	promotorski NN 308600139	2010
dr Maciej Kuczkowski	Próba określenia wariantów <i>Escherichia coli</i> wywołujących kolibakteriozy drobiu w aspekcie plastyczności genomu bakterii związanej z transferem genów	NN 308607738	2010
dr Michał Bednarski	Badania epizootiologiczne nad występowaniem biegunek u cieląt w okresie neonatalnym ze szczególnym uwzględnieniem enterotoksycznych szczepów <i>E. coli</i>	NN 308575439	2010

Tabela 4. Zadania badawcze zlecone przez jednostki gospodarcze

Kierownik projektu	Temat	Numer umowy	Termin rozpoczęcia	Zleceniodawca
doc. dr hab. Jan Zwierzchowski	Ocena skuteczności leku Fenbesan w odrobaczaniu lisów hodowlanych	9-W	1986	Kutnowskie Zakłady Farmaceutyczne „Polfa” Kutno
doc. dr hab. Romuald Nowosad	Określenie poziomu radionuklidów w szkielecie kostnym bydła	3-W	1986	Urząd Wojewódzki Jelenia Góra
dr Ryszard Pawiak	Określenie aktywności dezynfekcyjnej oraz opracowanie kryteriów stosowania w odkażaniu pomieszczeń inwentarskich wybranych preparatów halogenoforowych i innych działających czynnym chlorem	9-W	1986	Instytut Weterynarii – Puławy
dr Krzysztof Rypuła	Porównawcza ocena kliniczna zastosowania preparatów GLUCALVET (Vetoquinol Biowet sp. z o.o.) i ANTIPAREN-N (Vetoquinol Biowet sp. z o.o.) w leczeniu ostrych i podostrych postaci hipokalcemii i hypomagnezemia u krów, owiec, kóz i świń	8/9-W/07	2007	Vetoquinol Biowet sp. z o.o. Gorzów Wlkp.

dr Krzysztof Rypuła	Ocena kliniczna miejscowej i ogólnej tolerancji weterynaryjnego produktu leczniczego GANADOL (Fatro s.p.A) u cieląt	11/9-W/07	2007	Fatro Polska sp. z o.o. Kobierzyce
dr hab. Paweł Chorbiński	Badanie skuteczności metod zwalczania pasożyta <i>Varroa destructor</i>	16/9-W/07	2007	Dolnośląski Związek Pszczelarzy
dr Krzysztof Rypuła	Ocena skuteczności działania weterynaryjnego produktu leczniczego RHUSIONORMIN (Biowet Drwalew SA) u świń	19/9-W/07	2007	Toinen sp. z o.o. Łowicz
dr Andrzej Gaweł	Przydatność preparatu STRESITRAL 53 (Nutral) w stymulacji układu odpornościowego kurcząt rzeźnych	22/9-W/07	2007	Nutral SA Chateaufeuf S/Sarthe, Francja
dr Krzysztof Rypuła	Ocena skuteczności działania weterynaryjnego produktu leczniczego BIOTROPINA (Biowet Drwalew) u prosiąt i warchlaków	33/9-W/07	2007	Drwalewskie Zakłady Przemysłu Bioweterynaryjnego SA Drwalewo
dr hab. Andrzej Gaweł	Ocena skuteczności preparatu ADICOX w profilaktyce kokcydiozy	26/9-W/09	2009	AdiFeed sp.z o.o. Warszawa

DZIAŁALNOŚĆ STUDENCKICH KÓŁ NAUKOWYCH

Działalność studenckiego ruchu naukowego w Katedrze datuje się od 1953 r. Sekcja epizootologiczna Koła Medyków Weterynaryjnych początkowo prowadziła działalność pod kierownictwem dr. R. Bochdalka. W kolejnych latach opiekunami sekcji byli: w latach siedemdziesiątych – prof. dr hab. M. Mazurkiewicz, w latach osiemdziesiątych – dr hab. S. Klimentowski, następnie dr K. Rypuła (w latach 1994–2004) i dr K. Płoneczka-Janeczko (od 2004 r.). W roku 2005 dodatkowo powołano w Katedrze Sekcję Chorób Zwierząt Egzotycznych, którą opiekuje się dr T. Piasecki. Członkowie sekcji wielokrotnie prezentowali swój dorobek naukowy na konferencjach Kół Naukowych. W 2008 roku jedna z prac sekcji chorób Zwierząt Egzotycznych uzyskała I nagrodę.

Katedra ma znaczące osiągnięcia w kształceniu młodej kadry naukowo-dydaktycznej. Do roku 1994 prace doktorskie były realizowane głównie w ramach asystentury, zaś w terminie późniejszym – w ramach studiów doktoranckich.

WYKAZ PROMOTORÓW ORAZ OBRONIONYCH W KATEDRZE PRAC DOKTORSKICH

• Prof. dr Tadeusz Sobiech

1. Zenon Wachnik: Odczyn alergologiczny i badania alergometryczne w przebiegu gruźlicy u świń – 1958 r.
2. Tadeusz Nazar: Badania nad brucelozą psów w środowisku miejskim – 1961 r.
3. Andrzej Pawłowski: Odczyn alergologiczny i badania alergometryczne w przebiegu gruźlicy u bydła z uwzględnieniem różnych stanów narządu rozrodczego – 1962 r.
4. Jan Miła: Badania nad właściwościami szczepów laseczki larwy (*Bacillus larvae* White) występujących na terenie województwa opolskiego – 1966 r.
5. Kazimierz Łosieczka: Różnicowanie nieswoistych odczynów tuberkulinowych u bydła przy zastosowaniu rozcieńczonej tuberkuliny i odczynu powtórnego – 1966 r.
6. Roman Bochdalek: Wpływ tuberkulinizacji na powstawanie przeciwciał dających się wykazać odczynami hemaglutynacji i hemolizy u krów – 1966 r.

7. Jerzy Nowacki: Wartość prób serologicznych w rozpoznawaniu doświadczalnej gruźlicy u psów i kotów wywołanej prątkami typu ludzkiego i bydłęcego – 1966 r.
  8. Jan Szpakowski: Tuberkulinizacja podskórna u kur z zastosowaniem tuberkuliny PPD ptaków oraz alergenów z prątków atypowych – 1967 r.
  9. Barbara Tomaszewska: Obraz białek hemolimfy pszczoły miodnej (*Apis mellifica* L.) z uwzględnieniem warunków fizjologicznych i niektórych stanów patologicznych – 1967 r.
  10. Bronisław Kawka: Badania elektroforetyczne białek surowicy i morfologia krwi cieląt szczepionych B.C.G. – 1968 r.
  11. Władysław Lutyński: Struktura występowania i podstawy prawne zwalczania chorób zwierząt w Polsce – 1970 r.
  12. Hanna Paszkowska-Niemczak: Występowanie i przebieg pomoru rzekomego drobiu w Polsce w latach 1947–1967 – 1971 r.
  13. Jerzy Stanisław Pustelnik: Gruźlica bydła i jej zwalczanie w województwie łódzkim – analiza epizootiologiczna i ekonomiczna – 1971 r.
  14. Kazimierz Kocufa: Wpływ zakażeń prątkami skotochromogennymi na powstawanie nieswoistych odczynów tuberkulinowych u bydła – 1972 r.
  15. Michał Rymarczuk: Wpływ zakażeń prątkami fotochromogennymi na powstawanie odczynów tuberkulinowych u bydła – 1973 r.
  16. Rudolf Niemczuk: Wpływ sulfonamidów i antybiotyków na *Bacillus larvae* White *in vitro* i *in vivo* – 1973 r.
- **Prof. dr Jerzy Lipanowicz**
    1. Bronisław Surmiak: Wpływ glikokortykoidów na śródskórny odczyn tuberkulinowy u bydła – 1969 r.
    2. Mieczysław Prokopeczko: Występowanie betahemolitycznych pałeczek okrężnicy u świń w świetle badań okresowych – 1969 r.
  - **Prof. dr hab. Zenon Wachnik**
    1. Józef Łącki: Badania nad zdrowotnością kur hodowanych w pomieszczeniach typowych z uwzględnieniem czynników środowiskowych powiatu tucholskiego – 1969 r.
    2. Danuta Podlewska: Zastosowanie metody fluoryzujących przeciwciał w rozpoznawaniu pulorozu u kur – 1969 r.
    3. Stanisław Bronkowski : Badania nad zdrowotnością kur hodowanych w pomieszczeniach typowych z uwzględnieniem czynników środowiskowych powiatu jędrzejowskiego – 1969 r.
    4. Michał Mazurkiewicz: Gospodarka wodno-elektrolitowa u kurcząt z doświadczalnie wywołaną szką moczanową – 1971 r.
    5. Mieczysław Ciapała: Badania nad zdrowotnością kur hodowanych w kurnikach typowych z uwzględnieniem czynników środowiskowych niziny południowo-wielkopolskiej – 1972 r.
    6. Tadeusz Andrulewicz: Badania nad zdrowotnością kur hodowanych w pomieszczeniach typowych z uwzględnieniem czynników środowiskowych Pojezierza Mazurskiego – 1973 r.
    7. Stanisław Pietrkiewicz: Choroby jajowodu u kur z różnych środowisk hodowlanych – 1973 r.
    8. Jolanta Mendelewska: Kształtowanie się przeciwciał typu HI u perlic po zastosowaniu szczepionki „L” – 1973 r.
    9. Andrzej Zalesiński: Kolibakteriozy kur w hodowli wielkostadnej – 1973 r.
    10. Bożena Sokołowska-Mróż: Zdrowotność kurcząt rzeźnych tuczonych w dwóch pomieszczeniach różnego typu – 1973 r.

11. Jacek Przymus: Badania nad zastosowaniem metody precypitacji w żelu agarozowym w określeniu odporności poszczepiennej i w rozpoznawaniu nosówki u psów – 1975 r.
  12. Edward Mendelewski: Badania nad białkami surowicy perlic uodpornionych szczepionkami przeciw pomorowi rzekomemu – 1975 r.
  13. Otto Giebel: Przydatność lentogenicznego szczepu NDV 022 TW do aerozolowego szczepienia kurcząt przeciwko pomorowi rzekomemu drobiu – 1978 r.
  14. Zdzisław Siwek: Badania nad uodpornieniem bażantów lentogenicznymi szczepami NDV-Lasota i Dąbrówka – 1979 r.
  15. Zofia Radoń: Przebieg choroby Gumboro w zależności od występowania przeciwciał matczynych – 1980 r.
  16. Krystyna Lisowska: Badania nad występowaniem choroby Gumboro u kur w Wielkopolsce – 1980 r.
  17. Tadeusz Rypuła – Występowanie białaczki u bydła w zależności od kolejności ciąży i sezonowości urodzeń – 1981 r.
  18. Michał Konopa: Badania nad odpornością typu komórkowego w doświadczalnej listeriozie u zwierząt – 1982 r.
- **Prof. dr hab. Jana Zwierzchowski**
    1. Barbara Buszkiewicz: Tlenowa flora bakteryjna dolnego odcinka tchawicy cieląt w hodowlach wielkostadnych rejonu Gorzowa Wielkopolskiego – 1973 r.
    2. Danuta Maria Hickiewicz-Konarska: Badania nad mechanizmami odporności w leptospirozie; wpływ cyklofosfamidu i streptomycyny na rozwój odporności humoralnej w zakażeniu serotypem *gryppotyphosa* u królików – 1980 r.
    3. Stanisław Wołoszczak: Epizootiologiczne aspekty szczepień profilaktycznych przeciw różycy świń w województwie szczecińskim – 1980 r.
  - **Prof. dr hab. Michał Mazurkiewicz**
    1. Stanisław Tronina: Retencja wapnia, fosforu i magnezu u zarodków kurzych rozwijających się w jajach o różnej grubości skorupy – 1979 r.
    2. Wiesława Jethon: Analiza przyczyn zamieralności zarodków bażancich – 1980 r.
    3. Andrzej Rudy: Zachowanie się mikroflory w brojlerniach o zróżnicowanych warunkach zoohigienicznych – 1983 r.
    4. Krystyna Gajdzis: Występowanie chorób narządu rozrodczego u kaczek i gęsi w chowie przemysłowym oraz analiza uzyskanych efektów w zakresie reprodukcji – 1983 r.
    5. Teresa Pietrzekiewicz: Wpływ zróżnicowanych warunków zoohigienicznych brojlerni na stan mikroflory ściółek – 1983 r.
    6. Stanisław Klimentowski: Ocena przydatności metody chemiluminescencji w diagnostyce białaczki limfatycznej P338 myszy i enzotycznej białaczki bydła – 1984 r.
    7. Joanna Otachel-Hawranek: Rola gruczolu Hardera w kształtowaniu się u kurcząt odporności przeciwko wirusowi rzekomego pomoru drobiu (Newcastle Disease Virus – NDV) – 1984 r.
    8. Alina Wieliczko: Eksperymentalne uodparnianie kur przeciwko kolibakteriozie – 1984 r.
    9. Janusz Januszewski: Wpływ rutyny i rutinoscobinu na stan zdrowotny i efekty tuczu kurcząt brojlerów – 1985 r.
    10. Ryszard Bartczak: Weterynaryjno-zootechniczna ocena chowu bażantów w pomieszczeniach o zróżnicowanych warunkach środowiskowych – 1985 r.
    11. Ryszard Goczewski: Weterynaryjno-zootechniczna ocena odchovu indyków rzeźnych w adaptowanych obiektach o zróżnicowanych warunkach środowiskowych – 1986 r.
    12. Andrzej Gawel: Wpływ wybranych preparatów na stan odporności kurcząt szczepionych Coccivacem – 1991 r.

13. Andrzej Kruszewicz: Badania nad występowaniem *Isospora lacazei* oraz jej wpływem na rozwój piskląt *Passer domesticus* i *Passer montanus* – 1991 r.
14. Jarosław Jurowski: Zakres lekooporności u terenowych szczepów *Eimeria* oraz efektywność wybranych programów chemioprophylaktyki kokcydiozy u kurcząt – 1997 r.
15. Jarosław Zajączkowski: Ocena stanu zdrowotnego oraz występującej mikroflory w przewodzie pokarmowym żółwi stepowych (*Testudo horsfieldii*) i czerwoniczych (*Trachemys scripta elegans*) utrzymywanych w różnych warunkach środowiskowych – 2001 r.
16. Katarzyna Płoneczka: Badania epizootologiczne nad występowaniem erlichiozy psów na terenie Polski – 2004 r.

• **Prof. dr hab. Stanisław Klimentowski**

1. Piotr Kołodziej: Epizootologiczne i ekonomiczne aspekty występowania choroby Medi-Visna u owiec – 1994 r.
2. Maria Wojtacki: Zakażenia wirusem białaczki kotów oraz ich wpływ na częstotliwość i charakter zakażeń towarzyszących – 1995 r.
3. Janusz Folwarczny: Zakażenia wirusowe narządu oddechowego bydła ze szczególnym uwzględnieniem wirusa syncytialnego (BRSV) i ich implikacje kliniczne – 1996 r.
4. Krzysztof Rypuła: Wykorzystanie zbiorczych prób mleka w diagnostyce chorób zakaźnych bydła – 1996 r.
5. Robert Karczmarczyk: Epizootologiczne i epidemiologiczne aspekty zakażeń *Borrelia burgdorferi* – 2000 r.

• **Prof. dr hab. Alina Wieliczko**

1. Julita Wiśniewska: Ocena sytuacji epizootycznej w stadach kurcząt rzeźnych w świetle badań diagnostycznych – 2000 r.
2. Maciej Kuczowski: Ocena immunogenności rekombinowanego białka fimbrialnego SefA *Salmonella Enteritidis* – 2003 r.
3. Tomasz Piasecki: Ocena stanu zdrowotnego gołębi miejskich (*Columba livia* F. Urbana) w aspekcie zagrożenia zdrowia ludzi – 2005 r.
4. Michał Bednarski: Badania epizootyczne zakażeń bydła *Campylobacter* sp., *Salmonella* sp. i *E. coli* z wykorzystaniem technik biologii molekularnej – 2007 r.
5. Anna Woźniak: Ocena wrażliwości na chemioterapeutyki szczepów *Campylobacter* sp. wyizolowanych od drobiu i ludzi oraz analiza ich genetycznego zróżnicowania.

NAUCZANIE

W Katedrze, począwszy od 1945 roku, realizowane są przedmioty: epizootiologia ogólna, choroby zakaźne zwierząt, staż kliniczny z chorób zakaźnych zwierząt oraz administracja weterynaryjna.

W latach 1945–1951 wykłady i ćwiczenia z zakresu chorób zakaźnych zwierząt realizowane były w ramach zajęć Katedry Patologii i prowadzone przez prof. dr. Z. Markowskiego, a zajęcia praktyczne przez dr. T. Sobiecha, lek. wet. Z. Krasuskiego, dr. R. Matuszewskiego, dr. J. Lipanowicza, lek. wet. Z. Strumiłło oraz lek. wet. W. Wasiukiewiczza. Po śmierci prof. dr. Z. Markowskiego we wrześniu 1951 r. wykłady prowadzone były przez prof. W. Runego.

Wykłady z przedmiotu choroby wielkiego stada, a następnie choroby zakaźne zwierząt od 1951 roku w wymiarze 60 godzin prowadzone były przez prof. dr. T. Sobiecha (do 1974 roku). Od 1974 do 1981 roku przez prof. Z. Wachnika, a następnie, do 1993 roku, przez prof. J. Zwierzchowskiego. Po przejściu w 1993 r. na emeryturę prof. dr. hab. J. Zwierzchowskiego wykłady przejął do 2002 roku prof. dr hab. S. Klimentowski, a następnie przez kolejne dwa lata prof. dr hab. J. Kita z SGGW w Warszawie. Od 2004 roku wykłady z tego przedmiotu prowadzi dr hab. K. Rypuła.

Ćwiczenia z przedmiotu choroby zakaźne zwierząt od 1951 r. do dziś prowadzone są w semestrach X i XI w łącznym wymiarze 60 godzin. Obejmują swoim zakresem choroby zakaźne przeżuwaczy, koni, świń, psów i kotów i realizowane były przez: prof. dr. T. Sobiecha do 1974 r., dr. R. Matuszewskiego do 1972 r., prof. dr. J. Lipanowicza do 1971 r., lek. wet. W. Wasiukiewicza do 1957 r., lek. wet. J. Krasuskiego do 1954 r., lek. wet. I. Ziajkę do 1952 r., prof. dr. hab. Z. Wachnika do 1981 r., lek. wet. J. Sarapatę do 1958 r., prof. dr. hab. J. Zwierzchowskiego do 1993 r., dr. J. Nowackiego do 1999 r., dr. R. Bochdalka do 1998 r., dr. R. Pawiaka do 1992 r., lek. wet. W. Szeligowskiego do 1978 r., dr. M. Konopę do 1981 r., prof. dr. hab. S. Klimentowskiego do 2002 r., lek. wet. K. Bulzackiego w latach 1983–1984, dr. hab. K. Rypułę od 1992 r., dr. R. Karczmarczyka od 1999 r., dr. K. Płoneczkę-Janeczko od 2004 r. i dr. M. Bednarskiego od 2008 r. Począwszy od 2004 roku w ramach przedmiotu choroby zakaźne zwierząt prowadzone są też zajęcia kliniczne w wymiarze 40 godzin, w tym zajęcia w laboratorium diagnostycznym, Wojewódzkiej Inspekcji Weterynaryjnej i ambulatorium kliniki. Zajęcia te prowadzone są przez aktualnie zatrudnionych pracowników Zakładu Chorób Zakaźnych i Administracji Weterynaryjnej.

W latach 1951–2009 wykłady z przedmiotu epizootologia ogólna w wymiarze 30 godzin prowadzone były do 1974 roku przez prof. dr. T. Sobiecha, następnie do 1981 przez prof. dr. hab. Z. Wachnika, a w latach 1982–1993 przez prof. dr. hab. J. Zwierzchowskiego. W kolejnych latach, do 2002 roku, wykłady prowadził prof. dr. hab. S. Klimentowski, a następnie przez kolejne dwa lata (do 2004) prof. dr. hab. J. Kita. Kolejnym wykładowcą był dr A. Rudy prowadzący wykłady do 2006 roku, a od 2007 r. do 2009 r. – dr hab. K. Rypuła. Ćwiczenia z zakresu epizootologii ogólnej od 1951 roku do chwili obecnej prowadzone są przez zatrudnionych w Katedrze i Zakładzie Chorób Zakaźnych Zwierząt i Administracji Weterynaryjnej pracowników naukowo-dydaktycznych.

Przedmiot choroby zakaźne zwierząt w nowo wdrażanym od roku akademickiego 2007/2008 programie studiów będzie realizowany w ujęciu gatunkowym. W IX semestrze odbędą się zajęcia z chorób zakaźnych przeżuwaczy i świń w wymiarze 30 godzin wykładów i 45 godzin ćwiczeń, w X semestrze choroby zakaźne koni (15 godzin wykładów i 15 godzin ćwiczeń) oraz choroby zakaźne psów i kotów (30 godzin wykładów i 45 godzin ćwiczeń). Dodatkowo na XI semestrze dla studentów prowadzone będą zajęcia kliniczne obejmujące 45 godzin zajęć dotyczących każdego z gatunków. Przedmiot epizootologia ogólna zmieniony został na epidemiologię weterynaryjną i nauczany jest w wymiarze 30 godzin ćwiczeń w semestrze IV.

Przedmiot administracja weterynaryjna jest realizowany na XI semestrze w wymiarze 30 godzin wykładów i 30 godzin ćwiczeń. Natomiast we wdrożonym od roku akademickiego 2007/2008 nowym programie studiów liczbę godzin zmniejszono do 15 godzin wykładów i 15 godzin ćwiczeń. Administrację weterynaryjną realizowali doświadczeni pracownicy administracji weterynaryjnej: dr J. Stociński (1945–1949), lek. wet. J. Korzeniowski (1949–1951), lek. wet. M. Czerwiński (1951–1968), dr R. Gałęzowski (1969–1974), dr K. Łosieczka (1974–1998), dr A. Rudy (od 1998).

W roku akademickim 1956/1957 rozpoczęto w Katedrze nauczanie w formie elektywów przedmiotów: choroby drobiu, choroby zwierząt futerkowych, choroby ryb i choroby pszczoł. Każdy ze studentów musiał wybrać 2 elektywy. Natomiast nauczanie obowiązkowe wszystkich ww. przedmiotów rozpoczęto w 1964 roku.

Przedmiot choroby drobiu realizowany jest na IX semestrze w wymiarze 45 godzin wykładów, 45 godzin ćwiczeń i 30 godzin stażu klinicznego. W latach 1956/1957, 1957/1958 oraz 1958/1959 wykłady z tego przedmiotu prowadził prof. dr K. Marek, a kształcenie praktyczne dr H. Raszevska i dr M. Piasecka. Po przejściu w 1959 r. prof. dr. K. Marka do Instytutu Weterynaryjnego w Puławach wykłady z chorób drobiu przejął dr L. Ugorski i kontynuował je do końca roku akademickiego 1963/1964. W tym czasie zajęcia praktyczne z tego przedmiotu prowadziła dr S. Strojna. W roku akademickim 1964/65 realizację przedmiotu choroby drobiu przejął prof. dr hab. Z. Wachnik. Po śmierci profe-

sora Wachnika w 1981 r. przedmiot wykładał prof. dr hab. M. Mazurkiewicz do 2008 r., a od 2005 r. także prof. dr hab. Alina Wieliczko oraz dr hab. Andrzej Gaweł (od 2009 r.). W 1997 r. zakres przedmiotu rozszerzono o choroby bezgrzebieniowców, gołębi i ptaków ozdobnych oraz zmieniono nazwę przedmiotu na choroby ptaków.

Zajęcia praktyczne z omawianego przedmiotu prowadzili dr Danuta Podlewska, lek. wet. Stefan Starzewski, dr Stanisław Tronina i dr Otto Giebel. Obecnie w proces dydaktyczny przedmiotu choroby ptaków zaangażowani są : prof. dr hab. Michał Mazurkiewicz, prof. dr hab. Alina Wieliczko, dr hab. Andrzej Gaweł, dr Maciej Kuczkowski, dr Tomasz Piasecki, dr Anna Woźniak, lek. wet. Klaudia Chrzęstek i lek. wet. Kamila Bobrek. Przedmiot choroby zwierząt futerkowych był realizowany na XI semestrze w wymiarze 15 godzin wykładów i 15 godzin ćwiczeń. Do 1993 r. przedmiot ten realizował prof. J. Zwierzchowski, a następnie (do 2003 r.) dr E. Śmiełowska-Łoś. W latach 2003–2005 wykłady z omawianego przedmiotu prowadził prof. A. Kopczewski z ZHW w Gdańsku, a nauczanie praktyczne lek. wet. T. Piasecki. W roku akademickim 2005/2006 pełną realizację przedmiotu przejął dr T. Piasecki. W 2010 roku przedmiot ten jest realizowany w ograniczonym zakresie – 10 godzin wykładów i 15 godzin ćwiczeń.

Przedmiot choroby ryb był realizowany na XI semestrze w wymiarze 15 godzin wykładów i 15 godzin ćwiczeń. Zajęcia z tego przedmiotu prowadzili do 1977 r. prof. dr hab. Z. Jara, do 2003 r. dr W. Olech, w latach 2003–2008 wykłady prowadził prof. dr hab. M. Stosik, a ćwiczenia lek. wet. P. Międoła. W 2008 r. realizację przedmiotu kontynuuje dr W. Niemczuk.

Zajęcia dydaktyczne z przedmiotu choroby pszczoł prowadzone były do 1968 r. przez dr. R. Niemczuka, a następnie przez dr B. Tomaszewską w wymiarze 30 godzin wykładów i 30 godzin ćwiczeń do roku akademickiego 1967/1968, a następnie przez dwa lata był to przedmiot obowiązkowy na specjalności profilaktyczno-leczniczej i później, też jako przedmiot obowiązkowy, w wymiarze 15 godzin wykładów, 30 godzin ćwiczeń, aż do roku akademickiego 1971/1972, kiedy to zmniejszono wymiar godzin dydaktycznych do 15 godzin wykładów i 15 godzin ćwiczeń. Taki stan trwał do roku akademickiego 1989/1990, natomiast od tego roku obowiązuje nietypowy układ, a mianowicie 7 godzin wykładów i 23 godziny ćwiczeń. Układ ten jest jednak korzystny, ponieważ pozwala na zorganizowanie 2 ćwiczeń praktycznych w pasiece. Od roku akademickiego 1996/1997 do 2007/2008 na zlecenie władz Wydziału Rolniczego prowadzono zajęcia w formie fakultatywnej z przedmiotu pszczelnictwo na kierunku rolnictwo, zaś w III semestrze uzupełniających studiów magisterskich na specjalności ogrodnictwo. W latach 1992/1993 do 1996/1997 na zlecenie ówczesnego Wydziału Zootechnicznego prowadzono zajęcia fakultatywne z przedmiotu chów i hodowla owadów użytkowych dla studentów kursu magisterskiego. Zajęcia prowadzone były w wymiarze 30 godzin wykładów i 30 godzin ćwiczeń.

W Katedrze realizowane są 4 fakultety: choroby świń, choroby zwierząt laboratoryjnych, choroby zwierząt egzotycznych oraz marketing w praktyce lekarza weterynarii.

Fakultet choroby świń wprowadzony został do programu zajęć nadobowiązkowych w roku akademickim 2003/2004 w wymiarze 30 godzin ćwiczeń na XI semestrze studiów. Fakultet ten realizował dr hab. K. Rypuła. Natomiast przedmiot choroby zwierząt laboratoryjnych uruchomiono w roku akademickim 2002/2003 dla studentów IV, V i VI roku w wymiarze 30 godzin ćwiczeń w semestrze zimowym. Fakultet ten prowadziła do 2003 r. dr E. Śmiełowska-Łoś. Po jej śmierci w 2003 r. zajęcia zawieszono na dwa lata, a następnie w 2005 r. wznowiono pod kierunkiem dr. T. Piaseckiego.

Fakultet choroby zwierząt egzotycznych uruchomiono w roku akademickim 2001/2002 jako pierwszy fakultet na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej. Realizowany jest on w trzech blokach tematycznych: drobne ssaki, ptaki egzotyczne oraz gady i płazy. W pierwszym roku realizacji fakultetu blok drobne ssaki prowadziła dr E. Śmiełowska-Łoś, ptaki egzotyczne lek. wet. T. Piasecki, a gady i płazy lek. wet. J. Zajączkowski.

W roku akademickim 2002/2003 zajęcia w ramach tego fakultetu realizowali dr E. Śmiełowska-Łoś i dr T. Piasecki, od roku akademickiego 2003/2004 dr T. Piasecki, a kierownikiem przedmiotu jest prof. dr hab. A. Wieliczko. W roku akademickim 2008/2009 w realizacji bloku tematycznego ptaki egzotyczne uczestniczyła też lek. wet. A. Woźniak. Marketing w praktyce lekarza weterynarii w latach 2002/2003 i 2003/2004 był realizowany jako fakultet, zaś od roku akademickiego 2004/2005 przewidziany jest do realizacji jako przedmiot obowiązkowy w wymiarze 15 godzin wykładów i 15 godzin ćwiczeń. Zajęcia prowadzi dr R. Karczmarczyk.

Katedra Epizootologii prowadzi od wielu lat kształcenie podyplomowe lekarzy weterynarii. W latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych prowadzono specjalizacyjne studia podyplomowe z zakresu higieny wielkiego stada (prof. dr hab. J. Zwierzchowski) oraz higieny technologii chowu, profilaktyki i zwalczania chorób w wielkotowarowym drobiarstwie (prof. dr hab. M. Mazurkiewicz).

Od lat dziewięćdziesiątych w Katedrze prowadzone jest Studium Specjalizacyjne z zakresu epizootologii i administracji weterynaryjnej. Pierwszym kierownikiem Studium Specjalizacyjnego był prof. dr hab. S. Klimentowski, a sekretarzem dr R. Karczmarczyk. Po śmierci prof. dr hab. S. Klimentowskiego w 2002 kierownictwo studium przejął ówczesny krajowy kierownik tej specjalizacji – prof. dr hab. J. Kita, który przewodniczył kolejnym siedmiu edycjom. Począwszy od 2002 r. do dziś sekretarzem kolejnych edycji studium jest dr hab. K. Rypuła. Obecnie realizowana jest VIII edycja Studium Specjalizacyjnego z zakresu epizootologii i administracji weterynaryjnej.

Od 1998 r. odbyły się też w Katedrze cztery edycje Studium Specjalizacyjnego Choroby drobiu i ptaków ozdobnych, których kierownikiem był prof. dr hab. M. Mazurkiewicz. Obecnie w trakcie realizacji jest piąta edycja tego studium.

USŁUGI LEKARSKO-WETERYNARYJNE

Pracownicy Katedry prowadzą szeroką działalność konsultacyjną i usługową w zakresie profilaktyki i zwalczania chorób zakaźnych u zwierząt gospodarskich oraz diagnostyki i zwalczania chorób o różnej etiologii u ptaków, zwierząt egzotycznych i futerkowych, owadów użytkowych i ryb.

Działalność usługowa Katedry prowadzona jest w formie usług ambulatoryjnych w klinice i konsultacji lekarsko-weterynaryjnych dla zwierząt towarzyszących (w tym obserwacje stacjonarne i dochodzące w kierunku wścieklizny), zwierząt gospodarskich, drobiu oraz zwierząt egzotycznych i futerkowych, owadów użytkowych i ryb, jak też laboratoryjnych usług diagnostycznych oferowanych do 2008 r. przez pracownie diagnostyki bakteriologicznej oraz serologicznej Katedry, a następnie przez laboratorium diagnostyczne EPI-VET wchodzące w skład Katedry. Zakres usług oferowanych przez laboratorium diagnostyczne obejmuje rozpoznawanie chorób bakteryjnych i wirusowych psów i kotów oraz drobiu i zwierząt gospodarskich.

KONGRESY, SYMPOZJA, KONFERENCJE

Katedra Epizootologii była organizatorem i współorganizatorem szeregu konferencji i sympozjów naukowych dotyczących chorób bydła, świń oraz zoonoz (leptospiroza, listerioza, wścieklizna, bruceloza, włośnica, salmonellozy) w ramach Dolnośląskiego Zespołu ds. zoonoz. Do tradycji należą organizowane wspólnie przez Katedrę oraz Sekcję Patologii Drobiu PTNW konferencje i sympozja drobiarskie oraz sesje naukowe w ramach Międzynarodowego Kongresu *Pro Animalis et Homine* (1994–2003), Konferencji „Aktualne problemy zdrowia zwierząt w praktyce i administracji weterynaryjnej” oraz organizowanej corocznie od 2006 r. wspólnie z Katedrą Higieny Żywności i Ochrony Zdrowia Konsumenta i będącej kontynuacją Kongresu *Pro Animalis et Homine* – Międzynarodowej Konferencji *Una Medicina Una Hygiēna*.

Piśmiennictwo

1. Bochdalek R. 2001. Asystenci, starsi asystenci, adiunkci i wykładowcy Katedry Epizootiologii i Kliniki Chorób Zakaźnych Wydziału Medycyny Weterynaryjnej we Wrocławiu w latach 1945–2000. Zeszyty Naukowe Akademii Rolniczej we Wrocławiu, Weterynaria LXI, 12–145.
2. Chmielewski A., Głabisz W., Kmita J., Lewanowicz A., Madryas C., Samsonowicz Z., Turko L. 2007. Wrocławskie środowisko akademickie twórcy i ich uczniowie 1945–2005. Wyd. Ossolineum, Wrocław, 509–512.
3. Sobota J., Szulc T., Tyszkiewicz J. 2001. Dzieje Akademii Rolniczej we Wrocławiu, Wrocław, 131–156.

Michał Mazurkiewicz, Krzysztof Rypuła, Barbara Tomaszewska

KATEDRA HIGIENY ŻYWNOŚCI I OCHRONY ZDROWIA KONSUMENTA

ROZWÓJ KATEDRY

Na początku XX w. w Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie powstały zręby kierunku kształcenia weterynaryjnego, związanego z nadzorem sanitarnym nad żywnością zwierzęcego pochodzenia. Rozwój Katedr Higieny Zwierząt Rzeźnych i Mięsa zawdzięczamy prof. Alfredowi Trawińskiemu, który w 1924 r. przejął dydaktykę z zakresu mięsoznawstwa i nadał Zakładowi i Katedrze nowoczesny kształt, wprowadzając oprócz wykładów, także ćwiczenia z tego zakresu. Organizacja i formy kształcenia w zakresie bezpieczeństwa żywności utrzymały się zgodnie z powszechnym rozumieniem zdrowia konsumentów. Na skutek II wojny światowej Katedra wraz z całą Akademią przeniesiona została do Wrocławia. W 1945 roku, z chwilą utworzenia Wydziału Weterynarii na Uniwersytecie i Politechnice we Wrocławiu, w zniszczonym mieście dr Lesław Ogielski powołał do życia katedrę, której był kierownikiem do czasu przejścia na emeryturę. Pierwsze zajęcia dydaktyczne zostały przeprowadzone w połowie stycznia 1946 r. W 1951 r. Katedra przeniosła się do nowych pomieszczeń przy ul. Norwida 31, które zajmuje do dziś. Katedra w latach 1945–1992 nosiła nazwę Katedry Higieny Produktów Zwierzęcych.

Przemiany w życiu społecznym i gospodarczym w Polsce, a także szybki postęp we wszystkich dziedzinach nauk przyrodniczych i technicznych, nie pozostały bez wpływu na naukę o środkach spożywczych zwierzęcego pochodzenia. Ta dziedzina wiedzy weterynaryjnej, ograniczająca się w 1945 r. jedynie do badania zwierząt rzeźnych i mięsa, rozrosła się do równorzędnego pionu, konkurującego z dyscyplinami klinicznymi. W rozwój tej dziedziny zaangażowani byli pracownicy Katedry Higieny Produktów Zwierzęcych, obecnie Katedry Higieny Żywności i Ochrony Zdrowia Konsumenta Wydziału Medycyny Weterynaryjnej Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu. Kształtowali oni podstawy nowych kierunków i specjalności, tworząc bloki takich dyscyplin jak: higiena surowców zwierzęcego pochodzenia, mikrobiologia i higiena przetwórstwa, chemia i analityka żywności, ustawodawstwo sanitarno-żywnościowe, higiena i technologia produkcji mleka i jego przetworów, toksykologia żywności. Należy podkreślić, że to właśnie z inicjatywy wrocławskiej Katedry program nauczania poszerzono o dodatkowe przedmioty. Ten model dydaktyczny nie był bez wpływu na kształtowanie programu nauczania w innych, równomiennych katedrach w Polsce.

Alfred Trawiński

Lesław Ogielski

Eryk Adamczyk

Początkowo, w 1945 r., głównym obszarem zainteresowań naukowych i dydaktycznych były badanie przedubojowe i poubojowe zwierząt rzeźnych i mięsa oraz zagrożenia powodowane obecnością w nim pasożytów i patogennych drobnoustrojów. Rozwój naukowo-badawczy Katedry uzależniony był w znacznym stopniu od zakresu zadań administracji weterynaryjnej w Polsce oraz zleceń firm farmaceutycznych w zakresie higienicznej oceny nowych leków aplikowanych zwierzętom użytkowym.

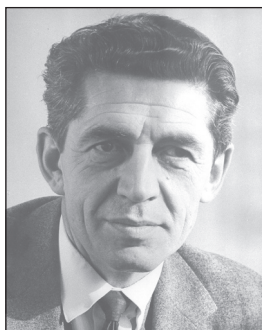
W związku z rozwojem nauki i technologii Katedra rozszerzyła zakres zainteresowań naukowo-badawczych. Z uwagi na dokonane zmiany przepisów tak zwanego prawa żywnościowego powodowane koniecznością dostosowania go do standardów UE, również te kwestie znalazły się w programie dydaktycznym Katedry. Szczególne miejsce w nowym programie zajęły zagadnienia dotyczące organizacji i metod badań laboratoryjnych żywności, wykonywania nadzoru nad pozyskiwaniem i przetwórstwem mleka oraz wdrażania systemów zapewnienia jakości produkcji i jakości badań. Uznając, zgodnie z zasadą nadzorowania produkcji żywności „od pola do stołu”, potrzebę opracowania standardów sprawowania takiego nadzoru, realizowano badania nad programem nadzoru produkcji mleka na poziomie obory oraz nadzoru nad jakością środków żywienia zwierząt. Można wydzielić następujące zagadnienia, którymi zajmowali się pracownicy Katedry: higiena produktów zwierzęcych, mikrobiologia i higiena przetwórstwa spożywczego, chemia żywności, prawo sanitarne, higiena i technologia produkcji mleka i przetworów mlecznych, toksykologia żywności. W obrębie tych grup tematycznych realizowano następujące tematy badawcze: analiza własności fizykochemicznych i biologicznych środków spożywczych i ich wpływ na wartość odżywczą; unowocześnianie metod analitycznych stosowanych w badaniach żywności; badania nad przebiegiem procesów enzymatycznych w przetwarzanej i przechowywanej żywności; badania nad zanieczyszczeniami żywności pestycydami chloroorganicznymi, lotnymi chlorowanymi węglowodorami alifatycznymi, antybiotykami, sulfonamidami oraz innymi chemioterapeutykami stosowanymi w produkcji zwierzęcej; opracowanie metod wykorzystania ubocznych artykułów uboju; analiza sposobów zabezpieczeń konsumentów przed zatruciami oraz zanieczyszczeniami żywności; analiza mikrobiologiczna i chemiczna wygodnej żywności oraz pakowanej w zmienionej atmosferze (jaja bez skorup, mięso); analiza przepisów prawnych regulujących nadzór nad żywnością; wdrażanie systemu HACCP w zakładach przemysłu spożywczego; zarządzanie jakością w zakładach przemysłu spożywczego.

Obecnie działalność badawcza Zakładu Higieny Surowców Zwierzęcych skupia się wokół następujących zagadnień: identyfikacja gatunkowa w produktach pochodzenia zwierzęcego; opracowanie metod jakościowego oraz ilościowego wykrywania zafałszowań produktów żywności; opracowywanie metod molekularnej identyfikacji mikroorganizmów oraz różnicowania w obrębie gatunków; badania molekularnych podstaw wirulencji *Listeria monocytogenes*; badanie efektu stresu na wirulencję *Listeria monocytogenes*; badanie rozprzestrzenienia genów enterotoksyn oraz genów antybiotykooporności w populacjach *Staphylococcus aureus* izolowanych od ludzi, zwierząt oraz z żywności; określanie ekspresji genów enterotoksyn *Staphylococcus aureus*.

PRACOWNICY NAUKOWO DYDAKTYCZNI

Pracownicy Katedry:

- 1945–1947 prof. Alfred Trawiński
- 1947–1984 prof. Lesław Ogielski
- 1984–1986 prof. Stanisław Zaleski
- 1987–2003 prof. Eryk Adamczyk
- 2003–2009 prof. Jerzy Molenda
- od 2009 dr hab. Jacek Bania, prof. nadzw.

Stanisław Zaleski

Jerzy Molenda

W roku 1968 w obrębie Katedry wydzielono dwa zakłady, którymi kierowali:

- Zakład Higieny Surowców Zwierzęcych:
  - 1968–1984 prof. Lesław Ogielski
  - 1984–2004 prof. Eryk Adamczyk
  - od 2004 dr hab. Jacek Bania, prof. nadzw.
- Zakład Mikrobiologii i Higieny Przetwórstwa:
  - 1968–1977 prof. Mariusz Kocot
  - 1977–1991 prof. Stanisław Zaleski
  - 1992–1995 prof. Eryk Adamczyk
  - 1995–1995 dr hab. Wacław Chmielowski
  - od 1996 prof. Jerzy Molenda

Skład osobowy Katedry Higieny Żywności i Ochrony Zdrowia Konsumenta:

kierownik Katedry – dr hab. Jacek Bania prof. nadzw.

Zakład Higieny Surowców Zwierzęcych:

kierownik: dr hab. Jacek Bania, prof. nadzw.,
pracownicy: dr Krystyna Morzyk, dr Lech Rak, mgr Elżbieta Wierzejska, Karina Knapik,
doktoranci: lek. wet. Magdalena Podkowiak, mgr inż. Ewa Watecka, mgr Elżbieta Lis.

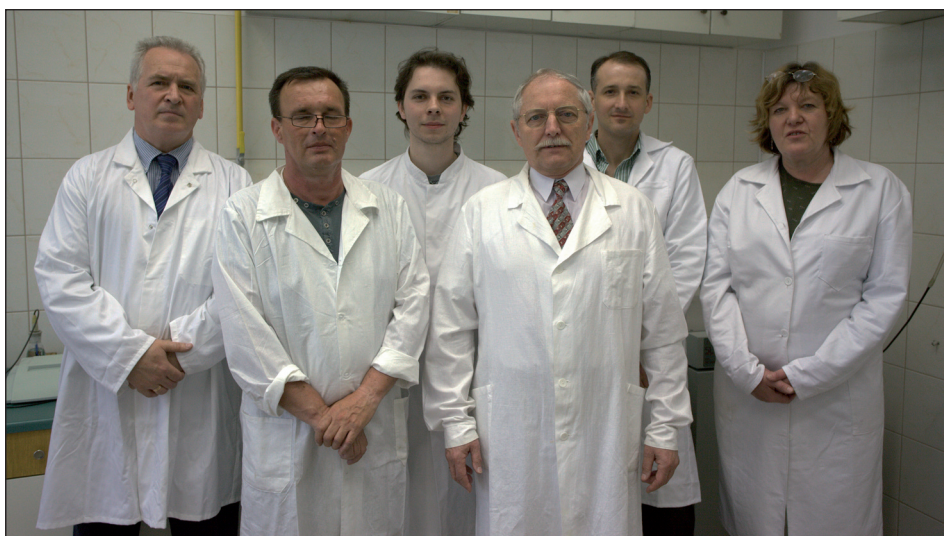
Od lewej stoją: Elżbieta Lis, Karina Knapik, Jacek Bania, Krystyna Morzyk,
Elżbieta Wierzejska-Witko

Zakład Mikrobiologii Żywności i Higieny Przetwórstwa:

kierownik: prof. dr hab. Jerzy Molenda,

pracownicy: dr hab. Adam Malicki, prof. nadzw., dr Jarosław Bystrzeń, dr Katarzyna Kosek-
-Paszowska, mgr Marta Szubart, Janusz Kuczyński,

doktoranci: lek. wet. Jolanta Źródłowska-Danek, lek. wet. Maciej Szpak.

Od lewej stoją: Adam Malicki, Janusz Kuczyński, Maciej Szpak, Jerzy Molenda,
Jarosław Bystrzeń, Marta Szubart

AKTUALNE BADANIA NAUKOWE

Zakład podejmuje kwestie dotyczące higieny żywności i ochrony zdrowia konsumenta w zakresie mikrobiologicznych aspektów tego problemu. Zagadnienia te uwzględnione zostały w programie działania Katedry. Badane są możliwości wydłużania okresu trwałości wybranych produktów żywnościowych przy zastosowaniu naturalnych substancji konserwujących, a także alternatywnych technologii konserwacji, jak np. wysokie ciśnienia hydrostatyczne i pulsujące pole elektryczne, ograniczających rozwój drobnoustrojów odpowiedzialnych za procesy psucia oraz stanowiących zagrożenie dla zdrowia.

Począwszy od roku 1990 Katedra uzyskała środki na realizację 10 projektów badawczych finansowanych przez MNiSZW. Od roku 2009 Katedra uczestniczy w realizacji 3 zadań w ramach projektów finansowanych ze środków Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka.

Analizując działalność badawczą pracowników Katedry, należy podkreślić, że wykonano i opublikowano w okresie powojennym ponad 500 prac, w tym 38 rozpraw doktorskich. W tym czasie ośmiu pracowników Katedry uzyskało tytuł doktora habilitowanego: M. Kocot (1962), L. Wartenberg (1964), Z. Zawadzki (1967), E. Gajos (1971), E. Adamczyk (1980) i W. Chmielowski (1996), A. Malicki (2005) i J. Bania (2008). Pracownicy Katedry pełnili szereg ważnych funkcji – prof. S. Zaleski pełnił funkcję rektora Akademii Rolniczej w Szczecinie; funkcje dziekanów i prodziekanów Wydziału Medycyny Weterynaryjnej we Wrocławiu pełnili prof. L. Ogielski, prof. L. Wartenberg i prof. E. Adamczyk. Zajmowali oni także stanowiska w administracji publicznej i samorządowej. Pracownicy Katedry wielokrotnie uzyskiwali nagrody rektora za działalność naukową i organizacyjną. Wszyscy profesorowie Katedry uhonorowani zostali Krzyżem Kawalerskim Orderu *Polonia Restituta* oraz licznymi odznaczeniami zagranicznymi i krajowymi.

KONGRESY SYMPOZJA, KONFERENCJE

Integrujące działanie naukowe Katedry jest od wielu lat prowadzone z jednoimiennymi katedrami szkół niemieckich, a także Austrii, Czech i Hiszpanii. Jest to konsekwencja międzynarodowej wymiany towarowej, a także globalnego zabezpieczenia zdrowia konsumentów produktów spożywczych zwierzęcego pochodzenia. Pracownicy Katedry organizują spotkania naukowe na temat pozyskiwania bezpiecznej żywności oraz dotyczące zagadnień zdrowia publicznego. Działania te są przedmiotem konferencji międzynarodowych, które organizowano na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu. Organizowane były i są do tej pory konferencje z wiodącym logo *Pro Animal et Homine*, w czasie których kładzie się nacisk na dobrostan i ochronę sanitarną zwierząt oraz ochronę zdrowia konsumenta. Tematycznie zorganizowano między innymi:

- I Międzynarodową Konferencję Naukową *Pro Bono Hominum* – Dziś i jutro urzędowego nadzoru weterynaryjnego w kraju i UE, Wrocław, 13.09.2003.
- II Międzynarodową Konferencję Naukową *Pro Bono Hominum* – Konstruktyny dialog między produkcją, nadzorem i nauką dla zapewnienia bezpieczeństwa żywności, Wrocław 4.09.2004.
- III Międzynarodową Konferencję *Pro Bono Hominum* w ramach obchodów 60-lecia Wydziału Medycyny Weterynaryjnej Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu, pt. „Systematyczna analiza ryzyka na różnych poziomach zagrożeń żywności”, Wrocław 18.11.2005.
- Międzynarodową Konferencję *Una Medicina Una Hygiene* – Kryteria weterynaryjnej ochrony zdrowia publicznego – Wrocław 20–21.11.2009.

Wśród zagranicznych gości konferencji znaleźli się m.in.: prof. dr dr h.c. Andreas Stolle – University of Ludwig-Maximilian, Monachium, prof. dr Karsten Fehlhaber – University of Veterinary Medicine, Leipzig, prof. dr Reinhard Fries – Humbolt University, Berlin, dr Lüppo Ellerbroek, prof. dr dr h.c. Josef Köfer – University of Veterinary Medicine, Wiedeń, doc. dr Ladislav Steinhauser, prof. dr Lenka Vorlova, prof. dr Wladyslav Pažout, doc. dr Bohuslava Tremlova – Faculty of Veterinary Hygiene and Ecology, Brno, Republika Czeska, doc. dr Pavel Popelka – University of Veterinary Medicine, Koszyce, Republika Słowacka, prof. dr Martin Tielen – Uniwersytet w Utrechcie, Holandia, prof. dr Olga Yakubchak – Uniwersytet w Kijowie, Ukraina.

NAUCZANIE

Realizowany jest także program dydaktyczny dotyczący obowiązujących uregulowań prawnych z zakresu organizacji nadzoru nad produkcją żywności, wdrażania systemu wczesnego ostrzegania, wymaganych kwalifikacji pracowników służb nadzoru oraz organizacji i zadań Europejskiego Urzędu ds. Bezpieczeństwa Żywności. Celem działalności dydaktycznej Katedry jest przygotowanie kadr do pracy w Inspekcji Weterynaryjnej w zakresie badania i oceny żywności pochodzenia zwierzęcego na wszystkich etapach jej pozyskiwania i obrotu.

W roku 2009, dzięki staraniom pracowników Katedry, powołana została na Wydziale nowa specjalność zawodowa: Weterynaryjna Ochrona Zdrowia Publicznego. Absolwenci specjalności uzyskują tytuł zawodowy lekarza weterynarii ze specjalnością w dziedzinie weterynaryjnej ochrony zdrowia publicznego. W procesie dydaktycznym szczególny nacisk położony jest na medyczne i higieniczne aspekty bezpieczeństwa zarówno surowców, jak i żywności pochodzenia zwierzęcego, w powiązaniu z problematyką zoonoz i epidemiologią, a także ekologią weterynaryjną. Uzyskane kwalifikacje przygotowują absolwentów do podjęcia pracy w państwowej administracji weterynaryjnej, a w szczególności w nadzorze nad produkcją żywności i jej dystrybucją, zwalczaniu chorób zakaźnych, nadzorze nad środkami żywienia zwierząt, nadzorze nad utylizacją odpadów pochodzenia zwierzęcego oraz nadzorze farmaceutycznym.

Katedra prowadzi dwa studia specjalizacyjne. Specjalizacja nr XV, Higiena Zwierząt Rzeźnych i Żywności Pochodzenia Zwierzęcego, której kierownikiem jest prof. dr hab. Eryk Adamczyk. W trakcie dotychczasowych 12 edycji tego studium wykształcono ponad 300 specjalistów. Specjalizacja nr XVI, Weterynaryjna Diagnostyka Laboratoryjna, której kierownikiem jest prof. dr hab. Jerzy Molenda. W trakcie dotychczasowych 5 edycji studium wykształciło 132 specjalistów.

Eryk Adamczyk, Jacek Bania, Lech Rak

KATEDRA I KLINIKA CHIRURGII

Na lata jubileuszowe, a zwłaszcza przełom XX i XXI stulecia, przypada olbrzymi, bardzo szybki rozwój obu medycyn – człowieka i zwierząt. Wpływa na to postęp techniczny w zakresie aparatury, elektroniki, substytutów tkankowych i narządów, materiałów biozgodnych, precyzyjności narzędzi, ultradźwięków, laserów, izotopów, endoskopii. Dotyczy to zwłaszcza chirurgii narządowej i coraz to precyzyjniejszej specjalizacji. W medycynie weterynaryjnej, w tym szczególnie chirurgii, bardzo duże znaczenie ma terapia indywidualna. Nastąpiło pod tym względem znaczące zbliżenie postępowań lekarskich do terapii człowieka. Zmienił się także stosunek zachowań właścicieli do małych zwierząt. Zwiększyła się liczba psów i kotów i stały się one nieomal „członkami rodziny”, ratowanymi niezależnie od ponoszonych kosztów. Jeszcze bardziej w przypadku koni odmieniło się myślenie „ekonomiczne”, którego cechą była zależność decyzji o podjęciu leczenia od ceny, czasu i niezdolności do pracy. Dzisiaj wartość konia wyznacza nie tylko wydatek, ale także więź emocjonalna z człowiekiem. To wszystko wywarło także wpływ na zwiększenie się liczby pacjentów, rozszerzenie zakresu, złożoności i kosztów zabiegów. Rozwój dokonujący się w medycynie weterynaryjnej wygenerował nowe specjalizacje naukowe, a później i zmiany w nauczaniu studentów. Proces ten najpierw zachodził w obrębie klasycznego przedmiotu – chirurgii, a później (aż do dnia dzisiejszego) zaczęły się usamodzielnić nowe kierunki. Współcześnie w Katedrze i Klinice Chirurgii prowadzone są następujące dyscypliny: chirurgia ogólna, chirurgia operacyjna, traumatologia, ortopedia, okulistyka, stomatologia, anestezjologia z intensywną terapią, obrazowanie.

Profesor
Kazimierz Szczudłowski
(w fartuchu z lewej
strony) opatruje ranę,
wokół grupa studentów
III roku;
laborant Mikołaj Mryc
(pierwszy z lewej)
trzyma puszkę
opatrunkową, 1947

PRACOWNICY NAUKOWO-DYDAKTYCZNI

**Kierownictwo Katedry i Kliniki Chirurgii od roku 1945
do jubileuszowego roku 2010 sprawowali:**

- prof. Kazimierz Szczudłowski 1945–1960
- prof. Ryszard Badura 1960–1994
- dr hab. Bogdan Osiński 1994–2003
- prof. Kornel Ratajczak 2003–2009
- dr hab. Zdzisław Kiełbowicz – od 2009 do dziś.

Pracownicy naukowo-dydaktyczni:

prof. Kazimierz Szczudłowski 1945–1960, prof. Alfred Senze 1945–1948, doc. dr hab. Stanisław Lachowicz 1945–1980, lek. wet. Tadeusz Porębski 1945–1950, dr Stefan Leśniak 1945–1948, lek. wet. Wilhelm Radek 1945–1951, lek. wet. Jan Ulanicki 1945–1947, doc. Matylda Szczudłowska 1947–1972, lek. wet. Bolesław Brzozowski 1948–1950, prof. Ryszard Badura 1950–1994, lek. wet. Leonard Popadiuk 1950–1958, dr Adam Kamiński 1950–1981, prof. Andrzej Modrakowski 1950–1994, dr Antoni Buczek 1962–1998, dr Halina Zaleska 1961–1976, doc. dr hab. Bogdan Osiński 1962–2003, prof. Józef Utzig 1963–1984, prof. Kornel Ratajczak od 1970, dr Jan Siembieda od 1972, dr Wiesław Szymanowski 1977–1996, dr hab. Zdzisław Kielbowicz od 1979, lek. wet. Kajetan Smeński 1986–1991, dr Piotr Skrzypczak od 1990, dr Janusz Bieżyński od 1991, dr Wojciech Atamaniuk od 1992, dr Dariusz Niedzielski 1996–2001, dr Jakub Nicpoń od 1999, dr Radomir Henklewski od 2001, dr Tomasz Szczypka 2001–2003, dr Artur Bzorski 2002–2009, lek. wet. Sylwia Domańska od 2002.

W pierwszym rzędzie od prawej stoją: M. Drożdżyńska, A. Piątek, N. Kościółek, Z. Kielbowicz, J. Bieżyński, J. Ostrowska, L. Wiater. W drugim rzędzie od prawej stoją: J. Siembieda, M. Kielbowicz, M. Krupa, W. Kinda, E. Sylwestrzak-Kamińska, P. Skrzypczak, W. Atamaniuk, A. Biazik, R. Henklewski, K. Ratajczak, P. Prządka, J. Nicpoń, J. Lorenc

BADANIA NAUKOWE

W pierwszym okresie prowadzono badania związane z działalnością kliniczną. Oparte były na materiale leczonych w klinice chirurgicznej przypadłości z tej dyscypliny i dyscyplin jej pokrewnych, jak np. ortopedia. Była to kontynuacja szkoły lwowskiej profesora Kazimierza Szczudłowskiego. We Lwowie, a później we Wrocławiu, powstał i został poszerzony plan badań narządu ruchu konia. Był to ważny problem diagnostyczny, bowiem badanie fizykalne stanowiło główne postępowanie przy rozpoznaniu choroby koni pracujących na twardych podłożach. Ortopedia miała także duże znaczenie w diagnostyce i terapii bujatrycznej, zwłaszcza u osobników męskich. Wtedy powstała i rozwijała się inseminacja związana z traumatyzacją palców. Przypadłości te u krów występowały także

w związku z wprowadzeniem chowu przemysłowego. Stworzono wówczas termin choroby z przeciążenia narządowego u buhajów. Doprowadzono w tym zakresie do ujednoczenia nomenklatury polskiej i tacińskiej chorób palców bydła. Były to ustalenia europejskie, aktualne do dziś. W latach sześćdziesiątych rozpoczął się okres badań eksperymentalnych przy współpracy z klinikami i ośrodkami krajowymi oraz zagranicznymi. Nastąpiło ścisłe powiązanie strukturalne z Akademią Medyczną we Wrocławiu. Przyczyniło się to do utworzenia unikalnego zakładu międzyuczelnianego, w którym prowadzono wspólne badania i na ich podstawie kształciła się kadra. Realizowano w Katedrze pięć grantów Komitetu Badań Naukowych. Dotyczyły one traumatologii w złamaniach z nowymi technikami osteosyntezy typem zespołów śródszpikowych, płytowych, pierścieni okrężnych. Powstało wiele opracowań, które znalazły zastosowanie w weterynarii, a także w medycynie. Drugim ważnym problemem była transplantologia narządowa i zastosowanie materiałów tkanko zastępczych w medycynie. Były to wszczepy typu auto śledziony i homowątroby. Hetero- i autotransplantaty tkanki kostnej i przewodów żółciowych wywodziły się z materiałów biologicznych z ceramiki litej i gąbczastej. Są to istotne osiągnięcia. W tym zakresie badania prowadzone były z finansowych środków Komitetu Badań Naukowych przyznanych na realizację następujących problemów:

- Synteza i określone właściwości materiałów ceramicznych o regularnej mikrostrukturze do potencjalnego stosowania w medycynie (1991–1994);
- System stabilizacji płytkowej w leczeniu złamań kości długich u zwierząt (1992–1994);
- Systemy osteosyntezy i zakres możliwości ich zastosowań w patologii układu kostnego zwierząt (1995–1998);
- Charakterystyka zastosowania biologicznego, właściwości strukturalnych i technicznych wytwarzanych materiałów ceramicznych i kompozytowych nowego rodzaju do wypełniania ubytków kostnych w konstrukcji i rekonstrukcji stawów oraz protezowania przewodów (1995–1998);
- Kompleksowe badania nad diagnostyką i terapią operacyjną dużych stawów zwierząt (1996–1998);
- Możliwość leczenia rozlanego zapalenia okostnej na grzbietowej powierzchni kości trzeciej śródreżca (*periostitis diffusa ossis metacarpalis* III) – „bukszyny” u koni wyścigowych, znaczenie echografii z rozpoznawaniem i monitorowaniem sanacji najważniejszych schorzeń ortopedycznych u koni.

W klinice zostały przeprowadzone jako pierwsze w Polsce operacje w zakresie jamy brzusznej dotyczące kolek. Istotne znaczenie spośród innych prowadzonych badań miały te dotyczące prostatektomii transuretralnej pionierską metodą laserową. Wymieniono tu jedynie najważniejsze programy badawcze. Wszystkie badania, jak również zakres operacyjny kliniki spowodowały powstanie nowych, charakteryzujących się wysokim poziomem specjalizacji naukowo-klinicznych, jak anestezjologia i diagnostyka technikami obrazowania.

Szybko rozwijała się także okulistyka, zwłaszcza operacyjna i transplantacyjna. Poszerzono anestezjologię o intensywną terapię, farmakologiczne kładzenie dużych zwierząt, znieczulenia dożylnie, znieczulenia dotchawicze. Radiologię wzbogacono o technikę cyfrową i ultrasonografię, wydzielono z ortopedii traumatologię, a także powstały nowe dyscypliny, jak stomatologia, torakochirurgia, neurochirurgia. W latach 1976–1990 Katedra współpracowała przy realizacji ogólnopolskiego, koordynowanego we Wrocławiu problemu resortowego Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego na temat „Produkcja i reprodukcja zwierząt”. Badania dotyczyły wpływu chorób palca na reprodukcję i wydajność mleka.

Nie można pominąć, zwłaszcza dla warsztatu operacyjnego, badań własnych – grantów wewnętrznych. Dotyczyły one problemów w zakresie:

- okulistyki – leczenia farmakologicznego i operacyjnego dyslokacji soczewki u psów, leczenia wrzodów i sekwestrów rogówki u małych zwierząt, leczenia anomalii wzrostu rzęs i dystrofii nabłonka przedniego rogówki psów, leczenia schorzeń dróg odprowadzających łzy u zwierząt, wartości klinicznej mikrochirurgicznego leczenia *entropium medialis* u psów i kotów brachycefalicznych, nowoczesnych metod diagnozowania i leczenia autoimmunologicznych zapaleń przedniego odcinka błony naczyniowej u psów;
- ortopedii – techniki skracania ścięgna Achillesa po osteotomii kości podudzia, diagnostyki i terapii artroskopowej;
- techniki obrazowania – wdrażania mielografii do diagnostyki klinicznej i badania nowych kontrastów mielograficznych, badania dysplazji stawów biodrowych u kotów, badania przepływów naczyniowych w nerkach, monitorowania postępów w leczeniu pooperacyjnym niedrożności porażennej jelit cienkich za pomocą echosonografii, oceny objętości pęcherzyka żółciowego psów badaniem USG, ultrasonografii pęcherzyka żółciowego owiec;
- anestezjologii i intensywnej terapii – badania z zakresu pomiarów ciśnienia u psów, kapnometrycznej oceny w znieczuleniach koni;
- kardiologii – balonoplastyki zwężeń tętnicy płucnej.

DZIAŁALNOŚĆ STUDENCKICH KÓŁ NAUKOWYCH

W klinice działa koło naukowe SKN Medyków Weterynaryjnych sekcja chirurgiczna. Rozpoczęło ono swoją działalność w latach sześćdziesiątych i w kolejnych latach prowadzone były badania oparte głównie na materiale klinicznym. Co roku studenci należący do koła prezentują na sejmikach prace badawcze realizowane pod nadzorem pracowników naukowych Katedry. W roku 1995 otwarte zostały studia doktoranckie. Aktualnie kształcą się 8 doktorantów. W Katedrze przeprowadzono 36 doktoratów i 7 habilitacji.

NAUCZANIE

W pierwszym okresie wrocławskim obowiązywał program wzorowany na układzie lwowskim z roku akademickiego 1938/1939. Wykładane były następujące przedmioty:

- propedeutyka kliniczna chirurgii (później chirurgia ogólna) – 3 godziny wykładowe i 2 godziny ćwiczeniowe w pierwszym i drugim semestrze III roku;
- chirurgia szczegółowa z okulistyką – 6 godzin wykładowych i 2 godziny ćwiczeniowe i z okulistyki po 1 godzinie ćwiczeń i wykładów na IV roku;
- ortopedia – 1 godzina wykładów na pierwszym semestrze IV roku i 1 godzina ćwiczeń na drugim semestrze IV roku;

położnictwo i niepłodność zwierząt (do utworzenia Katedry Położnictwa i Patologii Rozrodu Zwierząt w 1948 roku) – 4 godziny wykładów i 2 godziny ćwiczeń w pierwszym i drugim semestrze IV roku oraz 2 godziny wykładów w pierwszym semestrze V roku. Po zakończeniu programów studiów (semestr 9) studenci otrzymywali absolutorium.

Egzaminy były zdawane w odstępach rocznych, po I i II roku i w trzech blokach dyplomowych. Te były zaliczane w dowolnym terminie, z wyjątkiem patologii ogólnej i mikrobiologii, które to przedmioty wchodziły w skład I bloku dyplomowego i musiały być zakończone zdaniem egzaminem po III roku studiów. Pozostałe miały dowolną sekwencję ich zdawania. I tak w bloku I umieszczona była chirurgia ogólna, w II chirurgia szczegółowa, a w III ortopedia i położnictwo. Ten program obowiązywał z drobnymi zmianami do 1969 roku. W zreformowanym systemie utworzono jeden przedmiot noszący nazwę chirurgia i kończący się jednym egzaminem z chirurgii. Odstąpiono też w międzyczasie od pojęcia absolutorium i egzaminów dyplomowych; przedłużono również studia do pięciu i pół roku – tym samym chirurgia stała się egzaminem sesyjnym po V roku studiów.

Od lat 60. zmieniło się użytkowanie koni, w związku z czym zwierzęta te zaczęły nabywać nowych chorób – chorują inne narządy, aparat ścięgnowy, stawy, kręgosłup. Rozpoczyna się era operacji wykonywanych na narządach jamy brzusznej. W niedrożności, zwłaszcza mechanicznej, wykonuje się laparotomię, enterotomię i resekcje w różnych odcinkach traktu pokarmowego. Uwarunkowania genetyczne w hodowli bydła, preferencja cech użytkowych, wprowadzone do reprodukcji unasienianie, mechanizacja chowu i intensywne żywienie powodują rozwój chirurgii bujatrycznej, w tym chorób palców, przedżołądków, trawieńca, jelit.

Katedra i Klinika Chirurgii od strony pl. Grunwaldzkiego

Najbardziej jednak zakres operatywny zmieniły występujące patologie psów i kotów, a po części i zwierząt egzotycznych. Wymuszało to konieczność stosowania nowych technik, takich jak gastroenterologia operacyjna, torakotomia, kardiochirurgia, neurochirurgia, okulistyka i stomatologia operacyjna. Powszechność użytkowania samochodów

Dr Jakub Nicpoń prowadzi ćwiczenia kliniczne ze studentami na sali operacyjnej

zwiększyła urazowość komunikacyjną. Stąd ogromny rozwój traumatologii, a w niej osteosyntezy. Wymienione tu postępowania operacyjne stymulowały konieczność rozwoju anestezjologii i technik obrazowania. Mają one dzisiaj utrwaloną pozycję. Powstanie nowych rozwiązań operacyjnych jest procesem dynamicznym, który będzie trwał i tworzył coraz to precyzyjniejsze rozstrzygnięcia, podobnie jak to zachodziło i zachodzi w medycynie człowieka.

Załączone 2 programy studiów realizowane w poszczególnych latach ilustrują zachodzące zmiany.

rok	semestr	przedmioty 1948–1952	przedmioty 2003–2009
III	I	propedeutyka kliniczna chirurgii (3 h wykt., 2 h ćw.)	
III	II	propedeutyka kliniczna chirurgii (3 h wykt., 2 h ćw.)	
IV	I	1) patologia i terapia szczegółowa chorób chirurgicznych (6 h wykt., 2 h ćw.) 2) ortopedia (1 h wykt.) 3) okulistyka (1 h wykt., 1 h ćw.)	chirurgia i anestezjologia weterynaryjna (2 h wykt., 3 h ćw.)
IV	II	1) chirurgia szczegółowa (1 h wykt., 2 h ćw.) 2) ortopedia (1 h wykt., 1 h ćw.) 3) okulistyka (1 h wykt., 1 h ćw.)	1) chirurgia i anestezjologia weterynaryjna (2 h wykt., 3 h ćw.) 2) staż kliniczny (50 h)
V	I	1) ćwiczenia ambulatoryjne kliniki chorób chirurgicznych (2 h) 2) kurs operacyjny (2 h) 3) okulistyka (1 h wykt., 1 h ćw.)	1) chirurgia i anestezjologia weterynaryjna (2 h wykt., 3 h ćw.) 2) radiologia (2 h wykt., 2 h ćw.)
V	II		ortopedia (1 h wykt., 2 h ćw.)

W minionym okresie kształcenie podyplomowe nie miało formy zorganizowanej, realizowanej systematycznie. Okresowo odbywały się jednak dla lekarzy weterynarii praktyków szkolenia z chirurgii, głównie w ujęciu gatunkowym i narządowym. Prowadzone były także w dużym zakresie kursy dla podkuwaczy i pielęgniarzy racic. Było to wykonywane w tutejszej klinice oraz w terenie. Nadto odbywały się liczne demonstracje „nowości chirurgicznych” na spotkaniach lekarskich, oddziałów PTNW i Zrzeszenia Lekarzy Weterynarii. Pracownicy kliniki prowadzili także stałe konsultacje lekarskie w zakładach unasiwienia i ośrodkach hodowli, rekreacji i sportu. Do tej działalności przywiązywano duże znaczenie.

Systematyczne doksztalcenie podyplomowe rozpoczęło się w roku 1990, kiedy to powstały podstawy prawne do uzyskania tytułu specjalisty chirurga pod egidą Komisji Krajowej ds. Specjalizowania Lekarzy Weterynarii. Do roku 2010 dyplomy z tej specjalizacji otrzymało 391 lekarzy weterynarii. W tym roku rozpocznie się w tutejszej klinice specjalizowanie lekarzy z technik obrazowania.

USŁUGI LEKARSKO-WETERYNARYJNE

Wraz z rozwojem nauk lekarskich zmieniały się również trendy w medycynie weterynaryjnej. To, co kiedyś było nieosiągalne, stało się powszechne. Zmienił się model znieczulenia z monoanestezji na znieczulenia złożone. Było to związane z wprowadzeniem aparatów do znieczulenia o różnym systemie obiegu gazów wprowadzanych do-

tchawiczo, a także wyprodukowaniem nowych, bezpieczniejszych anestetyków działających wybiórczo. W latach 90. powszechne stało się znieczulenie inhalacyjne, początkowo z użyciem halotanu, a obecnie izofluranu, oraz sterowane dożylnie. Monitoring śródoperacyjny został wzbogacony o nowoczesny sprzęt kapnometryczny, pulsoksymetr, monitor do EKG, respirator, sprzęt do monitorowania i kontroli wielu innych funkcji życiowych. Nowe możliwości w zakresie anestezjologii i intensywnej terapii pozwoliły na rozwój i upowszechnienie nowych zabiegów chirurgicznych wykonywanych nawet u pacjentów podwyższonego ryzyka. W ostatnich latach coraz więcej wykonuje się zabiegów na klatce piersiowej, w tym także związanych z anomaliami rozwojowymi dużych naczyń krwionośnych, przeprowadza się zabiegi balonowania przełyku pod kontrolą endoskopową, zakładania stentów dotchawiczych, operacji na kręgosłupie czy zabiegów związanych z transplantacją i chirurgią plastyczną oraz zespalaniem staplerami.

Mielografia u psa z zastosowaniem ramienia „C”

W ostatnich latach wzrosła w znacznym stopniu atrakcyjność medycyny weterynaryjnej – stąd widoczne jest zwiększenie liczby studiujących ze 140 osób dwadzieścia lat temu (IV, V rok) do 650 obecnie (III, IV, V rok). Poza zwiększeniem liczby studentów obserwujemy także stopniowe zwiększenie się liczby pacjentów leczonych w klinice, na przykład w roku 2005 – ponad 3 tysiące, w 2009 – ponad 7 tysięcy.

KONGRESY, SYMPOZJA, KONFERENCJE

Pracownicy kliniki w minionych latach uczestniczyli w wielu imprezach naukowych, krajowych i zagranicznych, jako referujący i jako uczestnicy. W Polsce były to Kongresy Polskiego Towarzystwa Nauk Weterynaryjnych, towarzystw naukowych różnych dyscyplin nauk lekarskich, a także na posiedzeniach naukowych organizowanych przez grona lekarzy weterynarii w województwach, łącznie z demonstracjami zabiegów operacyjnych. Na kongresach, sympozjach, wizytach studyjnych prezentowano badania naszych zespołów. Miało to miejsce w Berlinie, Lipsku, Monachium, Hanowerze, Kopenhadze, Wiedniu, Brnie, Lwowie, Moskwie, Leningradzie, Budapeszcie, Debreczynie, Neapolu. Własna działalność lub współorganizowanie kongresów, sympozjów, konferencji miały miejsce w następujących przedsięwzięciach:

- Kongres *Pro Animalis et Homine* – corocznie przez 11 lat na temat „Współczesne problemy w chorobach zwierząt”. Był to największy kongres Wydziału Medycyny Weterynaryjnej we Wrocławiu.
- Konferencje dotyczące współczesnych chorób koni organizowane trzykrotnie, corocznie, wspólnie z Kliniką Chorób Wewnętrznych we Wrocławiu w ramach działalności komisji klinicznej Polskiego Towarzystwa Nauk Weterynaryjnych.
- konferencje chirurgiczne organizowane trzykrotnie na temat wybranych, ważnych problemów w patologii weterynaryjnej.

Pracownicy Katedry uczestniczyli w wielu komitetach naukowych i organizacyjnych w czasie zjazdów różnych podmiotów naukowych, wygłaszając referaty i przewodnicząc obradom.

ODZNACZENIA, WYRÓŻNIENIA, NAGRODY, PEŁNIONE FUNKCJE

W dowód uznania za osiągnięcia i całokształt działalności akademickiej tytuły doktora *honoris causa* otrzymali:

Profesor Kazimierz Szczudłowski – nadany przez Akademię Rolniczą w Lublinie (1979) i we Wrocławiu,

Profesor Ryszard Badura (1999) – nadany przez Akademię Rolniczą i Akademię Medyczną we Wrocławiu (2000) oraz Uniwersytet Ludwika Maksymiliana w Monachium (2010).

Pracownicy Katedry i Kliniki Chirurgii otrzymali szereg odznaczeń państwowych, resortowych, regionalnych członkostw honorowych towarzystw naukowych, medali honorowych, nagród ministrów, rektorów, Kolegium Rektorów Szkół Wyższych Wrocławia i innych podmiotów za działalność naukową, dydaktyczną i organizacyjną.

Kazimierz Szczudłowski

Profesor Ryszard Badura podczas uroczystości nadania mu tytułu doktora *honoris causa* przez Uniwersytet Ludwika Maksymiliana w Monachium, 2010

W minionych latach pracownikom Katedry powierzano funkcje w administracji akademickiej (rektora, prorektora, dziekana, przewodniczącego Kolegium Rektorów Szkół Wyższych Wrocławia), a także w towarzystwach naukowych, w tym prezesa i wiceprezesa, sekretarza, przewodniczącego komisji.

W ubiegłych latach liczącą się działalnością było przygotowywanie recenzji prac doktorskich, habilitacyjnych, do tytułów naukowych, dla wydawnictw i innych podmiotów.

Szczegółowe dane można znaleźć w wydawnictwach:

- Dzieje Akademii Rolniczej. Wyd. AR we Wrocławiu 2001.
- Dzieje Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu (w przygotowaniu).
- Wybitni Polscy Lekarze Weterynarii XX wieku w Nauce i Zawodzie. Lubelskie Towarzystwo Naukowe 2005.
- Słownik Biograficzny Lekarzy Weterynarii Dolnego Śląska. Dolnośląska Izba Lekarsko-Weterynaryjna, Wrocław 2000.

BAZA MATERIALNA

Katedra i Klinika Chirurgii w 1945 roku mieściła się w części poniemieckiego instytutu weterynaryjnego, którego częścią składową była klinika dla zwierząt. W niej umieszczono po wojnie wszystkie katedry kliniczne. Chirurgia dysponowała salą operacyjną dla dużych zwierząt z boksami i stanowiskami dla 12 koni, kuźnią i 2 pomieszczeniami do badań koni. Budynek stanowiący zaplecze tej sali operacyjnej został całkowicie zniszczony w czasie wojny i nigdy go nie odbudowano. Klinika dla Małych Zwierząt mieściła się w gmachu głównym. Chirurgii przydzielono jedno pomieszczenie, które można uznać za salę operacyjną i jedno do hospitalizacji psów. Pracownia radiologiczna mieściła się w odrębnym budynku i składała się z sali do wykonywania zdjęć u dużych i małych zwierząt oraz z ciemni. Do dyspozycji kliniki były jeszcze 4 pokoje na instrumenty, pomoce dydaktyczne, gabinet kierownika i pokój asystentów. Ten stan trwał do roku 1961, kiedy wybudowano kolejno trzy kliniki – w 1958 roku Zakaźną, w 1960 r. Chorób Wewnętrznych i w 1963 r. Położniczą. Po Klinice Chorób Wewnętrznych chirurgia otrzymała jej dotychczasową bazę, a później pomieszczenia po Klinice Położniczej. Natomiast w 1980 r., oddano do użytku Klinikę Chirurgiczną zbudowaną według ówczesnych standardów europejskich. W latach 2009–2010 obiekt ten po 30 latach użytkowania został zmodernizowany i przystosowany do współczesnych wymogów.

Ryszard Badura

KATEDRA IMMUNOLOGII, PATOFIZJOLOGII I PREWENCJI WETERYNARYJNEJ

Katedra Immunologii, Patofizjologii i Prewencji Weterynaryjnej została utworzona w 2009 roku w wyniku połączenia dwóch zakładów: Zakładu Prewencji i Immunologii Weterynaryjnej (pozostającego dotychczas w ramach Katedry i Kliniki Rozrodu, Chorób Przeżuwaczy oraz Ochrony Zdrowia Zwierząt) z Zakładem Patofizjologii (funkcjonującym od 1995 roku w ramach Katedry Anatomii Patologicznej, Patofizjologii, Mikrobiologii i Weterynarii Sądowej). Przypomniano w ten sposób o wspólnych korzeniach obydwu jednostek i powrócono do stanu sprzed lat.

ZAKŁAD PATOFIZJOLOGII

Historia obecnego Zakładu Patofizjologii sięga początków Wydziału Weterynaryjnego w powojennym Wrocławiu. W latach 1945–1952 wykłady i ćwiczenia z zakresu fizjopatologii zwierząt dla studentów Wydziału Weterynaryjnego zlecono Katedrze Patologii Ogólnej i Doświadczalnej Akademii Medycznej we Wrocławiu, którą kierował prof. dr Hugon Kowarzyk. W roku akademickim 1952/1953 wykłady z fizjopatologii zostały zleczone kierownikowi Katedry Fizjopatologii WSR w Lublinie prof. dr. Feliksowi Stańskiemu. Równocześnie ówczesny adiunkt Katedry Chorób Wewnętrznych – dr n. wet. lek. med. Władysław Baran (Barnecki) razem z lek. wet. Jerzym Słowikiem, asystentem w Katedrze Histologii, przystąpili do tworzenia od podstaw Katedry Fizjopatologii. Warto przypomnieć, że ukończona w 1948 r. praca doktorska prof. Barneckiego pt. „Porównawcze badania nad moczopędnym i toksycznym wpływem substancji purynowych z grupy kofeiny” (promotor prof. Zygmunt Markowski) była pierwszą rozprawą doktorską obronioną na Wydziale Weterynaryjnym we Wrocławiu.

Zmiany zachodzące w Katedrze Fizjopatologii od czasu jej utworzenia do chwili obecnej są wyrazem przemian zachodzących w kraju, a tym samym w szkolnictwie wyższym. W pierwszym okresie działalność Katedry dotyczyła przede wszystkim dydaktyki – zatrudnionych było 3–4 nauczycieli akademickich i około 5 pracowników naukowo-technicznych. W roku 1966, po powrocie Romualda Nowosada ze studiów aspiranckich w ZSRR, w Katedrze powołano pracownię izotopową. Wraz z reorganizacją Wydziału i wprowadzeniem w roku 1970 struktury instytutowej Katedra Fizjopatologii, podobnie jak pozostałe samodzielne katedry, została przemianowana na Zakład Fizjopatologii i włączona do Instytutu Nauk Fizjologicznych, którego dyrektorem został farmakolog prof. dr hab. Tadeusz Garbuliński. Kierownikiem działającego w ramach Instytutu Zakładu Fizjopatologii pozostał prof. dr hab. Władysław Barnecki. Po jego przejściu w roku 1976 na AWF we Wrocławiu kierowanie Zakładem Fizjopatologii zostało powierzony prof. dr. hab. Henrykowi Balbierzowi. Kierowana do tej pory przez profesora Pracownia Immunologii Rozmnażania została przyłączona do Zakładu Fizjopatologii. Kontynuacja zróżnicowanej problematyki badawczej sprawia,

Władysław Barnecki

Jerzy Słowik

Henryk Balbierz

Romuald Nowosad

że w ramach Zakładu Fizjopatologii wydzielone zostały trzy samodzielne pracownie: Immunologii, Immunogenetyki i Prewencji Neonatalnej (kierownik – doc. dr hab. Maria Nikołączuk). Pracownia Izotopowa została przemianowana na Pracownię Ochrony Radiologicznej (kierownik – doc. dr Romuald Nowosad), a Zakład Fizjopatologii został przemianowany na Pracownię Patologii Komórki (kierownik – doc. dr hab. Jerzy Słowik).

Dzięki atmosferze, jaką tworzył prof. dr hab. Tadeusz Garbuliński, okres przynależności do Instytutu był pomyślny dla rozwoju zakładu. Po rozwiązaniu Instytutu w roku 1982 Zakład Fizjopatologii odzyskał status Katedry, a działające pracownie zostały przemianowane na zakłady. Po śmierci prof. H. Balbierza w roku 1987 kierownikiem Katedry Fizjopatologii został doc. dr hab. Jerzy Słowik. Z Katedry wyodrębniono samodzielny Zakład Prewencji i Immunologii Weterynaryjnej pod kierownictwem doc. dr. hab. M. Nikołączuk. Z chwilą przejścia prof. J. Słowika na emeryturę w 1993 roku obowiązki kierownika Katedry przejął adiunkt dr Stanisław Graczyk, który po habilitacji (1994 r.) został powołany na kierownika Katedry.

Niemożność spełnienia podstawowego statutowego kryterium istnienia Katedry (zatrudnianie co najmniej 4 pracowników dydaktycznych) oraz choroba doc. R. Nowosada i ostatecznie jego przejście na emeryturę stanowiły dla ówczesnych władz dziekańskich podstawę do redukcji etatów pracowników technicznych, likwidacji Zakładu Ochrony Radiologicznej,

Zespół Zakładu Patofizjologii. Od lewej stoją: Alicja Iwaszko-Simonik, Marianna Gemra, Stanisław Graczyk, Aleksandra Pliszczak-Król

rozwiązania laboratorium izotopowego i w ostatecznym rezultacie – likwidacji Katedry. Powołany w jej miejsce Zakład Fizjopatologii, we wrześniu 1995 roku, został przyłączony do Katedry Anatomii Patologicznej i Weterynarii Sądowej. Kierownikiem Zakładu został dr hab. Stanisław Graczyk. Po wprowadzonych w roku 2002 zmianach w strukturze wydziału Zakład Fizjopatologii został przemianowany na Zakład Patofizjologii funkcjonujący jako jeden z trzech zakładów przynależnych organizacyjnie do powołanej Katedry Anatomii Patologicznej, Patofizjologii, Mikrobiologii i Weterynarii Sądowej, w ramach której pozostawał do roku 2009, do chwili utworzenia nowej Katedry.

Podsumowując przedstawione w skrócie losy Katedry Patofizjologii, można stwierdzić, że częste zmiany statusu jednostki i kolejne zmiany personalne, stwarzając atmosferę niepewności, poczucia braku stabilności, dające zarazem wrażenie tymczasowości, nie wpływały korzystnie na rozwój jednostki.

PRACOWNICY NAUKOWO-DYDAKTYCZNI

Dotychczasowe osiągnięcia jednostki, o których mowa poniżej, można odczytać wyjątknie jako sukces tych wszystkich, którzy nie dla stanowisk i własnej kariery poświęcili część swego życia, zajmując się tym, co wiąże się z omawianą dziedziną wiedzy. Poniżej wymieniono wszystkich pracowników jednostki.

- prof. dr hab. Władysław Barnecki – kierownik Katedry Fizjopatologii (1953–1976), wypromował kilku doktorów;
- prof. dr hab. Henryk Balbierz – w Katedrze Fizjopatologii (1958–1964), kierownik Katedry w latach 1976–1987; wypromował 10 doktorów;
- prof. dr hab. Jerzy Słowik – Katedra Fizjopatologii (1953–1993), był promotorem pracy doktorskiej Stanisława Graczyka (1984);
- doc. dr hab. Romuald Nowosad – Katedra Fizjopatologii (1960–1995); promotor trzech prac doktorskich: Edwarda Kałużnego (1979), Łucji Kubok-Gottlieb (1979), Jana Simoniego (1991);
- prof. dr hab. Stanisław Graczyk – Katedra Fizjopatologii (od 1976); promotor pracy doktorskiej Aleksandry Pliszcak-Król (2000);
- prof. dr Jan Simoni – asystent w Pracowni Izotopowej Katedry Fizjopatologii (1974–1985), (doktorat – 1991); od 1985 roku profesor w Texas Tech University, Lubbock, USA;
- lek. wet. Antoni Muniak – asystent (1974–1975);
- dr Waldemar Koc – asystent (do 1995);
- dr Aleksandra Pliszcak-Król – adiunkt (od roku 1991);
- lek. wet. Alicja Iwaszko-Simonik – doktorant (asystent od 2009 r.);
- st. technik mgr Marianna Gemra – (od 2009);
- st. specjalista dr Łucja Kubok-Gottlieb (1969–1987);
- st. specjalista mgr Maria Antoniszyn (1970–2009);
- specjalista mgr Lila Szczelina (1969–1996);
- st. technik Jan Parachoniak (1970–1998).

BADANIA NAUKOWE

Uzyskane stopnie doktora habilitowanego:

- Władysław Barnecki (1961) – Czynność tarczycy u bydła na terenach wolorodnych Dolnego Śląska.
- Henryk Balbierz (1963) – Kompleksowe badania nad przebiegiem niedokrwistości prosiąt oseków.

- Jerzy Słowik (1969) – Cytochemiczne odczyny w komórkach układu białokrwinkowego szpiku u szczurów białych pod wpływem tyroksyny i metylotioouracylu.
- Stanisław Graczyk (1994) – Wpływ burssektomii, tymektomii i surowic antylimfocytar-nych na reaktywność struktur limfatycznych śledziony u kurcząt.
- Romuald Nowosad (1995) – Wpływ promieniowania UV i selenu na organizm kurcząt.

Kiedy Katedrą kierował prof. W. Barnecki, przed rokiem 1976, jej działalność skupia-ła się głównie na dydaktyce. Już w roku 1952 ukazał się podręcznik autorstwa W. Barneckiego pt. „Diagnostyka kliniczna chorób wewnętrznych zwierząt”. W roku 1968 ukazał się polski podręcznik pod red. J. Mazurczaka (zespół: W. Barnecki, A. Kądziołka, J. Mazurczak) „Fizjopatologia zwierząt – część ogólna” (PWN, Warszawa).

Działalność naukowa w tym okresie koncentrowała się na problematyce związanej z patofizjologią gruczołów wewnętrznego wydzielania, szczególnie tarczycy. Drugi kierunek badawczy stanowiły zagadnienia dotyczące patofizjologii krwi i układu krwiotwór-czego zwierząt. Duża część prac z omawianego okresu dotyczy patogenezy i diagnostyki enzootycznej białaczki bydła.

Równolegle w Pracowni Ochrony Radiologicznej prowadzone były badania, które oprócz patofizjologii układu endokrynnego nawiązywały do problematyki skażeń pro-mieniotwórczych zwierząt i środowiska, w tym dystrybucji radionuklidów w organizmie zwierząt. W tym okresie podejmowano liczne tematy zlecane przez jednostki branżowe oraz PAN. Wyniki tych badań stanowiły m.in. podstawę kontroli zawartości radionuklidów w produktach paszowych oraz materiałach wykorzystywanych w budownictwie.

W omawianym okresie w zespole Pracowni Patologii Komórki pod kierownictwem prof. dr. hab. Jerzego Słowika rozwijany był nowy kierunek badań dotyczący reaktywno-ści limfocytów krwi oraz komórek narządów limfatycznych ptaków pozostających pod wpływem niekorzystnych warunków środowiska. W tym też okresie prof. H. Balbierz oraz prof. J. Słowik uczestniczyli w przygotowaniu pierwszego polskiego podręcznika dla stu-dentów pt. „Patofizjologia zwierząt” (praca zbiorowa pod red. R. Fitko i A. Kądziołka, PWRiL Warszawa 1991).

W latach 1987–1993, kiedy kierownictwo Katedry przejął prof. J. Słowik, kontynu-owana była dotychczasowa problematyka badawcza. Rozwijał się też nowy kierunek badań dotyczący roli oraz reaktywności struktur w centralnych i obwodowych narzą-dach limfatycznych, ze szczególnym uwzględnieniem centrów rozrodczych śledziony kurcząt. Powyższa problematyka była kontynuowana, a w następnych latach poszerzono ją o zagadnienia dotyczące mechanizmów i następstw oddziaływania stresorów środowi-skowych oraz interakcji układu neuroendokrynnego i immunologicznego.

Realizowane granty:

- 1977–1980: Genetyczne i fizjologiczne podstawy zwiększenia produktywności zwie-rząt domowych (problem MR II.10.2); realizowany temat: Wpływ zmiennych warun-ków środowiska powietrznego na wskaźniki odporności nieswoistej kur.
- 1981–1990: Fizjologia adaptacji i odporności nieswoistej noworodków (problem MR II.10.3.B-6, przemianowany w 1986 roku na CPBP 05.06.4); realizowany temat: Wpływ warunków żywieniowych i zoohigienicznych na zachowanie się niektórych wskaźników odporności nieswoistej kurcząt.
- 1982–1985: Aktywność drobnoustrojów – jej wykorzystanie i zwalczanie; podtemat: Wpływ aflatoksyny zawartej w paszy na wskaźniki odporności nieswoistej drobiu (Problem MR II.II.17.4.2).
- 1988–1990: Gospodarcze i medyczne wykorzystanie krwi zwierzęcej w postaci livexów, realizowany temat IV.2: Wpływ podawania różnych odmian livexów jako leków i ich wpływ na układ krwiotwórczy (Problem Resortowy RR II/26).

- 2009–2013: Antykoagulanty pochodzenia roślinnego z perspektywą wykorzystania w profilaktyce i leczeniu zakrzepic. Przeciwwagregacyjne właściwości preparatów roślinnych. Badania nad oddziaływaniem z receptorami błon płytek krwi (WROVASC – Zintegrowane centrum Medycyny Sercowo-Naczyniowej we Wrocławiu).

NAUCZANIE

Idea, jaka przyświecała powołaniu Katedry Fizjopatologii, to potrzeba wprowadzenia, wzorem Akademii Medycznych, kształcenia tzw. „myślenia lekarskiego” obejmującego pojęcia dotyczące choroby oraz mechanizmów jej rozwoju. Fizjopatologia weterynaryjna, która realizowana jest w planie nauczania III roku, poprzez integrację wiedzy z zakresu nauk podstawowych, tworzy pomost pomiędzy kształceniem przedklinicznym i klinicznym.

Kolejnym przedmiotem jest ochrona radiologiczna wprowadzona w 1966 roku. Przedmiot ten przez wiele lat był wykładany nie tylko dla studentów Wydziału Medycyny Weterynaryjnej, ale również na Wydziale Zootechnicznym oraz na kierunku Budownictwo Rolnicze. Wraz ze zmianami zachodzącymi na świecie, a przede wszystkim zakończeniem tzw. „zimnej wojny”, zmianie uległ charakter przedmiotu; zmieniły się również treści nauczania. Obecnie nacisk kładziony jest już nie na skutki wybuchów jądrowych, ale na zagrożenia terroryzmem radiacyjnym oraz skutki zdrowotne kontaminacji radionuklidami pasz i produktów pochodzenia zwierzęcego. Treści te zostały włączone do programu przedmiotu ochrona zdrowia publicznego w stanach zagrożenia. Ostatnio, pracownicy Zakładu zaproponowali i wprowadzili do planu studiów przedmiotów fakultatywnych stanowiących logiczne poszerzenie i uzupełnienie przedmiotów podstawowych, bazujące na doświadczeniu badawczym zespołu. Te przedmioty to: endokrynologia ogólna z elementami weterynaryjnej endokrynologii klinicznej (2009/2010) oraz podstawy hematologii weterynaryjnej (2009/2010).

KONFERENCJE

Międzynarodowe XVII Sympozjum PTHiC, Wrocław 1979.

NAJWAŻNIEJSZE WYRÓŻNIENIA, ODZNACZENIA I NAGRODY PRACOWNIKÓW ORAZ PEŁNIONE PRZEZ NICH FUNKCJE:

- **Prof. dr hab. Henryk Balbierz:**
  - laureat kilkunastu nagród rektorskich i ministerialnych, Polskiej Akademii Nauk i Polskiego Towarzystwa Nauk Weterynaryjnych. Otrzymał wysokie odznaczenia, m.in. Krzyż Kawalerski oraz Oficerski Odrodzenia Polski i medale, w tym także Medal Edukacji Narodowej;
  - pełnił funkcje kierownika Zakładu, Katedry, prodziekana, dziekana, prorektora oraz rektora Uczelni;
  - był członkiem wielu komitetów naukowych, m.in. Komitetu Nauk Weterynaryjnych PAN (przewodniczył Sekcji Chorób Niezakaźnych), Comité International de Coordination d'Immunologie de la Reproduction;
  - w 1975 roku został wybrany na członka Międzynarodowego Kolegium Komitetu Koordynacyjnego Immunologii Reprodukcyjnej z siedzibą w Sofii i Cambridge.
- **Prof. dr hab. Jerzy Słowik:**
  - Złota Odznaka ZNP (1971),
  - Złoty Krzyż Zasługi (1973),

- Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1983),
- Medal 40-lecia Polski Ludowej (1986).
- **Doc. dr hab. Romuald Nowosad:**
  - Złota Odznaka ZNP (1962),
  - Zasłużony dla Rozwoju Województwa Zielonogórskiego (1969),
  - Zasłużony dla Akademii Rolniczej (1984),
  - Brązowy Medal Za Zasługi Dla Obronności Kraju (1969),
  - Medal 30-lecia Polski Ludowej (1974),
  - Medal 40-lecia Polski Ludowej (1984),
  - Złoty Krzyż Zasługi (1970),
  - Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1985).
- **Prof. dr hab. Stanisław Graczyk:**
  - osiem nagród JM Rektora (1979, 1982, 1985, 1986, 1989, 1995, 1999, 2004),
  - członek PTNW; w latach 1995–2000 sekretarz Oddziału wrocławskiego; przez trzy kolejne kadencje wiceprzewodniczący;
  - członek PTHiC – lata 1992–1998 wiceprzewodniczący Oddziału wrocławskiego, w latach 1998–2007 przewodniczący Oddziału.

ZAKŁAD IMMUNOLOGII I PREWENCJI WETERYNARYJNEJ

Twórcami jednostki byli prof. dr hab. Maria Nikołańczuk i prof. dr hab. Henryk Balbierz, którzy karierę naukową rozpoczęli w latach pięćdziesiątych w Katedrze Patologii i Terapii Szczegółowej Chorób Wewnętrznych Wyższej Szkoły Rolniczej we Wrocławiu. W 1964 roku po zawirowaniach personalnych kontynuowali pracę w Katedrze Rozrodu Zwierząt i Klinice Położniczej, w której powstała kierowana przez dr. hab. Henryka Balbierza Pracownia Immunologii Rozmnażania, przekształcona następnie w Pracownię Immunologii i Immunogenetyki. Główne kierunki badań w tym okresie dotyczyły: zjawisk odpornościowych u zwierząt w okresie neonatalnym, możliwości wykorzystania polimorfizmu białek do wszechstronnego określenia walorów zdrowotnych i produkcyjnych zwierząt, poznania i wykorzystania w praktyce zjawisk immunologicznych towarzyszących rozrodowi. Ponadto rozpoczęto badania nad kompleksowym określeniem statusu immunologicznego bydła. Od 1 grudnia 1976 roku prof. dr hab. Henryk Balbierz został kierownikiem Katedry Fizjopatologii, a przyłączona do niej pracownia stała się Zakładem Immunologii, Immunogenetyki i Prewencji Neonatalnej kierowanym przez doc. dr hab. Marię Nikołańczuk. Wkrótce został on przemianowany na Zakład Prewencji i Immunologii Weterynaryjnej. W 1988 roku Zakład się usamodzielniał. W tym czasie głównym przedmiotem zainteresowań pracowników naukowych Katedry były immunologiczne i kliniczne aspekty infekcji *Haemophilus somnus* u bydła. Drobnoustrój ten został po raz pierwszy w Polsce wyizolowany ze zwłok padłego cielęcia dzięki wnikliwym obserwacjom klinicznym prowadzonym przez zespół pod kierunkiem prof. dr hab. Marii Nikołańczuk we współpracy z ZHW we Wrocławiu kierowanym przez prof. dr hab. Jerzego Molendę. Zmiany polityczne i gospodarcze, które w tym czasie zachodziły w kraju, skłoniły kierownika Zakładu do podjęcia inicjatywy i pomyślnego zakończenia w grudniu 1989 roku procesu rejestracji Przedsiębiorstwa Wdrożeniowo-Wytwórczego i Usługowego Pro Animali spółki z.o.o., w której udziałowcami zostali pracownicy Katedry, Akademia Rolnicza we Wrocławiu i KPGR w Zakrzowie. W tym czasie było to jedno z pierwszych innowacyjnych przedsięwzięć Wydziału i Uczelni. Jednym z celów działalności spółki była komercjalizacja wyników badań (tak cenionych obecnie, tj. 20 lat później).

Jednym z głównych sukcesów tego okresu było opracowanie i rejestracja jako leków weterynaryjnych surowicy odpornościowej Somnubovin® i szczepionki Somnuvac®. Surowica odpornościowa Somnubovin® była sprzedawana w Polsce w latach 1991–1999 i cieszyła się doskonałą opinią wśród terenowych lekarzy weterynarii i hodowców bydła.

W 1994 roku Zakład został przekształcony w Katedrę Prewencji i Immunologii Weterynaryjnej. Katedrą do momentu odejścia na emeryturę w 2000 roku kierowała Pani prof. dr hab. Maria Nikołajczuk.

Problematyka naukowa realizowana w jednostce koncentrowała się wokół nowoczesnych metod diagnostyki infekcji *H. somnus*, etiopatogenezy zespołu chorób wywołanych przez ten drobnoustroj, rozpoczęto także badania nad: wykorzystaniem białek ostrej fazy zapalnej w monitorowaniu zdrowia stada u bydła i świń, immunobiologicznymi interakcjami pomiędzy zarodkami bydłęcymi i układem odpornościowym matki, wpływem budowy anatomicznej gruczołu mlekowego lochy na wartość immunologiczną siary i mleka oraz wynikami odchowu prosiąt. Od wielu lat kontynuuje się współpracę z INRA we Francji. Badania koncentrują się na roli magnezu w przebiegu reakcji immunologicznej. Nawiązana została współpraca z Wydziałem Nauk o Żywności w zakresie zastosowania preparatu immunoglobuliny żółtka jaja (IgY) w profilaktyce biegunek infekcyjnych u cieląt i prosiąt.

W latach dziewięćdziesiątych pracownicy zdobywali doświadczenia naukowe za granicą. Nawiązanie kontaktów z naukowymi ośrodkami we Francji, w Niemczech, Kanadzie i USA zaowocowało licznymi publikacjami w czasopismach o zasięgu światowym. Nawiązano ścisłą współpracę z INRA Clermont-Ferrand, realizując program Polonium.

Od 2000 r. kierownictwo Katedry zostało powierzone dr. hab. Wojciechowi Nowackiemu, prof. nadzw. AR. W trakcie kolejnej reorganizacji, w październiku 2002 roku, Katedra ponownie przekształcona została w Zakład o tej samej nazwie wchodzący w strukturę utworzonej Katedry i Kliniki Rozrodu, Chorób Przeżuwaczy oraz Ochrony Zdrowia. W trakcie przekształceń i zmian w roku 2009 Zakład zmienił nazwę na Zakład Immunologii i Prewencji Weterynaryjnej. Stał się jednostką w obrębie utworzonej 3 lipca 2009 roku Katedry Immunologii, Patofizjologii i Prewencji Weterynaryjnej. Na kierownika Zakładu i Katedry został powołany prof. dr hab. Wojciech Nowacki, dotychczasowy kierownik Zakładu.

Od roku 2000 do chwili obecnej zainteresowania badawcze Katedry są skoncentrowane na badaniach nad immunoregulacyjną rolą interferonu tau we wczesnej ciąży u bydła i w chorobach z autoagresji, a także nad immunologicznymi mechanizmami regulacyjnymi w chorobach autoimmunologicznych u psów, wykorzystaniem białek ostrej fazy w monitorowaniu zdrowia stad bydła i świń oraz monitorowaniem przebiegu leczenia chorób u bydła i koni, oceną immunologiczną siary i mleka krów oraz loch, wpływem różnych dodatków immunoprotektywnych i immunostymulujących na wyniki odchowu cieląt i prosiąt. Realizowane są badania nad przydatnością wybranych białek bakteryjnych (Hsp60) w tworzeniu szczepionek podjednostkowych do ochrony zwierząt gospodarskich przed infekcjami bakteryjnymi. Rozwijane są badania nad odpornością noworodków zwierząt gospodarskich i ochroną ich zdrowia, a także nad ochroną zdrowia krów mlecznych. Realizowane były badania nad okresem neonatalnym źrebiąt w aspekcie roli matki i środowiska. Kontynuowane są badania nad rolą magnezu w przebiegu reakcji immunologicznej.

Osiągnięcia jednostki zawdzięczamy pracownikom, którzy ją stworzyli i tym, którzy ten dorobek obecnie pomnażają.

Maria Nikołajczuk

PRACOWNICY NAUKOWO-DYDAKTYCZNI

Pracownicy i doktoranci Zakładu Immunologii i Prewencji Weterynaryjnej. Od lewej stoją: Irena Żyłka, Isaura Zaleska, Anna Rząsa, Julia Miller, Wojciech Nowacki, Anna Chełmońska- Soyta, Joanna Galli, Patrycja Libako, Joanna Bajzelt

Pracownicy Katedry (w nawiasie podany jest okres zatrudnienia):

- prof. dr hab. Henryk Balbierz (1951–1987)
pod kierunkiem Profesora 10 osób opracowało rozprawy doktorskie: Edmund Burdziak, Zdzisław Dobkowicz, Paweł Kluczniok, Hanna Piech, Tadeusz Russ, Tomasz Sawicki, Elżbieta Sobiech, Zdzisław Stehlik, Czesław Włodarczyk i Jan Zieliński;
- prof. dr hab. Maria Nikołajczuk (1953–2000)
Pani Profesor wypromowała dwóch doktorów: Tadeusza Stefaniaka (1990) i Annę Chełmońską-Soytę (1992);
- prof. dr hab. Wojciech Nowacki (od 1974)
pod kierunkiem Profesora rozprawy doktorskie przygotowali: Anna Włodarczyk-Szydłowska (2004) i Jan Paweł Madej (2007);
- prof. dr hab. Andrzej Mazur (1978–1981), obecnie Directeur de Recherche, INRA, Centra Clermont-Ferrand/Theix, Francja;
- prof. dr hab. Tadeusz Stefaniak (od 1983)
wypromował sześciu doktorów: Wojciecha Haławę (2002), Macieja Przewoźnego (2004), Agnieszkę Gąsowską (2005), Katarzynę Furman-Frątczak (2007), Paulinę Jawor (2008), Józefa Galli (2010);
- dr hab. Anna Chełmońska-Soyta, prof. nadzw. UP (od 1986)
wypromowała trzech doktorów: Dorotę Gierek (2004), Agnieszkę Chrobak (2005), Grzegorza Gmyrka (2007);
- dr hab. Anna Rząsa (adiunkt od 2001);
- st. technik Barbara Witkoś (1972 – 2005);
- specjalista mgr. inż. Irena Żyłka (od 1974);
- lek.wet. Bogusław Maciejczak (asystent 1975);

- lek. wet. Roman Susajew (asystent 1984–1985);
- dr Jarosław Mazur (asystent 1989–1994);
- st. technik mgr. inż. Joanna Galli (od 2004);
- dr Paulina Jawor (asystent od 2008).

BADANIA NAUKOWE

Uzyskane stopnie doktora habilitowanego:

Maria NikołaJCzuk (1971) – Polimorfizm hemoglobiny bydła.

Wojciech Nowacki (1996) – Leukocyty świń produkujące interferon alpha po indukcji wirusem zapalenia żołądka i jelit (TGE).

Tadeusz Stefaniak (1999) – Humoralna odpowiedź immunologiczna bydła na wybrane antygeny *Haemophilus somnus*.

Anna Chełmońska-Soyta (2002) – Immunobiologiczne interakcje pomiędzy *Ureaplasma diversum* i zarodkami bydłęcymi w stadium przedimplantacyjnym.

Anna Rząsa (2008) – Wpływ budowy anatomicznej gruczołu sutkowego loch lub zastosowania surowicy anty – *H. somnus* na wyniki odchowu prosiąt.

REALIZOWANE GRANTY

1971–1975: Badania immunogenetyczne i biochemiczne krwi zwierząt gospodarskich; realizowany temat: Immunologiczna charakterystyka pogłowia Murinsulanów w Polsce (problem węzłowy 09.3.1.3.4.).

1976–1980: Mechanizmy stymulacji procesów odpornościowych; realizowany temat: Mechanizmy swoistej i nieswoistej odporności zwierząt w okresie neonatalnym (problem węzłowy 10.5.04.1).

1976–1980: Zwalczanie chorób nowotworowych; realizowane tematy: Opracowanie zestawów radioimmunologicznych do oznaczania antygenów towarzyszących nowotworom, Otrzymywanie oczyszczonych przeciwciał anty-CEA do zestawów radioimmunologicznych (Program Rządowy PR 06).

1981–1985: Wpływ skażeń środowiska na zdrowie i życie człowieka. Badanie struktury i właściwości immunochemicznych antygenów wirusów zapalenia wątroby i homologicznych przeciwciał. Przygotowanie monoswoistych surowic odpornościowych o wysokim mianie przeciw antygenom wirusów zapalenia wątroby typu A, B i „nie-A/nie-B” (Program międzyresortowy MR 12/4/81).

1986–1990: Opracowanie nowoczesnych podstaw doskonalenia metod diagnostyki, terapii i profilaktyki najgroźniejszych chorób zwierząt gospodarskich. Określenie przydatności szczepionki Somnuvac w profilaktyce schorzeń układu oddechowego trzody chlewnej (Problem Resortowy PR11-24-B1).

1986–1990: Zaburzenia płodności bydła na tle zakażenia pałeczką *Haemophilus somnus*. Badania nad immunologicznymi skutkami zakażeń cieląt *H. somnus* oraz opracowanie programu immunizacji cielnych krów przeciw temu drobnoustrojowi (Problem międzyresortowy MR11.10. przekształcony w CPBP 05.06).

1995–1997: Rola magnezu w reakcji zapalnej; współpraca naukowa i techniczna między Francją i Polską (nr projektu: 5238).

1997–1999: Badania *in vitro* nad immunobiologicznymi reakcjami pomiędzy zarodkami bydłęcymi w stadium przedimplantacyjnym a *Ureaplasma diversum* (nr umowy z KBN: 829/PO6/97/12).

1999–2001: Ocena profilaktycznego zastosowania immunoglobuliny żółtka jaja kurzego w wychowie cieląt i prosiąt (grant KBN, nr 5 PO6K 03317).

2002–2004: Ocena przydatności wybranych białek ostrej fazy w monitorowaniu pooperacyjnym koni (grant promotorski KBN 3P06K 029 24).

2002–2005: Badania in vitro nad aktywnością interferonu – tau wobec jednojądrzastych komórek krwi obwodowej u bydła (grant KBN, nr 3PO6D 034 23).

2003–2005: Surowica z przeciwciałami anti-*Haemophilus somnus* jako środek profilaktyczny w odchowie prosiąt (grant KBN, nr 3 PO6Z 014 24).

2005–2007: Oznaczanie haptoglobiny i fibrynogenu w przebiegu zdefiniowanych klinicznie stanów zapalnych u bydła oraz w monitorowaniu zdrowia stada (grant KBN, nr 2P06K 02928).

2006–2007: Badania nad białkiem wiążącym witaminę D (DBP) w surowicy klaczy i ich źrebiąt (grant promotorski KBN, nr 2P06K03030).

2006–2009: Badania nad wpływem IFN-tau na poziom receptora estrogenowego w komórkach dendrytycznych i makrofagach myszy w kontekście schorzeń o podłożu immunologicznym (grant KBN, nr 3409/P01/2006/31).

2007–2008: Opracowanie technologii produkcji zmodyfikowanej paszy granulowanej dla prosiąt z dodatkiem immunoglobuliny żółtka jaja (grant celowy nr 6 ZR7 2007C/06883).

2007–2010: Izolacja oraz ocena immunogenności i wartości ochronnej antygeny o masie 60kD uzyskanego z *Histophilus somni* (*Haemophilus somnus*), *Escherichia coli*, *Pasteurella multocida* i *Salmonella Enteritidis* (grant KBN, nr N N308 2827 33).

2008–2010: Wpływ jonów Ca^{2+} i Mg^{2+} na wybrane parametry układu odpornościowego (grant KBN, nr N N308075234).

2010–2013: Komórkowe i humoralne mechanizmy regulacyjne w wybranych chorobach o podłożu immunologicznym u psów (projekt badawczy promotorki Nr N N308 633238).

2010–2013: IgY pozyskane z jaj kur immunizowanych jako propozycja nowego dodatku do mieszanek pełnoporcjowych dla prosiąt (grant KBN, nr N N311 265038).

2009–2013: (OVOCURA) Innowacyjne technologie produkcji biopreparatów na bazie nowej generacji jaj (uczestnictwo w projekcie Innowacyjna Gospodarka, nr POIG.01.03-01-00-133/08).

Ponadto pracownicy byli i są wykonawcami w grantach realizowanych na innych wydziałach i katedrach.

NAUCZANIE

Początkowo zajęcia dydaktyczne pracownicy realizowali w Katedrze Chorób Wewnętrznych, potem w Klinice Położniczej. W 1977 roku prof. dr hab. Henryk Balbierz i prof. Maria Nikołajczuk wprowadzili na studia weterynaryjne przedmiot higiena i profilaktyka w produkcji zwierzęcej (obecnie: prewencja weterynaryjna). Główne przesłanie przedmiotu to określenie roli lekarza profilaktyka, który ma odpowiadać na pytanie: jak zachować zdrowie, w odróżnieniu od zadania lekarza terapeuty, który szuka odpowiedzi na zasadnicze pytanie: jak zdrowie przywrócić. W latach osiemdziesiątych stopniowo wprowadzany był kolejny przedmiot – immunologia, który obecnie realizowany jest na trzech kierunkach studiów: weterynarii, biologii oraz biotechnologii. Obok tych przedmiotów pracownicy Zakładu obecnie realizują: etologię i dobrostan zwierząt, doradztwo weterynaryjne (fakultet), technologię w produkcji zwierzęcej (od 2008/2009), propedeutykę w chowie zwierząt (od 2009/2010), immunologię kliniczną (od 2010/2011), neonatologię weterynaryjną (fakultet od 2010/2011), programy profilaktyczne w wielkostadnych fermach bydła i trzody chlewnej (fakultet od 2010/2011). W ten sposób zespół realizuje logiczną sekwencję przedmiotów przydatnych w przygotowaniu przyszłych lekarzy weterynaryjnych do pełnienia zadań w ochronie zdrowia zwierząt, a w następstwie tego – w ochronie zdrowia publicznego.

USŁUGI LEKARSKO-WETERYNARYJNE

Obecnie świadczone są następujące usługi:

- Bydło, konie, świnie:
  - doradztwo w zakresie programów ochrony zdrowia zwierząt,
  - ocena odporności cieląt, źrebiąt i prosiąt,
  - rozwiązywanie problemów zdrowotnych krów i cieląt w fermach wielkostadnych.
- Psy i koty:
  - diagnostyka chorób autoimmunologicznych i alergicznych.

KONGRESY, SYMPOZJA, KONFERENCJE

- Konferencja Naukowa: Problemy infekcji *Haemophilus somnus* u bydła, Wrocław 1993.
- Konferencja Naukowa: Drobnoustroje z grupy HAP przyczyną strat w chowie zwierząt gospodarskich, Wrocław 1994.
- Konferencja Naukowa: Białka Ostrej Fazy w Weterynarii, Wrocław 2000.
- Konferencja Naukowa: Problemy zdrowia narządu oddechowego młodych zwierząt gospodarskich, Wrocław 2002.
- Dzień Edukacyjny w Andrologii – konferencja naukowa, warsztaty naukowe, Wrocław IITD 2004.
- Sesja Satelitarna dla XII Kongresu PTNW Noworodek a Środowisko, Warszawa 2004.
- Międzynarodowa Konferencja: Aktualne problemy zdrowia zwierząt w praktyce i administracji weterynaryjnej; organizacja Sesji 1. Immunologia Kliniczna w Medycynie Weterynaryjnej, Wrocław 2005.
- Konferencja Naukowa: Aktualne problemy rolnictwa, gospodarki żywnościowej i ochrony środowiska., Wrocław 2006 – współorganizacja sesji.
- Konferencja Naukowa: Aktualne problemy zdrowia i patologii cieląt, Wrocław 2007.
- Konferencja Naukowo-Szkoleniowa: Immunologia kliniczna w medycynie weterynaryjnej – choroby z autoagresji u psów i kotów, Spała 2007.
- Konferencja Naukowa: Postępowanie w zaburzeniach zdrowia u cieląt i krów, Wrocław 2008.
- Konferencja Naukowa: Programy ochrony zdrowia cieląt i krów, Wrocław 2009.
- Od 2005 roku coroczna organizacja Sesji Człowiek i Zwierzę w ramach obchodów Festiwalu Nauki Polskiej – kurator wydziałowy prof. dr hab. Tadeusz Stefaniak.
- V Jubileuszowy Zjazd Towarzystwa Biologii Rozrodu, Wrocław 2008 – współorganizacja.

NAJWAŻNIEJSZE WYRÓŻNIENIA, ODZNACZENIA I NAGRODY PRACOWNIKÓW ORAZ PEŁNIONE PRZEZ NICH FUNKCJE

- **prof. dr hab. Maria Nikołączuk**
  - za swoją działalność Profesor została wyróżniona: Srebrną Odznaką im. Janka Krasiciego, Medalem im. Prof. Władysława Bielańskiego AR w Krakowie, Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Oficerskim OOP, Złotą Odznaką ZNP, Medalem XL-lecia PRL, odznaką Zasłużony dla Akademii Rolniczej we Wrocławiu, Medalem Honorowym Wydziału Medycyny Weterynaryjnej oraz Medalem Edukacji Narodowej. Wyróżniona została także 4 nagrodami Ministra Edukacji Narodowej, nagrodą Polskiej Akademii Nauk i nagrodą PTNW oraz 14 nagrodami Rektora Akademii Rolniczej we Wrocławiu;

- opiekun sekcji immunologii SKN Medyków Weterynaryjnych (1960–1970), kurator wydziałowy SKN Med. Wet. (1971–1983);
- praca w Senackiej Komisji ds. Dydaktyki i Wychowania (1987–1989);
- członek Sekcji Chorób Niezakaźnych Komitetu Nauk Weterynaryjnych PAN (1981–1983);
- członek Komitetu Biologii Rozrodu Zwierząt PAN (1984–1986);
- praca w Radzie Zakładowej ZNP AR we Wrocławiu (1982–1990);
- założyciel (1991) i pierwszy prezes przedsiębiorstwa Pro Animali sp. z o.o.
- **prof. dr hab. Wojciech Nowacki**
  - za swoją działalność otrzymał: Złoty Krzyż Zasługi (2000), nagrodę Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki za pracę doktorską (1982), dziewięć nagród JM Rektora (1976, dwie – 1978, 1979, 1981, 1998, 1999, 2002, 2004, 2008) oraz 2 nagrody PTNW (1981, 2006);
  - opiekun sekcji immunologii (1977–1985), kurator wydziałowy SKN Med. Wet. (1985–1989);
  - przewodniczący Wydziałowej Komisji ds. Badań Naukowych (2005–2008, członek 1999–2005);
  - członek I Lokalnej Komisji Etycznej we Wrocławiu (2000–2010);
  - członek Rady Naukowo-programowej „Weterynarii w praktyce“ (od 2004);
  - editorial board „Magnesium Research“ (od 2007).
- **prof. dr hab. Tadeusz Stefaniak**
  - srebrna odznaka „Primus Inter Pares“ 1984 r., siedem nagród Rektora AR, Wyróżnienie ZG PTNW 2002, Nagroda II stopnia Wrocławskiej Rady FSNT NOT 2009;
  - przedstawiciel asystentów i adiunktów w Senacie Akademii Rolniczej we Wrocławiu (1993–1999);
  - kurator wydziałowy SKN (1988–2007);
  - przewodniczący Sekcji Neonatologii PTNW (od 2001);
  - współzałożyciel (obecnie prezes) przedsiębiorstwa Pro Animali sp. z o.o.
- **dr hab. Anna Chełmońska-Soyta, prof. nadzw. UP**
  - cztery nagrody JM Rektora (1989, 1991, 1995, 2002), nagroda Ministra Edukacji Narodowej i Sportu za rozprawę habilitacyjną w 2004 r.;
  - kierownik Laboratorium Immunologii Rozrodu w Instytucie Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN we Wrocławiu – od 2003;
  - przewodnicząca wrocławskiego oddziału Towarzystwa Biologii Rozrodu od 2006;
  - przewodnicząca sekcji Immunologii Weterynaryjnej PTNW w latach 2005–2010;
  - członek Rady Programowej na kierunku studiów inżynierskich Pielęgniarstwo Weterynaryjne.
- **dr hab. Anna Rząsa**
  - cztery nagrody JM Rektora (2006, trzy w 2009 r.).
- **dr Paulina Jawor**
  - nagroda II stopnia Wrocławskiej Rady FSNT NOT (2009);
  - pełnomocnik dziekana ds. praktyk hodowlanych (2009).

Wojciech Nowacki, Stanisław Graczyk

KATEDRA PATOLOGII

ZAKŁAD PATOMORFOLOGII I WETERYNARII SĄDOWEJ

Nazwy Katedry

Z uwagi na zmiany strukturalne zachodzące na Wydziale oraz na Uczelni, a także ze względu na rozwój dyscypliny Katedra kilka razy zmieniała swoją nazwę:

- Katedra Anatomii Patologicznej Wyższej Szkoły Rolniczej we Wrocławiu
- Katedra Anatomii Patologicznej i Weterynarii Sądowej Akademii Rolniczej (AR) we Wrocławiu
- Instytut Chorób Zakaźnych i Inwazyjnych AR – Zakład Anatomii Patologicznej
- Katedra Anatomii Patologicznej, Fizjopatologii i Weterynarii Sądowej AR
- Katedra Anatomii Patologicznej, Fizjopatologii, Mikrobiologii i Weterynarii Sądowej AR, a następnie Uniwersytetu Przyrodniczego (UP) we Wrocławiu
- Katedra Patologii, Zakład Patomorfologii i Weterynarii Sądowej, Zakład Mikrobiologii.

Aleksander Zakrzewski

PRACOWNICY

NAUKOWO-DYDAKTYCZNI

Kierownicy Katedry i Zakładu

- prof. dr hab. Aleksander Zakrzewski (1946–1963),
- prof. dr hab. Marian Kuprowski (1963–1964),
- prof. dr hab. Czesław Kaszubkiewicz (1964–1994),
- prof. dr hab. Janusz A. Madej (1994).

Pracownicy naukowo-dydaktyczni Katedry:

- prof. dr hab. Aleksander Zakrzewski (1945–1964),
- prof. dr hab. Marian Kuprowski (1952–1964),
- dr Zbigniew Madej (1945–1955),
- prof. dr hab. Jerzy Kotz (1953–1992),
- prof. dr hab. Zofia Michalska (1953–1997),
- prof. zw. dr hab. Czesław Kaszubkiewicz (1954–1994),
- prof. dr hab. Zbigniew Michalski (1955–1997),
- lek. wet. Jadwiga Hoffman-Czajkowska (1953–1954),
- prof. dr hab. Marek Houszka (1967),
- prof. dr hab. Janusz A. Madej (1971),
- prof. dr hab. Zenon Sołtysiak (1993),
- lek. wet. Marcin Domzalski (1996–1998),
- dr Stanisław Dzimira (1997),
- dr Violetta Kapuśniak (1998–2007),
- dr hab. Marcin Nowak (2000).

Marian Kuprowski

Czesław Kaszubkiewicz

DYSCYPLINY NAUKOWE

W 1965 roku utworzono w Katedrze pierwszą w Polsce Pracownię Histochemii Weterynaryjnej (kierownik – prof. dr hab. Jerzy Kotz), a w 1991 roku – Pracownię Biopsji Cienkoigłowej (kierownik – prof. dr hab. Janusz A. Madej) na potrzeby onkologiczne. Początkowo wykonywano badania morfologiczne klasyczne, a następnie badania opierające się na przeciwciałach monoklonalnych. W 1999 roku powołano Pracownię Ekologii Zwierząt Łownych (kierownik – prof. dr hab. Marek Houszka).

Stanisław Dzimira, Janusz A. Madej, Marek Houszka, Marcin Nowak, Jolanta Dąbrowska

BADANIA NAUKOWE

Katedra specjalizuje się w onkologii weterynaryjnej, tj. prowadzi badania nad etiologią i patogenezą nowotworów spontanicznych i przeszczepialnych u zwierząt („nude mice”) oraz diagnostyką nowotworów przy użyciu różnych technik, m.in. immunohisto- i cytochemicznych (przeciwciał monoklonalnych). Ponadto przeprowadza diagnostykę patomorfologiczną chorób zakaźnych i inwazyjnych zwierząt domowych i dzikich oraz wykonuje ekspertyzy naukowe z zakresu medycyny sądowej.

W Katedrze realizowano Problem Rządowy „MIR-79” (PR-4), tj. badania nad kryłem antarktycznym oraz dwa tematy resortowe: MR-2/17 – badania nad białaczką limfatyczną u bydła na Dolnym Śląsku oraz MR-2/10 – badania nad ronieniem krów na tle infekcyjnym, ze szczególnym uwzględnieniem roli patogennych grzybów. Wykonano także badania zlecone przez KBN (PAN – Wydział Nauk Rolniczych w Warszawie) dotyczące etiologii i patogenezы białaczki limfatycznej u bydła oraz białaczek indukowanych u zwierząt laboratoryjnych, jak również Grant KBN pt. Udział genu p53 w białaczkę indukowanej BLV u bydła rasy nb. – Nr 5P06KO614.

- Katedra współpracuje z licznymi ośrodkami naukowymi, wśród których znajdują się:
- Instytut Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN we Wrocławiu – a) prace z zakresu immunomodulacji i terapii nowotworów przeszczepialnych człowieka (rak okrężnicy, rak płuca, białaczki limfatyczne i szpikowe) na modelu myszy „nude”, b) prace nad rolą sjałoglikozydów w patogenezie nowotworów przeszczepialnych ludzi i zwierząt, c) badania nad bioprzyszczepami kostnymi u zwierząt doświadczalnych oraz d) zastosowaniem bakteriofagów w terapii wybranych chorób zakaźnych u zwierząt;

- Akademia Medyczna (aktualnie Śląski Uniwersytet Medyczny) w Katowicach w zakresie: a) badań nad patogenezą i patomorfologią mięśniaków macicy oraz endometriozą u kobiet, b) współpracy edytorskiej – współautorstwo czterech i autorstwo dwóch podręczników naukowych i akademickich z zakresu patologii układu oddechowego i ozonoterapii u ludzi i zwierząt oraz etiologii i patogenezы nowotworów;
- Uniwersytet Jagielloński (*Collegium Medicum*) i Akademia Medyczna w Zabrze – Rokitnicy; w efekcie tej współpracy powstał wspólny podręcznik pt. „Rak – nowotwory a choroby nowotworowe”;
- Akademia Medyczna we Wrocławiu w zakresie: a) badań na temat porównania nowotworów sutka kobiet i psów przy użyciu technik immunohistochemicznych (m.in. przeciwciał monoklonalnych), b) roli metalotioneiny (MT) w procesach nowotworowych u ludzi i zwierząt;
- Państwowy Instytut Weterynarii w Puławach (PIW) w zakresie roli genu p53 w białaczce indukowanej BLV u bydła;
- Uniwersytet w Utrechcie (Katedra Morfologii Czynnościowej) w celu prowadzenia badań nad rolą interleukin w indukowanym procesie nowotworowym u zwierząt doświadczalnych;
- Centre de Recherches et Nutrition Humaine d` Auvergne INRA St. Gene`s – Champagnelle (Francja) w celu prowadzenia badań nad wpływem inuliny i magnezu na indukowane nadciśnienie u szczurów.

DZIAŁALNOŚĆ STUDENCKICH KÓŁ NAUKOWYCH

W Katedrze zajmowano się kwestiami związanymi z patomorfologią chorób zakaźnych i inwazyjnych zwierząt, prowadzono badania nad etiopatogenezą spontanicznych i przeszczepialnych nowotworów, ze szczególnym uwzględnieniem białaczki limfatycznej bydła, chłoniaków u psów oraz raków gruczołu sutkowego suk, jak również badania patomorfologiczne przeszczepów kostnych oraz rozważano zagadnienia związane z patologią chorób zwierzyny łownej.

Koła naukowe: działalność Studenckiego Koła Naukowego Medyków Weterynaryjnych rozpoczęła się w 1969 roku i, z krótkimi przerwami, trwa do chwili obecnej. Głównym problemem naukowym były choroby nowotworowe, m.in. prowadzono badania nad współistnieniem białaczki limfatycznej i gruźlicy u bydła oraz zainteresowano się diagnostyką nowotworów spontanicznych u psów przy użyciu przeciwciał monoklonalnych. Prace były przedstawiane na konferencjach naukowych krajowych (Warszawa, Lublin, Wrocław) oraz międzynarodowych (Brno, Wiedeń).

STUDIA DOKTORANCKIE

Katedra realizuje od 2000 roku studia doktoranckie (4 osoby); do chwili obecnej wypromowano trzech doktorów nauk weterynaryjnych. Ponadto w Katedrze wypromowano pięciu doktorów z zagranicy – Niemcy (3 osoby), Egipt (1 osoba), Syria (1 osoba); aktualnie doktorant z Algierii skończył pracę doktorską.

NAUCZANIE

Od 1946 roku do 2009 roku anatomia patologiczna była nauczana przez trzy semestry (jeden z histopatologii i dwa z zakresu techniki sekcyjnej i anatomii patologicznej chorób zakaźnych), natomiast od 2009 roku obejmuje ona dwa semestry, tj. jeden z histopatologii, drugi z techniki sekcyjnej i patologii szczegółowej. Ponadto przez jeden semestr prowadzone są zajęcia dydaktyczne z zakresu weterynarii sądowej. W chwili obecnej studenci mają szeroki dostęp do wiedzy z zakresu anatomii patologicznej,

tj. pięciu podręczników i dwóch skryptów. Ponadto wydano dwa skrypty – z zakresu histopatologii i techniki sekcyjnej w wersji polsko-angielskiej – dla obcokrajowców studiujących w Polsce.

Grupa studentów podczas zajęć w prosektorium

USŁUGI LEKARSKO-WETERYNARYJNE

W Katedrze wykonywane są badania sekcyjne zwierząt gospodarskich, towarzyszących i dzikich, badania histopatologiczne oraz cytologiczne (biopsja aspiracyjna cienkoigłowa, cytodiagnostyka płynów z jam ciała, preparaty odciskowe). Z usług Katedry korzystają Kliniki Wydziału Medycyny Weterynaryjnej oraz lekarze z terenu całego kraju. Materiał ten wykorzystywany jest także do celów dydaktycznych. Rocznie wykonywanych jest ok. 2500 ww. badań diagnostycznych.

KONGRESY, SYMPOZJA, KONFERENCJE

Katedra zorganizowała w 1998 roku Krajową Konferencję Naukową poświęconą chorobom zakaźnym trzody chlewnej (liczba uczestników – ok. 150).

WAŻNIEJSZE WYRÓŻNIENIA, ODZNACZENIA I NAGRODY PRACOWNIKÓW ORAZ PEŁNIONE PRZEZ NICH FUNKCJE

Pracownicy Katedry otrzymali 6 nagród naukowych Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz 2 nagrody za działalność dydaktyczną. Ponadto brali udział w pracach:

- A. Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej ds. Tytułów i Stopnia Naukowego (CK) w latach 2003–2006 (jedna osoba),
- B. Komitetu Nauk Weterynaryjnych PAN (w latach 1980–1999 – dwie osoby),

- C. Komitetu Badań Naukowych (jedna osoba),
- D. Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Nauk Weterynaryjnych (PTNW) w Warszawie (jedna osoba),
- E. Komitetów Redakcyjnych czasopism naukowych (Medycyna Wet., Pol. J. of Vet. Sci.) – (jedna osoba).

Pracownicy Katedry sprawowali funkcje dziekana (prof. dr hab. Aleksander Zakrzewski, prof. dr hab. Czesław Kaszubkiewicz, prof. dr hab. Witold Golnik), prodziekana (prof. dr hab. Czesław Kaszubkiewicz, prof. dr hab. Zbigniew Michalski, prof. dr hab. Janusz A. Madej, prof. dr hab. Marek Houszka), przewodniczącego Wrocławskiego Oddziału PTNW (dwie osoby), wiceprzewodniczącego Wrocławskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Patologów (trzy osoby) oraz wiceprzewodniczącego Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Ozonoterapii (jedna osoba).

Janusz A. Madej

ZAKŁAD MIKROBIOLOGII

Zakład Mikrobiologii Wydziału Medycyny Weterynaryjnej we Wrocławiu rozpoczął swoją działalność naukowo-dydaktyczną na przełomie 1945 i 1946 roku pod nazwą Katedra Mikrobiologii Weterynaryjnej. W 2002 roku Katedra została przekształcona w Zakład, który wszedł w skład Katedry Anatomii Patologicznej, Patofizjologii, Mikrobiologii i Weterynarii Sądowej, a od 2009 roku Katedry Patologii. Założycielem Katedry jak i pierwszym jej kierownikiem był dr Aleksander Ratomski. Kolejni kierownicy to: prof. Adam Skurski (1948–1983), prof. Witold Golnik (1983–2009). Obecnie funkcję tę sprawuje prof. Zdzisław Staroniewicz. W strukturze Zakładu działają 3 laboratoria: bakteriologiczne, wirusologiczne i mikologiczne.

PRACOWNICY NAUKOWO-DYDAKTYCZNI

- dr Aleksander Ratomski (1945–1948),
- prof. dr Adam Skurski (1948–1983),
- dr hab. Bronisława Sielicka, prof. nadzw. (1947–1991),
- doc. dr hab. Stanisława Jasińska-Lewandowska (1946–1987),
- doc. dr hab. Stanisław Fertig (1952–1975),
- prof. dr hab. Witold Golnik (1973–2009),
- prof. dr hab. Zdzisław Staroniewicz (od 1973),
- dr Jarosław Król (od 1990),
- dr Barbara Bażanów (od 2004),
- dr Magdalena Florek (od 2006).

Adam Skurski

Witold Golnik

BADANIA NAUKOWE

Po wojnie Zakład Mikrobiologii stał się weterynaryjnym centrum diagnostycznym. Główną dziedziną badań były wtedy zoonozy, ze szczególnym uwzględnieniem zakażeń wywołanych przez *Listeria monocytogenes* u ludzi i zwierząt. Pierwsze prace miały na celu określenie właściwości biologicznych tych bakterii, rozwój diagnostyki oraz rozważenie zagadnień dotyczących odporności humoralnej i komórkowej w przebiegu listeriozy. Zakład współpracował

ze służbami medycznymi nie tylko przy diagnostyce listeriozy, ale też innych chorób, np. brucellozy, gruźlicy, yersiniozy. Osiągnięciem badawczym były prace poświęcone problemowi gruźlicy ze szczególnym uwzględnieniem biologii prątków oraz badaniem reakcji alergicznych i immunologicznych przy zakażeniach *Mycobacterium* u zwierząt. W latach 80. i 90. przeprowadzono kompleksowe badania dotyczące roli *Yersinia enterocolitica* w patologii człowieka i zwierząt. Obejmowały one występowanie swoistych przeciwciał u ludzi i zwierząt, nosicielstwo zarazków u zwierząt, patogenezę oraz kształtowanie się odpowiedzi immunologicznej organizmu na zakażenie pałeczkami *Yersinia enterocolitica*.

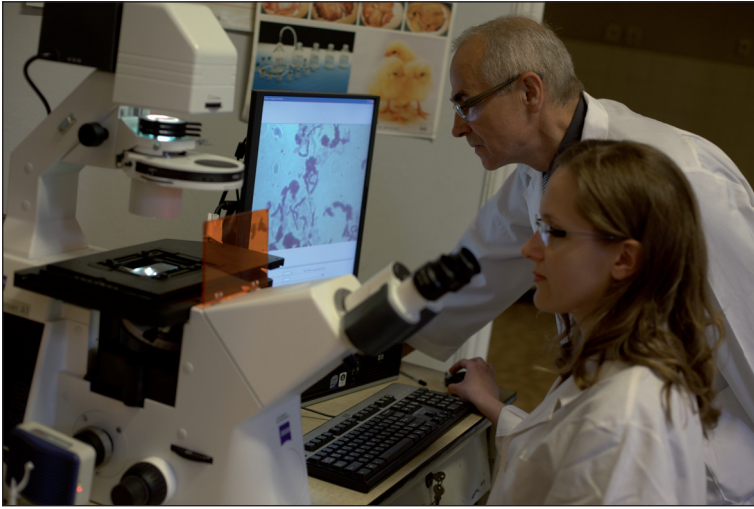

Pracownicy Zakładu Mikrobiologii. Od lewej stoją: E. Krasowska, J. Król, Z. Staroniewicz, M. Florek, J. Galińska

Nowym kierunkiem badań były te, które dotyczyły wykorzystania wysokich impulsów pól elektrycznych do sterylizacji cieczy. Zostały one wykonane we współpracy z Politechniką Wrocławską oraz Wydziałem Inżynierii Elektrycznej i Komputerowej Uniwersytetu Waterloo w Kanadzie. Obecnie prowadzi się badania nad zróżnicowaniem genetycznym bakterii z rodziny *Pasteurellaceae* występujących u zwierząt mięsożernych i opracowaniem metod służących do identyfikacji tych drobnoustrojów.

Badania z zakresu mikrobiologii dotyczyły struktury antygenowej grzybów z rodzaju *Candida* oraz ich zachowania w makrofagach zwierząt zdrowych oraz immunizowanych tymi drożdżakami. Skupiono się też na badaniach nad zapaleniami wymienia i poronieniami wywołanymi przez grzyby drożdżopodobne. W ostatnich latach prowadzone są badania nad właściwościami fenotypowymi i genotypowymi *Malassezia pachydermatis*.

Od końca lat 70. Zakład Mikrobiologii stał się wiodącym ośrodkiem w kraju w diagnostyce zakażeń wywołanych przez wirus zapalenia tętnic koni (EAV). Dużym osiągnięciem było opracowanie metody izolacji wirusa z tkanek poronionych płodów (pierwsza udana izolacja w Europie) oraz z nasienia ogierów. Prowadzone są badania serologiczne i wirusologiczne w kierunku wirusowego zapalenia tętnic koni w Polsce, stanu nosicielstwa i siewstwa z nasienia wirusa EAV. Obecnie, we współpracy z Free University w Berlinie, mają zostać podjęte badania nad sposobem wnikania wirusa zapalenia tętnic koni do komórek wrażliwych.

Badanie mikroskopowe (Z. Staroniewicz, M. Florek)

FUNKCJE PEŁNIONE PRZEZ PRACOWNIKÓW

- **prof. dr A. Skurski** – prodziekan (1962–1964),
- **prof. dr hab. W. Golnik** – dziekan (1963–1996),
- **prof. dr hab. Z. Staroniewicz** – przewodniczący Wrocławskiego Oddziału PTNW (1992–2000).

Pracownicy uczestniczyli też w pracach: Komitetu Nauk Weterynaryjnych PAN (jedna osoba), Rady Naukowej Instytutu Weterynarii w Puławach (jedna osoba), Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Naukowego (jedna osoba) oraz Komitetu Redakcyjnego Mikologii Lekarskiej (jedna osoba). Ponadto w 1998 roku katedra zorganizowała Międzynarodową Konferencję Naukową pt. Aktualne choroby wirusowe i pasożyty koni.

USŁUGI LEKARSKO-WETERYNARYJNE

Obecnie w Zakładzie Mikrobiologii zatrudnionych jest 4 pracowników naukowo-dydaktycznych, w tym 1 profesor i 3 adiunktów ze stopniem doktora oraz 3 pracowników laboratoryjno-technicznych. Poza działalnością naukową i dydaktyczną Zakład prowadzi działalność usługową:

- na rzecz stadnin koni rasowych i prywatnych hodowców koni (badania serologiczne i wirusologiczne w kierunku zakażeń wirusem zapalenia tętnic koni);
- na potrzeby lecznic weterynaryjnych (badania bakteriologiczne i mikologiczne, wykonywanie autoszczepionek);
- na potrzeby leczenia ludzi (badania serologiczne i bakteriologiczne w kierunku zakażeń *Yersinia enterocolitica*).

Zdzisław Staroniewicz

KATEDRA ROZRODU Z KLINIKĄ ZWIERZĄT GOSPODARSKICH

Profesor Kazimierz Szczudłowski był twórcą i organizatorem dwóch szkół naukowych – chirurgiczno-ortopedycznej oraz położnictwa – rozwijanych w Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie oraz na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej w powojennym Wrocławiu. Tak więc początki wrocławskiej Katedry Rozrodu sięgają roku 1945, kiedy to na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej ówczesnych Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu funkcjonowała Katedra Położnictwa kierowana przez wyżej wspomnianego prof. Kazimierza Szczudłowskiego, który w okresie wrocławskim wydał pierwszy podręcznik z zakresu rozrodu zwierząt pt. „Przypadłości rozmnażania zwierząt domowych”. W roku 1948 prof. Szczudłowski przekazał kierownictwo Katedry swojemu uczniowi – dr. Alfredowi Senzemu, który w roku 1950 uzyskał tytuł profesora. Profesor Alfred Senze kierował Katedrą przez 27 lat – od roku 1948 do listopada 1975, kiedy to zrezygnował z kierownictwa, pełniąc nadal w Katedrze swe profesorskie, naukowe i dydaktyczne obowiązki, aż do chwili przejścia w 1981 roku na emeryturę. Należy w tym miejscu podkreślić, że profesor Senze przez wiele lat piastował zaszczytne stanowiska prorektora i rektora Wyższej Szkoły Rolniczej we Wrocławiu.

Alfred Senze

Prof. Alfred Senze wraz ze współpracownikami

Od roku 1975 obowiązki kierownika Katedry przejął prof. Zbigniew Samborski, który funkcję tę sprawował do roku 1993, kiedy przeszedł na zasłużoną emeryturę. Warto dodać, że prof. Samborski w latach 1975–1978 pełnił dodatkowo funkcję prodziekana na macierzystym Wydziale Weterynaryjnym.

Do rozwoju Katedry w tym czasie znacznie przyczynili się prof. Stanisław Rauluszkiewicz i doc. Karol Marcinkowski.

Kolejnym kierownikiem Katedry był prof. Andrzej Dubiel, który piastował to stanowisko kilkakrotnie: w latach 1993–1997, 1998–2000 oraz 2001–2009. W latach 1997–1998 oraz 2000–2001 obowiązki kierownika Katedry pełnił prof. Jan Twardoń. Obecnie, tj. od września 2009, kierownikiem Katedry jest dr hab. Wojciech Niżański. Należy zaznaczyć, że prof. Jan Twardoń w latach 2002–2008 sprawował funkcję prodziekana Wydziału Medycyny Weterynaryjnej ds. studenckich, a w roku 2008 został wybrany dziekanem macierzystego Wydziału.

Katedra Rozrodu kilkakrotnie zmieniała swoją nazwę. Zmiany te wynikały z jednej strony z potrzeb wynikających z dostosowywania się do rozwoju dyscypliny, z drugiej zaś ze zmian strukturalnych następujących na Wydziale. Zmiany te można ująć w sposób chronologiczny:

- lata 1945–1948 – Katedra Położnictwa Weterynaryjnego,
- lata 1948–1977 – Klinika Położnicza i Patologii Rozrodu,
- lata 1977–1996 – Katedra Patologii Rozrodu Zwierząt i Klinika Położnicza,
- lata 1996–2005 – Katedra Rozrodu Zwierząt i Klinika Położnicza,
- lata 2005–2009 – Katedra i Klinika Rozrodu, Chorób Przewodzących oraz Ochrony Zdrowia Zwierząt (z Zakładem Immunologii i Prewencji Weterynaryjnej),
- od roku 2009 do dnia dzisiejszego – Katedra Rozrodu z Kliniką Zwierząt Gospodarskich.

PRACOWNICY

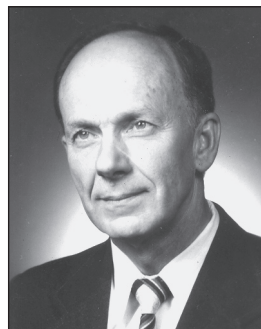
NAUKOWO-DYDAKTYCZNI

Kierownictwo Katedry (w ujęciu chronologicznym, począwszy od roku 1948) sprawowali:

- prof. Alfred Senze (1948–1975),
- prof. Zbigniew Samborski (1975–1993),
- prof. Andrzej Dubiel (1993–1997),
- prof. Jan Twardoń (1997–1998),
- prof. Andrzej Dubiel (1998–2000),
- prof. Jan Twardoń (2000–2001),
- prof. Andrzej Dubiel (2001–2009)
- dr hab. Wojciech Niżański (2009 do dziś).

Zbigniew Samborski

Stanisław Rauluszkiewicz

Karol Marcinkowski

Andrzej Dubiel

Prof. dr hab. Jan Twardoń ze studentami

Pracownicy naukowo-dydaktyczni zatrudnieni w Katedrze w latach 1948–2009 (w ujęciu alfabetycznym):

dr Jan Bernard, dr Wiesław Bielas, dr Bolesław Borkowski, lek. wet. Roman Borgowski, lek. wet. Antoni Burła, dr Grzegorz J. Dejneka, prof. Andrzej Dubiel, dr Michał Dzieciół, dr Jacek Ingarden, lek. wet. Kazimierz Jankowski, lek. wet. Kazimierz Kita, lek. wet. Czesław Kluk, lek. wet. Zbigniew Korzinek, dr hab. Roland Kozdrowski, dr Jacek Króliński, lek. wet. Julian Kruszyński, lek. wet. Julia Łobaszewska, dr Wanda Majkut-Binieć, doc. dr Karol Marcinkowski, dr Olech Mazur, dr Ryszard Mordak, dr hab. Wojciech Niżański, dr Małgorzata Ochota, dr Jerzy Pietrzak, lek. wet. Henryk Pilecki, prof. Stanisław Raułuskiewicz, lek. wet. Kazimierz Roślanowski, lek. wet. Tomasz Ruskiewicz, lek. wet. Władysław Rzeczkowski, prof. Alfred Sanze, prof. Zbigniew Samborski, dr Janusz Stańczyk, dr Zdzisław Stehlik, prof. Jan Twardoń, dr Aleksander Wasecki, lek. wet. Stefan Wierzbowski, lek. wet. Olgierd Wołkowski, doc. dr hab. Antoni Żebracki.

Obecny skład osobowy Katedry:

- prof. dr hab. Jan Twardoń – dziekan Wydziału Medycyny Weterynaryjnej UP we Wrocławiu,
- dr hab. Wojciech Niżański – kierownik Katedry Rozrodu z Kliniką Zwierząt Gospodarskich,
- prof. dr hab. Andrzej Dubiel,
- dr hab. Roland Kozdrowski – adiunkt,
- dr n. wet. Wiesław Bielas – adiunkt,
- dr n. wet. Grzegorz J. Dejneka – adiunkt,
- dr n. wet. Michał Dzieciół – adiunkt,
- dr n. wet. Małgorzata Ochota – adiunkt,
- dr n. wet. Krzysztof Janeczko – adiunkt.

Katedra Rozrodu z Kliniką Zwierząt Gospodarskich. Stoją od lewej: K. Błasiak, W. Bielas, W. Nizański, G. J. Dejneka, J. Twardoń, J. Polańska, M. Dzięcioł, M. Ochota, N. Mikołajewska, R. Kozdrowski

BAZA LOKALOWA I USŁUGI LEKARSKO-WETERYNARYJNE

Od roku 1964 Katedra zajmuje okazały gmach mieszczący się przy Placu Grunwaldzkim (numer 49). Budynek ten daje możliwość prowadzenia działalności dydaktycznej, naukowej oraz ambulatoryjnej. Ostatni generalny remont gmachu przeprowadzony w latach 2008–2009 w sposób znaczący zwiększył funkcjonalność istniejących pomieszczeń.

Obecnie część kliniczno-ambulatoryjna Katedry jest podzielona na dwa bloki: Blok dla Małych Zwierząt oraz Blok dla Dużych Zwierząt, w których przyjmowani są pacjenci, a studenci odbywają zajęcia kliniczne. W ciągu roku w ramach działalności ambulatoryjnej w Bloku dla Małych Zwierząt przyjmowanych jest ponad tysiąc pacjentów, przy czym oprócz przypadków położniczo-ginekologicznych są to także przypadki andrologiczne, np. badanie psów samców w kierunku płodności czy konserwacja nasienia psa w niskich temperaturach. W nowo wyremontowanym Bloku dla Małych Zwierząt znajduje się ponadto szpital z zadaszonym wybiegiem dający możliwość leczenia stacjonarnego równocześnie 6 zwierząt. Należy dodać, że ambulatorium dysponuje salą zabiegową z aparaturą do narkozy wziewnej. Godny podkreślenia jest fakt, że w chwili obecnej ponad 90% zabiegów operacyjnych (przede wszystkim sterylizacje, kastracje, cesarskie cięcia, usuwanie guzów gruczołu sutkowego) przeprowadzane jest w znieczuleniu wziewnym przy użyciu izofluranu, z monitorowaniem pracy serca. Ambulatorium dysponuje ponadto inkubatorem dla noworodków oraz sprzętem do badań biochemicznych krwi. Rutynowym postępowaniem w Ambulatorium dla Małych Zwierząt jest pełne monitorowanie pacjenta przed, w trakcie i po dokonaniu zabiegu chirurgicznego.

W ramach działalności ambulatoryjnej Bloku dla Dużych Zwierząt podejmowane są wyjazdy do pacjentów (głównie konie i bydło). Pracownicy Katedry sprawują opiekę nad rozrodem krów w dużych fermach hodowlanych, w tym w dwóch gospodarstwach uczelnianych: Rolniczym Zakładzie Doświadczalnym Swojec grupującym około 100 krów mlecznych oraz w Stacji Badawczo-Dydaktycznej w Radomierzu, gdzie przebywa ok. 120 męsnych krów – matek rasy Charolais. Od kilkunastu lat Katedra współ-

pracuje – w zakresie rozrodu bydła – z Rolniczą Spółdzielnią Produkcyjną „Przyszłość” w Starych Bogaczowicach. W ostatnim okresie (luty 2010) uruchomione zostały całodobowe dyżury weterynaryjne oraz pomoc wyjazdowa Veterinary Mobile Clinic. W tym też celu zakupiono w roku 2010 samochód, który został odpowiednio wyposażony w sprzęt medyczny.

Katedra posiada kilka aparatów do ultrasonografii (w tym tzw. Doppler) oraz zestaw wysokiej klasy endoskopów. Aparatura ta służy zarówno do świadczenia usług weterynaryjnych, jak i do prowadzenia zajęć dydaktycznych.

NAUCZANIE

Działalność dydaktyczna obejmuje prowadzenie zajęć z następujących przedmiotów: rozród zwierząt, andrologia i sztuczne unasienianie oraz staż kliniczny – rozród zwierząt. Realizacja zajęć praktycznych odbywa się w Stacji Badawczo-Dydaktycznej Pawłowice, RZD Swojec oraz Stacji Badawczo-Dydaktycznej Radomierz. W ramach ww. przedmiotów prowadzone są również zajęcia w języku angielskim dla studentów polskich i zagranicznych. Należy dodać, że w ramach podyplomowych staży naukowych w Katedrze przebywają absolwenci różnych europejskich wydziałów weterynaryjnych.

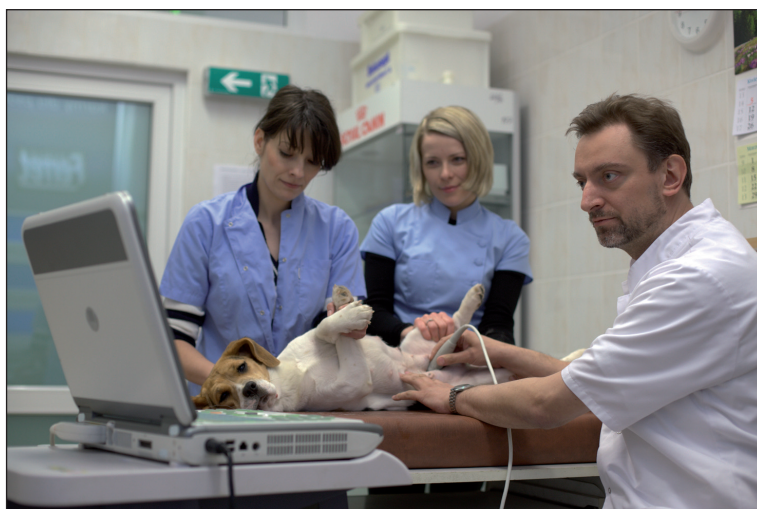

Studenci
przy pracy

Warsztaty
z zakresu rozrodu
koni dla lekarzy
weterynarii

Sala zabiegowa dla
małych zwierzątPracownia
obrazowania

BADANIA NAUKOWE

W początkowym okresie działalności naukowej Katedry (lata pięćdziesiąte i sześćdziesiąte ubiegłego wieku) główne kierunki badań wyznaczał problem zwalczania niepłodności krów i buhajów, także w aspekcie kazuistyki klinicznej. Znalazło to odzwierciedlenie m.in. we wprowadzeniu do praktyki oryginalnej, operacyjnej metody ustalania pochwy przy jej nawykowym wypadaniu oraz na opracowaniu własnej modyfikacji zamykania powłok brzusznych przy cięciu cesarskim u krów (A. Senze, S. Rautuszkiewicz). W roku 1954 prof. Senze wraz z zespołem pracowników zapoczątkował kilkuletnie, szeroko zakrojone badania nad rzęsistkiem bydlęcym (*Trichomonas bovis*). Badania te znalazły praktyczne zastosowanie w diagnostyce i terapii omawianej jednostki chorobowej u bydła. Kwestie niepłodności bydła stanowią do dnia dzisiejszego temat naukowych dociekań. Do ważniejszych osiągnięć w tym zakresie należy określenie wpływu kompensowanej kwasicy metabolicznej u krów wysokocielnych na przebieg porodu i okresu poporodowego. Profesorowie S. Rautuszkiewicz i Z. Samborski wraz

z prof. J. Dejneka z Katedry Fizjologii Zwierząt opracowali preparat Acinormin, który okazał się wysoce skutecznym specyfikiem w zapobieganiu niestrawności kwaśnej u bydła w okresie okołoporodowym. Wiele prac opublikowanych w latach osiemdziesiątych XX wieku dotyczyło wpływu różnych czynników na poporodową motorykę macicy u bydła. Stwierdzono bardzo duży wpływ stresu na występowanie hipotonii i atonii macicy u krów po porodzie. Ten negatywny wpływ czynników stresogennych udało się wyeliminować poprzez stosowanie blockerów receptorów adrenergicznych, co znalazło odzwierciedlenie w opracowaniu preparatu Uterotonic–Polfa (S. Raufuszkiewicz, J. Dejneka, Z. Samborski). Prowadzone były również badania nad operacyjnym pozyskiwaniem zarodków u bydła (docent K. Marcinkowski). Warto przypomnieć, że pierwszy zabieg embriotransferu w Polsce był wykonany przez dr. Newcomba z Anglii w roku 1974 – właśnie w ośrodku wrocławskim.

Na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX wieku innym problemowym kierunkiem działań naukowych stała się patologia wymienia. Wśród licznych prac warto przypomnieć te, w których stwierdzono, iż nawroty *mastitis*, reinfekcje i zakażenia dodatkowe są najczęściej związane ze spadkiem odporności miejscowej wymienia, czemu towarzyszy znaczne obniżenie poziomu witaminy A i beta-karotenu, przy czym opracowano metodę przeciwdziałającą temu niekorzystnemu zjawisku. Badano również możliwości zastosowania immunoprofilaktyki bakteryjnych schorzeń gruczołu nabłonkowego u krów z użyciem szczepionki Mastivac – co stanowiło temat rozprawy habilitacyjnej prof. Jana Twardonia. Warto również wspomnieć, że przedmiotem szczególnego zainteresowania kadry naukowej Katedry stały się metody leczenia podklinicznych i klinicznych bakteryjnych postaci *mastitis* u krów preparatami enzymatyczno-witaminowymi oraz możliwości zastosowania endoskopii w diagnostyce i chirurgicznej terapii schorzeń strzyków.

Ważnymi osiągnięciami naukowymi Katedry są także prace dotyczące metod pozyskiwania, oceny i konserwacji nasienia knurów, dzików, świniodzików, ogierów, tryków, kozłów, psów, królików, zajęcy, a także ptaków. Należy z satysfakcją podkreślić, że od kilku lat Katedra jest jednym z nielicznych ośrodków w naszej części Europy, w których istnieje możliwość poddania nasienia obiektywnej ocenie w niezwykle kosztownym analizatorze komputerowym IVOS Hamilton Thorne. Aparat ten (pierwszy egzemplarz w kraju) jest wykorzystywany m.in. do analizy nasienia knurów, które do badań jest przysyłane z wielu ferm w Polsce.

Bardzo dynamicznie rozwijaną sferą działalności naukowej stały się od kilkunastu lat zagadnienia dotyczące rozrodu psów, m.in. diagnoza i leczenie zaburzeń płodności u suk oraz konserwacja nasienia psów, przy czym prowadzone są również badania nad unasienianiem nasieniem mrożonym. Należy przy tym wspomnieć, że od 1997 roku działa w Katedrze pierwszy w kraju bank nasienia psów reproduktorów, który w chwili obecnej znajduje się w strukturach europejskiej sieci banków nasienia zwierząt towarzyszących.

Innym, wzmiankowanym powyżej, aspektem działalności naukowej są badania nad rozrodem zajęcy, których praktyczne znaczenie jest związane z faktem, że ten gatunek zwierząt zagrożony jest wyginięciem.

W latach 1948–2010 zespół nauczycieli akademickich Katedry ogłosił ponad 1000 prac w czasopismach krajowych i zagranicznych. Wydano 4 podręczniki oraz 1 skrypt. Przeprowadzono 7 przewodów habilitacyjnych i 81 doktorskich.

Do wydatnego rozwoju Katedry pod względem naukowym przyczynili się następujący profesorowie: Alfred Senze, Zbigniew Samborski, Antoni Żebracki, Andrzej Dubiel, Stanisław Raufuszkiewicz, Karol Marcinkowski oraz Jan Twardoń. Szczególnym okresem w działalności naukowej (a także organizacyjnej) Katedry były lata 1976–1990, kiedy to stanowiła ona ogólnokrajowy ośrodek koordynujący badania w ramach problemu międzyresortowego MR II.10, a następnie Centralnego Programu Badań Podstawowych Nr 05.06 pt. Fizjologia i patologia rozrodu zwierząt gospodarskich, przy czym kierowni-

kiem obu programów badawczych był prof. Zbigniew Samborski. Fakt ten przyczynił się do integracji środowiska naukowego Polski w dziedzinie fizjopatologii i biotechnologii rozrodu zwierząt oraz fizjopatologii, adaptacji i odporności nieswoistej noworodków. Dzięki tym korzystnym okolicznościom zostały wykreowane zespoły (tzw. szkoły naukowe) skupiające kompetentną kadre w uczelniach i instytutach z 4 resortów – tj. Ministerstwa Edukacji Narodowej, PAN, Ministerstwa Rolnictwa, Leśnictwa i Gospodarki Żywnościowej oraz Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej. Warto dodać, że w realizacji omawianych planów badawczych uczestniczyło 59 jednostek z różnych katedr i instytutów.

STUDIA DOKTORANCKIE I SPECJALIZACYJNE

Od roku 1997 absolwenci studiów weterynaryjnych mają możliwość realizacji prac doktorskich w ramach studiów doktoranckich prowadzonych w Katedrze, przy czym do tej pory studia takie ukończyło 7 osób, uzyskując tytuł doktora nauk weterynaryjnych. Obecnie w Katedrze na studiach doktoranckich pozostaje 9 osób.

Należy w tym miejscu dodać, że od ponad 10 lat prowadzone są studia specjalizacyjne w zakresie rozrodu zwierząt, które zorganizował i od początku prowadzi prof. Jan Twardoń. Od marca 2010 zajęcia w ramach specjalizacji rozpoczął piąty rocznik lekarzy weterynarii. Do chwili obecnej studia te ukończyło ok. 200 lekarzy weterynarii.

KONGRESY, SYMPOZJA, KONFERENCJE

Inną sferą działalności Katedry jest organizowanie konferencji naukowych. Dużym zainteresowaniem w kraju (200–300 uczestników) cieszą się cykliczne międzynarodowe konferencje poświęcone rozrodowi bydła, które odbywają się zawsze w Polanicy Zdroju. Pierwsza taka konferencja odbyła się we wrześniu 1988 roku. Od roku 1997 konferencje odbywają się corocznie, przy czym od ponad 10 lat mają one miejsce pod koniec czerwca. Głównym organizatorem tych konferencji jest prof. Jan Twardoń. Należy podkreślić, że konferencje polanickie są obecnie jedynymi w kraju cyklicznymi – corocznymi – sympozjami, które dotyczą zagadnień rozrodu bydła.

Innym rodzajem konferencji są sympozja naukowe poświęcone rozrodowi psów. Organizowane są one od połowy lat dziewięćdziesiątych XX wieku, początkowo przez prof. Andrzeja Dubiela, a potem przez dr. hab. Wojciecha Nizańskiego. Warto dodać, że ostatnie sympozja są połączone z warsztatami klinicznymi, co cieszy się dużym uznaniem wśród lekarzy praktyków. Należy również odnotować, że w czerwcu 2009 roku Katedra była współorganizatorem odbywającego się we Wrocławiu, prestiżowego, międzynarodowego sympozjum naukowego EVSSAR (European Veterinary Society for Small Animal Reproduction).

Trzecim rodzajem konferencji naukowych organizowanych przez Katedrę są sympozja naukowe poświęcone problemom rozrodu koni. Pierwsze takie sympozjum odbyło się w roku 1995, po czym nastąpiła kilkunastoletnia przerwa. W styczniu 2009 roku, z inicjatywy prof. J. Twardonia, wznowiono konferencje dotyczące tematyki rozrodu koni, przy czym oprócz sesji plenarnej zorganizowano także warsztaty kliniczne dla wybranych uczestników. W roku 2010 – także w styczniu – odbyło się kolejne sympozjum w podobnej formule co poprzednie.

Grzegorz J. Dejneka, Jan Twardoń, Wojciech Nizański

Promissio boni viri est obligatio

III

AKTUALNY STAN WYDZIAŁU W JUBILEUSZOWYM ROKU 2010

Wydział Medycyny Weterynaryjnej jest jednym z pięciu wydziałów Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu oraz jednym z czterech wydziałów weterynaryjnych w kraju. Ma on uprawnienia do nadawania stopni doktora i doktora habilitowanego nauk weterynaryjnych. Na kierunku weterynaria na jednolitych studiach magisterskich stacjonarnych i niestacjonarnych kształci się tutaj 1350 studentów (również w systemie English Division). Ponadto prowadzone są czteroletnie studia doktoranckie oraz cztero- lub sześćosemestralne podyplomowe studia specjalizacyjne dla lekarzy weterynarii. Program nauczania jest zgodny z międzynarodowymi standardami Procesu Bolońskiego.

Obecnie na Wydziale zatrudnionych jest 178 pracowników, w tym 107 nauczycieli akademickich. Wśród pracujących tu nauczycieli 35 osób to samodzielni pracownicy naukowcy, w tym 22 posiada tytuł naukowy profesora. Zatrudnieni są tutaj najwyższej klasy specjaliści, dzięki którym udaje się osiągać cele badawcze i dobrze kształcić przyszłych lekarzy weterynarii. W czasie minionych 65 lat dyplom lekarza weterynarii otrzymało 6794 absolwentów, wypromowanych zostało 594 doktorów nauk weterynaryjnych i 122 doktorów habilitowanych. Studia weterynaryjne trwają 11 semestrów (5,5 roku). Można je odbywać w języku angielskim. Taka forma studiowania cieszy się dużym zainteresowaniem – zarówno cudzoziemców, jak i polskich studentów. Dla tych ostatnich zajęcia z kilku przedmiotów prowadzone są, na ostatnich latach studiów, w języku angielskim.

Wydział jest aktywnym uczestnikiem unijnego programu Erasmus/Sokrates oraz przystąpił do europejskiego systemu punktów kredytowych ECTS. W ramach tego programu corocznie ok. 50 studentów naszego Wydziału kształci się przez okres jednego semestru na uniwersytetach państw Unii Europejskiej. W ostatnich latach na wrocławskim Wydziale Medycyny Weterynaryjnej coraz chętniej kształcą się studenci z unijnych fakultetów weterynaryjnych. Zgodnie z obowiązującym standardem nauczania studenci realizują w czasie całych studiów 5100 godzin dydaktycznych. Od roku akademickiego 2007/2008 kształcimy studentów według nowego programu nauczania, co doprowadzi do zmiany modelu kształcenia lekarzy weterynarii w Polsce. Wprowadzono m.in. przedmioty gatunkowe, takie jak: choroby zwierząt gospodarskich (VII semestr), choroby koni (VIII semestr), choroby psów i kotów (IX semestr). W aktualnie realizowanym programie nauczania od III roku każdy student, zgodnie ze swoimi zainteresowaniami, wybiera przedmioty fakultatywne. Łączna liczba godzin przedmiotów fakultatywnych wynosi 300. Dużą nowością jest wprowadzenie, w połowie semestru X i całym XI, staży klinicznych. W tym czasie studenci odbywają tylko zajęcia praktyczne na wszystkich gatunkach zwierząt oraz w zakładach przetwórstwa spożywczego i rzeźniach. Wybrane przedmioty mają być prowadzone w systemie e-learningu, niektóre z nich już są wspomagane elektroniczną platformą edukacyjną.

Rada Wydziału Medycyny Weterynaryjnej
Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu w roku 2010

Od lewej w pierwszym rzędzie stoją: N. Pospieszny, R. Karczmarczyk – prodziekan, J. Twardoń – dziekan, K. Kubiak, – prodziekan, I. Sambor, T. Stefaniak, B. Obmińska-Mrukowicz, J. Molenda, J. Dębowy, A. Wieliczko – prorektor, J. Kuryszko, W. Zawadzki, A. Rząsa, M. Mazurkiewicz, Z. Staroniewicz, A. Chelmońska-Soyta, A. Selera, G. Sapikowski, J. A. Madej, M. Houszka, K. Ratajczak, A. Malicki, J. Nicpoń, U. Paślawska, M. Ugorski, S. Graczyk, M. Nowak, J. Bania, W. Nowacki, Z. Sołtysiak, M. Kuczkowski, Z. Kielbowicz, S. Dzimira, A. Gawel, K. Rypuła, B. Doszyń – kierownik dziekanatu

Absolutorium
rocznika
2004–2009
w Auli Leopoldina
Uniwersytetu
Wrocławskiego.
Dziekan
prof. Jan Twardoń,
prodziekani:
dr hab. Krzysztof
Kubiak, dr Robert
Karczmarczyk

Członkowie
Rady Wydziału

Członkowie
Rady Wydziału

Absolutorium
rocznika
2005–2010
w Auli
Jana Pawła II
Uniwersytetu
Przyrodniczego
we Wrocławiu

Na Wydziale prowadzone są również podyplomowe studia specjalizacyjne dla lekarzy weterynarii w zakresie chirurgii weterynaryjnej, chorób drobiu oraz ptaków ozdobnych, chorób psów i kotów, epizootiologii i administracji weterynaryjnej, higieny zwierząt rzeźnych i żywności pochodzenia zwierzęcego, rozrodu zwierząt i weterynaryjnej diagnostyki laboratoryjnej. Studia specjalizacyjne realizowane na Wydziale ukończyło ok. 1150 lekarzy weterynarii. Prowadzone są również 4-letnie stacjonarne studia doktoranckie, których słuchaczami są lekarze weterynarii oraz biotechnolodzy i biolodzy. Absolwenci studiów doktoranckich, po obronie pracy doktorskiej, uzyskują stopień doktora nauk weterynaryjnych. Obecnie na studiach doktoranckich kształcą się 50 osób.

Cztery Kliniki Wydziału Medycyny Weterynaryjnej we Wrocławiu.
Od lewej budynki: Katedry i Kliniki Chirurgii, Katedry Rozrodu z Kliniką Zwierząt Gospodarskich, Katedry Chorób Wewnętrznych z Kliniką Koni, Psów i Kotów, Katedry Epizootiologii z Kliniką Ptaków i Zwierząt Egzotycznych

Studenci naszego Wydziału odbywają zajęcia praktyczne w ramach polikliniki i wyjazdowej całodobowej pomocy lekarsko-weterynaryjnej, a także w stacjach badawczo-dydaktycznych w Pawłowicach i Radomierzu oraz Rolniczych Zakładach Doświadczalnych na Swojcu, gdzie mają do dyspozycji wszystkie gatunki zwierząt. Korzystamy również z pomocy ferm bydła, stadnin, chlewni, ubojni i przetwórnicy surowców pochodzenia zwierzęcego znajdujących się na Dolnym Śląsku i w województwach ościennych.

Na Wydziale aktywnie działa studenckie koło naukowe Medyków Weterynaryjnych, które skupia wielu studentów stawiających pierwsze kroki w nauce. Duże zaangażowanie członków koła w jego działalność przynosi im co roku wiele nagród i wyróżnień.

Pałac w Pawłowicach, siedziba Centrum Kształcenia Ustawicznego

Stacja Badawczo-Dydaktyczna w Radomierzu

NAUKA

Tematyka badawcza realizowana przez zespoły naukowe Wydziału obejmuje następujące kierunki badań:

- opracowanie nowych metod diagnozowania i profilaktyki chorób zakaźnych zwierząt;
- profilaktyka i terapia narządu płciowego zwierząt udomowionych i dzikich;
- badania nad zastosowaniem nowych metod diagnozowania i leczenia chorób zwierząt ze szczególnym uwzględnieniem zaburzeń metabolicznych, chorób układu krążenia, układu pokarmowego oraz narządu ruchu;
- wpływ czynników technologicznych na występowanie i zachowanie się zoonotycznych mikroorganizmów w żywności.

Wiele badań ma charakter interdyscyplinarny, a w zespołach współpracują polscy i zagraniczni specjaliści. Wyniki działalności naukowej są wykorzystywane w procesie kształcenia studentów, doktorantów oraz lekarzy weterynarii biorących udział w studiach specjalizacyjnych.

Kadra naukowa Wydziału aktywnie uczestniczy w krajowych i międzynarodowych programach badawczych. Nasi pracownicy uczestniczyli m.in. w badaniach 6. Programu Ramowego, realizując temat: Molekularne mechanizmy powstawania narządowo-swoistych przerzutów w raku piersi. Opierając się na Sektorowym Programie Operacyjnym Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw, utworzono Dolnośląskie Centrum Zawansowanych Technologii oraz Laboratorium Agregatów Lipidowych. Natomiast w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka pracownicy naukowcy Wydziału uczestniczą w dwóch projektach: WROVASC – Zintegrowane Centrum Medycyny Sercowo-Naczyniowej oraz OVOCURA – Innowacyjne technologie produkcji biopreparatów na bazie nowej generacji jaj. Ponadto realizowane są granty europejskie: Bioelectric surface (Powierzchnie bioelektryczne), Innowacyjne metody wykorzystywania komórek macierzystych w medycynie i temat: Badania nad udziałem komórek prezentujących antygen w powstawaniu stanu tolerancji obwodowej w okresie przedimplantacyjnym ciąży u myszy w ramach COST FA0702.

STRUKTURA I BAZA

We wrześniu 2009 r. doszło do restrukturyzacji Wydziału – składa się on z 9 katedr. Zmiany w jego strukturze stanowią wynik wprowadzania nowego standardu kształcenia i programu nauczania, a także dokonanej analizy rynku pracy, który wymusza poszerzenie oferty dydaktycznej. Liczne inwestycje i remonty przeprowadzane na Wydziale, poprawiając infrastrukturę i zbliżając ją do standardów europejskich, zapewniają nie tylko coraz lepsze warunki kształcenia, ale także rozwój działalności usługowej wszystkich klinik. W ostatnich trzech latach infrastruktura Wydziału przeszła generalną modernizację, co pozwoliło dostosować ją, w dużym stopniu, do wymogów europejskich.

Katedry i podległe im zakłady	Pracownicy samodzielni
Katedra Biostruktury i Fizjologii Zwierząt	kierownik Katedry: prof. dr hab. Jan Kuryszko
Zakład Fizjologii Zwierząt	kierownik Zakładu: prof. dr hab. Wojciech Zawadzki prof. dr hab. Krzysztof Romański
Zakład Anatomii Zwierząt	kierownik Zakładu: prof. dr hab. Norbert Pospieszny
Zakład Histologii i Embriologii	kierownik Zakładu: prof. dr hab. Jan Kuryszko

<p>Katedra Patologii Zakład Patomorfologii i Weterynarii Sądowej Zakład Mikrobiologii</p>	<p>kierownik Katedry: prof. dr hab. Janusz A. Madej kierownik Zakładu: prof. dr hab. Janusz Madej prof. dr hab. Marek Houszka dr hab. Marcin Nowak kierownik Zakładu: prof. dr hab. Zdzisław Staroniewicz</p>
<p>Katedra i Klinika Chirurgii</p>	<p>kierownik Katedry: dr hab. Zdzisław Kiełbowski prof. dr hab. Kornel Ratajczak</p>
<p>Katedra Rozrodu z Kliniką Zwierząt Gospodarskich</p>	<p>kierownik Katedry: dr hab. Wojciech Nizański prof. dr hab. Andrzej Dubiel prof. dr hab. Jan Twardoń dr hab. Roland Kozdrowski</p>
<p>Katedra Chorób Wewnętrznych z Kliniką Koni, Psów i Kotów Zakład Diagnostyki Klinicznej i Laboratoryjnej Zakład Parazytologii</p>	<p>kierownik Katedry: prof. dr hab. Józef Nicpoń dr hab. Krzysztof Kubiak, prof. nadzw. kierownik Zakładu: dr hab. Urszula Paślawska, prof. nadzw. kierownik Zakładu: prof. dr hab. Zenon Sołtysiak</p>
<p>Katedra Epizootologii z Kliniką Ptaków i Zwierząt Egzotycznych Zakład Chorób Zakaźnych Zwierząt i Administracji Weterynaryjnej Zakład Chorób Ptaków</p>	<p>kierownik Katedry: prof. dr hab. Michał Mazurkiewicz kierownik Zakładu: dr hab. Krzysztof Rypuła dr hab. Paweł Chorbiński kierownik Zakładu: prof. dr hab. Alina Wieliczko dr hab. Andrzej Gawęł</p>
<p>Katedra Biochemii, Farmakologii i Toksykologii Zakład Biochemii Zakład Farmakologii i Toksykologii</p>	<p>kierownik Katedry: prof. dr hab. Maciej Ugorski kierownik Zakładu: prof. dr hab. Maciej Ugorski kierownik Zakładu: prof. dr hab. Bożena Obmińska-Mrukowicz prof. dr hab. Józef Dębowy prof. dr hab. Marcin Światała</p>
<p>Katedra Higieny Żywności i Ochrony Zdrowia Konsumenta Zakład Higieny Surowców Zwierzęcych Zakład Mikrobiologii Żywności i Higieny Przetwórstwa</p>	<p>kierownik Katedry: dr hab. Jacek Bania, prof. nadzw. kierownik Zakładu: dr hab. Jacek Bania, prof. nadzw. kierownik Zakładu: prof. dr hab. Jerzy Molenda dr hab. Adam Malicki, prof. nadzw.</p>
<p>Katedra Immunologii, Patofizjologii i Prewencji Weterynaryjnej Zakład Immunologii i Prewencji Weterynaryjnej Zakład Patofizjologii</p>	<p>kierownik Katedry: prof. dr hab. Wojciech Nowacki kierownik Zakładu: prof. dr hab. Wojciech Nowacki prof. dr hab. Tadeusz Stefaniak dr hab. Anna Chełmońska-Soyta, prof. nadzw. dr hab. Anna Rząsa kierownik Zakładu: prof. dr hab. Stanisław Graczyk</p>

W obrębie poszczególnych jednostek organizacyjnych Wydziału stworzone zostały wydziałowe pracownie i centra diagnostyczne, m.in. Pracownia Biologii Molekularnej, Pracownia Chromatografii, Pracownia Cytometrii Przepływowej, Centrum Diagnostyki Endoskopowej, Centrum Diagnostyki Kardiologicznej, Pracownia Obrazowania.

Wydziałowe pracownie i centra diagnostyczne wyposażone w nowoczesny sprzęt, często unikalny, używane są przez wydziałowe zespoły naukowe do prowadzenia badań naukowych, a także pozwalają świadczyć usługi na wysokim poziomie. Służą również do prowadzenia zajęć dydaktycznych, w czasie których studenci weterynarii mają możliwość zapoznania się z nowoczesnymi, akceptowanymi w świecie technikami badawczymi i metodami diagnostycznymi.

Do specjalistycznej aparatury należą m.in. zintegrowane multimedialne stanowisko do wieloaplikacyjnego przyżyciowego monitoringu zwierząt (NigghtOwl), stanowisko do wielofunkcyjnych analiz fluorescencyjno-luminescencyjnych ze stacją graficznego przetwarzania danych, system do PCR w czasie rzeczywistym i Q5, fluoroskop do badań angiograficznych, urządzenie do inwazyjnych badań elektrofizjologicznych serca, płytowy system cyfrowego zapisu i obróbki obrazów rentgenowskich.

Bazę naukową i dydaktyczną Wydziału wspiera Ośrodek Badań Środowiska Leśnego i Hodowli Zwierząt Łownych w Złotówku kierowany przez prof. dr. hab. Józefa Nicponia. Prowadzone są tutaj badania naukowe oraz zajęcia ze studentami związane z gospodarką łowiecko-hodowlaną. Ośrodek współpracuje z wieloma organizacjami w zakresie ochrony środowiska i zagrożeń zwierząt dziko żyjących.

Ośrodek Badań
Środowiska
Leśnego
i Hodowli
Zwierząt
Łownych
w Złotówku

Ośrodek
w Złotówku

OCENY I AKTYWNOŚĆ

Wydział Medycyny Weterynaryjnej Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu należy do Europejskiego Stowarzyszenia Oceny Jakości Kształcenia Wydziałów Medycyny Weterynaryjnej (EAEVE), którego eksperci po raz pierwszy wizytowali Wydział w 1998 r., a w 2003 r. wydali mu pozytywną ocenę. W tym samym roku Wydział został pełnoprawnym członkiem Stowarzyszenia Wydziałów Weterynaryjnych Południowo-Wschodniej Europy (VETNEST), co umożliwiło aktywną wymianę międzynarodową studentów i pracowników naukowych. Wydział Medycyny Weterynaryjnej ubiega się aktualnie o ponowną akredytację Państwowej Komisji Akredytacyjnej, która w 2004 r. przyznała mu wyróżniającą ocenę jakości kształcenia na poziomie zawodowym i magisterskim. W ocenie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego wydział plasuje się w kategorii A.

Dziekan Wydziału Medycyny Weterynaryjnej Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu jest inicjatorem Konfederacji Wydziałów Medycyny Weterynaryjnej w Polsce, której celem jest zacieśnianie współpracy między krajowymi i zagranicznymi wydziałami weterynaryjnymi. Na Wydziale powstało również Konsorcjum Naukowo-Przemysłowe, którego celem jest koncentracja i komercjalizacja badań naukowych.

Na Wydziale organizuje się wiele cyklicznych zjazdów i konferencji naukowych o randze krajowej i międzynarodowej. Mają one już wieloletnią tradycję i cieszą się wielką popularnością oraz dużym zainteresowaniem wśród praktykujących lekarzy weterynarii. Są to konferencje z zakresu rozrodu bydła, monitoringu zdrowia przeżuwaczy, chorób koni, rozrodu koni, diagnostyki i leczenia psów i kotów, rozrodu psów i kotów, patologii ptaków oraz bezpieczeństwa żywności.

Od wielu lat dla studentów VI roku oraz absolwentów organizowana jest Ogólnopolska Giełda Pracy. Są to atrakcyjne spotkania, na których pracodawcy oferują absolwentom nowe miejsca pracy.

Pracownicy Wydziału Medycyny Weterynaryjnej pełnią ważne funkcje w różnych instytucjach i gremiach naukowych.

- prof. Michał Mazurkiewicz pełnił w latach 2002–2008 funkcję rektora Akademii Rolniczej, a następnie Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu; obecnie jest członkiem Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów Naukowych;
- prof. Alina Wieliczko obecnie pełni na naszej uczelni funkcję prorektora ds. współpracy z zagranicą i regionem;
- prof. Józef Nicpoń jest członkiem Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego, członkiem Zespołu Integracyjno-Ekspertyz Biologicznych Podstaw Produkcji Zwierzęcej PAN i ekspertem Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego ds. programów nauczania;
- członkami Komitetu Nauk Weterynaryjnych PAN są: prof. Józef Nicpoń, który pełni funkcję wiceprzewodniczącego, prof. Michał Mazurkiewicz, prof. Józef Dębowy, prof. Bożena Obmińska-Mrukowicz oraz prof. Jan Twardoń;
- prof. Jan Twardoń jest członkiem Komitetu Biologii Rozrodu PAN, a w 2010 roku został wybrany na członka Zarządu Głównego PTNW;
- prof. Bożena Obmińska-Mrukowicz została powołana na członka VI kadencji Rady Naukowej Państwowego Instytutu Weterynaryjnego-Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach;
- prof. Józef Dębowy jest członkiem Komisji ds. Produktów Leczniczych w Urzędzie Rejestracji Produktów Leczniczych, Wyrobów Medycznych i Produktów Biobójczych oraz członkiem Komisji Farmakopei.

Profesorom naszego Wydziału został nadany zaszczytny tytuł doktora *honoris causa* polskich i zagranicznych uczelni. Prof. dr. hab. dr. h.c. m. Ryszardowi Badurze tytuł doktora *honoris causa* został nadany przez wrocławską Akademię Rolniczą, Akademię Medyczną oraz Uniwersytet Ludwika Maksymiliana w Monachium, prof. dr. hab. dr. h.c.

Tadeuszowi Garbulińskiemu przez wrocławską Akademię Rolniczą, a prof. dr. hab. dr. h.c. Józefowi Nicponiowi przez Lwowski Narodowy Uniwersytet Medycyny Weterynaryjnej i Biotechnologii.

W roku 2010 Wydział Medycyny Weterynaryjnej Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu obchodzi jubileusz 65-lecia swej działalności naukowej i dydaktycznej. W tym czasie jego władze i pracownicy zdobyli wielki bagaż doświadczeń. Są świadomi wyzwań, jakie stoją przed polską weterynarią, a co za tym idzie – i przed wrocławskim Wydziałem Medycyny Weterynaryjnej. Myśląc o przyszłości Wydziału, stawiają sobie ambitne cele, których realizacja pozwoli naszej Uczelni stać się równorzędnym partnerem czołowych uczelni europejskich. Będziemy je realizować poprzez udoskonalanie procesu dydaktycznego, bazy naukowej oraz nowe inwestycje (m.in. budowa nowego wydziałowego kampusu).

Jan Twardoń, Bożena Obmińska-Mrukowicz

IV

KIERUNKI ROZWOJU WYDZIAŁU

Obecnie w Europie zaobserwować można szereg przemian, jakim ulega szkolnictwo wyższe. Polska jest szóstym pod względem liczebności krajem Unii Europejskiej. Dysponuje ogromnym potencjałem studiującej młodzieży, dlatego też przywiązuje się dużą wagę do edukacji i nauki, rozumiejąc, że są one wyznacznikami rozwoju cywilizacyjnego. Polskie szkolnictwo wyższe aktywnie uczestniczy w realizacji inicjatyw europejskich, w tym Procesu Bolońskiego. Na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej we Wrocławiu nieustannie tworzone są nowe programy studiów i udoskonalane warunki kształcenia studentów – pozwala to na dostosowanie ich do standardów europejskich. Celem takich działań jest zwiększanie jakości i atrakcyjności studiowania na naszym Wydziale dla polskich i zagranicznych studentów, tak aby absolwent, wyposażony w fachową wiedzę i praktyczne umiejętności, był równoprawnym konkurentem lekarzy weterynarii wypromowanych przez inne europejskie wydziały weterynaryjne. Będziemy do tego dążyć poprzez stosowanie takich metod nauczania, które ukształtują w studentach wyobraźnię lekarską, samodzielność myślenia i chęć podnoszenia własnych kwalifikacji przy zachowaniu wrażliwości na los zwierząt oraz kultury wobec ich opiekunów. Dążymy do umiędzynarodowienia studiów, organizując wymianę studentów, doktorantów i pracowników naukowych w ramach różnych programów europejskich.

Działania Wydziału Medycyny Weterynaryjnej w najbliższych latach powinny koncentrować się na utrzymaniu wysokiej oceny jakości kształcenia przyznawanej przez Państwową Komisję Akredytacyjną, uzyskaniu wpisu na listę tworzoną przez EAEVE (European Association of Establishments for Veterinary Education) oraz zachowaniu Kategorii A w rankingu prowadzonym przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Osiągnięcie powyższych celów wymaga wielu działań w zakresie unowocześniania bazy dydaktycznej, wprowadzania nowoczesnej aparatury, odpowiedniej infrastruktury oraz dobrego systemu zarządzania. Aby zapewnić realizację przedstawionych zadań, nakreślona została strategia rozwoju Wydziału do 2020 roku. Wyróżnione w niej zostały przedsięwzięcia dotyczące dydaktyki, nauki, infrastruktury, upowszechniania wiedzy oraz organizacji i zarządzania.

W zakresie dydaktyki w najbliższych latach należy dalej realizować nowy program nauczania, w którym uwzględniono przedmioty gatunkowe, zwiększać liczbę przedmiotów fakultatywnych (do wyboru), a ograniczać liczbę przedmiotów obowiązkowych po to, aby studenci mieli więcej czasu na pracę własną, studiowanie. Należy także zmniejszyć nabór studentów na I rok studiów, co pozwoli na tworzenie mniejszych grup ćwiczeniowych i zwiększenie liczby zajęć praktycznych. Umożliwi to także zwiększenie dostępu do zwierząt i zapewnienie lepszej opieki ze strony prowadzących zajęcia. Istotną kwestią jest unowocześnienie procesu dydaktycznego poprzez prowadzenie wybranych przedmiotów w systemie e-learningu oraz utworzenie elektronicznej platformy edukacyjnej. Trzeba wprowadzić zasadę przygotowania się studentów do planowanych zajęć tak, aby miały one charakter seminaryjny i praktyczniejszy. Rozszerzenie wymiany studentów

w ramach programów Erasmus/Sokrates, Cepus, umów dwustronnych oraz prowadzenie studiów dla obcokrajowców (English Division) powinny wpłynąć na umiędzynarodowienie procesu dydaktycznego.

Dzięki temu, że zajęcia będą realizowane przez czynnych zawodowo lekarzy weterynarii (praktyków) oraz przez nauczycieli z zagranicznych ośrodków akademickich, studenci zostaną lepiej przygotowani do wykonywania zawodu. W roku akademickim 2011/2012 planuje się utworzenie nowego, unikatowego kierunku studiów – pielęgniarstwo weterynaryjne. Studenci III roku weterynarii zaś będą mogli wybrać specjalność weterynaryjna ochrona zdrowia publicznego.

Postęp, jaki dokonał się w naukach medycznych, stawia nowe wyzwania przed lekarzami weterynarii. Chcąc sprostać wszystkim wymogom nowoczesnej weterynarii, muszą oni aktywnie uczestniczyć w procesie samokształcenia, posiadać nowoczesnie wyposażony zakład leczniczy oraz wykształcony personel pomocniczy. Nowy kierunek – pielęgniarstwo weterynaryjne – stwarza możliwość kształcenia personelu technicznego, który posiadałby wiedzę z zakresu opieki nad zwierzętami i pielęgniarstwa oraz przygotowanie do współdziałania z lekarzami weterynarii w zakresie wykonywania czynności medycznych dotyczących zwierząt towarzyszących i hodowlanych oraz profesjonalnego kontaktu z klientami, marketingu i ekonomii. Natomiast nowa specjalność na kierunku weterynaria – weterynaryjna ochrona zdrowia publicznego – pozwoli absolwentom uzyskać tytuł zawodowy lekarza weterynarii ze specjalnością w dziedzinie weterynaryjnej ochrony zdrowia publicznego. Nabyte kwalifikacje pozwolą absolwentom na podjęcie pracy w państwowej administracji weterynaryjnej, a w szczególności w nadzorze nad środkami żywienia zwierząt i utylizacją odpadów pochodzenia zwierzęcego oraz w nadzorze farmaceutycznym. Absolwenci tej specjalności będą posiadać wyższe kwalifikacje od absolwentów specjalności klinicznej do pełnienia funkcji w tych jednostkach. Nawiazując do idei ustawicznego kształcenia, na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej powinna zostać utworzona nowa specjalizacja zawodowa – specjalizacja europejska, której powstanie wpłynie na podwyższenie prestiżu naszej Uczelni.

Jeśli chodzi o badania naukowe, priorytetem będzie tworzenie centrów badawczych w obrębie jednostki (Wydziału) oraz konsorcjów naukowo-badawczych posiadających różne podmioty z kraju i zagranicy, co zwiększy ich skuteczność w pozyskiwaniu środków na badania naukowe i zakup nowoczesnej aparatury badawczej. Poszczególne zespoły badawcze powinny wypracować specyficzne dla siebie kierunki badań.

Wszelkie modernizacje i nowe inwestycje powinny dążyć do dostosowania infrastruktury Wydziału do aktualnych potrzeb wynikających z zadań procesu dydaktycznego i prowadzonych badań naukowych. Chcąc dostosować proces dydaktyczny (i związane z nim usługi lekarsko-weterynaryjne) do standardów europejskich, trzeba rozpocząć budowę nowego kampusu dla całego Wydziału na terenach Rolniczych Zakładów Doświadczalnych na Swojcu. W pierwszym rzędzie realizowana będzie budowa kliniki dużych zwierząt.

W sferze organizacji i kierowania Wydziałem powinniśmy dążyć do profesjonalnego zarządzania jego działalnością. Należy zatrudniać osoby wykwalifikowane, co odciążyłoby od zadań organizacyjnych kolegium dziekańskie oraz kierowników katedr i zakładów. Obecny system zarządzania jest niewydolny i nie spełnia wymogów, jakie stawia przed szkolnictwem wyższym nowoczesność.

Wszystkie działania Wydziału będą zmierzać do wykształcenia absolwentów wyposażonych we wszechstronną wiedzę pozwalającą na godne wykonywanie zawodu lekarza weterynarii – zawodu społecznego zaufania.

Jan Twardoń

Przyszli studenci weterynarii
Dzień otwarty dla dzieci szkół podstawowych

INDEKS

- Adamczyk Eryk 4, 27, 100, 102, 104, 105
Aleksandrowicz Jerzy 21
Anders Władysław 16
Andrulewicz Tadeusz 93
Andrzejewski Stanisław 33
Antoniszyn Maria 117
Arłamowska Anna 48
Atamaniuk Wojciech 107
Baczewski Zbigniew 49
Badura Ryszard 4, 22, 26, 66, 67, 106, 107, 113, 114
Bajzelt Joanna 122
Bałbierz Henryk 26, 27, 69, 115–120, 122, 124
Balcerzak Agnieszka 57
Banaszak Kazimierz 49
Bania Jacek 102–105, 146, 151
Bant Antonii 15, 17, 26, 48, 49, 52, 53
Baran (Barnecki) Władysław 54
Baranowski Tadeusz 21, 29, 35
Bartczak Ryszard 94
Basinsky David 50
Bażanów Barbara 131
Beck Adolf 21, 56
Bednarski Michał 84, 85, 87, 88, 91, 95, 96
Bednarz Patrycja 68
Bejma Marianna 60
Berger Danuta 60
Bernard Jan 136
Biazik Anna 107
Bielas Wiesław 136, 137
Bierzyńska Katarzyna 62
Bieżyński Janusz 107
Bioły Krzysztof 70
Błasiak Karolina 137
Bobrek Kamila 97
Bochdalek Roman 87, 92, 99
Bogusz Robert 50
Bohosiewicz Michał 36, 43
Borgowski Roman 136
Borkowski Bolesław 136
Boruta Jacek 70
Bras 66
Bronkowski Stanisław 93
Bruzewicz Szymon 51
Brzęk Krystian 29, 30, 34
Brzozowski Bolesław 107
Bubień Zenon 37, 43
Buczek Antoni 107
Bujok Joanna 59
Bulla Maria 68, 70, 78
Buluk Karol 49
Bulzacki Krzysztof 87, 96
Burdziak Edmund 122
Burła Antoni 136
Buszkiewicz Barbara 94
Bystroń Jarosław 103
Bzorski Artur 107
Cebrat Ewa 60
Cekiera Agnieszka 68
Chadalski Marek 30
Chelmońska-Soyta Anna 50, 122, 123, 126, 146, 151
Chmielewski Rafał 30
Chmielowski Wacław 102, 104
Chorbiński Paweł 84, 85, 87, 90, 92, 151
Chrobak Agnieszka 122, 48, 50, 51, 54
Chrószcz Aleksander 48, 50, 51, 54
Chrzanowska Wiesława 48, 49, 50, 53
Chrząstek Klaudia 88, 97
Ciapała Mieczysław 93
Ciszewski Tomasz 48, 51
Czajkowska-Gacowa Maria 61
Czech-Madejska Danuta 49
Czerski Albert 51, 59, 60
Czerw Paweł 69, 70
Czerwiński Marian 96
Czogała Joanna 64
Dąbrowska Anna 33, 34
Dąbrowska Jolanta 128
Deegen Eckerhard 66
Dejneka Grzegorz 4, 136, 137, 141
Dejneka Józef 140, 141
Dębowy Józef 27, 36, 37, 41, 43, 146, 151, 153
Dirksen J. 67
Długajczyk Antoni 69
Dobkowicz Zdzisław 122
Dobrzański Zbigniew 89
Doda Aniela 68
Doenecke Hellmut 11
Domańska Sylwia 107
Domoradzki Jerzy 70
Domzalski Marcin 128
Dorosz Józef 78
Doszyń Bożena 146
Drożdżyńska Maja 107

- Dubiel Andrzej 66, 135, 136, 140, 141, 151
Dubowy Feliks 69
Duda-Kulczycka Barbara 29, 30
Dudek Agnieszka 48, 51
Durak Gertruda 60
Dybowicz Maria 61
Dynamowicz Ireneusz 36
Dzięcioł Michał 136, 137
Dzimira Stanisław 127, 128, 146
Dżongowska-Dzongu Theodora 29, 34
Ellerbroek Lüppo 105
Fabisz Roman 87
Fehlhaber Karsten 105
Fertig Stanisław 131
Fitko Remigiusz 118
Florek Magdalena 131–133
Folwarczny Janusz 95
Fries Reinhard 105
Fryderyk Wilhelm 11, 12, 20
Furman-Frątczak Katarzyna 122
Gajda Andrzej 49
Gajdzis Krystyna 94
Gajos Eugeniusz 104
Galińska Jolanta 132
Galli Joanna 122
Galli Józef 51, 122, 123
Gałęzowski Ryszard 96
Gancarz Bronisław 26, 65, 66, 67, 69, 77
Garbuliński Tadeusz 29, 30, 34, 37, 42, 115, 116, 154
Gaweł Andrzej 87, 88, 89, 92, 94, 97, 146, 151
Gawęda Bartosz 40
Gąsior Eugeniusz 68
Gąsowska Agnieszka 122
Gelb Szymon 66, 69
Gembarowski Tomasz 51
Gemra Marianna 116
Giebel Otto 87, 94, 97
Gienc Jan 48, 49
Gierek Aleksander 51
Gierek Dorota 122
Glińska-Suchocka Kamila 70
Gmyrek Grzegorz 122
Goczewski Andrzej 51
Goczewski Ryszard 94
Golczyńska-Chrzanowska Agnieszka 48, 51
Golnik Witold 27, 87, 131, 133
Golonka Paweł 50
Gorczykowski Michał 68, 78
Gottwald Janusz 49
Góral Krystyna 37
Górski Andrzej 61
Grabiński Jarosław 69
Grabowski Tomasz 40
Graczyk Stanisław 116, 117, 118, 120, 146, 151
Grochowski Bogusław 68
Grünpeter Gerda 37
Grzegory Maciej 68
Grzegorzak Anatol 89
Grzegorzak Barbara 69
Grzycki 28, 76
Grzymajło Krzysztof 30, 33
Grzywiński Leszek 27, 77, 78, 79, 81
Gutowski Sławomir 60
Gwara Krzysztof 33
Hajdukiewicz Julian 61
Haława Wojciech 122
Harłajczuk Karolina 59
Hauptman Bronisław 65
Hejłasz Zbigniew 69, 70
Henklewski Radomir 51, 107
Hickiewicz-Konarska Danuta 61, 94
Hildebrant Wojciech 68
Hiroaki Kanzawa 64
Hirsfeld Ludwik 21, 22
Hoffman-Czajkowska Jadwiga 61, 64, 69, 128
Houszka Marek 27, 77, 78, 127, 128, 131, 146, 151
Hutny Jan 27–30, 34, 35
Idaszewski Kazimierz 16
Illek Józef 66
Ingarden Jacek 136
Inorowicz Daniela 60
Iwanowski Henryk 29, 34
Iwaszko-Simonik Alicja 116, 117
Jabłoński Leszek 87
Jaggi Andre 68
Jagosz Przemysław 66
Jakielaszek Janusz 29, 30
Jakimiuk Barbara 88
Jakubek Józefa 88
Jamroz Dorota 89
Jan Kazimierz 17–19, 21
Janeczek Maciej 48, 50, 51, 54
Janeczko Krzysztof 69, 70, 136
Janiak Tadeusz 65–67, 69
Janik Krystyna 61, 64
Jankowski Kazimierz 136
Jankowski Marcin 68, 70, 71, 72

- Janowicz Piotr 69
Janowski Bronisław 15, 20
Januszewski Janusz 94
Jara Zbigniew 26, 82, 83, 85, 86, 97
Jasińska-Lewandowska Stanisława 90, 131
Jaszczewska Danuta 64
Jaśkowski Jędrzej 50
Jawor Paulina 122, 123, 126
Jaworska Ewa 4
Jaworski Krzysztof 37
Jethon Wiesława 94
Jędrzejowska Izabella 62
Jonkisz Paweł 68, 69
Jopek Zdzisław 37, 41
Jurczyk Marian 13
Jurowski Jarosław 95
Juszczak Maciej 48, 51
Kaczmarek-Oliwa Anđżelika 60
Kadyi Henryk 49
Kaleta-Kuratewicz Katarzyna 62, 64
Kałuźny Edward 117
Kamiński Adam 107
Kamiński Stefan 33
Kapuśniak Violetta 62, 128
Karczmarczyk Robert 4, 27, 85, 87, 88, 95, 96, 98, 146, 147
Karmańska Krystyna 78
Karpiak E. Stanisław 26, 28, 29, 34, 35
Karuga Ewa 51
Kassner Jerzy 61, 64
Kaszubkiewicz Czesław 26, 27, 127, 131
Kawka Bronisław 93
Kądziołka Adam 118
Kiczak Liliana 30
Kiełbowicz Maciej 107
Kiełbowicz Zdzisław 107, 146, 151
Kinda Wojciech 107
Kinzle K. 67
Kisiela Dagmara 30, 34
Kita Jerzy 87, 95, 96, 98
Kita Kazimierz 33, 136
Klećkowska-Nawrot Joanna 48, 50, 51
Klee 67
Klepacki Stanisław 49
Klimentowski Stanisław 27, 50, 85, 87, 90, 92, 94–96, 98
Klimowicz Małgorzata 51
Klisiecki Andrzej 15, 21, 28, 29, 56
Kluczniok Paweł 122
Kluk Czesław 136
Knapik Karina 102, 103
Koc Waldemar 117
Kocot Mariusz 102, 104
Kocuła Kazimierz 93
Köfer Josef 105
Kolenda Rafał 30
Kończ Roman 4, 9
Kończkowska Anna 30
Kończkowska Anna 30
Kołodziej Piotr 95
Konopa Michał 87, 94
Konopiński Tadeusz 20
Kopczewski Antonii 97
Kopernik Mikołaj 19
Koprowski Jan 65, 69
Korzeniowski Jerzy 96
Korzinek Zbigniew 136
Kosek-Paszowska Katarzyna 103
Kossobudzki Lesław 29, 30, 34
Kościółek Natalia 107
Kotoński Bogusław 29, 30, 33, 34
Kotz Jerzy 127, 128
Kowaczyk Hugon 21
Kozar Zbigniew 77–81
Kozdrowski Roland 136, 137, 151
Koziorowska Sabina 69
Kozłowski Jan 61
Kozuschek W. 22
Krasowska Elżbieta 132
Krasuski Jerzy 86
Krinke Jiri 50
Kromołowska Maria 49
Król Jarosław 50, 131, 132
Króliczewska Bożena 59, 60
Króliński Jacek 136
Krupa Marzena 107
Krupska Anna 48, 50, 51, 55
Kruszewicz Andrzej 95
Kruszyński Julian 136
Krysztukajtis Zofia 61
Krzyżanowski Andrzej 69j
Krzyżanowski Marian 29, 34
Kubasiewicz Marian 48
Kubiak Krzysztof 27, 68, 69, 70, 77, 146, 147, 151
Kubok-Gottlieb Łucja 117
Kucharczak Ewa 37
Kuczowski Maciej 87, 88, 91, 95, 97, 146
Kuczyński Janusz 103
Kulak Teresa 22
Kulczyński Stanisław 15
Kumala Aleksandra 88
Kungl Krisztina 69
Kuprowski Marian 60, 61, 127

- Kurbiel Andrzej 29
Kuropka Piotr 62, 64
Kurosad Agnieszka 68, 70
Kuryszko Jan 4, 46, 61, 62, 64, 146, 150
Kuszczyński Tomasz 87, 88
Kuźmińska-Bajor Marta 30,33
Kwiatkowski Tadeusz 69, 70
Lachowicz Stanisław 107
Lauck Paulina 60
Leroch Zbigniew 60
Leśniak Stefan 107
Lewandowska Stanisława -> Jasińska-Le-
wandowska Stanisława
Lewandowski Lesław 69
Lewandowski Tomasz 4
Lewicka Mirosława 69
Leyko Ziemowit 49
Libako Patrycja 122
Lipanowicz Jerzy 26, 83, 85, 93
Lipowicz-Szumigalska Danuta 61
Lis Elżbieta 102, 103
Lis Magdalena 40
Lisowska Krystyna 94
Lorenc Jan 107
Lorenc Władysław 22, 26, 60
Lorencowa Joanna 61
Loria Stanisław 21
Lutyński Władysław 93
Łącki Józef 93
Łobaszewska Julia 136
Łosieczka Kazimierz 92, 96
Łój Władysław 37
Łuczak Grzegorz 51
Łukaszewska Janina 60
Łyczewska-Mazurkiewicz Sylwia 64
Maciaszek Włodzimierz 50
Maciejczak Bogusław 123
Madej Jan Paweł 62, 122, 127
Madej Janusz Andrzej 4, 27, 127, 128, 131,
146, 151
Madej Zbigniew 127
Majkut-Binieć Wanda 136
Malicki Adam 103, 104, 146, 151
Małecki Edward 61
Marciniak Danuta 78
Marcinkowski K. 67, 135, 136, 140
Marek Kazimierz 96
Markowski Zygmunt 15, 18, 26, 65, 66, 69,
77, 82, 85, 86, 115
Martynowicz Tadeusz 27, 78, 79, 81
Matuszewski Roman 86
Mazur Andrzej 50, 122
Mazur Jarosław 69, 70, 123
Mazur Olech 136
Mazurczak Jerzy 118
Mazurkiewicz Michał 4, 27, 44, 84–94,
97–99, 145, 150, 152
Mendelewska Jolanta 93
Mendelewski Edward 94
Michalik K. 71
Michalska Zofia 127
Michalski Zbigniew 27, 127, 131
Międła Piotr 97
Międzobrodzki Kazimierz 37
Mika Jan 92
Mikołajczak-Bożiłow Barbara 37
Mikołajewska Natalia 137
Mikulaszek Edmund 122
Miller Julia 51, 122
Miśkiewicz Elżbieta 61, 64
Miśta Dorota 59, 60
Modrakowski Andrzej 66, 107
Molenda Jerzy 102, 103, 105, 146, 151
Molenda Otylia 48
Monkiewicz Maria 33, 34
Moraczewski 28
Mordak Ryszard 70, 136
Morzyk Krystyna 102, 103
Mróz Katarzyna 74
Mróz-Wasilewska Zofia 61
Mryc Mikołaj 106
Muniak Antoni 117
Musialska Zofia 29
Myczkowski Kazimierz 22, 26, 48, 54, 60
Mytnik Ewa 62
Nawój Jolanta 68
Nawrocka Elżbieta 88
Nazar Tadeusz 92
Nejmark Leon 60
Nicpoń Jakub 107, 110
Nicpoń Józef 4, 27, 52, 66–71, 75–77, 81,
146, 151–154
Niedzielski Dariusz 107
Niedziółka Rafał 51
Niedźwiedź Artur 70
Niemczuk Rudolf 82, 86, 93, 97
Niemczuk Wiktor 84, 85, 87, 88, 97
Nikołajczuk Maria 69, 116, 120–125
Niżankowski Czesław 48, 49
Niżański Wojciech 4,135–137, 141, 151
Nolte Ingo 66
Noszczyk-Nowak Agnieszka 68, 70
Nowacki Jerzy 87, 93, 96
Nowacki Wojciech 121–123, 126, 146, 151

- Nowak Maciej 64, 69, 70
 Nowak Marcin 128, 146, 151
 Nowosad Romuald 86, 91, 115–118, 120
 Nusbaum Józef 18
 Obmińska-Mrukowicz Bożena 4, 27, 36, 37, 40, 41, 43, 44, 146, 151, 153, 154
 Ochota Małgorzata 136, 137
 Ogielski Lesław 22, 100, 102, 104
 Olbrycht Tadeusz 15, 20, 26
 Olech Witold 82, 85, 87, 97
 Opoczyńska-Sembratowa Zofia 21, 60
 Osiński Bogdan 66, 106, 107
 Ostrowska Justyna 107
 Otachel Joanna 49, 94
 Otachel-Hawranek Joanna
 -> Otachel Joanna
 Owczarek Tomasz 30, 33
 Pacoń Jarosław 68, 70, 78, 80, 81
 Pacura Barbara 30
 Palczyńska Ewa 68
 Palider Stanisław 48
 Palider-Wyszyńska Zofia 41
 Parachoniak Jan 117
 Paśławska Urszula 68–70, 72, 146, 151
 Pasteur Ludwik 19
 Paszkowska Hanna 93, 103
 Patyk Stanisław 78, 79
 Pawęska Janusz 50
 Pawiak Ryszard 87, 91, 96
 Pawłowski Andrzej 92
 Pawłowski Paweł 40
 Pażout Władysław 105
 Petela Leopold 48, 51
 Piasecka Monika 96
 Piasecki Tomasz 51, 84, 85, 87, 88, 91, 92, 95, 97, 98
 Piątek Anita 107
 Piech Hanna 122
 Piekarska Jolanta 68, 70, 78–81
 Pietrzak Jerzy 136
 Pietrzakiewicz Teresa 94
 Pietrzakiewicz Stanisław 93
 Pilecki Henryk 136
 Piotrowski Roman 78, 79
 Piskor Anna 4
 Pliszczyk-Król Aleksandra 116, 117
 Płoneczka-Janeczko Katarzyna 51, 87, 92, 95
 Podkowiak Magdalena 102
 Podlewska Danuta 87, 93, 97
 Polańska Joanna 137
 Poluszyński Gustaw 15, 18, 26, 77–80
 Połozowski Andrzej 68, 70, 77, 78, 80, 81
 Popadiuk Leonard 107
 Popelka Pavel 105
 Popiel Jarosław 68, 69
 Porębski Tadeusz 107
 Pospieszny Norbert 4, 46–55, 146, 150
 Poświatowska-Kaszczyszyn Iwona 68
 Poźniak Błażej 37, 40, 51
 Preś Jerzy 66
 Prokopeczko Mieczysław 93
 Prokopów Cezary 49
 Prost E.K. 22
 Prządka Przemysław 107
 Przetocka-Wydro Agnieszka 64
 Przewoźny Maciej 51
 Przybylski Hubert 52
 Przybylski Livia 51
 Przymus Jacek 87, 94
 Ptażek Edwin 21
 Purzyc Halina 51
 Pustelnik Jerzy Stanisław 93
 Pytasz Marian 29, 34, 35
 Radek Janusz 48, 50
 Radek Teresa 48, 50, 51, 55
 Radek Wilhelm 107
 Radkowa Maria 61
 Radoń Zofia 94
 Rak Lech 4, 102, 105
 Ramisz Alojzy 77, 78
 Raszewska Helena 69, 96
 Ratajczak Kornel 106, 107, 146, 151
 Ratomski Aleksander 22, 131
 Raufuszkiewicz Stanisław 135, 136, 139, 140
 Roczek Monika 51
 Romański Krzysztof 59, 150
 Rosłanowski Kazimierz 136
 Rozpędek Wiktor 48, 51
 Rudy Andrzej 87, 88, 94, 96
 Runge Stanisław 65–69, 95
 Ruskiewicz Tomasz 136
 Russ Tadeusz 122
 Rybacka-Wilk Małgorzata 88
 Rybarczyk Marian 52
 Rydlewski Janusz 70
 Rymarczuk Michał 93
 Rypuła Krzysztof 4, 84, 85, 87, 88, 90, 91, 92, 95–99, 146, 151
 Rypuła Tadeusz 94
 Rząsa Anna 122, 123, 126, 146, 151
 Rzczkowski Władysław 136
 Sambor Artur 87

- Sambor Iza 146
 Sambor Izabela 30, 33, 34, 146
 Samborski Zbigniew 27, 66, 135, 136, 139–141
 Sapikowski Grzegorz 68, 70, 146
 Sarapata Jan 86
 Sas-Kulczycki Włodzimierz 49
 Sawicki Tomasz 122
 Scholz E. 66
 Schulze Wilhelm 66
 Sebzda Halina 4
 Sembratowa Zofia -> Opoczyńska-Sembratowa Zofia
 Seniów Adam 78
 Seniuta Róża 61, 78
 Senze Alfred 22, 107, 134–136, 139, 140
 Serwin Maciej 51
 Sielicka Bronisława 131
 Siembieda Jan 107
 Siewierska-Janik Krystyna
 -> Janik Krystyna
 Sikorska-Kopyłowicz Agnieszka 68, 70
 Simoni Jan 117
 Siwek Zdzisław 94
 Skonieczna Maria 68
 Skowroński Wincenty 21
 Skrzypczak Piotr 107
 Skrzypek Witold 53
 Skurski Adam 22, 26, 131, 133
 Sławuta Piotr 60, 68, 70
 Słowik Jerzy 61, 115, 116, 117, 118, 119
 Słowińska Regina 29
 Smetański Kajetan 107
 Smutkiewicz Andrzej 40
 Snoch-Bajek J. 88
 Sobiech Elżbieta 122
 Sobiech Krzysztof 29, 33, 34, 35
 Sobiech Tadeusz 22, 26, 83, 85, 86, 92, 95, 96
 Sobociński Marian 48, 49
 Sobota Jerzy 22, 99
 Sokołowska-Mróż Bożena 93
 Sołtysiak Zenon 68–70, 78, 80, 81, 127, 146, 151
 Sordyl Barbara 51
 Spużak Jolanta 68, 70, 72
 Sroka Stanisław 22, 53
 Stańczyk Janusz 136
 Stański Feliks 116
 Staroniewicz Zdzisław 4, 53, 131–133, 146, 151
 Starzewski Stefan 97
 Stefaniak Tadeusz 50, 122, 123, 125, 146, 151
 Stefanowski Tadeusz 48
 Stehlik Zdzisław 61, 122, 136
 Steinhauser Ladislaw 105
 Stępień Justyna 68
 Stöber Matheus 66
 Stociński Józef 96
 Stolle Andreas 105
 Stosik Michał 97
 Stręk Władysława 37
 Strojna Stanisława 96
 Strońska Danuta 49
 Strumiłło Zofia 86, 95
 Surma Zdzisław 68
 Surmiak Bronisław 93
 Susajew Roman 123
 Suszko Agnieszka 37, 40
 Sylwestrzak-Kamińska E. 107
 Szarek Agnieszka 59
 Szczelina Lila 117
 Szczepańska Bożena 68
 Szczudłowska Matylda 107
 Szczudłowski Kazimierz 15, 19, 26, 106, 107, 113, 134
 Szczypka Marianna 37, 40
 Szczypka Tomasz 107
 Szeligowski Wojciech 87, 96
 Szeptycki Jan 51
 Szpak Maciej 103
 Szpakowski Jan 93
 Szrom Andrzej 48
 Szuba Zdzisław 48, 49
 Szubart Marta 103
 Szulc Tadeusz 22, 52, 99
 Szwabowicz Adam 22, 36
 Szydłowski Jacek 50
 Szymanowski Wiesław 107
 Śmiełewska-Łoś Ewa 85, 87, 91, 97, 98
 Świata Marcin 36, 37, 40, 41, 45, 151
 Tielen Martin 105
 Tołpa Stanisław 39
 Tomaszewska Barbara 4, 27, 84, 85, 87, 93, 97, 99
 Trawiński Alfred 21, 100
 Trela Tomasz 50
 Tremlova Bohuslava 105
 Trochowska Ewa 60
 Tronina Stanisław 87, 94, 97
 Turbianka Janina 49
 Twardoń Jan 4, 7, 27, 135–137, 140, 141, 146, 147, 151, 153, 154, 156

- Tworek Bogdan 60
Tyszkiewicz Jakub 4, 22, 99
Ugorski Leopold 96
Ugorski Maciej 27–30, 33–36, 146, 151
Ulanicki Jan 107
Utzig Józef 29, 34, 107
von Plocki K.A. 68
Vorlova Lenka 105
Wachnik Zenon 82, 83, 85, 86, 92, 93, 95–97
Waldeck Joanna 51
Waluszewska-Bubień Aleksandra 48, 49
Wałęcka Ewa 102
Wandokanty Franciszek 22, 28, 29, 34
Wange Jerzy 87
Wartenberg Lech 26, 29, 34, 104
Wasecki Aleksander 136
Wasiukiewicz Waldemar 86, 95, 96
Waszkowski Aleksander 61
Węgrzyn Teresa 60
Węgrzynowicz Remigiusz 37
Wiater Leokadia 107
Wieliczko Alina 84–91, 94–98, 146, 151, 153
Wierzbowski Stefan 136
Wierzejska Elżbieta 102, 103
Więckowski Wincenty 69
Wilczek Joanna 28–30, 34
Wincewicz Edyta 59, 60
Wincza Jaoanna 68
Winiarska-Grabosz Elżbieta 4
Wirski Sławomir 69
Wiśniewska Julita 95
Witkoś Barbara 122
Włodarczak Czesław 122
Włodarczyk-Szydłowska Anna 122
Wnuk Józef 29
Wojciech Łukasz 30, 33, 34
Wojda Jerzy 37
Wojnar Monika 48, 50, 51
Wojtacki Maria 95
Wojtanowska Anna 62
Wolczyńska Anna 62
Wołkowski Algierd 136
Wołoszczak Stanisław 94
Woźniak Anna 88, 95, 97, 98
Woźniak Tadeusz 50
Wójcicki Robert 70
Wójcik Agnieszka 88
Wróbel-Twarowska Barbara 29
Wrzesiński Wojciech 22
Wrzosek Marcin 51, 68, 70, 71
Wustinger Jerzy 48, 50–52, 55
Wyrost Piotr 22, 27, 48–53, 55, 61
Wyszyński Adam 49
Yakubchak Olga 105
Zabłocki Jacek 49
Zacharow Iwona 88
Zachorski Maciej 30
Zajączkowski Jarosław 70, 95, 98
Zakrzewski Aleksander 15, 19, 26, 127, 131
Zalesiński Andrzej 89, 93
Zaleska Halina 107
Zaleska Isaura 122
Zaleski Stanisław 49, 102, 104
Załucki Grzegorz 26, 56, 59
Zarzycki Jan 60, 61
Zawada Zbigniew 48, 50, 51
Zawadzki Wojciech 4, 46, 57, 59, 60, 146, 150
Zawadzki Zdzisław 104
Ząbek Artur 59
Ziajka Ignacy 86
Ziarko-Witkowska Danuta 33, 34
Zieliński Jan 122
Zięba Dionizy 27, 59
Zwierchowski Jan 27, 66, 82, 83, 85, 86, 90, 91, 94–98
Źródłowska-Danek Jolanta 103
Żebracki Antoni 136, 140
Żmudzki Jan 33
Żółtowska Krystyna 33, 34
Żyłka Irena 122, 123

SPIS TREŚCI

I. POCZĄTKI I TWÓRCY WYDZIAŁU MEDYCYNY WETERYNARYJNEJ WE WROCŁAWIU	11
II. WYDZIAŁ MEDYCYNY WETERYNARYJNEJ WE WROCŁAWIU W LATACH 1951–2010	25
Katedra Biochemii, Farmakologii i Toksykologii.....	28
Katedra Biostruktury i Fizjologii Zwierząt.....	46
Katedra Chorób Wewnętrznych z Kliniką Koni, Psów i Kotów	65
Katedra Epizootiologii z Kliniką Ptaków i Zwierząt Egzotycznych	82
Katedra Higieny Żywności i Ochrony Zdrowia Konsumenta	100
Katedra i Klinika Chirurgii.....	106
Katedra Immunologii, Patofizjologii i Prewencji Weterynaryjnej	115
Katedra Patologii.....	127
Katedra Rozrodu z Kliniką Zwierząt Gospodarskich	134
III. AKTUALNY STAN WYDZIAŁU W JUBILEUSZOWYM ROKU 2010.....	145
IV. KIERUNKI ROZWOJU WYDZIAŁU	155
INDEKS	159